

ליקוטי מורה ר'ן

עם
ביאוד משולב

תודה ז' תנינא
כי מרחמם

ליקוטי מורה ר"ן

עם

ביאור משולב

תורה ז' תנינא
כי מרחמם

להבין פשט מאמריו ז"ל בבהירות
לבאר הקדמותיו ועומק דבריו בפשיטות
כולל הערות והארות הנצרכים להבנת הפשט

יו"ל לכלל לומדי תורה הזמנית
חשון תשפ"ו

יו"ל ע"י מכון עיינות ותהומות

נדרס בסיוע:

©

כל הזכויות שמורות

להערות והארות פנו למייל: oir19448@gmail.com

או בפקס: 02-58238282

סדר ועימוד:

דבר אל הלומד!

מערכת 'עיינות ותהומות' הציבה לה למטרה קדושה להפיץ דעת רבינו הק' בין אנשי שלומנו כאשר ב"ה נעשתה פעילות מבורכת בשנים האחרונות הן בהוצאת קובצים שונים על התורה הזמנית הן בהקלטת שיעורי פשוט ועיון ופעולות נוספות כ"י.

אכשר דרא ונתרבו כותבי מאמרים מעיינים ומחדשים אשר מוחם משוטט בדברי רבינו ז"ל, ולאור ההתעוררות הגדולה ב"ה, רבים אומרים מי יראנו טוב להוציא לאור עולם 'ביאור יסודי להבנת פשיטות דבריו בעומק' דבר דבור על אופניו ע"פ צורת וכללי הלימוד המסורים, בהבנה ישרה ובהירה ללא כחל ושרק, בדרך זרועה אשר הילכו בה אבותינו מעולם.

ב"ה ולאחר מאמצים והשתדלויות עלה בידינו להוציא לאור תעלומה, ע"י האי גברא יקרא הר"ר צבי קרמר שליט"א, אשר יגע וטרח כיד ד' הטובה עליו, בכתיבת ביאור נפלא על דרך הפשט, ע"פ כללי הלימוד המסורים, בנויים ומבוססים ע"פ שיעורי הגה"ח רבי משה קרמר שליט"א, ערוכים לכדי ביאור מפואר, ועליהם חונים תוספות ומילואים ציצים ופרחים להבנת הפשט.

קונטרס זה מכיל בתוכו ביאור משולב מאיר עיניים היוורד לנבכי הפשט בדרך קלילה ופשטה למען יבין כל צורב צעיר וזקן את אשר לפניו, כמו"כ שובצו הערות והארות בדברים הנצרכים אל הפשט בתכלית הקיצור האפשרי לתועלת הלומדים.

שמחים אנו להגיש לפניכם אנשי הנחל נובע ביאור נכבד זה אשר ירוץ בו הלומד להתענג בתענוגים ולהתקלס בתורת הצדיק להתבשם מזיו אמריו להתלבן ולהתחדד בדבריו ז"ל, עד שיהיה המח משוטט תמיד בתורותיו ובעצותיו הנעימים.

בקשה לבבית נבקש בזה מכלל אנ"ש הוגי התורה הנלמדת, היות וכתבת הביאור מלאכה רבה היא כאשר עיקר מטרת הדברים היא להועיל ללמד בני יהודה קשת על כן בקשתנו שטוחה לפני הלומדים לציין כל הערה או הארה כללית או פרטית (פרטי שליחה בגב הקונטרס) למען נוכל להוציא מתח"י תוצאה מוגמרת על צד היותר טוב בס"ד

בברכת התורה

מערכת 'עיינות ותהומות'

עם הרחמנות, שֶׁלִקְטָנוּ כֹּה־צְרִיכִין לָרַחֵם לִפְנֵי לֹא חֶלֶב דִּקְא, וְלִגְדֹל - מֵאֵכֶל הַצֶּרֶד לֹא, וְכֵן עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד צְרִיכִין לָרַחֵם בְּמָה שֶׁצֶּרֶד לֹא:

ב וְרַחֲמֵן כֹּה־הוּא רַק מִשֶּׁה רִבְנֵה, בִּי הוּא הִיָּה מְנַהֵג יִשְׂרָאֵל, וְהוּא יִהְיֶה הַמְּנַהֵג לְעַתִּיד, בִּי מַה שֶּׁהִיָּה הוּא שִׁיְהִיָּה וְכֹ' (קֹהֶלֶת א), בִּי מִשֶּׁה רִבְנֵה הִיָּה לֹא רַחֲמֵנוֹת בְּאֵמֶת עַל יִשְׂרָאֵל, וְכֹסֶר נִפְשׁוֹ בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְהַשְׁלִיד נִפְשׁוֹ מִגֶּגֶר, וְלֹא הִיָּה חוֹשֵׁשׁ עַל עֲצָמוֹ כֻּלָּל. בִּי הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אָמֵר לֹא (שְׁמוֹת ז): וְאֶעֱשֶׂה לָנוּ גְדֹל; וְהוּא לֹא הַשְׁנִיָּה עַל זֶה כֻּלָּל, רַק אָמֵר: אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְכֹ' (שׁ); בִּי הוּא הִיָּה רַחֲמָן וּמְנַהֵג אֲמֹתִי, וְהִיָּה עוֹסֵק בְּיֻשׁוֹבֵי שֶׁל עוֹלָם, שִׁיְהִיָּה הָעוֹלָם מֵיֻשָּׁב מִבְּנֵי־אָדָם, בִּי עֶקֶר הָאָדָם הוּא הַדַּעַת, וְכִי שְׂאִין לֹא דַעַת, אִינוֹ מִן הַיֻּשׁוֹב וְאִינוֹ מִכֶּה בִּשְׁם אָדָם כֻּלָּל, רַק הוּא בַּחֲנִית חִיָּה בְּדַמּוֹת אָדָם, וּמִשֶּׁה רִבְנֵה הִיָּה לֹא רַחֲמֵנוֹת, וְהִיָּה עוֹסֵק בְּיֻשׁוֹב הָעוֹלָם, שִׁיְהִיָּה הָעוֹלָם מֵיֻשָּׁב וּמִמֵּלֶא מִבְּנֵי־אָדָם, הִיָּה בְּנִי דַעַת כֻּלָּל, בִּי הוּא פֶתַח לָנוֹ אֹרֶחַ הַדַּעַת, כִּמּוֹ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ז): אִתָּה הִרְאָתָ לְדַעַת בִּי ה' הוּא הָאֱלֹקִים, בִּי מִשֶּׁה פֶתַח אֶת הַדַּעַת וְגָלָה לָנוּ בִּי יֵשׁ אֱלֹקִים שְׁלִיט בְּאֵרֶץ:

ג בִּי עֶקֶר הַרְחַמְנוּת הוּא בְּשִׁישְׁיִשְׁרָאֵל עִם קְדוּשׁ גּוֹפְלִין, חֵם וְשִׁלּוּם, בְּעוֹנוֹת, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, בִּי זֶהוּ הַרְחַמְנוּת הַגְּדוֹל מִכָּל מִינֵי רַחֲמֵנוֹת, בִּי כָל הַיִּסּוּרִים הַקָּשִׁים שֶׁבְּעוֹלָם אֵינֶם נַחֲשָׁבִים כֻּלָּל כִּנְגֵד הַמִּשְׁאֵל הַכֶּבֶד שֶׁל עוֹנוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, בִּי בְּשִׁישְׁיִשְׁרָאֵל גּוֹפְלִים בְּעוֹנוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, זֶהוּ מִשְׁאֵל כֶּבֶד מֵאֵד, שְׂאִי אֶפְשֶׁר לִשָּׂא כֻּלָּל הַמִּשְׁאֵל הַכֶּבֶד הַזֶּה, בַּחֲנִית: כִּמּוֹשָׁא כֶּבֶד וַיִּכְבְּדוּ מִמּוֹנִי (תְּהִלִּים נח):

בִּי מִי שִׁידַע קִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל, מֵאֵן הֵם לְקוֹחִים, וְיִידַע רֹחַמְנוּת וְדִקּוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל - הוּא יוֹדַע, שִׁישְׁיִשְׁרָאֵל הֵם רַחֲוִקִים לְגִמְרֵי מַעוּוֹן, וְאִין עוֹוֹן שֶׁיָּד לָהֶם כֻּלָּל כֻּלָּל לֹא, לִפִּי גִדֵּל קִדְשָׁתָם מִשְׁרָשָׁם וְגִדֵּל דִּקּוּתָם וְרֹחַמְנוּתָם, וְעִלְיָן כָּל הַיִּסּוּרִים שֶׁבְּעוֹלָם אֵינֶם נַחֲשָׁבִים לְמִשְׁאֵל כִּנְגֵד הַמִּשְׁאֵל הַכֶּבֶד שֶׁל עוֹנוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, רַחֲמָנָא לְצִלָּן, וְאֶפְלוֹ בְּשִׁישׁ לָאֵד מִיִּסּוּרִים, אִם אִין בְּהֵם עוֹנוֹת, אֵינֶם נַחֲשָׁבִים לְיִסּוּרִים כֻּלָּל. זֶהוּ בַּחֲנִית (שְׁבַת נח): אִין יִסּוּרִין כֻּלָּל עוֹוֹן, שֶׁשְׂאִין בְּהֵם עוֹוֹן, אֵינֶם יִסּוּרִים כֻּלָּל, בִּי עֶקֶר הַיִּסּוּרִים הֵם רַק בְּשׁוֹפְלִים בְּעוֹנוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, וְהוּא עֶקֶר הַרְחַמְנוּת, לָרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשׁ, לְהוֹצִיאֵם מִהַמִּשְׁאֵל הַכֶּבֶד שֶׁל עוֹנוֹת. וְעִלְיָן מִשֶּׁה רִבְנֵה, עֲלִיו הַשִּׁלּוּם, כָּכָל עַת שֶׁנִּפְלֹא יִשְׂרָאֵל בְּאִיָּה עוֹוֹן, הִיָּה מוֹסֵר נִפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם וְהַתְּפַלל בְּעַדָּם, כִּנְגֵד מִגְדָּלִים וְכִיּוּצָא, בִּי יָדַע, שְׁלִפִי קִדְשֵׁת יִשְׂרָאֵל וְדִקּוּתָם, הֵם רַחֲוִקִים מִעוֹוֹן וְאִי אֶפְשֶׁר לָהֶם לִשָּׂא כֻּלָּל הַמִּשְׁאֵל הַכֶּבֶד שֶׁל עוֹן כֻּלָּל:

וּבְאֵמֶת, מֵהִיכֵן בָּאִים לְעוֹנוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, הוּא רַק עֲלִידִי שְׂאִין לֹא דַעַת, בִּי אִין אָדָם עוֹכֵר עֲבֵרָה אֶלֶּאֶם־כִּנְגֵד בִּי רֹחַ שְׁמוֹת (סוֹפֵת ז), וְהוּא הַרְחַמְנוּת הַגְּדוֹל מִן הַכָּל, שֶׁצְרִיכִין לָרַחֵם עֲלֵיו לְהִכְנִים בּוֹ דַּעַת, בַּחֲנִית (תְּהִלִּים מא): אֲשֶׁרִי מוֹשְׁכִיל אֶל דָּל; בִּי אִין עֲנִי אֶלֶּא מִן הַדַּעַת (דְּבָרִים מא), וְצְרִיכִין לָרַחֵם עֲלֵיו לְהִכְנִים בּוֹ דַּעַת:

בַּסֶּתֶר, אִף דְּכִרְיָתוֹרָה בַּסֶּתֶר, כִּמּוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֵם לְכַרְכֵּה (סוֹפֵת טז): וְעִלְיָדִיָּה נַעֲשֶׂה תַקֵּן הַמִּשְׁפָּט, בַּחֲנִית: חֲמוּקִי וְרִכְדִּי כִּמּוֹ חֲלָאִים וְכֹ', שֶׁהֵם הַשְׁתִּין שֶׁמְחַלְלִין וְיִוִּרְדִּין עַד הַתְּהוֹם (בְּשׁוּרָה) שֶׁ עִ"א בְּסוֹפֵה, בַּחֲנִית (תְּהִלִּים לו): מִשְׁפָּטִיךְ תְּהוֹם רָבָה; הִיָּה בַּחֲנִית הַמִּשְׁפָּט שֶׁנִּפְלֵ עַד הַתְּהוֹם. וְעִלְיָדִי הַעֲבֹדוֹת הַגְּדֹל, שֶׁהֵם בַּחֲנִית סְתִירָתוֹרָה, בַּחֲנִית: חֲמוּקִי וְרִכְדִּי, בַּחֲנִית: שְׁתִּין, שֶׁהֵם מְחַלְלִין עַד הַתְּהוֹם, הֵם בּוֹקְעִין וְיִוִּרְדִּין עַד הַתְּהוֹם וּמַעֲלִין אֶת הַמִּשְׁפָּט מִנִּפְלִיתוֹ, מִבַּחֲנִית: מִשְׁפָּטִיךְ תְּהוֹם רָבָה, בַּחֲנִית (תְּהִלִּים טז): תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרָא, וְדִרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכִרְוֵם לְכַרְכֵּה (תַּעֲנִית כה): כְּשֶׁמִּנְסְכִין אֶת הַמִּים בְּהָר, תְּהוֹם אֹמֵר לְחִבְרוֹ: אֲבַע מִיָּמֶךְ. הִיָּה, שֶׁהַתְּהוֹמוֹת קוֹרִין זֶה לָזֶה, שִׁישְׁיֻבוֹ וְיִחְזֹרוּ הַמִּשְׁפָּט שֶׁנִּפְלֵ אֲלֵיהֶם, כִּדִּי שִׁיחֹר וְיִתְתַּקֵּן הַמִּשְׁפָּט, בַּחֲנִית: וְיִגַּל כְּמִים מִשְׁפָּט. וְהוּא: אֲבַע מִיָּמֶךְ, בַּחֲנִית: וְיִגַּל כְּמִים מִשְׁפָּט, הִיָּה שִׁישְׁיֻבוֹ וְיִחְזֹרוּ הַמִּשְׁפָּט שֶׁנִּפְלֵ אֲלֵיהֶם, שִׁיתְתַּקֵּן בַּחֲנִית: וְיִגַּל כְּמִים מִשְׁפָּט, כֻּלָּל נִמְצָא, שֶׁעֲלִידִי עֲשִׂוֹת וְעֲבֹדוֹת בְּפִשּׁוּטִית נַעֲשֶׂה תַקֵּן הַמִּשְׁפָּט:

ו

עֲלִידִי זֶעֶה מוֹכֵה (כִּנְגֵד) כְּשֶׁמַּעֲוִין עֲלִידִי דָבָר שֶׁבְּקִדְשָׁה, עֲלִידִיָּה נַעֲשֶׂה שְׁמִחָה, בַּחֲנִית (דְּבָרִים טז): וְשִׁמְחָתָ בְּחֶגֶךְ, בַּחֲנִית שְׁמִחָה שֶׁל יוֹסֵטוֹב. (וְלֹא דִקְא יוֹסֵטוֹב מִשֶּׁ, אֶלֶּא כָּל יוֹסֵטוֹב בַּחֲנִית מוֹכֵ, נִקְרָא יוֹסֵטוֹב). בִּי הַשְׁמִחָה - עֲלִידִי הַדְּמִים, בִּי הַעֲצָבוֹת - מִן הַחֹחֹל, וְחֹחֹל הִיא עֲכִירוֹת הַדְּמִים, וְכִשְׁמִתְגַּבֵּר, חֵם וְשִׁלּוּם, עֲכִירוֹת הַדְּמִים שֶׁל הַחֹחֹל, עֲלִידִיָּה בָּאִין חֲלָשׁוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, בִּי כְּשֶׁהַעֲכִירוֹת הַדְּמִים הוּא בְּמִדָּה בְּחֹחֹל, אִין אֶדְרָבָא, הוּא מוֹכֵה מַה שֶׁהַחֹחֹל מְקַבֵּל עֲכִירוֹת הַדְּמִים, בִּי נִשְׁאָרִין הַדְּמִים זָכִים; אֲכָל כְּשֶׁהַעֲכִירוֹת הַדְּמִים שֶׁל הַחֹחֹל מִתְגַּבֵּר, חֵם וְשִׁלּוּם, נַעֲשִׂין חֲלָשׁוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם. וְהַרְפֹּאָה הִיא זֶעֶה, בִּי עֲלִידִי הַזֶּה יוֹצֵא הָאָדָם שִׁישׁ בְּהַדְּמִים הַעֲכִירוֹת, שֶׁהֵם הַפִּילוֹ אוֹתוֹ לְמִשְׁכָּב, חֵם וְשִׁלּוּם, וְאִין נִשְׁאָרִין הַדְּמִים זָכִים. וְאִין זֹכֶה לְשִׁמְחָה, בִּי עֶקֶר הַעֲצָבוֹת - עֲלִידִי הַחֹחֹל, שֶׁהוּא עֲכִירוֹת הַדְּמִים כֻּלָּל, וְעִכְשׁוֹ שִׁישְׁיֻצִין עֲכִירוֹת הַדְּמִים עֲלִידִי זֶעֶה, נַעֲשֶׂה שְׁמִחָה וְכֹ', וְזֶה אוֹתִיתוֹת יָדָעָה - רִאשִׁית־בוֹת: זֶה הַיּוֹם עֲשֶׂה יי (תְּהִלִּים קח); הִיָּה בַּחֲנִית שְׁמִחָה שֶׁל יוֹסֵטוֹב, שֶׁנַּעֲשֶׂה עֲלִידִי זֶעֶה מוֹכֵה כֻּלָּל:

ו

וְהִי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים, וּפְרַעְיָה חֲלָם וְכֹ': (בְּרַשִׁית מא)

א בִּי מִרְחָמִים יִנְהָגֵם (שְׁמִיעַת טז) - הִיָּה מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן, הוּא וְכֹל לְהִיֹּת מְנַהֵג. וְצֶרֶד לִידַע אִיד לְהַתְּנַהֵג עִם הַרְחַמְנוּת, בִּי עַל רִשְׁעִים אוֹ עַל רֹצְחִים וְגוֹלְגִים אֲסוּר לָרַחֵם. וְכֵן מִי שְׂאִינוֹ יוֹדַע אִיד לְהַתְּנַהֵג עִם הַרְחַמְנוּת, אִין יוֹכֵל לָרַחֵם עַל תִּינוּק שֶׁל אֶרְבַּעָה יָמִים, לִפְנֵי לֹא מֵאֵכֶל הַצֶּרֶד לְגִדֹל, וְלֹא לְקָטָן כֹּה־, בִּי קָטָן כֹּה־ צְרִיכִין לִזְנוֹג רַק עֲלִידִי חֶלֶב דִּקְא, עֲלִיָּן צֶרֶד לִידַע אִיד לְהַתְּנַהֵג

יתברך. והווי גס"פ מצות: ומלאו את הארץ; שצריכין למלא את הארץ בבני-אדם, הינו שכל אדם מצוה שידבר עם חברו ביראת-שמים כדי להכניס דעת בחברו, שזה עקר ושוב העולם, שיהיה העולם מושב מבני-אדם, הינו מבני דעה, שידעין את השם ויתברך, כנ"ל. על-כן צריך כל אחד לעסק בזה - להכניס דעת ויראת-שמים בחברו, שעל-ידיה נעשה חברו בחינת תלמיד אצלו, ואז, כשימלאו ימיו ויגיע זמן הסתלקותו, אזי יתלבש בזה הדבור שהכניס בחברו, ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו מושב קים בזה העולם, כמו שכתוב: אשר אין חליפות למו - חד אמר בן, וחד אמר תלמיד. נמצא, כשנשאר בן או תלמיד אחריו, אזי יש חליפות למו, הינו כי יש לו חליפין, מאחר שנשאר דעתו אחריו על-ידי בן או תלמיד כנ"ל:

בי עקר הוא הדעת, וכשנשאר הדעת אחריו על-ידי בן או תלמיד, נחשב כאלו הוא מושב נשאר קים בעולם. וזה חליפות - ראשית-תבות: פי' ידבר חכמות ונהגות לבי תבונות (תהלים מב); כי עקר הוא הדעת, שהוא בחינת: פי' ידבר חכמות ונהגות לבי תבונות, שנהו עקר ההשארה והחליפות שנשאר מן האדם אחריו, דהינו מה שיהיה מדבר חכמה ותבונה עם חברו והכניס בו דעת אמת ויראת-שמים כנ"ל. ועל-כן פי' ידבר חכמות ונהגות לבי תבונות - ראשית-תבות "חליפות", כי זה עקר החליפות וההשארה כנ"ל:

ובאמת בן ותלמיד הוא בלו חד. כי הבן הוא גס"פ תלמיד כנ"ל, וגם התלמיד הוא בחינת בן, כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה (פנדרין צט: וע"ש גם ב"ר טז): כל המלמד בן חברו תורה, כאלו עשאו; כי נחשב כאלו עשה את הגוף של התלמיד גס"פ, כי מקדם לא היה נקרא בשם אדם כלל, מאחר שלא היה בו דעת ולא היה רק דמות אדם, נמצא, שעל-ידי שלמד עמו תורה והכניס בו דעת, על-ידיה נעשה אדם, על-כן נחשב כאלו עשאו מושב, על-כן גם התלמיד הוא בחינת בן:

ה אמן, מי שרוצה לדבר עם חברו ביראת-שמים כנ"ל, הוא צריך שיהיה לו יראת-שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חברו, כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה (ברכות יז): כל מי שיש בו יראת-שמים, דבריו נשמעין; וגם כדי שיתקמו דבריו אצל חברו, כי לפעמים מדבר אחד עם חברו, ותקף ומיד עובר והולך הדבור מלב חברו, ואינו מתקם אצלו כלל. על-כן צריך לזה יראת-שמים, כי מי יראת-הסאוד קודמת להכמותו, חכמותו מתקיימת (אבות פ"ט), הינו שיש קיום לדבריו אצל חברו. נמצא, מי שרוצה להכניס דעת בחברו, הוא צריך שיהיה לו יראת-שמים, כדי שיהיו דבריו נשמעין וכדי שיתקמו דבריו. והווי אשר אין חליפות למו, ולא יראו אלקים (תהלים נה); הינו כשאין נשאר דעתו אחריו על-ידי בן או תלמיד, שזה בחינת חליפות כנ"ל, זה סמון שלא יראו אלקים, כי על-ידי יראה נשאר דעתו אחריו כנ"ל:

ד ואפלו כשמוציא זמנו להסתלק, והנשמה עולה ומתדבקת במקום שעולה, בעולמות עליונים, אין זה תכלית השלמות, שתהיה הנשמה רק דבוקה למעלה, רק עקר השלמות של הנשמה היא, שבעת שהיא למעלה תהיה למטה גס"פ. על-כן צריך שישאיר אחריו ברכה, בן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה גס"פ בעת שנסתלק למעלה, כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה (ב"ב קט): אשר אין חליפות למו - חד אמר בן, וחד אמר תלמיד; כי התלמיד מקבל דעת הרב. גם הבן, בודאי אין מעלה כשנשאר בן רשע, חס ושלום, והעקר להשאיר בן שיהיה בחינת תלמיד גס"פ, שיקבל ממונו שכלו ודעתו. ולאידך מאידך-אמר די בתלמיד לבד, כי מאחר שעקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם, על-כן די גם בתלמיד לבד, כי זהו עקר השלמות, שישאר דעתו בעולם היה גם בעת ההסתלקות, כשהנשמה עולה למעלה:

בי מי שיוצא קצת בידעתו ויתברך, הוא יודע שעקר התענוגים והשעשועים של השם ויתברך הוא רק שאנחנו מעולם היה השפל נגדל ונקדש שמו ויתברך, והווי עקר התענוגים והשעשועים של השם ויתברך, כמו שכתוב: ואבית תהלה מגיש עפר מקרובי חמר וכי'; כי השם ויתברך יש לו שרפים וחיות ואופנים ועולמות עליונים, שהם עובדים אותו ויתברך, ואף-על-פי-כן עקר התענוג והשעשוע שלו - כשעולה למעלה העבודה של עולם השפל היה. ועל-כן צריכין להשאיר אחריו בן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה, שאירי בבני עולם היה השפל, כי כשנשאר דעתו למטה על-ידי בן או תלמיד, נחשב כאלו הוא בעצמו מושב נשאר בעולם:

ובכל אדם יכול לקום זאת, להעמיד תלמידים. כי כששנים מדברים יחד ביראת-שמים, אזי כשאחד מאיר לחברו באיזה דבור, נחשב חברו אצלו בחינת תלמיד. ולפעמים נעשה להקד, דהינו, כשאחר-כך הוא מקבל מחברו איזה דבור, אזי נעשה הוא בבחינת תלמיד לגבי חברו. וצריך כל אדם לזהר להשתדל ולעסק בזה, כי לא תהו בראה לשבת יצרה (שע"ה מט); כי צריך כל אחד לעסק ביישובו של עולם, שיהיה העולם מקלא מבני-אדם, כמו שכתוב (בראשית א): ומלאו את הארץ, כי זה עקר ושוב העולם, כשהעולם מקלא מבני-אדם, הינו מבני דעה, כי מי שאין בו דעת, אינו אדם כלל כנ"ל:

[הינו, כמו שהאדם מצוה להעמיד בנים בעולם בשביל קיום העולם, בן הוא מצוה להכניס דעת ויראת-שמים בבניו ובתלמידים, כי זה עקר המצוה, שמצוה להעמיד תולדות לקיום העולם, כי העקר - להעמיד תולדות ממין בני-אדם דוקא, ולא מין בהמות וחיות בדמות אדם. על-כן כל זמן שאין מאיר הדעת בבני-אדם, ואינם יודעים ומרגישים אלקותו ויתברך ומגשלתו, אינם בכלל בני-אדם, מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה', שזה עקר גדר האדם, ועל-כן נחשב העולם בתוהו ובהו, ועל זה נאמר: לא תהו בראה לשבת יצרה; כי צריכין לישוב את העולם, שיהיה מושב העולם מבני-אדם דוקא, דהינו מבני דעה, שידעין את השם

צַפְנִית לִירְאִיד, בִּי הֵם רַב טוֹב הַצֵּפֶן וְטוֹמֵן וְסִתּוּם מַעֲיָן כָּל וְהָיוּ: מִה רַב טוֹבָד - מִה דִּיקָא, בִּי הֵם בַּחֲנִית מִה, בַּחֲנִית: מִה חֲמִית מִה פִּשְׁפֻּשֶׁת ^(א), בַּחֲנִית תַּכְלִית הִידִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע, וְהָ בַּחֲנִית שִׁפְעַת הַתָּהָר, בִּי תָהָר הוּא בַּחֲנִית מִקֹּף, כְּמוֹ שֶׁתְּחַבֵּב (שִׁשְׁמִים) ^(ב): תָּהָרֵי אֶת בְּגִמִּין וְכוּ':

ז' וְהָ הַחֲכָם שְׂוֹכָה לֹאלֹו הַמִּקְפִּים הַנִּל, בַּחֲנִית שִׁפְעַת הַתָּהָר, הוּא צִרִיד שִׁתְּהִי לֹו בַּחֲנִית כָּל, בַּחֲנִית (ד"ה א, ככ): בִּי כָל בִּשְׁמִים וּבִאֲרֵץ, וְתִרְגּוּמוֹ: דִּאֲחַד בִּשְׁמִיָּא וְאֲרַעָא ^(א) (וְהָרַב בְּרִאשִׁית לֹא וּבְחִקּוֹן ^(ב)). תִּינוּ שִׁתְּהִי אוֹתוֹ וּמִקְפִּים שְׁנֵי הַעוֹלָמוֹת, עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהֵם בַּחֲנִית שְׁמִים וְאֲרֵץ, בִּי הַצִּדִּיק וְהַחֲכָם הַנִּל, הוּא צִרִיד שִׁתְּהִי אוֹתוֹ בִּשְׁנֵיהֶם, לְקִים אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד בַּבְּחִינֹתוֹ:

בִּי יֵשׁ דְּרִי מַעְלָה וְיֵשׁ דְּרִי מַטָּה, דִּהֲיוּ עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, בַּחֲנִית שְׁמִים וְאֲרֵץ, וְצִרִיד הַצִּדִּיק לְהִרְאוֹת לְדְרִי מַעְלָה, שְׂאִינִים יוֹדְעִים כָּלל בִּידִיעָתוֹ וְתַבְּרָה, שֶׁהָ בַּחֲנִית הַשְּׁנָה שֶׁל מִה, בַּחֲנִית: מִה חֲמִית מִה פִּשְׁפֻּשֶׁת, בַּחֲנִית: אִיָּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ; וְלַתָּהָר צִרִיד לְהִרְאוֹת לְדְרִי מַטָּה, שְׂאֲדִרְפָּא, מִלֹּא כָל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ (שִׁשְׁמִיָּא ^(א)). בִּי יֵשׁ שׁוֹכֵנִי עַפְרָא, שֶׁהֵם בְּגִיָּאֲדִים הַמְּנַחִים בְּמִדְרַגָּה הַתַּחְתּוֹנָה, וְנִדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוּקִים מֵאֵד מְמִנֵּי וְתַבְּרָה, וְצִרִיד הַצִּדִּיק לְעוֹרֵרם וְלַהֲקִיצֵם, בַּבְּחִינֹת (שֶׁ ^(ב) ^(א)): הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכֵנִי עַפְרָא, וְלִגְלוֹת לָהֶם שֶׁהֵם עֲמֻם, וְהֵם כְּמוֹכִים אֵלָיו וְתַבְּרָה, בִּי מִלֹּא כָל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ, וְלַחֲקֹם וְלַעוֹרֵרם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵאֲשִׁין עֲצֻמָּן, חֵם וְשִׁלּוּם, בִּי עֲדוֹן הֵם אֵצֶל הַשֵּׁם וְתַבְּרָה וְקִרְבִּים אֵלָיו, בִּי מִלֹּא כָל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ. וְהָ בַּחֲנִית כָּל, שִׁישׁ לְהַצִּדִּיק, בַּחֲנִית: בִּי כָל בִּשְׁמִים וּבִאֲרֵץ, דִּאֲחַד בִּשְׁמִיָּא וְאֲרַעָא, תִּינוּ שֶׁהוּא אוֹתוֹ וּמִקְפִּים שְׁנֵי הַעוֹלָמוֹת: עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא אוֹתוֹ וּמִקְפִּים בַּבְּחִינֹת מִה, בַּחֲנִית אִיָּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, וְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הוּא מְקִים בַּבְּחִינֹת מִלֹּא כָל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ:

[וְעִין לְקִמּוֹן ^(א) ^(ב)], שֶׁם מְבֹאֵר גִּסְפִּין עֲנִין זֶה בְּבֹאֵר יוֹתֵר קִצָּת. וְתַבְּרָה - שִׁישׁ לְהַצִּדִּיק, עַקֵּר שְׁלֹמֹתוֹ - כִּשְׁשֵׁי לֹו שְׁנֵי הַבְּחִינֹת הַנִּל, דִּהֲיוּ, שִׁישׁ אֵיד לְדִבֵּר וְלִלְמֹד וְלִהְיוֹר כָּכָל אֶחָד וְאֶחָד, בְּדִרִי מַעְלָה וְדִרִי מַטָּה, בְּעֲלִיּוֹנִים וּבַתַּחְתּוֹנִים, בִּשְׁמִים וּבִאֲרֵץ, שֶׁהֵם בַּחֲנִית גְּדוֹלִים וְקִטְנִים, תִּינוּ שֶׁלִּהְיוֹלִים בְּמַעְלָה, בְּנִי עֲלִיָּה, בַּחֲנִית דְּרִי מַעְלָה, צִרִיד שִׁתְּהִי כָּל הַצִּדִּיק לְהִרְאוֹת לָהֶם וְלִגְלוֹת לָהֶם, שֶׁעֲדוֹן אִינִים יוֹדְעִים כָּלל מִהֶשֶׁם וְתַבְּרָה, בַּחֲנִית: מִה חֲמִית מִה פִּשְׁפֻּשֶׁת וְכוּ'; וְהָ הַלְמוּד וְהַשְּׁנָה הוּא צִרִיד לְהִיאֵר וְלַחֲכִינִים בְּהַגְדוֹלִים בְּמַעְלָה, שֶׁהֵם בַּחֲנִית דְּרִי מַעְלָה. וְלַתָּהָר, יֵשׁ בְּגִיָּאֲדִים שְׂמִנְחִים בְּמִדְרַגָּה הַתַּחְתּוֹנָה מֵאֵד, עַד שֶׁהוּא מֵאֲשִׁין אֶת עֲצֻמָּן לְגִמְרָה, חֵם וְשִׁלּוּם, בִּי נִדְמָה לָהֶם שֶׁהֵם רְחוּקִים מֵאֵד מִהֶשֶׁם וְתַבְּרָה, וְכִבֵּר אֲבֵד נִצָּחִים וְתוֹחֲלָתָם מִה - צִרִיד הַצִּדִּיק שִׁתְּהִי לֹו כָּל לְעוֹרֵרם וְלַהֲקִיצֵם, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מֵאֲשִׁין עֲצֻמָּן בִּשְׁוֹם אֶפֶן בְּעוֹלָם, יִהְיֶה אֵיד שִׁתְּהִי, וְלִהְיוֹת לָהֶם וְלִהְיוֹר בָּהֶם, בִּי עֲדוֹן ה' עֲמֻם וְאֵצֶלם וְקִרְבִּים לָהֶם, וְאֵפֶלֶס בְּתוֹךְ הָאֲרֵץ מְשִׁשׁ, אֵפֶלֶס אֵם גָּפֶל לְשִׁאֹל תַּחְתּוֹת, חֵם וְשִׁלּוּם, אֶרֶץ-עֲלִירִכִּין שֶׁם דִּיקָא נִמְצָא כְּבוֹדוֹ וְתַבְּרָה, בִּי מִלֹּא כָל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ. וְהָ בַּחֲנִית כָּל, שִׁישׁ לְהַצִּדִּיק וְכוּ' ^(א) ^(ב)]:

וְעֲלִירִיָּה שְׁעוֹסִים לְדִבֵּר אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ לְהַכְנִים בּוֹ דַּעַת וְרִאָּת שְׁמִים וְלַהֲעִמִּיד תַּלְמִידִים כְּנִל, עֲלִירִיָּה נִכְנָסִין אֹדוֹת הַמִּקְפִּים, דִּהֲיוּ שְׂוֹכָה לְהַכִּין וְלִדַּע מִה שֶׁלֹּא הָיָה מִכֵּין וְיִדַּע מִתַּחֲלָה ^(א). בִּי מִה שְׂאֵדִם מִכֵּין וּמִשְׁנִי בִּשְׁכָּל, זֶה בַּחֲנִית פְּנִימִי, בִּי זֶה הַשְּׁכָל נִכְנָס לְתוֹךְ שְׁכָּל; אֲבָל מִה שְׂאִין יוֹכֵל לִכְנָס לְתוֹךְ שְׁכָּל, דִּהֲיוּ מִה שְׂאִי אֲפִשֵׁר לֹו לְהַכִּין, זֶה בַּחֲנִית מִקְפִּים, בִּי זֶה הַדְּבָר מִקֹּף סְבִיבוֹת שְׁכָּל, וְאִי אֲפִשֵׁר לֹו לְהַכְנִיסוֹ בְּפָנִים בְּתוֹךְ שְׁכָּל, בִּי אִי אֲפִשֵׁר לֹו לְהַכִּין וְאֵת, מִחֲמַת שֶׁהוּא בַּחֲנִית מִקֹּף אֵצֶל. וְכִשְׁעוֹסִק לְדִבֵּר עִם בְּגִיָּאֲדִים, וּמִכְנִים בָּהֶם דַּעַתוֹ, נִמְצָא שְׁתַּרְוִקוֹן מִחוּ מִהֶשֶׁכָּל וְהַדַּעַת שִׁתְּהִי לֹו, אִי עֲלִירִיָּה נִכְנָס הַשְּׁכָל הַמִּקֹּף לְפָנִים, בִּי עֲלִירִי שְׁתַּרְוִקוֹן שְׁכָּל עֲלִירִי שֶׁהַכְנִים דַּעַתוֹ בַּחֲבֵרוֹ, עֲלִירִיָּה נִכְנָס הַמִּקֹּף לְפָנִים, וְזִכָּה לְהַכִּין בַּחֲנִית הַשְּׁכָל הַמִּקֹּף, דִּהֲיוּ שְׂמִכֵּין מִה שֶׁלֹּא הָיָה יוֹכֵל לְהַכִּין מִתַּחֲלָה כְּנִל:

וְיֵשׁ כְּמוֹ בַּחֲנִינֹת בְּמִקְפִּים, בִּי מִה שְׂמִקֹּף לֹו, הוּא בַּחֲנִית פְּנִימִי אֵצֶל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא בְּמִדְרַגָּה לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה. וְיֵשׁ שְׁכָל, שֶׁהוּא בַּחֲנִית מִקֹּף לֹו, וְאֵצֶל אֶחָד זֶה הַשְּׁכָל הוּא נִמְנִיד אֵפֶלֶס מִבְּחִינֹת פְּנִימִי, מִחֲמַת שֶׁהוּא בְּמִדְרַגָּה גְּבוּהָ מִמֶּנּוּ הַרְבֵּה, וְעֲלִירִי שְׂמִדְרָבֵר אֶחָד עִם חֲבֵרוֹ בִּירְאִיתִּים שְׁמִים וּמִכְנִים בּוֹ דַּעַתוֹ, עֲלִירִיָּה נִכְנָס מִקֹּף שֶׁלֹּו לְפָנִים כְּנִל. וְכֵן לְמַעְלָה מַעְלָה, שְׁכָל אֶחָד לְפִי בַּחֲנִינֹתוֹ וּמִדְרַגָּתוֹ נִכְנָס מִקֹּף שֶׁלֹּו לְפָנִים, עֲלִירִי שְׂמִדְרָבֵר עִם חֲבֵרוֹ וְתַלְמִידוֹ וּמִכְנִים בּוֹ דַּעַתוֹ כְּנִל. וְהָ (דְּבָרִים ^(א)): בִּי קִרְבִּים אֵלֶּיךָ הַתָּהָר מֵאֵד, בְּפִיד וּבְלִבְכָּד לְעִשְׁתוֹ. בִּי קִרְבִּים אֵלֶּיךָ הַתָּהָר מֵאֵד - תִּינוּ לְקִרְבִּים אֵלֶּיךָ הַתָּהָר שֶׁהוּא בַּבְּחִינֹת מֵאֵד, בַּחֲנִית מִקְפִּים, שֶׁהֵם נִגְלָמִים וְרְחוּקִים מֵאֵד מִן הָאֲדָמָה, וְלַקִּרְבִּים אֵלֶּיךָ לְהַכְנִים בְּפָנִים - זֶה תִּלְוִי בְּפִיד וּבְלִבְכָּד לְעִשְׁתוֹ. בְּפִיד וּבְלִבְכָּד זֶה בַּחֲנִית: בִּי יִדְבֵּר חֲכָמוֹת וְהִנּוֹת לְפִי תְּבוּנוֹת; תִּינוּ שֶׁנִּגְלָה חֲכָמָתוֹ וְתְבוּנוֹתוֹ לְתַלְמִידוֹ כְּנִל. וְהָ: לְעִשְׁתוֹ - בַּחֲנִית כָּאֵל עֲשִׂאֵה הַנִּל, וְעֲלִירִיָּה יוֹכֵל לְהַכְנִים וְלַקִּרְבִּים הַמִּקְפִּים, שֶׁהֵם בַּחֲנִית מֵאֵד, לְהַכְנִים לְפָנִים, כְּנִל. וְלַמַּעְלָה מִן הַכֵּל הֵם הַמִּקְפִּים הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁל חֲכָם הַדּוֹר, שֶׁהוּא תְּרִבִּי שְׂבִדוֹר, שֶׁעֲלִירִי שֶׁהָ תְּרִבִּי וְהַחֲכָם שְׂבִדוֹר עוֹסֵק לְדִבֵּר עִם תַּלְמִידוֹ וּמִכְנִים בָּהֶם דַּעַתוֹ, עֲלִירִיָּה נִכְנָסִים הַמִּקְפִּים שֶׁלֹּו לְפָנִים. וְהַמִּקְפִּים שֶׁלֹּו הֵם בַּחֲנִית אִרְכּוֹת יָמִים וְשָׁנִים, בִּי הַמִּקְפִּים שֶׁלֹּו הֵם בַּחֲנִית עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שְׁכָּל אֶדֶךְ (קִדּוּשִׁין ^(א) ^(ב) ^(ג) ^(ד) ^(ה) ^(ו) ^(ז) ^(ח) ^(ט) ^(י) ^(כ) ^(ל) ^(מ) ^(נ) ^(ס) ^(ע) ^(פ) ^(צ) ^(ק) ^(ר) ^(ש) ^(ת)). בִּי שֶׁם הוּא לְמַעְלָה מִהוֹמֵן, בִּי כָּל הוֹמֵן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הָיָה כָּל, מִה שִׁתְּהִי וְהָ שִׁתְּהִי, הוּא כָּל אִין וְאֵפֶס נִגְדֵי יוֹם אֶחָד, וְאֵפֶלֶס נִגְדֵי רֵגַע אֶחָד, שֶׁל עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שְׁכָּל אֶדֶךְ. וְשֶׁם אִין שׁוֹם וְכֵן, בִּי הוּא בַּחֲנִית לְמַעְלָה מִהוֹמֵן, רַק סִדֵּר הוֹמֵנִים שִׁישׁ שֶׁם הֵם בַּחֲנִית הַשְּׁנֹת שֶׁל הַמִּקְפִּים, שִׁישׁ מִקְפִּים שֶׁהֵם בַּחֲנִית יָמִים, וְיֵשׁ מִקְפִּים שֶׁהֵם בַּחֲנִית שָׁנִים, בַּחֲנִית: תְּקוּפוֹת הַיָּמִים (שְׁמוֹנָאֵל ^(א)), תְּקוּפוֹת הַשָּׁנִים (שְׁמוֹת ^(ב)), וְהַיָּדִיעָה ^(ג); וְאֵלֹו הַמִּקְפִּים שִׁישׁ שֶׁם, הֵם בַּחֲנִית סִדֵּר הוֹמֵנִים שֶׁם, וְהַשְּׁנֹת מִקְפִּים לְהִלּוֹ, זֶה עַקֵּר הַתַּעֲנִיג וְהַשְּׁעוּשֵׁעַ שֶׁל עוֹלָם הַבָּא; אֲשֶׁרִי מִי שְׂוֹכָה לְהַשְׁכֵּם. וְהָ בַּחֲנִית תַּכְלִית הִידִיעָה, בִּי תַּכְלִית הִידִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדַּע, בִּי הַשְּׁנֹת אֵלֹו הַמִּקְפִּים, שֶׁהֵם בַּחֲנִית שֶׁשְׁנֵי עוֹלָם הַבָּא, זֶה בַּחֲנִית (תַּחֲלִים ^(א)): מִה רַב טוֹבָד אֲשֶׁר

לְקוּמִי

בִּי מִרְחֻמִּים וְנִהְיֶה זֶה

מִזְהַרֵּן תִּנְיָנָא

וְהָיָה בָּא עַל קִשְׁיָא יוֹתֵר חֻזְקָה וְרַחֲבָה מִבְּתַחֲלָה, עַל־כֵּן אָמַר לוֹ הַשֵּׁם וְתִבְרַךְ "שְׂתַק" עַל הַתְּרוּץ, הֵינּוּ שֵׁיטְחָק וְלֹא יִגְלָה אֶת הַתְּרוּץ, כִּדִּי שְׂלֵא יִבּוֹא עַל קִשְׁיָא יוֹתֵר חֻזְקָה מִבְּתַחֲלָה. וְהָיָה: כִּדִּי עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה, הֵינּוּ שְׂתַבַּק בְּשִׁמְגֻלִּין אֶת הַשֶּׁכֶּל הַפְּנִימִי, אִזִּי עוֹלָה בְּמַחֲשָׁבָה שְׂכָל אַחֵר חֲדָשׁ, בִּי נִכְנָס * (מִשָּׁה הָיָה לְמַעְלָה מִן מִקּוּף אַחֵר לִפְנֵים, וְעַל־כֵּן צְרִיכִין הַמַּחֲשָׁבָה, לִקְדָּה הָיָה יוֹדֵעַ אֶת לְשִׁתָּק, כִּדִּי שְׂלֵא יִבּוֹא לְמִקְפִּים הַתְּרוּץ, בִּי הִשִּׁיג בַּחֲנִית (סְתָרִי) שְׂאִין צְרִיכִין לְהַשְׁגִּים כִּנָּל, וְהָיָה: [בְּתָרִי *] אֲחִיתָה, וְהַדְּבָרִים סְתוּמִים, שְׂתַק, כִּדִּי עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה, * כִּנָּל: בִּי לֹא בָּאֵר הַיִּסָּב עֲנִין זֶה):

וְהָיָה פְּרוּשׁ: הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין, וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה, וְעָשׂוּ סִיג לְתוֹרָה (אֲבֹת פ"א). הָיוּ מִתּוֹנִים בְּדִין - זֶה בַּחֲנִית שֶׁצְרִיךְ הַחֲכָם הַנָּל לִהְיוֹת לוֹ מִתְּנִינָה, לִידַע אֵיךְ לְדַבֵּר עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, שְׁלֹפְנֵי בַּחֲנִית דְּרִי מַעְלָה יִגְלָה לָהֶם הַהֲשָׁגָה שֶׁל מֶה, בַּחֲנִית: מֶה חֲמִית וְכוּ'; וְלִפְנֵי דְרִי מִטָּה יִגְלָה הַהֲשָׁגָה שֶׁל מִלֵּא כָּל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ. וְהָיָה בַּחֲנִית דִּין, בַּחֲנִית מִשְׁפָּט, בַּחֲנִית (תַּחֲלִים ע"ה): בִּי אֱלֹהִים שׁוֹפֵט, זֶה יִשְׁפִּיל וְהָיָה יָרִים - שֶׁהַגְּבוּהִים הָיוּ צְרִיךְ לְהַשְׁפִּיל, לְהִרְאוֹת לָהֶם שְׂאִינִים יוֹדְעִים כָּלֵל בִּידְיָעוֹתוֹ וְתִבְרַךְ, וְהַקְּטָנִים, בַּחֲנִית שׁוֹכְנֵי עֵפֶר, צְרִיךְ לְהִירֶם, לְעוֹרֵם וְלִהְיוֹתָם שְׂלֵא יִתְאַשּׁוּ, בִּי מִלֵּא כָּל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ, כִּנָּל:

וְהָיָה: וְהַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה - בִּי בִּשְׂוֹכָה לְהַשְׁגָּה כּוּזָה, לְהַאִיר בְּגִדּוּלִים וְקִטְנִים וְכוּ' כִּנָּל, בְּנִדְאֵי יַעֲמִידוּ תַלְמִידִים הַרְבֵּה, בִּי כָּלֵם צְרִיכִים אֵלָיו, בִּי יֵשׁ לוֹ כֹּחַ לְלַמֵּד עִם כָּלֵם כִּנָּל:

וְהָיָה: עָשׂוּ סִיג לְתוֹרָה - בַּחֲנִית (אֲבֹת פ"ב): סִיג לְחֻכְמָה שְׂתִיקָה; בִּי צְרִיךְ לְעֲשׂוֹת סִיג לְדִבְרֵיו, לְשִׁתָּק לְפַעֲמִים, בַּחֲנִית: שְׂתַק, כִּדִּי עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה, כִּנָּל. בִּי עַל־יָדֵי שְׂוֹכָה לְהַעֲמִיד תַלְמִידִים הַרְבֵּה, עַל־יָדֵיהֶם הָיָה זֹכֵר לְהַשִּׁיג אֶת הַמִּקְפִּים, דְּהֵינּוּ שְׂמִשְׁנֵי וּמִכֵּין מֶה שְׂלֵא הָיָה יוֹכֵל לְהַשִּׁיג מִתַּחֲלָה, עַל־כֵּן הָיָה צְרִיךְ לְעֲשׂוֹת סִיג לְדִבְרֵיו וְלִשְׂתַק לְפַעֲמִים, כִּדִּי שְׂלֵא יִכְנָס בְּמִקְפִּים שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִהוּמָן, שְׂאִין הוּמָן מִסְפִּיק לְבִאֵר הַקִּשְׁיוֹת וְהַתְּרוּצִים שִׁישׁ שֶׁם כִּנָּל:

וְאֵלּוּ הַשְׁנֵי בַּחֲנִינֹת שֶׁל דְּרִי מַעְלָה וְדְרִי מִטָּה, דְּהֵינּוּ הַשְׁגָּה שֶׁל בַּחֲנִית מֶה וְהַשְׁגָּה שֶׁל בַּחֲנִית מִלֵּא כָּל הָאֲרֵץ כְּבוֹדוֹ, הֵם בַּחֲנִינֹת הַשְׁגָּה שֶׁל בַּחֲנִית בֵּן וְהַשְׁגָּה שֶׁל בַּחֲנִית תַלְמִיד, בִּי אֶפְרַיִם שֶׁבֶן וְתַלְמִיד כָּלֵל הָיָה כִּנָּל, בִּי הֵבֵן הוּא גְּסִיבֵן תַלְמִיד, כִּנָּל, וְהַתַּלְמִיד הוּא גְּסִיבֵן בַּחֲנִית בֵּן, בִּי נִחְשֵׁב כְּאִלּוּ עָשָׂא כִּנָּל, אֶפְרַיִם עַל־יָדֵיהֶם יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין בֵּן לְתַלְמִיד, בִּי הֵבֵן שֶׁהוּא תַלְמִיד הוּא בְּמַעְלָה יוֹתֵר מִתַּלְמִיד לְבָד, בִּי הֵבֵן הוּא כָּלֵל נִמְשָׁךְ מִן הָאֵב, מִרְאשׁוֹ עַד רִגְלוֹ, וְאִין בּוֹ שׁוּם שַׁעֲרָה שְׂאִינָה נִמְשָׁכֶת מִמּוֹת הָאֵב, עַל־כֵּן בַּחֲנִית הַהֲשָׁגָה שֶׁל הֵבֵן גְּדוּלָה יוֹתֵר בְּמַעְלָה מִהַשְׁגָּה שֶׁל בַּחֲנִית הַתַּלְמִיד:

ח גִּם זֶה הַחֲכָם יְהוֹדֵר הַנָּל צְרִיךְ לִידַע אִיזָה מִקְפִּים שֶׁהוּא צְרִיךְ לְהַמְשִׁיכֵם וְאִיזָה מִקְפִּים שְׂאִין צְרִיךְ לְהַמְשִׁיכֵם, וּבִשְׂבִיל זֶה יֵשׁ דְּבָרִים שְׂאִין רְשָׁאִים לְגַלּוֹתָם בְּפָנֵי תַלְמִידִים, בִּי אִם יִגְלָה אוֹתָן הַדְּבָרִים, יִכְנָסוּ מִקְפִּים אַחֲרֵים בְּתוֹךְ שְׂכָלוֹ כִּנָּל, וְלַפְעָמִים אִין צְרִיךְ לְקַבֵּל אֵלּוּ הַמִּקְפִּים, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל, בְּשֶׁהֲרֵב מְדַבֵּר עִם תַלְמִידוֹ אִיזָה פֶּשֶׁט בְּגִמְפּוֹת (נִמְרָא, פְּרוּשׁ, תוֹסֵפוֹת), וּבְתוֹךְ דְּבָרָיו הוּא בָּא עַל אִיזָה קִשְׁיָא, וְאוֹתוֹ הַקִּשְׁיָא הָיָה בְּתַחֲלָה בְּבַחֲנִית מִקּוּף אֲצִלּוֹ, בִּי לֹא יָדַע מִמֶּה בְּתַחֲלָה, וְתִבְרַךְ בְּשׁוֹפֵל בְּשְׂכָלוֹ זֹאת הַקִּשְׁיָא, הוּא אוֹמְרָה בְּפָנֵי תַלְמִידוֹ, וּבְתוֹךְ כִּדִּי בְּשִׁמְסִבִּיר לוֹ הַקִּשְׁיָא, נִפְּל בְּשְׂכָלוֹ תְרוּץ עַל הַקִּשְׁיָא, נִמְצָא שְׂחֹזֵר וּמִשְׁנֵי מִקּוּף אַחֵר, שֶׁהוּא תְרוּץ עַל הַקִּשְׁיָא, וְאִין אוֹמֵר גַּם הַתְּרוּץ בְּפָנֵי תַלְמִיד, אֵד בְּשִׁמְגֻלָּה גַּם הַתְּרוּץ בְּפָנֵי תַלְמִיד, אִזִּי נִכְנָס בּוֹ עוֹד מִקּוּף אַחֵר, וְאִין עַל־יָדֵיהֶם הַשֶּׁכֶּל שֶׁבָּא עֲלֵיו עֵתָה, הִדְרָא קִשְׁיָא לְדוֹכְתָּא, וְאֶדְרָבָא, עֵתָה הַקִּשְׁיָא חֻזְקָה וְרַחֲבָה יוֹתֵר מִבְּתַחֲלָה. נִמְצָא, שְׁעַל־יָדֵי שְׂגוּלָה הַתְּרוּץ בְּפָנֵי תַלְמִיד, שְׁעַל־יָדֵיהֶם נִכְנָס בּוֹ מִקּוּף אַחֵר, דְּהֵינּוּ שְׂכָל חֲדָשׁ, עַל־יָדֵיהֶם חוֹרָה הַקִּשְׁיָא לְמִקּוּמָה בִּיתֵר עוֹ, בִּי עֵתָה הַקִּשְׁיָא חֻזְקָה וְרַחֲבָה יוֹתֵר מִבְּתַחֲלָה:

כְּמוֹ כֵּן יֵשׁ בְּהַשְׁגוֹת, שִׁישׁ דְּבָרִים שְׂאִינֵם לְגַלּוֹתָם, בִּי אִם יִגְלָה זֶה הַתְּרוּץ בְּפָנֵי תַלְמִיד, יִכְנָס בּוֹ מִקּוּף חֲדָשׁ, שְׁעַל־יָדֵי וְהָיָה הַקִּשְׁיָא חֻזְקָה וְרַחֲבָה יוֹתֵר מִבְּתַחֲלָה, עַד שִׁיּוּבֵל לִכְנָס בְּהַשְׁגוֹת מִקְפִּים שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִהוּמָן, שְׂאִין הוּמָן מִסְפִּיק לְבִאֵר הַקִּשְׁיוֹת וְהַתְּרוּצִים שִׁישׁ שֶׁם, בִּי הֵם לְמַעְלָה מִהוּמָן, בִּי כָּל מֶה שֶׁהוּא מַגְלָה אִיזָה שְׂכָל קִשְׁיָא אוֹ תְרוּץ, נִכְנָס בּוֹ שְׂכָל חֲדָשׁ, שֶׁהוּא בַּחֲנִית מִקּוּף כִּנָּל. עַל־כֵּן אִם לֹא יִהְיֶה נִזְהָר בְּדִבְרָיו, לְדַקְדָּק אִיזָה דְּבָר לְגַלּוֹת וְאִיזָה דְּבָר שְׂלֵא לְגַלּוֹת, עַל־יָדֵיהֶם וְהָיָה נִכְנָס בְּקִשְׁיוֹת וְתְרוּצִים שְׂאִין הוּמָן מִסְפִּיק לְבִאֵרָם, בִּי הֵם בַּחֲנִית מִקְפִּים, שֶׁהֵם לְמַעְלָה מִהוּמָן כִּנָּל. עַל־כֵּן מְכַרַח הַחֲכָם לְעֲשׂוֹת סִיג לְדִבְרֵיו, לְדַקְדָּק וְלִזְהָר מֶה לְגַלּוֹת וּמֶה שְׂלֵא לְגַלּוֹת, בְּאִפֻּן שְׂלֵא יִשְׁיֵי רַק אוֹתָן הַמִּקְפִּים שֶׁצְרִיךְ לְהַשִּׁיג, וְלֹא יִבּוֹא לְהַשִּׁיג מִקְפִּים שְׂאִין צְרִיךְ לְהַשִּׁיג:

וְהָיָה בַּחֲנִית מֶה שְׂאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכֻרְנָם לְכַרְכָּה: בְּשַׁעֲלָה מִשָּׁה לְמָרוֹם, מִצָּא לְהַקְדוּשִׁי בְּרוּךְ־הוּא שְׂתִיקָה קוֹשֶׁר בְּתָרִים לְאוֹתִיתוֹ. אָמַר לוֹ: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מִי מַעֲפֵב עַל יוֹדֵךְ? אָמַר לוֹ: עֲתִיד אַחֵר לְעָמֹד, וְעַקְבָּא בֵּן יוֹסֵף שָׁמוּ, שְׂתִיקָה דוֹרֵשׁ עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ תִּלֵּי תִלִּין שֶׁל הַלְבוּשׁ. אָמַר לוֹ: רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! רְאוּ שֶׁתִּנְתֵּן תּוֹרָה עַל יָדוֹ. אָמַר לוֹ: שְׂתַק! כִּדִּי עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה (מִנְחָה ע"ה), וְלִכְאוּרָה קִשְׁיָא, מֶה אָמַר לוֹ הַשֵּׁם וְתִבְרַךְ שְׂתַק וְכוּ', הֲלֹא כִּבֵּר אָמַר הַקִּשְׁיָא, וּמֶה זֶה שְׂתִיקָה, מֵאַחֵר שֶׁכִּבֵּר הַקִּשְׁיָא מֶה שְׂתִיקָה. אֵד תִּבְרַךְ בְּשִׁאֵמֵר מִשָּׁה הַקִּשְׁיָא, נִפְּל בְּשְׂכָלוֹ תְרוּץ עַל הַקִּשְׁיָא, אֵד אִם יִהְיֶה אוֹמֵר אֶת הַתְּרוּץ, הָיָה נִכְנָס בּוֹ מִקּוּף אַחֵר,

לְעֵקֶב וְיִשְׂרָאֵל מִה וְכו', בַּחֲנִית מְקִיפִים הֲנִל, שֶׁהֵם בַּחֲנִית מִה, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הָרְצוּן בִּנְל:

וּמִה שְׁמִתְגַּלָּה הָאֶרֶץ הָרְצוּן בַּעַת הַאֲכִילָה דְּקָא - דַּע, בִּי מִי שְׂרוּצָה לְחַגֵּר מִתְּנִיז לְהִיוֹת מִפְּרָגִם, לְתַן פְּרִנְסָה לְהַתְלִוּיִים בּוּ, הוּא צִרְךְ שִׁיְהִי אִישִׁיחִיל, וְלֹא יִהְיֶה הַהֶפֶךְ, שְׁקוּרִין: "רַעֲמֹנֶל" "שְׁלִימֹנֶל", בִּי צִרְךְ שִׁיְהִי לוֹ קֶצֶת מְמַשְׁלָה, בִּי כָל הַפְּרִנְסָה נִמְשָׁךְ מִהַמְּלָכוֹת (ד), כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִלְךְ: (דְּמִיָּא ד) אֵילָנָא דִּי חַוִּית דִּי רַבָּה וְתַקַּף וְכו' וּמִזִּין לְכָלָא בֵּת, אֲנִתְּ הוּא מִלְכָּא:

וְעֲלִיבִין מִי שְׂרוּצָה לְקַבֵּל פְּרִנְסָה, צִרְךְ שִׁיְהִי לוֹ קֶצֶת מְמַשְׁלָה, בְּדִי שִׁיְהִי לוֹ אִיזָה שִׁיְכּוֹת עִם הַמְּלָכוֹת. וְזֶה בַּחֲנִית (ד) לַעַת הָאֵכָל גְּשִׁי הֶלֶם - אִין הַלּוּם אֵלָא מְלָכוֹת (וּבְחִיָּה קב), בִּי צִרְךְ שִׁיְהִי לוֹ מְמַשְׁלָה, בַּחֲנִית מְלָכוֹת, לַעַת הָאֵכָל, בִּי עֲלִידִירְיָה נִמְשָׁךְ הַפְּרִנְסָה בִּנְל:

וְעֲלִיבִין בְּשֶׁהַבַּעַל חֹגֵר מִתְּנִיז נֶגְדַּ אֲשֶׁתּוֹ, וּמְחִיב עֲצֻמוֹ לְפָרְנָסָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּכַתְּבָה: וְאֵנָּה אֶפְלָה וְאֶקְוִי וְאֶזֶן וְכו', אִזּוֹ נִתְּנִים לוֹ קֶצֶת מְמַשְׁלָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרַאשִׁית א): וְהוּא יִשְׁלַח בְּדָ; בִּי עֲלִידִירְיָה הַמְּמַשְׁלָה הוּא יִכּוֹל לְהִמְשִׁיךְ הַפְּרִנְסָה בִּנְל:

וְכֵן כָּל הַשְּׂרִים - כָּל מִי שֶׁצִּרְךְ לְתַן פְּרִנְסָה יוֹתֵר לְאֻנְשִׁים רַבִּים הַתְלִוּיִים בּוּ, הוּא צִרְךְ שִׁיְהִי לוֹ יוֹתֵר מְמַשְׁלָה, בְּדִי שִׁיְכּוֹל לְהִמְשִׁיךְ הַפְּרִנְסָה עֲלִידִירְיָה הַמְּלָכוֹת בִּנְל:

וְהַמְּלָכוֹת מְקַבֵּל הַפְּרִנְסָה מִן בַּחֲנִית הַיָּדִים שֵׁשׁ בָּיִם הַחֲקֵמָה, דְּהִינוּ הַרְמוּזִים, שֶׁהֵם בַּחֲנִית יָדִים, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מִשְׁל א): נָטִיתִי יָדִי וְאִין מְקַשֵּׁיב, וּפְרַשׁ רִשִׁי דְּהִינוּ רְמוּזִים, בִּי כְּשֶׁהַחֵקֶם מְגַלָּה חֲקֵמָתּוֹ, לְפַעֲמִים אֹמֵר אִיזָה דְּבוּר, שְׁמַרְמִזּוּ בּוֹ רְמוּזִים לְתַלְמִידֵיוֹ, דְּהִינוּ מִה שְׂאִי אֶפְשֶׁר לְכָאֵר בְּפוֹי בְּפִרוּשׁ, רַק עֲלִידִירְיָה הַרְמוּזִים שֵׁשׁ בְּהַדְּבָוִר הֵם מְכִינִים כְּנָתוֹ. וְאֵלּוֹ הַרְמוּזִים הֵם בַּחֲנִית יָדִים, בַּחֲנִית: נָטִיתִי יָדִי בִּנְל, וְזֶהוּ בַּחֲנִית הַיָּדִים שֵׁשׁ בָּיִם הַחֲקֵמָה, בַּחֲנִית (תַּחֲלִית קב): זֶה הֵיךְ גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים:

וּמֵאֲלוֹ הַיָּדִים מְקַבֵּל בַּחֲנִית הַמְּלָכוֹת אֶת הַפְּרִנְסָה, בַּבְּחִינָה (שם קמב): פּוֹתֵחַ אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן, הִינוּ שֶׁהַפְּרִנְסָה נִמְשַׁכֶּת מִבְּחִינָה הַיָּדִים הֲנִל. וְזֶהוּ: וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן - בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הָרְצוּן, שְׁמִתְגַּלָּה בְּתוֹךְ הַפְּרִנְסָה בִּנְל, בַּבְּחִינָה: וְאֵתָה נִתֵּן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בַּעֲתוֹ, בִּנְל. בִּי מִמַּחֲת שְׁהַמְּלָכוֹת מְקַבֵּל הַפְּרִנְסָה מִיָּדִים אֵלּוֹ שֵׁשׁ בָּיִם הַחֲקֵמָה, עֲלִיבִין מִתְגַּלָּה שֵׁם, בְּתוֹךְ הַאֲכִילָה וְהַפְּרִנְסָה, הָאֶרֶץ הַמְּקִיפִים, שֶׁהֵם בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הָרְצוּן בִּנְל, בִּי הַמְּקִיפִים מֵאִירִים בָּיִם הַחֲקֵמָה שְׁמִתְגַּלָּה הַחֵקֶם בִּנְל:

וְזֶה בַּחֲנִית: זֶה הֵיךְ גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים וְכו', לִוְיָתָן זֶה יִצְרָתָה לְשַׁחַק בּוֹ. לִוְיָתָן זֶה בַּחֲנִית מְלָכוֹת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמִיעִיה עב): לִוְיָתָן נִחַשׁ בְּרִיחַ, לִוְיָתָן נִחַשׁ עֲקֻלָּתוֹ, וּפְרַשׁ רִשִׁי: מְלָכוֹת. וְזֶהוּ: לְשַׁחַק בּוֹ - בַּחֲנִית שְׁחָקִים, שֵׁשׁ שוֹחֲקִין מִן (תַּנְיָנָא ב): דְּהִינוּ פְּרִנְסָה. הִינוּ, שְׁהַמְּלָכוֹת בַּחֲנִית לִוְיָתָן מְקַבֵּל הַפְּרִנְסָה מִן הַיָּדִים שֵׁשׁ בָּיִם הַחֲקֵמָה, שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית: זֶה הֵיךְ גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים, בִּנְל, וּבִשְׁמִיעִיה הַפְּרִנְסָה לְהַמְּלָכוֹת, שֵׁם הִיא נִשְׁחָקָה וְנִכְתְּשָׁה לְתַן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵלֶק פְּרִנְסָה כְּפִי מִה שְׂרָאוּ לוֹ.

וְזֶהוּ בַּחֲנִית הַחֲלֹק שְׁבִין נְבוֹאֹת מִשָּׁה רַבְּנֵי לְשָׂאֵר גְּבִיאִים, בִּי מִשָּׁה רָאָה בְּאַסְפִּקְלָרְיָא הַמֵּאִירָה, וְהֵם רָאוּ בְּאַסְפִּקְלָרְיָא שְׂאִינָה מֵאִירָה (יְכֻמּוֹת מו), שֶׁזֶּהוּ בַּחֲנִית הַחֲלֹק שְׁבִין הַשְּׁנֵת דְּרִי מַעֲלָה לְהַשְׁנֵת דְּרִי מִשָּׁה, שֶׁהֵם בַּחֲנִית בֵּן וְתַלְמִיד. בִּי מִשָּׁה הַשִּׁיג בַּחֲנִית (שְׁמִיעִיה ד): בִּי לֹא יִרְאֵי הָאָדָם וְחִי, זֶה בַּחֲנִית הַהֲשָׁנָה שֶׁל מִה, בַּחֲנִית: מִה חֲמִית וְכו', שֶׁזֶּהוּ הַהֲשָׁנָה שֶׁל דְּרִי מַעֲלָה, בַּחֲנִית בֵּן: וְיִשְׁעִיה, שִׁיְהִי בְּמִדְרָגָה קְמָנָה מְמַשָּׁה, אָמֵר (שְׁמִיעִיה ה): וְאַרְאָה אֶת ה' - זֶה בַּחֲנִית הַשְּׁנָה שֶׁל דְּרִי מִשָּׁה, בַּחֲנִית תַּלְמִיד, בַּחֲנִית מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ; בִּי אֶפְעִילִי שִׁיְעִי יִשְׁעִיה שֵׁשׁ הַשְּׁנָה שֶׁל בַּחֲנִית מִה, אֶפְעִילִיכֵן אָמֵר לִפִּי מִדְרָגָתוֹ, שֶׁהוּא הִיךְ בְּבַחֲנִית הַהֲשָׁנָה שֶׁל מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, בַּחֲנִית: וְאַרְאָה אֶת ה' (עב):

נִמְצָא, שְׁבִין וְתַלְמִיד הֵם בַּחֲנִית דְּרִי מַעֲלָה וְדְרִי מִשָּׁה, הִינוּ הַהֲשָׁנָה שֶׁל מִה, בַּחֲנִית: מִה חֲמִית מִה פִּשְׁפִּשֶׁת, בַּחֲנִית: אִיךְ מְקוֹם כְּבוֹדוֹ, בַּחֲנִית: בִּי לֹא יִרְאֵי הָאָדָם - זֶה בַּחֲנִית הַשְּׁנֵת הַבֵּן, הַשְּׁנֵת דְּרִי מַעֲלָה. וְהַשְּׁנָה שֶׁל מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, בַּחֲנִית: וְאַרְאָה אֶת ה', זֶה בַּחֲנִית הַשְּׁנֵת הַתַּלְמִיד, הַשְּׁנֵת דְּרִי מִשָּׁה, בִּי הַבֵּן שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ כְּלוֹ מִמַּח הָאֵב, עֲלִיבִין זֹכֵר לְהַשְׁנָה אֲבִיו מְמַשָּׁה, שֶׁהוּא בַּחֲנִית מִה, שֶׁהוּא הַהֲשָׁנָה שֶׁל הַרְבֵּי וְהַחֵקֶם שְׁבָדוֹר בִּנְל: אֲכַל הַתַּלְמִיד אִין מְקַבֵּל רַק בַּחֲנִית הַהֲשָׁנָה שֶׁל דְּרִי מִשָּׁה, שֶׁהוּא בַּחֲנִית מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ וְכו', בִּנְל:

ט וְצִרְךְ לְכָל הָעוֹלָמוֹת, עֲלִיזִין בְּתַחֲתוֹן וְתַחֲתוֹן בְּעֲלִיזִין, שִׁיְהִי הֵבֵן כְּלוֹל מִבְּחִינָה תַּלְמִיד, וְכֵן הַתַּלְמִיד יִהְיֶה כְּלוֹל מִבְּחִינָה בֵּן, בְּדִי שִׁיְהִי לָהֶם יִרְאָה. בִּי הֵבֵן, שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית הַהֲשָׁנָה שֶׁל מִה, בַּחֲנִית: מִה חֲמִית וְכו', וְאִם־כֵּן לֹא יִהְיֶה לוֹ יִרְאָה כְּלוֹל, מֵאַחַר שְׂאִינָה רֹאֶה כְּלוֹל כְּבוֹדוֹ וְיַהֲפֹךְ, וְעֲלִיבִין צִרְךְ שִׁיְהִי הֵבֵן כְּלוֹל מִבְּחִינָה תַּלְמִיד, לְהִרְאוֹת לְבַחֲנִית בֵּן גִּסְרִין קֶצֶת מִהַהֲשָׁנָה שֶׁל בַּחֲנִית הַתַּלְמִיד, דְּהִינוּ בַּחֲנִית מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּדִי שִׁיְהִי לוֹ יִרְאָה. וְכֵן הַתַּלְמִיד, שֶׁהֲשִׁנָּתוֹ בַּחֲנִית מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, וְאִם־כֵּן יִכָּל לְהַתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹתָהּ, וְעֲלִיבִין צִרְךְ לְהִרְאוֹת לוֹ קֶצֶת מִהַהֲשָׁנָה שֶׁל בַּחֲנִית הֵבֵן, דְּהִינוּ בַּחֲנִית מִה, בְּדִי שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹתָהּ, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאָה:

י וְעֲלִידִירְיָה כְּלָלִית בֵּן וְתַלְמִיד, עֲלִידִירְיָה מִי שֶׁהוּא אִישִׁיחִיל, וְאִינוּ הַהֶפֶךְ (שְׁקוּרִין: רַעֲמֹנֶל, שְׁלִימֹנֶל), הוּא יִכּוֹל לְקַבֵּל בַּעַת הַאֲכִילָה הָאֶרֶץ הָרְצוּן, דְּהִינוּ שְׂאִיר לוֹ הָרְצוֹן בַּעַת הַאֲכִילָה, וְיִשְׁתַּחֲוֶה וְיִכְסֶּף מֵאֵד אֵלָיו וְיַתְבַּר בְּרְצוֹן מִפְּלֵג, בְּלִי שׁוֹם יִדְעָה, שֶׁלֹּא יָדַע כְּלוֹל מִה הוּא רוּצָה. וְזֶה בַּחֲנִית (תַּחֲלִית קמב): וְאֵתָה נִתֵּן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בַּעֲתוֹ. בַּעֲתוֹ זֶה בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הָרְצוּן הֲנִל, בַּחֲנִית (בְּמִדְרָא מו): בַּעַת יֹאמֵר לְעֵקֶב וְיִשְׂרָאֵל מִה פֶּעַל אֵל, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּם לְכַרְכָּה (וְיִשְׁלִטִי שִׁבְתָּ, ע"פ): עֲתִידִין צִדִּיקִים שִׁיְהִי מִחֻצָּתוֹן לְפָנִים מְמַלְכֵי הַשָּׁרָת. מִחֻצָּה זֶה בַּחֲנִית מְקִיפִים, שֶׁהֵם הַמְּחֻצָּה שֶׁל הַשֶּׁכֶל, וְעֲלִידִירְיָה וְזֶהוּ מִחֻצָּה הַמְּקִיפִים שֶׁל הַצִּדִּיקִים לְמַעַל מְמַקְּפִים שֶׁל מְלָאכֵי־הַשָּׁרָת, וְאִזּוֹ יִהְיֶה הַשְּׁנֵת מִה, בַּחֲנִית מִה, בַּחֲנִית: מִה פֶּעַל אֵל. וְזֶהוּ הַהֲאָרָה שֶׁל בַּחֲנִית מִה, הוּא בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הָרְצוּן, שֶׁהוּא לְמַעַל מִן הַכֹּל, וְהוּא מִתְגַּלָּה בַּעַת הַאֲכִילָה, בַּבְּחִינָה: וְאֵתָה נִתֵּן לָהֶם אֶת אֲכֻלָּם בַּעֲתוֹ - בַּעֲתוֹ דִּיקָא, בַּחֲנִית הָאֶרֶץ הָרְצוּן, שֶׁהוּא בַּחֲנִית מִה, בַּחֲנִית: בַּעַת יֹאמֵר

בי ישראל עם קדוש, לפי גדל רהינותיהם ודקותם אין יכולין לשא עליהם המשא של עון אפלו יום אחד, עליבן אנו צריכין את בית־המקדש, שיכפר עלינו בכל יום. ומעת אשר חרב בית־מקדשנו אין אנו יכולים לנקות עצמנו מן העוונות, בי אין מי שיכפר בעדנו; ומשה רבנו, עליו השלום, שינע כל זאת, עליבן מוסר נפשו על ישראל, ובקש: סלח נא לעון העם הזה וכו', בי ידע שבזה החטא תלוי חרבן הבית, שהוא כולל כל החטאים בנ"ל, ובשזכה לפעל בקשתו, מזה נעשה בחינת חנפה־הבית, בחינת חנפה, הפך חרבן הבית. וכן כל אחד, כפי מה שזוכה לפעל בקשת סלח נא ביום־הכפורים, שעלי־ידו נחתקן פנים חרבן הבית, כמורכב נעשה בחינת חנפה־הבית, בחינת חנפה. נמצא, שחנכה נעשה עלי־ידי סלח נא, בנ"ל, ועליבן רמו משה רבנו, עליו השלום, צדוק "חנובה" בפסוק סלח נא, כי "סלח נא לעון העם הזה כגדל חסדך וכאשר נשאתה" וכו' - הוא ראשיתבית "חנובה", כי חנכה נעשה עלי־ידי סלח נא וכו', בנ"ל. וכן כל הבחינות הנ"ל, כלם כלולים בבית־המקדש, כי בית־המקדש כלול מבחינות בן ותלמיד, בי אמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית טו): למה נקרא שמו הר המוריה? שממנו הורגה יוצאה לישראל - זה בחינת תלמיד. גם אמרו רבותינו זכרונם לברכה (מדרש שח"ש ע"פ ערשנו רעננה): למה נקרא שמו חדר המפות? שעלי־ידי פרים ורבים ישראל - זה בחינת בן. ועליבן בית־המקדש במקום הגרן (שמואל"ב, דב), זה בחינת פרנסה, שנמשך עלי־ידי כלליות בן ותלמיד, בנ"ל. וזה בחינת לחם־הפנים שהיה בבית־המקדש, זה בחינת האכילה והפרנסה, שנמשך עלי־ידי כלליות בן ותלמיד, שבו נתגלה אורות המקיפים, שהם בחינת אור הפנים בנ"ל, בי אור הפנים זה בחינת ש"ע נהרין, פידע, וש"ע הוא שתי פעמים "הקף", כמובא. וזה בחינת (תהלים קד): להצחיל פנים משמן, ולחם לכב אגוש יסעד, הינו שבתוך האכילה מתגלה הארת המקיפים, שהוא בחינת אור הפנים, בחינת: להצחיל פנים משמן ולחם וכו'. ועליבן מצות חנכה בשמן, כי חנכה הוא בחינת חנפה־הבית, שעלי־ידי נמשך פרנסה, ונתגלה אור הפנים, שזה בחינות לחם הפנים, בחינות: להצחיל פנים משמן ולחם וכו', בנ"ל. וזה בחינות (במדבר ו): יאר ה' פניו אליך ויחנך ויחנך - זה בחינות חנכה, שעלי־ידי נתגלה אור הפנים, בחינת: יאר ה' פניו וכו', בנ"ל. ומשה רבנו וכה לסוד חנכה עלי־ידי שמסר נפשו בשביל ישראל ונתן לבו עליהם להסתפל בצרתם, בי הוא היה רחמן ומנהיג אמתי בנ"ל, ועקר צרת ישראל הוא המשא של עוונות, חס ושלום, בנ"ל, ועליבן בקש עליהם סלח נא בנ"ל, ועלי־ידי נעשה בחינת חנכה, בחינת חנפה־הבית, שבזה תלוי תקון כל הבחינות הנ"ל, בנ"ל. וזהו חנכה - חניכה (י) הינו כ"ה בכסלו. בסליו (י) הוא אותיות: ויאר יי כי סר לראות (שמות ג); בי משה רבנו נתן לבו להסתפל בצרת של ישראל. וזהו: בי סר לראות - לשון סר ונעץ (מלכים ב) (י). ועקר צרתו הוא המשא של עוונות, חס ושלום, בנ"ל, והשם יתברך בשראה שהוא נותן לבו על זה, קראו אליו ויאמר: משה משה,

וזהו: לשחק בו - בחינת שחקים, ששם שוחקין מן, בי הפרנסה, שהיא בחינת מן, נשחקת ונכתשת אצל בחינת המלכות, שהוא בחינת לוחה, שמקבל הפרנסה מבחינת: זה הים גדול ורחב ידים, הינו מן הים שיש בים החכמה, שהם בחינת רמזים בנ"ל. וזהו: כלם אליך ישברון לתת אכלם בעתו; כי הכל מסתפלין ומצפין על פרנסה, והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונו של כל באי עולם, מה שכלם מצפין ומסתפלין על פרנסה, ועם אלו הבטחונו עולה המלכות ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל. וזהו: כלם אליך ישברון, הינו עלי־ידי הבטחונו הנ"ל, שכלם ישברון אליו, ומצפין ומסתפלין על פרנסה, עלי־ידיה נמשך הפרנסה עלי־ידי המלכות בנ"ל. וזהו: לתת אכלם בעתו - בעתו דיקא, בחינת הארת הרצון, שמתגלה בתוך הפרנסה, שהוא בחינת: בעת יאמר לעקב ולישראל מה פעל אל, בחינת: ואמה נותן להם את אכלם בעתו, בחינת: פותח את ידך ומשפיע לכל חי רצון, בנ"ל:

וזהו: בי ימנך וורעך ואור פניך בי רציתם (תהלים מד). ימנך וורעך - זה בחינת הדים הנ"ל, שבהם מתגלה הארת המקיפים, שהוא בחינת הארת הרצון בנ"ל. וזהו: ואור פניך בי רציתם, כי המקיפים הם אור הפנים, וזה: בי רציתם, כי הם בחינת הארת הרצון, בנ"ל:

וזהו: אשרי ארץ שמלפך בן־חרין ושרך בעת יאכלו (קהלת י טו). חרות זה בחינת יוכל, שהוא בחינת כלליות בן ותלמיד, בי יוכל הוא אותיות: וכל בגוף למודי יי (ישעיה נד), דהינו כלליות בן ותלמיד, כי בגוף זה בן, למודי ה' הם תלמידים, ומכלליות בן ותלמיד, שהוא בחינת יוכל, בחינת חרות, משם מקבל המלכות הפרנסה בנ"ל. וזהו: אשרי ארץ שמלפך בן חורין - שמלכות מקבל הפרנסה מבחינת חרות, בחינת יוכל וכו' בנ"ל. וזהו: ושרך בעת יאכלו, בעת, זה בחינת התגלות הרצון, שמתגלה בשעת אכילה, בחינת: בעת יאמר וכו' בנ"ל. (י) וזה בחינת (תענית ה): אין מסיחין בסעודה, בי אז, בשעת סעודה, מאיר הארת הרצון, שהוא בחינת הארת המקיפים, שהם בחינת שתיקה, בחינת: שחק, כך עלה במחשבה, בנ"ל:

יא וזה בחינת חנכה, בי ענין חנכה, דע, כי כל אחד ואחד כפי מה שזוכה לפעל בקשתו ביום־הכפורים, דהינו בקשת סלח נא, בן לו חנכה, בי עלי־ידי סלח נא נעשה חנכה, בי משה רבנו בקש (במדבר ד): סלח נא לעון העם הזה, על חטא המרגלים, ועלי־ידי חטא המרגלים גרמו חרבן בית־המקדש, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית טו), שהשם יתברך אמר להם: אתם בכיתם בכיה של חנם, אני אקבע לכם בכיה לדורות; בי אותו הלילה, ליל תשעה באב היה, שבו חרב בית־המקדש, ומשה רבנו בקש על זה סלח נא, בי בזה החטא והפנים תלויים כל העוונות, בי עלי־ידיה הפנים נחרב בית המקדש. ובזמן שביית המקדש היה קיים, היינו נקיים מעוונות, כמו שכתוב (ישעיה א): צדק ילין בה, ופרש רש"י, כי תמיד של שחר היה מכפר על עברות של לילה, ותמיד של בין־הערבים היה מכפר על עברות של יום,

(ה) עין וזה ק"ל צה. ח"י-שה קבר ע"כ (י) עין וזה תרומה קעה, ובארז"ל פ' בא. (י) תקו"ו תיקון יג. (ח) עין בספר נג פסוק סמן קבו שכן הוא תעריסם בחתנים. (ז) עין מ"ד שמות פ"ב.

הכל תלוי בִּירָאָה, בִּי צִדִּיק שִׁיחָה לוֹ יִרָאָה, כִּדִּי שִׁיחָה דְּכָרִי נִשְׁמָעִין, וְכִדִּי שִׁיחָתוֹ דְּכָרִי בִּנְלָא, וְעַל־כֵּן בִּשְׁחֹזְרִים אֶת הַחֲדָשׁ, שְׂאִי בָּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת לְקַבֵּל מִשָּׁם פְּרֻסָּה, וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת יִרָאָה בִּנְלָא, וְעַל־יִדְיָהּ נִתְעוֹרֵר יִרָאָה שֶׁל הַחֶכֶם הַנִּלְ, עַל־כֵּן נֹפֵל יִרָאָה עַל זֶה שְׁמַעִין בְּהַחֲדָשׁ:

וְזֶה פְּרָשׁ: מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ בָּאִין בְּסַפְיָנָה, וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יָשׁוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִעְוֵר. נִדְּעוּעַ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִנְגַּע רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר לוֹ: מַה זֶּה, יְהוֹשֻׁעַ, מִפְּנֵי מַה נִּדְּעוּעָתָהּ? אָמַר לוֹ: מֵאִוֵּר גָּדוֹל רָאִיתִי בַּיּוֹם. אָמַר לוֹ: שָׂמָא עֵינָיו שֶׁל לֵוִיתָן רָאִיתָ, שְׂנָאֵמַר: עֵינָיו בְּעַפְעָפִי שָׁחַר (בִּכִּי עַד):

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - זֶה בְּחִינַת בֶּן וְתַלְמִיד. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - זֶה בְּחִינַת בֶּן, שֶׁהִשְׁתַּנּוּ בְּחִינַת מוֹה, בְּחִינַת: מוֹה חֲמִית וְכו', בְּחִינַת: כִּי לֹא יִרְאֵי הָאֲדָם, בְּחִינַת: עֵין לֹא רָאתָה אֲלֵקִים וְזֹלָתָהּ וְכו', בִּנְלָא. זֶה בְּחִינַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כִּי אֱלִיעֶזֶר - רָאִיתָה אֲלֵקִים וְזֹלָתָהּ יַעֲשֶׂה וְכו', שֶׁהָיָה בְּחִינַת בֶּן בִּנְלָא. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ - זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהִשְׁתַּנּוּ הוּא בְּחִינַת מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: וְאִרְאָה אֶת ה', שֶׁהָיָה בְּחִינַת הַחֲשֻנָּה שֶׁל דְּרִי מִטָּה, שְׂצִירָה לְעוֹרֵם וְלִחְקִינָם שְׂלֹא יִתְאַשּׁוּ עֲצָמָן בִּנְלָא, בְּבִיחִינַת: הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָי, וְלִהְרָאוֹת לָהֶם כִּי מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ. וְזֶה בְּחִינַת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, כִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא רָאִשִׁיתֻת: יְחִיו מִתִּיד גְּבֻלְתִּי יְקוּמוֹן חֲקִיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָי. וּמִשָּׁה רִבְנִי, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶכֶם הַדּוֹר, שֶׁהוּא מֵאִיר בֶּבֶן וְתַלְמִיד בִּנְלָא, עַל־כֵּן הָיָה לוֹ בֶּן שֶׁהָיָה שְׂמוֹ אֱלִיעֶזֶר, וְתַלְמִיד שְׂשֻׁמוֹ יְהוֹשֻׁעַ. כִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן מִשָּׁה הוּא בְּחִינַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל בִּנְלָא, כְּמוֹכָא בְּמִדְרַשׁ (בַּמִּדְבָּר פ' יט) עַל פֶּסוּק: וְשֵׁם הָאִדָּר אֱלִיעֶזֶר - הָאִדָּר הַמִּיחָד, כִּי מִשָּׁה רִבְנִי בִּקֵּשׁ עַל זֶה, שִׁיחָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיּוֹצֵא חֲלָצִיו, וְנִתְקַם בּוֹ:

וְזֶה: מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכו'. מַעֲשֵׂה הוּא מוֹה שִׁ"ע, כְּמוֹכָא בְּכַתְּבִים, הֵינּוּ בְּחִינַת מַקְיָפִים הַנִּלְ, שֶׁהֵם בְּחִינַת שֵׁעַ נְחוּרִין שֶׁל אֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת מוֹה בִּנְלָא. וְזֶה: שֶׁהָיוּ בָּאִין בְּסַפְיָנָה, הֵינּוּ שְׂרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהֵם בְּחִינַת בֶּן וְתַלְמִיד, הֵינּוּ מַהֲלִכִין בֵּים הַחֲכָמָה, שֶׁשֶּׁם מִתְגַּלֵּין אִזּוֹת הַמַּקְיָפִים:

וְזֶה בְּחִינַת סַפְיָנָה, לְשׁוֹן סָפֹן וְטָמוֹן, בְּחִינַת הַמַּקְיָפִים, שֶׁהֵם סָפֹנוֹם וְטָמוֹנוֹן מִעֵין כָּל, (כִּי הֵם בְּחִינַת: מוֹה רַב כְּמוֹכָא אֲשֶׁר צָפְנָה לִירָאִיד, בִּנְלָא). וְזֶה בְּחִינַת (מִשְׁלֵי א'): הִרְתָּה כְּאֵיזֹת סוֹחֵר - לְשׁוֹן סוֹחֵר סוֹחֵר, בְּחִינַת מַקְיָפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת סַפְיָנָה, בִּנְלָא:

וְזֶה: וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יָשׁוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִעְוֵר. כִּי הִשְׁתַּנּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֶּן, הוּא בְּחִינַת שְׂנָה, בְּחִינַת: עֵין לֹא רָאתָה וְכו', בְּחִינַת מוֹה, בְּחִינַת: מוֹה חֲמִית וְכו', אֲכַל הִשְׁתַּנּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּלְמִיד, בְּחִינַת דְּרִי מִטָּה, הוּא בְּחִינַת נִעְוֵר, בְּחִינַת: וְאִרְאָה אֶת ה', בְּחִינַת: מֵלָא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שׁוֹכְנֵי עֶפְרָי. וְזֶה: וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יָשׁוּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נִעְוֵר, בִּנְלָא:

יִיאָמַר הִנְנִי - הִנְנִי לְכַהֵנָה, הִנְנִי לְמַלְכוּת, כְּמוֹ שְׂדִרְשׁוֹ רְבוּתִינוּ וְכוּנֹם לְכַרְכָּה (מִידִּי שְׁמוֹת פ'כ), הִנְנִי לְכַהֵנָה - זֶה בְּחִינַת חֲנֻכַּת־הַבֵּית, כִּי מִשָּׁה שְׂמִישׁ בִּשְׁבַעַת יְמֵי הַמַּלּוּאִים, כְּמוֹ שְׂתִּיב (תַּחֲלִים צט): מִשָּׁה וְאֶהְרֹן בִּכְהִינוּ (נִחִים קכ), גַּם כֵּהֵן הוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֶּן וְתַלְמִיד, כִּי כְּהֵן נִאָּמַר (יִסְרָאֵל י): לְהוֹרֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; לְהוֹרֹת - לְשׁוֹן הוֹרָאָה, זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד. גַּם לְהוֹרֹת - לְשׁוֹן הִרְיוֹן, בְּחִינַת בֶּן. הִנְנִי לְמַלְכוּת - זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת הַנִּלְ, שֶׁעַל־יְדֵי נִמְשָׁךְ הַפְּרֻסָּה, שָׂבוּ נִתְגַּלָּה אֹר הַפְּנִים בִּנְלָא. וְזֶה בְּחִינַת (בְּרַשִׁית ד'): וּמִלְכִּי צֶדֶק מִלֵּךְ שְׁלָם הוּצִיא לָחֶם וַיִּין, וְהוּא כֵהֵן לֹא אֶלֶין. מִלְכִּי צֶדֶק מִלֵּךְ שְׁלָם - זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת. הוּצִיא לָחֶם וַיִּין - הֵינּוּ בְּחִינַת פְּרֻסָּה, שְׂנִמְשָׁךְ עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת בִּנְלָא. וְהוּא כֵהֵן - זֶה בְּחִינַת כְּהֵנָה הַנִּלְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֶּן וְתַלְמִיד, שְׂמִישׁ נִמְשָׁךְ הַפְּרֻסָּה עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת, בִּנְלָא:

יב וְזֶה בְּחִינַת מוֹה הָרָאָה; כִּשְׁהָרָאָה הוּא בְּמוֹג הַשּׁוֹר, הוּא כְּלוּלָה מִכָּל הַבְּחִינוֹת הַנִּלְ. כִּי הָרָאָה הוּא מֵאִדָּת עֵינִים, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ רְבוּתִינוּ וְכוּנֹם לְכַרְכָּה (תַּחֲלִים צט) - זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהִשְׁתַּנּוּ בְּחִינַת: וְאִרְאָה אֶת ה', גַּם עַל־יְדֵי הָרָאָה כֹּא שְׂנָה (בַּמִּדְבָּאֵר לַעֲלֵי בִּי' ה) - זֶה בְּחִינַת הַשְׁתַּנּוּת הַבֶּן, שֶׁהִשְׁתַּנּוּ בְּחִינַת מוֹה, בְּחִינַת: מוֹה חֲמִית וְכו', שֶׁהָיָה בְּחִינַת שְׂנָה, בְּחִינַת (יִסְרָאֵל סד): עֵין לֹא רָאתָה אֲלֵקִים וְזֹלָתָהּ. וְזֶה חֲחִים שְׂבִתוֹךְ הָרָאָה זֶה בְּחִינַת מַקְיָפִים הַנִּלְ, בְּחִינַת (קִדְּוֹת א'): סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הִרְוִחַ, בְּחִינַת (אִיִּים ה'): וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחַלָּה, בְּחִינַת אֹר הַפְּנִים:

יג וְכִשְׁהַשְׁמָנִים שֶׁל הָרָאָה הֵם בְּמוֹג הַשּׁוֹר, עַל־יְדֵיָּהּ מֵאִיר אֹר הַפְּנִים, בְּבִיחִינַת: לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׁמָן; הֵינּוּ עַל־יְדֵי הַשְׁמָנִים שֶׁל הָרָאָה מֵאִיר אֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת מַקְיָפִים. וְהִידִים הַנִּלְ שִׁישׁ בֵּים הַחֲכָמָה בִּנְלָא, בָּהֶם נִתְגַּלָּה אֹר הַפְּנִים, בְּחִינַת מַקְיָפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאֵרֶת הַרְצוֹן, בְּבִיחִינַת: פוֹתַח אֶת יָדָהּ וְכו', בִּנְלָא. וְהָיוּ בְּחִינַת חֲתָ"ךְ, שֶׁהוּא סוֹפֵר־תְּבוּתָהּ שֶׁל פוֹתַח אֶת יָדָהּ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרֻסָּה, כְּמוֹכָא. חֲתָ"ךְ שְׁתֵּי פְעָמִים "רוּחַ", הֵינּוּ שְׂבָאֵלוֹ הַיָּדִים הַנִּלְ נִתְגַּלָּה בְּחִינַת הַמַּקְיָפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת: סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הִרְוִחַ, בְּחִינַת: וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחַלָּה, בִּנְלָא. וְזֶה בְּחִינַת (יִסְרָאֵל י): וְיִידִי אָדָם מִתַּחַת כַּנְפֵיהֶם - זֶה בְּחִינַת כְּנָפֵי הָרָאָה, שֶׁשֶּׁם סוֹכֵב הִרְוִחַ, בְּחִינַת מַקְיָפִים, שְׂמִישׁ נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הָאֵרֶת הַיָּדִים בִּנְלָא:

וְזֶה בְּחִינַת: רוּחַ אִישׁ יִכְלָל מַחֲלָהוּ (מִשְׁלֵי יח), רוּחַ אִישׁ - זֶה בְּחִינַת רוּח־הַחַיִּים הַנִּלְ, שֶׁהוּא בְּחִינַת: סוֹכֵב סוֹכֵב הוֹלֵךְ הִרְוִחַ, בְּחִינַת מַקְיָפִים, שְׂמִישׁ נִמְשָׁךְ פְּרֻסָּה וְכָל־כָּלָה, בְּחִינַת: יִכְלָל וְכו', בִּנְלָא:

יג וְעַל־כֵּן בִּשְׁמַעֲנוֹם וּמִדְּבָרִים מֵאִזָּה חֲדָשׁ שְׁחָדַשׁ הַחֶכֶם שְׂבִדוֹר, אִזִּי נֹפֵל יִרָאָה עַל זֶה שְׂמִדְּבָר וּמַעֲנִין בְּהַחֲדָשׁ. כִּי בִּשְׁחֹזְרִים אֶת הַחֲדָשׁ, אִזִּי נִתְעוֹרֵר וְנִתְגַּלָּה יִם הַחֲכָמָה, שְׂמִישׁ מִקַּבֵּל הַמַּלְכוּת אֶת הַפְּרֻסָּה, וְאִזִּי בָּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת לְהַמְשִׁיךְ פְּרֻסָּה, וְעַקֵּר הִירָאָה הוּא בְּמַלְכוּת, כִּי מַלְכוּת הוּא מִקּוֹר הִירָאָה, כְּמוֹ שְׂאִמְרוּ (אִבְרָם פ'ט): אֲלֵמָלָא מוֹרָאָה שֶׁל מַלְכוּת. וְאִזִּי נִתְעוֹרֵר הִירָאָה שֶׁל הַחֶכֶם שְׁחָדַשׁ זֶה הַחֲדָשׁ, כִּי

גְּדוּלָה מְכֻלָּם, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּגָם לְכַרְכָּה (ע"ז ב.). וְיֵשׁ עוֹד צָרוּף שֶׁל חֲנֻכָּה, שֶׁהוּא מְרֻמָּה בְּפֶסֶק (רד"ם ד): וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹחַ מֵלֶא רֹחַ חֲכָמָה בִּי סִמְךָ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו, בְּסוֹפֵר־תְּבוּתָתוֹ יֵשׁ צָרוּף חֲנֻכָּה, בִּי בֹהַּ הַפֶּסֶק מְרֻמָּה כָּל הַבְּחִינוֹת שֶׁל הַמַּאֲמָר הַזֶּה: "מֵלֶא" זֶה בְּחִינַת: וּמֵלֶא אֶת הָאָרֶץ, הַמְּבֹאֵר לְעִיל, וְכֵן "רֹחַ חֲכָמָה" - בִּי סִמְךָ מֹשֶׁה יָדָיו וְכו', כִּל זֶה מְבֹאֵר לְעִיל בְּמַאֲמָר הַזֶּה. גַּם בְּעֵינֵי הִירָאָה, בִּי יֵשׁ חֲמֹשׁ גְּבוּרֹת, שֶׁהֵם חֲמֹשׁ אִימּוֹת, שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּגָם לְכַרְכָּה (שַׁבָּת ע"ז), וְיֵשׁ אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה גְּבוּרָאָן, הַמְּבֹאֵר בְּהִירָאָה הַקְדוּשָׁה (בַּמְדַּבֵּר דף קל"ז), שֶׁנִּכְלָלִים הַגְּבוּרֹת זֶה בְּזֶה עַד אֵלֶּף וְאַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשָּׁה וְכֵן אֵלּוֹ הַדְּבָרִים לֹא בָּאָר כֻּלָּל, בִּי אֵלּוֹ הַדְּבָרִים נִאֲמָרוּ וְכו':

הַתּוֹרָה הִיא מְדַבֶּרֶת מִכָּל הָעֵשֶׂר סְפִירוֹת שֶׁפַּע הַתֵּת, חֲכָמָה וְכִינָה, יָדִים, גַּם יָרָאָה. גַּם אֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּגָם לְכַרְכָּה (כְּתוּבַת ע"ז): הַמּוֹנֵעַ הַלֵּכָה מִפִּי תַלְמִיד, בְּאֵלּוֹ מוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ חֶסֶד, וּפֹדֶק מִמֶּנּוּ יִרְאָת־שָׁמַיִם. גַּם בֶּן וְתַלְמִיד - בֶּן, אִיתָא בְּהִירָאָה הַקְדוּשָׁה (יח"ד ע"ז): מִה שָׁמוֹ, דָּא חֲכָמָה; מִה שֶׁם בֶּנּוּ, דָּא תַפְאֶרֶת. תַּלְמִידִים, הֵם לְמוֹדֵי ה', דָּא נִצָּח הוֹד. כֵּל, דָּא יְסוֹד, וּמַלְכוּת הַזֶּה יָרָאָה, הִיא אִיבָרִים הַפְּנִימִיִּים. וְיֵשׁ סְפִירוֹת שֶׁמְדַבֵּר מִהֶם כְּמוֹ פַעְמִים. (אֲשֶׁר אֲנִים שֶׁקֶד שׁוֹמְעוֹת. אֲשֶׁרִי הָעֵם שֶׁקֶדָה לֹא וְכו').

ח

תַּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בְּכֻסָּה לְיוֹם חֲנֻכָּה, בִּי חֶק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט לְאַלְהֵי יַעֲקֹב: (תְּהִלִּים נא)

א אֶת־עַל־פִּי שְׁתוּכָהּ הוּא דָּבָר גְּדוֹל, וּמִשָּׁל עַל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל לְהוֹכִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ, בְּשִׂרְיָאָה בּוֹ שְׂאִינוּ מוֹתֵנֵהוּ בְּשׁוּרָה, כְּמוֹ שֶׁתּוֹכֵב (וּקְדָא ע"ז): הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ, אֶת־עַל־פִּירְכֵּן לֹא כָּל אֶחָד רָאִי לְהוֹכִיחַ, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבִּי עֲקִיבָא (ע"רין טו): תְּמוּהָ אֲנִי, אִם יֵשׁ בְּדוֹר הַזֶּה מִי שֶׁיִּכָּוֵל לְהוֹכִיחַ. וְאִם רַבִּי עֲקִיבָא אֵמַר זֹאת בְּדוֹרוֹ, כִּל־שֶׁכֶּן בְּדוֹר הַזֶּה שֶׁל עֲכָשׁוֹ:

בִּי כְּשֶׁהִמּוֹכִיחַ אֵינוֹ רָאִי לְהוֹכִיחַ, אִזִּי לֹא דִי שְׂאִינוּ מוֹעִיל בְּתוֹכָתוֹ, אִף גַּם הוּא מְבֹאֵשׁ רִיחַ שֶׁל הַנְּשֻׁמּוֹת הַשׁוֹמְעִים תּוֹכָתוֹ, בִּי עַל־יָדִי תּוֹכָתוֹ הוּא מְעוֹדֵר הִרִיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שֶׁהוּא מוֹכִיחֵם. כְּמוֹ כְּשֶׁמִּנְחָה אִתָּה דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רִיחַ שְׂאִינוּ טוֹב, כִּל זְמַן שְׂאִין מוֹיִזִּין אוֹתוֹ הַדְּבָר, אִין מְרַגִּישִׁין הִרִיחַ רַע, אֲבָל כְּשֶׁמִּתְחַלֵּץ לְהוֹי אוֹתוֹ הַדְּבָר, אִזִּי מְעוֹדֵרִין הִרִיחַ רַע; כְּמוֹכֵן עַל־יָדִי תּוֹכָהּ שֶׁל מִי שְׂאִינוּ רָאִי לְהוֹכִיחַ, עַל־יָדִי מוֹיִזִּין וּמְעוֹדֵרִין הִרִיחַ רַע שֶׁל הַמַּעֲשִׂים רָעִים וּמִדּוֹת רָעוֹת שֶׁל הָאֲנָשִׁים שְׁמוֹכִיחֵם, וְעַל־כֵּן הוּא מְבֹאֵשׁ רִיחֵם, וְעַל־יָדִי הוּא מַחְלִישׁ אֶת הַנְּשֻׁמּוֹת שֶׁלֵּהֶם, וְעַל־יָדִי נִפְסָק הַשֹּׁפַע מִכָּל הָעוֹלָמוֹת הַתְּלִימִים בְּאֵלּוֹ הַנְּשֻׁמּוֹת. בִּי עֶשֶׂר וְיִנְיָקָה הַנְּשֻׁמָּה הוּא מְהִרִּיחַ, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּגָם לְכַרְכָּה (בְּרַכּוֹת כ"ג): מִנֵּין שֶׁמְכַבְּרִין עַל הִרִיחַ? שְׂנֵאֲמָרוּ: כִּל הַנְּשֻׁמָּה תִּתְלַל יְהִי. אִיתְהוּ דָּבָר שֶׁהַנְּשֻׁמָּה נִתְּנִית מִמֶּנּוּ, וְלֹא הִנְיָף? הוּי אוֹמֵר: זֶה הִרִיחַ.

נִדְעָע רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִנְעָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. נִנְעָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר - זֶה בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת בֶּן תַּלְמִיד, בִּי צָרִיד לְכָל בֶּן תַּלְמִיד, לְהִרְאוֹת לְבְחִינַת בֶּן בְּחִינַת הַחֲשֵׁנָה שֶׁל הַתַּלְמִיד, כְּדִי שִׂיחִיה לֹא יָרָאָה כְּנִ"ל, וְהוּי: וְנִנְעָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הִינוּ שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהוּא בְּחִינַת בֶּן, בְּחִינַת שִׁנָּה כְּנִ"ל, נִכְלָל בְּבְחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהַשִּׁנָּה בְּחִינַת נְעוֹר כְּנִ"ל:

אָמַר לוֹ: מַה זֶּה, יְהוֹשֻׁעַ - מַה דִּיקָא, זֶה בְּחִינַת הַשִּׁנָּה שֶׁל בְּחִינַת בֶּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה כְּנִ"ל. זֶה בְּחִינַת כְּלָלִיּוּת תַּלְמִיד בְּבֶן, בִּי תַלְמִיד צָרִיד שִׂיחִיה נִכְלָל בְּבְחִינַת בֶּן, שֶׁהוּא בְּחִינַת מַה, כְּדִי שִׂיחִיה לֹא יָרָאָה כְּנִ"ל. וְהוּי: מַה ה' אֱלִיקָד שׁוֹאֵל מִמֶּנּוּ בִּי אִם לִירְאָה. מַה דִּיקָא, בִּי צָרִיד שִׂיחִיה נִכְלָל בְּבְחִינַת מַה, כְּדִי שִׂיחִיה לֹא יָרָאָה כְּנִ"ל. וְהוּי: מַה זֶה, יְהוֹשֻׁעַ - הִינוּ שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר הִבִּיא אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְבְחִינַת הַשִּׁנָּה שֶׁל מַה, כְּדִי שִׂיחִיה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּלְמִיד, נִכְלָל בְּבֶן כְּנִ"ל:

מִפְּנֵי מַה נִּדְעָעָתָה. אָמַר לוֹ: מֵאוֹר גְּדוֹל רָאִיתִי בֵּים - שֶׁרָאָה אוֹר גְּדוֹל בֵּים הַחֲכָמָה. אָמַר לוֹ: שְׂמָא עֲנִינוּ שֶׁל לִוְיָתָן רָאִיתִי וְכו' - לִוְיָתָן זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, בְּחִינַת: לִוְיָתָן זֶה יִצְרָת לְשִׁחַק בּוֹ, כֵּלָם אֱלִיד יִשְׁבְּרוּן וְכו', כְּנִ"ל. הִינוּ, שֶׁהַשִּׁיב לוֹ, שֶׁרָאָה עֲנִינוּ שֶׁל לִוְיָתָן, דְּהִינוּ מַה שְּׁבְחִינַת מַלְכוּת מְלָקָם וּמִקְבֵּץ כָּל הַמַּבְחֻנוֹת שֶׁל כָּל בָּאֵי עוֹלָם, שֶׁכֵּלָם עֲנִינֵיהֶם תְּלִיזוֹת וּמִצְפִּין עַל פְּרִנְסָה, וּמַלְכוּת, בְּחִינַת לִוְיָתָן, מְקַבֵּץ כָּל אֵלּוֹ הַמַּבְחֻנוֹת, וְנִכְנָם עִמָּהֶם לִים הַחֲכָמָה לְקַבֵּל מִשֶּׁם פְּרִנְסָה. וְעַל־יָדִי נִדְעָע רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, בִּי נָפַל עָלָיו יָרָאָה, מַחְמַת שְׁנִכְנָם בֵּים הַחֲכָמָה, שֶׁשֶּׁם נִתְּנָה לְבְּחִינַת מַלְכוּת, שֶׁכָּא לְקַבֵּל פְּרִנְסָה, שֶׁזֶה בְּחִינַת עֲנִינוּ שֶׁל לִוְיָתָן, כְּנִ"ל, וְעַל־יָדִי נוֹפֵל יָרָאָה, בִּי מַלְכוּת הוּא מְקוֹר הִירָאָה, כְּנִ"ל:

וְהוּי: וְהוּי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים וּפְרַעַה חֵלֶם וְכו'. שְׁנָתִים יָמִים - זֶה בְּחִינַת תְּקוּפּוֹת הַיָּמִים, תְּקוּפּוֹת הַשָּׁנִים הַזֵּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁכֵּלֹ אֶרֶץ, שֶׁהוּא לְמַעַל מִהוֹמֵן, שֶׁשֶּׁם סֶדֶר הַזְּמַנִּים הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים כְּנִ"ל, שֶׁהֵם כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשְׁעִשׁוּעִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא כְּנִ"ל. וּפְרַעַה זֶה בְּחִינַת יוֹבֵל, כְּמוֹכָא בְּהִירָאָה (וַיֵּשׁ דף ר"א), דְּכָל נְהוֹרִין אֶתְפָּרְעִין וְאֶתְגַּלְגֵּן מִנֶּה: (וַיִּשְׁאָר לֹא בָּאָר)

וְזֶה בְּחִינַת קְבוּרַת מֹשֶׁה, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַמְּקִיפִים, שֶׁהֵם מְמוּנִים מִעֵין כָּל. וְהוּי: עֲלִיזִים נִדְמָה לָהֶם לְמִנְחָה וְתַחְתּוּנִים נִדְמָה לָהֶם לְמַעַל, הַנֶּאֱמָר בְּקְבוּרַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שְׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרוּגָם לְכַרְכָּה (סוֹטָה ד'), זֶה בְּחִינַת כָּל הַזֵּה, בְּחִינַת: בִּי כָּל בְּשָׂמִים וּבְכֶאֱרִין; שֶׁצָּרִיד הַצָּדִיק שׁוֹכֵחַ לֹאֵל הַמְּקִיפִים הַזֵּה שִׂיחִיה לֹא בְּחִינַת כָּל, כְּנִ"ל, לְהִרְאוֹת לְעֲלִיזִים שֶׁהֵם לְמַנְחָה, שְׂאִינִם יוֹדְעִים כֵּל בִּידְעָתָה וְיַתְּרָד, בְּחִינַת: מַה חֲמִית וְכו'; וְלִהְפֹּךְ, תַּחְתּוּנִים נִדְמָה לָהֶם לְמַעַל, בִּי הֵם מִשְׁיִגִּים שְׂמָלָא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת: וְאַרְאָה אֶת ה':

עוֹד יֵשׁ בְּזֶה דְּבָרִים נִעְלָמִים הִרְבֵּה, וְלֹא בָּאָר רַק קִצָּת, קִצָּת רַאשֵׁי־פָּרְקִים. בִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הִיָּה עָנִי (בַּמְדַּבֵּר ע"ז), וְעָנִיו

כי מרחמם

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים, וַיַּרְעָה חֵלֶם וְכו' (בראשית מא) א.

א

לְהִיּוֹת מְנַהִיג, כִּי תַכְלִית הַהִנְהָגָה אֵינָה אֶלָּא מִתּוֹךְ רַחֲמָנוּת עַל אֱלֹו הַצְּרִיכִים לַכֵּךְ, וְגַם כָּל אֹפְנֵי וּדְרֹכֵי הַהִנְהָגָה אֵינָם אֶלָּא עַל פִּי מִידַת רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַמְנַהִיג.

וְצִדִּיק הַמְנַהִיג שִׁיחִיָּה בּו דַּעַת עֲלִיוֹן, כַּדִּי לִידַע אֵיךְ לְהַתְנַהֵג עִם הַרְחֻמָּנוּת כִּי הַרְחֻמָּנוּת תִּלּוּי בַּדַּעַת¹, שִׁידַע לְהַבְחִין וּלְהַבִּין אֵיךְ לְנַהֵג בְּרַחֲמָנוּתוֹ, בִּי רַחֲמָנוּת בְּלֹא דַעַת אֵינָה רַחֲמָנוּת כִּלְלִי, וְכַגּוֹן עַל

יבאר ענין הנהגת הרחמנות

יִשְׁעִיהוּ הַנְּבִיא מִתְנַבֵּא עַל הַנְּהִגַת הַבּוֹרָא לַעֲתִיד לְבוֹא, אֲשֶׁר אִז 'לֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ וְלֹא יִכָּס שָׁרֵב וְשֹׁמֵשׁ, בִּי מְרַחֲמָם יְנַהֲגֵם, וְעַל מִבּוֹעֵי מַיִם יְנַהֲלֵם' (יִשְׁעִיָּה מ) [כִּי הַקַּב"ה יִנְהִיגֵם בְּרַחֲמִים שֶׁלֹּא יַחֲסִרוּ כָּל צִרְכֵיהֶם²].

הֵינּוּ - מַה שֶׁתּוֹלָה הַכְּתוּב הַהִנְהָגָה בְּמִידַת הַרְחֻמָּנוּת, כִּי רַק מִי שֶׁהוּא רַחֲמָן הוּא יָכוֹל

הערות והוספות

א. מֵאֲמֹר בִּי מְרַחֲמִים סִימָן ז' נֶאֱמָר בְּשִׁבְתָּ חֲנוּכָּה תִק"ע (הי"מ נט), בְּשַׁבַּת ז' קוֹרְאִים בַּתּוֹרָה בַּפֶּרֶשֶׁת מִקֵּץ אֲשֶׁר בַּה פֶּתַח רִבִּינוּ מֵאֲמֹר זֶה, פֶּסוּק זֶה יִתְבָּאֵר בַּחֲלֻקָּה בְּסוּף הַמֵּאֲמֹר. בַּהֲמִשָּׁךְ הַמֵּאֲמֹר יִבָּאֵר רִבִּינוּ גַם פְּנִימִיּוֹת עֵינַי חֲנוּכָּה עַפ"ד הַמֵּאֲמֹר.

ב. לֹא יִרְעֻבוּ: הַהוּלָךְ בַּדֶּרֶךְ רַחוּקָה יַחֲסֹר לוֹ לֶחֶם אוֹ מַיִם אוֹ יִכְהוּ שָׂרֵב וְשֹׁמֵשׁ, וְעַל זֶה אָמַר כִּי כֹאשֶׁר יִבּוֹאוּ הוֹלְכֵי דַרְכִים בְּשׁוּבָם מִן הַגְּלוּיּוֹת אֶל אֶרֶצָם, לֹא יִרְעֻבוּ וְלֹא יִצְמָאוּ. וְלֹא יִכָּס שָׂרֵב וְשֹׁמֵשׁ: כִּי יִנְהֲגֵם ה' בְּרַחֲמִים עַד שֶׁלֹּא יִנְהֲגֵם בְּמִקוֹם שֶׁהִשְׁמֵשׁ שׁוֹלֵטֵת שֵׁם (מַלְבִּי"ם שם).

ג. כְּמוֹ שֶׁכ' (קמא, קה) כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת, אֵין בּוֹ מִדַּת רַחֲמָנוּת, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב (קהלת ז) "כֵּסֶם בְּחִיקָה קְסִילִים יְנוּחַ" לָכֵן כָּל מִי שֶׁאֵין בּוֹ דַּעַת אֲסוּר לְרַחֵם עָלָיו כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זְכָרֵנוּ לְבָרְכָהּ (בְּרֻכּוֹת לג), כִּי אֵין בּוֹ מִדַּת רַחֲמָנוּת, וְכֵן הִרְבָּה.

רַחֲמֵיךָ אֲשֶׁר עַל יְדֵי שְׁנוֹתָן לָהֶם כַּח, יוֹכְלוּ לְהַרְשִׁיעַ יוֹתֵר, אִי עַל רוֹצְחִים וְגוֹלְגִימִים שֶׁהֵם אֲכֻזָּרִים אֲסוּר לְרַחֵם, וּמִי שֶׁמִּרְחַם עֲלֵיהֶם אֵין זֶה רַחֲמֵנוֹת כִּלְלִית, וְכֵן לְהִיפֹךְ, אֲשֶׁר לִפְעָמִים צָרִיךְ לְהַכְאִיב וּלְיִסֵּר אֶת הָאָדָם מִתּוֹךְ רַחֲמֵנוֹת, אִף אִם נִדְמָה כְּאֲכֻזָּרִיּוֹת, וְכֵן אִף אִם יוֹדֵעַ עַל מִי לְרַחֵם, צָרִיךְ שִׂידֵעַ אֶת 'מִידַת' אֹפְנֵי הָרַחֲמָנוֹת, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוֹת, אִי יוֹכֵל לְרַחֵם עַל תֵּינוּק שֶׁל אֲרָבֶעָה יָמִים, לִתֵּן לוֹ מֵאֶכֶל הַצֵּרִיד לְגִדּוֹל יוֹתֵר וְלֹא לִקְטָן בִּזְוָה, כִּי קָטָן בִּזְוָה צָרִיכִין לְזוּנְוֹ רַק עַל יְדֵי חֶלֶב יִתְבָּאֵר בַּסּוּמָךְ.¹

רַחֲמֵיךָ אֲשֶׁר עַל יְדֵי שְׁנוֹתָן לָהֶם כַּח, יוֹכְלוּ לְהַרְשִׁיעַ יוֹתֵר, אִי עַל רוֹצְחִים וְגוֹלְגִימִים שֶׁהֵם אֲכֻזָּרִים אֲסוּר לְרַחֵם, וּמִי שֶׁמִּרְחַם עֲלֵיהֶם אֵין זֶה רַחֲמֵנוֹת כִּלְלִית, וְכֵן לְהִיפֹךְ, אֲשֶׁר לִפְעָמִים צָרִיךְ לְהַכְאִיב וּלְיִסֵּר אֶת הָאָדָם מִתּוֹךְ רַחֲמֵנוֹת, אִף אִם נִדְמָה כְּאֲכֻזָּרִיּוֹת, וְכֵן אִף אִם יוֹדֵעַ עַל מִי לְרַחֵם, צָרִיךְ שִׂידֵעַ אֶת 'מִידַת' אֹפְנֵי הָרַחֲמָנוֹת, כִּי מִי שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִיךְ לְהִתְנַהֵג עִם הָרַחֲמָנוֹת, אִי יוֹכֵל לְרַחֵם עַל תֵּינוּק שֶׁל אֲרָבֶעָה יָמִים, לִתֵּן לוֹ מֵאֶכֶל הַצֵּרִיד לְגִדּוֹל יוֹתֵר וְלֹא לִקְטָן בִּזְוָה, כִּי קָטָן בִּזְוָה צָרִיכִין לְזוּנְוֹ רַק עַל יְדֵי חֶלֶב יִתְבָּאֵר בַּסּוּמָךְ.¹

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות

הערות והוספות

ד. כמבואר בליקו"ה (אמה"ח ב, א) ע"פ המשך דברי המאמר, כי הרי עיקר הרחמנות היא להאיר דעת דקדושה באנשי העולם שיהיו רחוקים מן העוון כמבואר להלן בסמוך, אבל אלו הרשעים אם יקבלו השפעה זו יהיה בהם כח להרשיע יותר ח"ו, על כן אין זו רחמנות אלא אכזריות, וראה גם בפל"ח תחילת אות ט.

ה. כמו שאמרו: 'אמר רבי יהושע בן לוי כל שהוא רחמן על אכזרים לסוף נעשה אכזר על רחמנים' (ילקו"ש שמואל א' רמז קכא).

ו. רמז נאה רימז בזה בפל"ח (אות ט) וז"ל: אי לאו דמסתפינא הוה אמינא, שמה שתפס רבינו ז"ל בלשונו הקדוש לרחם על תינוק של ד' ימים לזנון על ידי חלב דייקא, רומז בזה על דרך שאמרו רז"ל על פסוק (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים ולמקצה השמים וכו' ועיין בזה גם בזהר הנ"ל ובמפרשיו ז"ל ועל כן מי שהוא במדרגה קטנה, הוא בבחינת תינוק של ד' ימים, שמרמזין על מדרגות התחתונות של הקדושה שהם בחינת נ"ה"י"ם, או שהוא בבחינת מלכות לבד העומדת נגד נ"ה"י"ם הנ"ל, או רק בבחינת נ"ה"י"ם שבבחינת מלכות לבד כידוע ותינוק כזה צריך לזנון במאכל דק ורוחני דייקא שהוא החלב. ע"כ.

ז. כי כפי שיתבאר להלן, הצדיק מאיר הן בדרי מעלה והן בדרי מטה כל אחד כפי ענינו, וכך גם בין דרי מעלה כאו"א מהם יש בו השגה אחרת כפי מדרגתו, ובוודאי בין דרי מטה אשר כל איש ואיש לפי ייאושו ומעבריו צריך להאיר בו דעת אחרת מאותה ההשגה, וזה שאמר כאן כי 'כל אחד ואחד' צריך להאיר בו ולרחם עליו לפי ענינו.

ב

יבאר ענין הנהגת משה רבינו ע"ה

וְרַחֲמָן בְּזֶה הוּא רַק מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, [אשר נשמתו היא נשמת הצדיקים האמיתיים בכל דור ודור], כִּי הוּא הָיָה מְנַהִיג יִשְׂרָאֵל בחיים חיותו, וְהוּא יְהִי מֶלֶךְ המשיח שיהיה מְנַהִיג לְעַתִּידָת, כִּי מֶה שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיְהִי וְכוּ' וּמֶה שֶׁנַּעֲשֶׂה הוּא שֶׁיַּעֲשֶׂה וְאֵין כָּל חֵדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ, (קהלת א) ואמרו בתיקו"ז (תיקון סט) כִּי מֶה שֶׁהָיָה הוּא שֶׁיְהִי רֵאשִׁי תִּיבוֹת מִשָּׁה, כִּי מִי שֶׁהָיָה מְנַהִיג יִשְׂרָאֵל בַּתְּחִילת הַיּוֹתֵם לַעַם, הוּא יְהִי מְנַהִיג לַעֲתִיד.

ולכן הוא היה ויהיה מנהיג ישראל, כִּי

מֹשֶׁה רַבֵּנוּ הָיָה לוֹ רַחֲמָנוּת בְּאֵמֶת עַל יִשְׂרָאֵל, וּמִתּוֹךְ רַחֲמָנוּתוֹ מָסַר נַפְשׁוֹ בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, וְלִכֵּן הִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ מִנְּגִדִּי לִסְכֵּן אֶת חַיָּיו, וְגַם לֹא הָיָה חוֹשֵׁשׁ עַל כְּבוֹד עַצְמוֹ בְּלָל, כִּי הִשָּׁם יִתְבָּרַךְ אָמַר לוֹ לֵאחֹר שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָל, (שמות לב) וְעַתָּה הִנֵּחָה לִי יִתְרָאֲפִי בָהֶם וְאֶכְלֶם וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גְּדוֹל, וְהוּא לֹא הִשְׁנִיחַ עַל זֶה [לֹא שֶׁם עַל לְבוֹן בְּלָל, רַק אָמַר לוֹ לְהַקְבִּי"ה (שם) 'אִם תִּשָּׂא חַטָּאתָם וְכוּ' י"י וְאִם אֵין מַחְנִי נָא מִסְפָּרָךְ אֲשֶׁר כָּתַבְתָּ, ואמרו רז"ל (ברכות לב) מַלְמַד שִׁמְסֵר עַצְמוֹ לְמִיתָה עֲלֵיהֶם י, כִּי

הערות והוספות

ח. "ורזא דמלה (בראשית מט י) 'לא יסור שבט מיהודה' דא משיח בן דוד, 'ומחוקק מבין רגליו' דא משיח בן יוסף, עד כי יבא שיל"ה דא משה, חושבן דא כדא" (זוהר ח"א כה).

ט. ולכן קיבל ההנהגה כפי ש"אמרו רבותינו: כשהיה משה רבינו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממונו גדי ורץ אחריו, עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר: אני לא הייתי יודע שרץ היית מופני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך.

אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך, חייך! אתה תרעה צאני ישראל. הוי, ומשה היה רועה" (מדרש רבה, שמות ג, ב).

י. מלשה"כ (שופטים טו): אֲשֶׁר נָלַחַם אָבִי עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁלַךְ אֶת נַפְשׁוֹ מִנְּגִדִּי וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד מִדִּין.

יא. ומה שריחם עליהם לאחר שהרשיעו בחטא העגל, אף כי לכאורה אין מרחמים על הרשעים כמוב"פ, ראה בפל"ח ובביאורו"ל כאן מה שביארו בזה.

יב. ובמדרש (דברים רבה, ז, י) כתבו לשון נפלא ונורא במידת רחמנותו של משה וז"ל: בשעה שביקש משה ליכנס לארץ ישראל אמר לו הקב"ה (דברים ג, כז): "לא תעבר את הירדן הזה" ומשה ביקש מן הקב"ה לבטל את שתיקה.

אמר לפניו רבש"ע (במדבר יד, יט): "סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך" ובטלה של הקב"ה ונתקיימה של משה מוניין שנאמר (שם, כ) "סלחתי כדברך" כיון שבא ליכנס לא"י התחיל אומר (דברים ג, כה): "אעברה נא ואראה את הארץ הטובה" אמר לו הקב"ה משה כבר בטלת את שלי וקיימתי את שלך אני אמרתי "ואשמידם" ואת אמרת "סלח נא" ונתקיים שלך ואף עכשיו מבקש אני לקיים את שלי ולבטל את שלך.

רחמנותו היתה גבוהה ונפלאה כל כך עד כדי מסירות נפש ממש.

וזו היתה תכלית רחמנותו של משה, כי הוא היה רחמן ומנהיג אמת, ולכן היה עוסק ביישובו של עולם, שהיא תכלית הבריאה שיהיה העולם מושב מבני אדם, וכדי ליישב את העולם, עסק משה כל ימיו להאיר דעת בבני אדם, כי עקר האדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת אינו מן הישוב ואינו מכנה בשם אדם כלל, רק הוא בחינת חיה בדרמות אדם, כי תכלית ישוב העולם הוא שיהיה העולם מלא מבני אדם שיודעין את ד', ולא ב'גופים' של בני אדם [ראה הערה ד'], ומשה רבנו

היה לו רחמנות על אנשי העולם והיה עוסק ביישוב העולם, שיהיה העולם מושב וממלא מבני אדם הינו בני דעה בנ"ל, ובזה עסק כל ימיו, כי הוא פתח - גילה והאיר לנו אור הדעת, כמו שכתוב על זמן מתן תורה, (דברים ד) 'אתה הראת לדעת, כי ה' הוא האלקים', כי אז פתח הקב"ה שבעה רקיעים וראו שהוא יחידי (רש"י שם), כי משה פתח את הדעת ע"י נתינת התורה ומצוותיה, ונלה לנו תמצית השגת הדעת, כי יש אלקים שליט בארץ אשר אותו אנו עובדים ולחוקיו ומצוותיו אנו משועבדים, אשר בידיעה זו כלולים כל ההשגות והידיעות, והיא תכלית כל המצוות אשר נצטוונו בתורה ט.

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת

ג

יבאר כי עיקר הרחמנות היא הארת הדעת והארת הדעת היא הנהגת רחמנותם של מרע"ה וצדיקי הדורות, כי עקר הרחמנות הוא ביישוב האל עם קדוש נופלין חס

הערות והוספות

א"ל הקב"ה משה אין אתה יודע מה לעשות אתה רוצה לאחוז את החבל בשני ראשין א"ל אם "אעברה נא" אתה מבקש לקיים בטל "סלח נא" ואם "סלח נא" אתה מבקש לקיים בטל "אעברה נא". אריב"ל כיון ששמע משה רבינו כך אמר לפניו: "רבש"ע ימות משה ומאה כיצא בו ולא תנוק צפרונו של אחד מהם".

יג. כי כה אמר יהוה בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועלשה הוא כוננה לא תהו בראה' לשבת יצרה' (ישעיהו, מה, יח) וכלשונו לקמן אות ד'.

יד. כך כתב המהרש"א (סנהדרין צב.) בהסבר דברי הגמרא מדוע אסור לרחם על מי שאין בו דעה: "האדם כיון שנברא בדעתו ובשכלו אם אין לו דעת הרי הוא מאבד צורתו ואין זה בכלל כל מעשיו לרחמו כי האלהים עשאו ישר בדעת". ע"כ.

טו. עפ"י ליקו"ה (אמה"ב ב)

נשמותיהם של ישראל מאין"י - מהיכן הם לקוחים בשרשם, ויודע רוחניות ודקות - צחות ועידון נשמותיהם של ישראל, הוא יודע שישאל הם רחוקים לגמרי מעוון ואין עוון גס ומגושם שיף להם כלל כלל לא, לפי גדל קדושתם משרשם העליון, ולפי גדל דקותם ורוחניותם כי העוונות הם גסים ומגושמים הפך דקותם ורוחניותם, ולכן בוודאי אין העוונות חלק ממהותם אלא הם כמשא כבד עליהם.

ועל כן אף אם נדמה לו לאדם כי הוא מתייסר ביסורים גשמיים והוא נזקק לרחמים גדולים, אבל באמת כל היסורים שבעולם אינם נחשבים למשאוי בנגד המשאוי הכבד של עוונות חס ושלום רחמנא לצלן, ואפלו פשיש לאדם בפועל יסורים המייסרים ומכאיבים אותו, אין היסורים מייסרים מצד עצמותם, אלא משום העוונות המתכפרים על ידם, כי אם אין בהם עוונות - אם אינם באים

ושלום בעוונות רחמנא לצלן, כי אף שיש יסורים הרבה בעולם, אבל לבטל מן האדם ייסורי העוונות והו רחמנות הנדול מכל מיני רחמנות, כי אף שבוודאי יש לרחם גם על כל בעל יסורים וחולאים רח"ל, אבל כל היסורים הקשים שבעולם אינם נחשבים כלל ליסורים בנגד המשאוי הכבד של עוונות הרובץ על האדם חס ושלום, כי הם ממש מייסרים ומכבידים על החוטא כי פשישאל נופלים בעוונות חס ושלום, והו משאוי כבד מאד שאי אפשר לו לאדם לשא כלל המשאוי הכבד הזה, מחמת כובד טורח העוון בבחינת מה שנאמר על העוונות: 'כי עונתי עברו ראשי במשא כבד' 'בכבדו' 'ממני' (תהלים לח) [כבדים הם מיכולת סבלי לשאת את משא כובדם] הרי שהחטאים והעוונות הם בבחינת משא כבד.

כי אלו העוונות הם 'משא' הרובץ 'על' האדם, ואינם מ'עצם' מהותו של האיש הישראלי, כי מי שיודע" קדושת

הערות והוספות

טז. כך פירש ר' מנחם המאירי (שם): כי עונות... 'כבדו ממני - כלומר, שהם גדולים מנשוא (ע"פ ב"ד ד, ג).

ור' ישעיה מטראני (שם) פירש: 'כבדו ממני - כבדו יותר על מה שאוכל לסבול.

יז. מה שנקט בלשונו 'מי שיודע' וכו' 'הוא יודע' וכו', ולא אמר בלשון סתם כי ישראל לפי גדול קדושתם מאין הן לקוחים אין עוון שייך להם כלל וכו', כוונתו עפ"י קשרי המאמר לאותו מנהיג, נשמת מרע"ה, הרחמן הגדול, אשר יודע שורש ישראל ודקות רוחניותם ולכן הוא יודע לרחם עליהם בשעה שחוטאים ח"ו להאיר בהם הדעת מתוך רחמנות אמיתית, כי הוא השיג ה'דעת' בשלימות כמבואר להלן.

יח. ובביאור"ל מרמז בלשונו ז"ל, כי שורש נשמות ישראל הוא מבחינת 'אין' כי הם קדמו לבריאת העולמות וכדברי חז"ל כי ישראל עלו במחשבה תחילה, וז"ש: כי מי שיועד קדושת ישראל מ'אין' הם לקוחים.

בְּכָל עֵת שֶׁנִּפְּלוּ יִשְׂרָאֵל בְּאַיּוּהָ עוֹזֵן, הָיָה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עֲלֵיהֶם וְהִתְפַּלֵּל בְּעֶרְם, בְּגוֹן בְּמַרְגָּלִים וּבְיוֹצֵא [וכגון בפרשת ה'מתאוננים' כא], בִּי יָדַע, שֶׁלְפִי קִדְשַׁת יִשְׂרָאֵל וְדִקְוָתָם הֵם רְחוּקִים מֵעוֹזֵן, וְאִי אֶפְשָׁר לָהֶם לִשְׂאֵל בְּלֵל הַמַּשָּׂא הַכָּבֵד שֶׁל עוֹזֵן בְּנִ"ל, וּלְכֵן הַמְלִיץ טוֹב לַפְעוּל כַּפְרָה לְבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל פֶּעַם וּפֶעַם יי.

וְכִיּוֹן שֶׁעִיקַר הַרְחַמְנוּת הִיא לְהַצִּילֵם וּלְנַקוּתָם מִן הָעוֹנוֹנוּת, לְכֵן עֵסֵק מִשֶּׁה לְהַאֲרִי בֵּהֶם הַדַּעַת, כִּי בְּאַמֻּת, אִם אֵין עוֹזֵן שִׁיךְ לָהֶם כָּלֵל, אִם כֵּן מְהִיבֵן בְּאִים יִשְׂרָאֵל לְעוֹנוֹנוּת, חֵם וְשָׁלוֹם, אֵלֹא, כָּל מַצִּיאוֹת הַחֲטָא הוּא רַק עַל־יְדֵי שְׂאִין לוֹ דַּעַת, וּכְדַבְרֵיהֶם (סוּטָה ג) בִּי אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה אֵלֹא אִם בֶּן נֶכְנֵם בּוֹ רוּחַ שְׁטוּתָא יי

ייסורי עוונות, אף אם יש לו ייסורים אֵינֶם נִחְשָׁבִים לְיִסּוּרִים בְּלָלִיט, נִמְצָא כִּי כָל הַיִּסּוּרִים וְהַרְחַמְנוּת אֵינֶם אֵלֹא בִּשְׁבִיל הָעוֹנוֹנוּת ח"ו, וְזֶה בְּחִינַת (שְׁבַת נה.) אֵין יִסּוּרִין בְּלֵא עוֹזֵן [אֵין יִסּוּרִין בָּאִים אֵלֹא 'בִּשְׁבִיל' הָעוֹנוֹנוּת (בִּיאור לְפִי פֶשׁוּטוֹ)] הַיִּינוּכִי שֶׁבְּשָׂאִין בָּהֶם עוֹזֵן אֵינֶם נִחְשָׁבִים לְיִסּוּרִים בְּלָל, בִּי עֶקֶר הַיִּסּוּרִים הֵם רַק בְּשִׁנּוּפִלִים בְּעוֹנוֹנוּת חֵם וְשָׁלוֹם, וְלְכֵן זֶהוּ עֶקֶר הַרְחַמְנוּת, לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשָׁה, לְהוֹצִיאֵם מִהַמַּשָּׂאִי הַכָּבֵד שֶׁל עוֹנוֹנוּת.

וְכִיּוֹן שֶׁהַמְנַהֵג הַרְחַמֵּן הָאֲמִיתִי עוֹסֵק תָּמִיד בִּישׁוּבוֹ שֶׁל עוֹלָם לְהַאֲרִי בֵּהֶם הַדַּעַת, עַל־בֶּן מִשֶּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, מַלְבֵּד מִה שֶׁפֶּעַל בַּחֲטָא הָעַגֵּל כְּנִ"ל, גַּם

הערות והוספות

יט. העניין צריך ביאור, כי לכאורה איך יתכן כי היסורים אינם נחשבים לייסורים משום שאין בהם עוונות, והרי בפועל האדם מתייסר וכואב רח"ל.

אלא מדברי הגמרא והראשונים בכמה מקומות (ברכות ה', ודב' רש"י שם, שבת נה. ועוד) מתבאר כי בוודאי גם ייסורים של אהבה שאין בהם ביטול תורה ותפילה כדבריהם שם, מ"מ הם באים בשביל בדל עון כלשהו (ראה ברכות ז': לגבי צדיק גמור וצדיק שאינו גמור), ולכן אם לא יהיה באדם שום רושם של חטא בוודאי לא ירגיש כלל בכאבי ייסורים ומכאובים.

וזו מה שהביא לרא' מדברי חז"ל כי אין ייסורים בלא עוון, כי אף אם נדמה לו כי הוא מתייסר, אבל אם אין עוון בידו אין זה ייסורים כלל [וראה בנספחים מה שכתבנו בזה].

כ. רבינו מוסיף על פירושו הפשוט של המאמר, כי מלבד מה שאין ייסורים אלא 'בשביל' עוון, מומילא גם אין מציאות של 'ייסורים' אלא אם יש בו עוון.

כא. במדבר יא, א-ב.

כב. ובפנימיות פשט דבריו מתבאר יותר, כי לא רק שהתפלל שלא ייענשו, אלא התפלל עליהם שיהיו נקיים מן העוונות לגמרי, מאחר שידע שאין עוון שייך להם כלל, היינו, שהיה מתפלל גם שלא יחטאו, ובכל עת שראה כי עם ישראל מתנסים בנסיגות שונים, היו מתפלל עבורם שיישאו נקיים וצחים מן העוון.

כג. לכאורה צ"ע, ממה נפשך, אם אין עוון שייך להם כלל א"כ איך הרוח שטות מחטיאה אותם, ואם יכולה ליכנס בהם רוח שטות כזו א"כ הרי העוון שייך להם, וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה.

מי שמשכיל למלאות צרכי העני/החולה (מפרשים) כי זה כוונת פשיטות הכתוב: אשרי מי שמשכיל - נותן שכל ודעת אל עני ודל, בִּי אֵין עֲנִי אֶלָּא בִּי מִן הַדַּעַת (נדרים מא) וְצָרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִים בּוֹ דַּעַת בִּי שְׁעִי"ז לֹא יַחְטֵא וְלֹא יִתְיַסֵּר ח"ו.

היינו, מתוך חסרון הדעת, וכיון שהייסורים אינם אלא בגלל העוונות, והעוונות אינם אלא מחסרון הדעת, לכן וְהוּא הִרְחַמְנוּת הַגָּדוֹל מִן הַבָּל, שְׁצָרִיכִין לְרַחֵם עָלָיו לְהַכְנִים בּוֹ דַּעַת בִּי וְעִי"ז לֹא יַחְטֵא וְלֹא יִהְיוּ לוֹ יִיסוּרִים ח"ו, בְּבַחֲנִית תַּהֲלִים (מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁבִּיל אֶל דָּל נְאֻשִׁי

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם

ד

יבאר כי הצדיק עוסק בזה גם לאחר
הסתלקותו
וְאֶפְלוּ בְּשִׁמְנוֹתָיו זְמַנוֹ שֶׁל זֶה הַצַּדִּיק
שֶׁמֵּאִיר דַּעַת בְּבִנְיַיִשְׂרָאֵל, לְהַסְתַּלֵּק מִן
הָעוֹלָם, וְהַנְּשִׁמָּה עוֹלָה וּמִתְדַּבֶּקֶת בְּמָקוֹם
שְׁעוֹלָה כְּפִי דְרַגְתָּהּ וּשְׁכָרָהּ, לְהַתְדַּבֵּק

הערות והוספות

אלא מבואר בספה"ק (ראה תניא ח"א, יט, ועוד) כי בוודאי אין החטא שייך כלל אל בני ישראל, רק מצד הקליפה נכנס כמו ניצוץ של הסט"א אל האדם, והיא מחטיאתו ומפילתו ח"ו אל העוון, אבל אין רוח זה חלק ממהותם כלל.

ולכן כאשר הצדיק מאיר בו דעת דקדושה יש בו כח להתגבר ולדחות ניצוצות טמאים אלו ולהינצל מן החטא.

כד. לבאר יותר בפשט הדברים, נראה בכוונת דבריו, כי רוח שטות הוא רוח שאין בה דעת, היינו שוננסת באדם רוח של רצון פסול ללא דעת ושכל, נמצא כי בשעת העוון האדם ריק מן הדעת בבחינת שוטה שאין בו דעה, לכן צריך למלאות בו דעה ותבונה, שלא יישאר ח"ו בתוך רוח השטות.

כה. כי שם אמרו דדא ביה כולא ביה, דלא דא ביה מה ביה, היינו אף שבוודאי יש גם עניות גשמית אבל אם יש בו עניות מן הדעת מה לו הנאה מכל חלקו וחבלו.

ולפי"ד יתפרש כי כל הייסורים שבעולם שרשם בחסרון הדעת וכמוב"פ.

כו. וכך גם יתבאר פשוטו של מקרא המדבר מביקור חולים ונתינת צדקה כדברי המפרשים שם, כי כל החסרונות של החולה והעני אינם אלא בשביל עוונות, והעוונות הם מחסרון הדעת, ולכן אשרי 'משכיל' אל דל, לרחם עליו באמת ולהאיר בו דעת דקדושה.

כז. ורמזו בזה דורשי רשומות, כי מ'שכיל' אל דל הוא ר"ת אדם, כי על ידי שכל זה נעשה העולם ממולא מבני אדם, כי שוב אינו חיה בדמות אדם ח"ו כמוב"פ לעיל.

תמורתו וחליפתו, חד אָמַר בֵּן, וְחַד אָמַר תַּלְמִיד, כִּי ב' בחינות אלו הם בחינות 'השארת' מהותו של המת בזה העולם, ב' התלמיד מקבל דעת הרב שהיא מהותו ותכליתו של הרב, נמצא כי על ידו נשאר 'דעת' רבו בעולם, וְגַם הֵבֵן ממשך השארת 'דעת' אביו בעולם, כִּי בְּיָדָאֵין אֵין זֶה מַעֲלָה שֶׁל הָאָב כְּשֶׁנִּשְׁאָר לוֹ בֶּן רִשְׁעִי בעולם חס ושלום, וְהַעֲקָר לְהַשְׁאִיר בֶּן שִׁיחָהּ בְּחִינַת תַּלְמִיד גַּם־בֵּן, שִׁקְבָּל מִמֶּנּוּ שִׁכְלוּ וְדַעְתּוֹ עַל יְדֵי שִׁיחֲנוֹ הָאָב בְּתוֹרָה וְדַעַת כְּרֹאֲוִיָא, ולכן חד אמר בן, כי בוודאי כשמשאיר בן בעולם, מלבד מה שהשאיר והעמיד דורות כפשוטו, גם משאיר דעתו בעולם מאחר והבן ממשיך להאיר הארת דעתו בעולם כפי שלמדו

בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים להשיג שם השגות עליונות, הרי אֵין זֶה תַּכְלִית וְשִׁלְמוֹת שִׁתְּהִיָּה הַנִּשְׁמָה רַק דְּבוּקָה לְמַעֲלָה נִרְאָה הַעֲרָה־יִין רַק עֲקָר הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הַנִּשְׁמָה הִיא שְׂבִיעֵת שֶׁהִיא לְמַעֲלָה תִּתְּנָה לְמַטָּה גַּם־בֶּן לְהֹאִיר דַּעְתּוֹ בְּיוֹתֵר בְּאֻנְשֵׁי הָעוֹלָם אַף לְאַחַר הַסְתַּלְקוּתוֹ.

וְעַל־בֵּן צָרִיךְ שִׁישְׁאִיר הַצַּדִּיק אַחֲרָיו בְּרַבָּה - בֶּן אֹו תַּלְמִיד, כְּדֵי שֶׁעֵי"ז יִשְׁאָר דַּעְתּוֹ לְמַטָּה גַּם־בֶּן כְּעַת שְׁנִסְתַּלַּק לְמַעֲלָה, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ כִּי הַשְׁאֲרָתוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּזֶה הָעוֹלָם הִיא ע"י בן או תלמיד, כִּי כַךְ דְּרָשׁוּ (ב"ב קטז) עה"פ: 'אֲשֶׁר אֵין חֲלִיפּוֹת לָמוֹ' הַנֶּאֱמָר עַל הַמֵּת שֶׁאֵין מִשְׁאִיר

הערות והוספות

כח. נקט בלשונו תכלית ושלמות, כִּי ב' ענינים כרוכים בזה, כִּי מִצַּד תַּכְלִיתוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק לְהֹאִיר דַּעַת דְּקָדוּשָׁה וּלְמַלְאוֹת אֶת הָעוֹלָם מִבְּנֵי אֲד"ם, הרי אֵין מוֹגִיעַ לְתַכְלִיתוֹ אִם תִּפְסַק הָאֲרָתוֹ וְדַעְתּוֹ, וְגַם מִצַּד שְׁלִימוֹת נִשְׁמַת הַצַּדִּיק מִה שֶׁזֹּכֵה לְהַשִּׁיג לְמַעֲלָה לְאַחַר הַסְתַּלְקוּתוֹ, לֹא יוֹכֵל לְהַגִּיעַ לְשִׁלְמוֹת הַהִשְׁגָּה אִם לֹא יִמְשִׁיךְ הָאֲרָתוֹ לְמִטָּה גַּם כֵּן, כִּי ע"י שְׁמֹאִיר הָאֲרָה לְמִטָּה הוּא זֹכֵה בְּכָל פֶּעַם לְהַשְׁגָּה חֲדָשָׁה לְמַעֲלָה בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים.

כט. זוהי גם פנימיות סיבת הסתלקותו, מאחר והוא צריך להמשיך אל הדור הארות ותרופות כאלו לפי בחינת החללים אשר אי אפשר לו להשיגם כי אם על ידי הסתלקותו.

וכידוע מכמה לשונות ששמעו מפיו הקדוש טרם התסלקותו אשר הוא 'מוכרח' להסתלק וכיו"ב (כמובא בב"מ ואכה"מ).

ל. פשט הכתוב מדבר על הרשעים שאין חושבים על יום חליפתם כשימותו ולא יראו אלהים לחשוב מִה יִהְיֶה בְּסוֹפָם (רש"י שם), ובחז"ל דרשוהו על ענין זה כמוב"פ.

והוא גם ביאור הכתוב בפשיטות אשר ביום ה'חליפות' כאשר יעברו ויחלפו מן העולם יהיו הרשעים כדבר חולף אשר אין להם חליפות מאחר שלא השאירו בן או תלמיד, כִּי הוּא לִשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לִשׁוֹן מְשׁוּרָשׁ אֶחָד.

לא. ולכן אצל נח כאשר התורה מפרטת את תולדותיו שם חס ויפת, כתב רש"י עה"פ אלה תולדות נח וכו': למדך, שיעקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים, כִּי כֹאשֶׁר מַעֲמִיד בָּנִים כְּשֵׁרִים וְצַדִּיקִים, הֵם עֵיקַר תּוֹלְדוֹתָיו וְהַשְׁאֲרָתוֹ עַל־יְדֵי אֲדָמוֹת.

המורכבים מחומר, היינו פי השם יתברך, אף שיש לו שרפים, ולמטה מהם חיות ואופנים ועולמות עליונים שהם עובדים אותו יתברך בשלימות גדול, ואף על-פי-כן עקר התענוג והשעשוע שלו, בשעולה למעלה העבודה של עולם השפל הזה, נמצא כי מי ש'יודע' בגדולת הבורא הוא 'יודע' כי תכלית השארת 'דעתו' היא דייקא בזה העולם, ועל פן צריכין להשאיר אחריו דעתו על ידי פן או תלמיד, כדי שישאר דעתו למטה שאיר פכני עולם הזה השפל. כי בשנשאיר דעתו למטה על-ידי פן או תלמיד, נחשב באלו הוא בעצמו ממש נשאיר בעולם. [ביאור: רבינו פתח בתכלית ושלמות הנשמה שתאיר בזה העולם השפל, וסיים כי בכך נחשב כאילו הוא בעצמו ממש בזה העולם, והוא נראה כתוספת או שני ענינים.

אך ביאור הענין כך הוא: הצדיק עולה ומתעלה בכל רגע ורגע לדעת ולהשיג אותו יתברך, כאשר מגיע זמנו להשיג השגות שאי

אביו, ולאידך מאן דאמר די בתלמיד לבד, כי מאחר שעקר הוא כדי שישאר דעתו בעולם, על-פן די גם בתלמיד לבד, כי זהו עקר השלמות שישאר דעתו בעולם הזה גם בעת ההסתלקות בשנשמה עולה למעלה ג.

ורק כאשר משאיר דעתו בזה העולם הוא מגיע למעלה אל תכליתו ושלמותו, כי מי ש'יודע' קצת בדיעתו יתברך - בהשגת גדולתו ובתכלית בריאתו, הוא יודע שעקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך, הוא רק שאנחנו מעולם הזה השפל נגלה ונקדש שמו יתברך, כי לכך ברא בריאתו, לייחד שמו וטובו בכל העולמות עד העולם השפלה, ואף לאחר שמייחדין ועובדין אותו בכל העולמות העליונים אשר ברא, עדיין זהו עקר התענוגים והשעשועים של השם יתברך, ופמ' שכתוב: בפי' יום הכיפורים: ואבית תהלה מנושי עפר מקרוצי חמר וכו' - ורצית תהלה מהנוצרים מן העפר

הערות והוספות

לב. וכפי המתבאר מהמשך המאמר ומדברי הפל"ח והביאור"ל, עיקר תכליתו של הצדיק היא השארת דעתו בבחינת תלמיד דייקא כדעת אידך מאן דאמר, (רק שהוא כולל גם מבחינת בן כמבואר להלן), [הגם כי בוודאי היתה תקותו ז"ל להשאיר בזה העולם בן ממש שהוא בבחינת תלמיד וכו' (ראה פל"ח אות ל)] אבל עיקר תכליתו הוא דוקא ע"י בחינת 'הושע' וכפי שיתבאר להלן.

לג. אף כי דברי הגמרא מדברים על כל אדם שצריך להשאיר חליפות בזה העולם, בוודאי כוונתו כאן על שלמות ההשארה שהיא על ידי הצדיקים ובפרט על ידי הצדיק הגדול בחינת משה כמוב"פ לעיל.

אך כדרכו שהוא מדבר מריש כל דרגין ועד סוף כל דרגין בוודאי כוונתו לכל אחד ואחד וכמבואר להלן בסמוך כי אדרבא כאו"א צריך להמשיך השארת הצדיק בעולם כפי כוחו וידיעתו, ראה להלן בהרחבה.

לד. עיין ביאור הליקוטים אות ע"ב.

לה. [כי עי"ז דייקא מתכללים העולמות בהארת הדעת בשלימות - ראה להלן בהמשך המאמר].

אפשר להשיגם בזה העולם הוא מסתלק ועולה למעלה להשיג שם השגות עליונות, אך כדי להשיג ולעלות מעלות רמות לאחר הסתלקותו, הוא צריך להישאר בזה העולם, כי ע"י שנשאר דעתו בזה העולם והוא ממשיך להאיר את דעתו כאן בעמקי העולם השפל, עי"ז דייקא הוא עולה ומתעלה למעלה יותר ויותר, (והחזר חלילה, כי ע"י שהשיג למעלה יותר יכול להאיר יותר ויותר בזה העולם השפל).

נמצא כי הוא ענין אחד ממש, שע"ז שהוא מאיר למטה ונחשב כאילו הוא בעצמו ממש בזה העולם, עי"ז דייקא הוא עולה ומשלים את נשמתו בתכלית השלימות.]

יבאר כי כאו"א צריך לעסוק בהארות אור דעת הצדיק בעולם

ואף כי עבודת הארת הדעת היא עבודתו של הצדיק בעצמו שהוא בחינת משה

כנ"ל, אבל כל אדם יכול לקיים זאת להעמיד תלמידים באורו של זה הצדיק, כי בששנים מדברים יחד ביראת שמים - מעניני עבודת השם"י, על פי דרכיו ועצותיו של הצדיק ואז בשאחד מאיר לחברו ומועיל לו"י פאיוה דבור, נחשב חברו אצלו בחינת תלמידות, ולפעמים נעשה להפך, דהינו בשאחר כך כאשר הם מדברים ביניהם הוא מקבל מחברו איוה דבור המועיל לו לעבודתו יתברך, ואז נעשה הוא בבחינת תלמיד לגבי חברו מאחר וחבירו האיר בו את דעתו, נמצא כי החברים יכולים להאיר בינם לבין עצמם את דעתו של הצדיק, וכיון"ט שניתן להאיר ההארה גם באופן כזה, על כן צריך כל אדם לזהר להשתדל ולעסוק בזה - בתכלית הבריאה / הארת הדעת, 'כי לא תהו בראה לשבת יצרה' (ישעיה מה) [הקב"ה לא ברא את העולם כדי שתישאר ריקה ושוממה, אלא כדי שתתישב בבני אדם], ולכן צריך להאיר הדעת בחבריו כדי שיהיה העולם מיושב

הערות והוספות

לו. כי 'יראת שמים' הוא כינוי כללי לעבודת השם, ולקמן סוף אות ד' כתב שמכניס בחבירו 'דעת אמת ויראת שמים' ושם יתבאר יותר בביאור ענין היראה [וראה גם תחילת אות ה' ובהערה שם מה שנתבאר בזה].

לז. כי עבודתו של האדם אינה אלא להאיר ולדבר ולדבר יותר ויותר, ומה שיקבל חבירו יקבל ואולי יועיל לו, כי בוודאי אין כוונת רבינו כי תפקידו של האדם לקנות לו תלמידים או להכריח דעתו ח"ו על חבירו.

ואדברא כפי אמיתות מטרות ורצונו כך יתקבלו הדברים יותר ויותר.

לח. וכך גם מכונה ה'תלמיד חכם' בשם זה דייקא, כי את חכמתו מקבל מרבו וחבירו, ודייקא לאחר שקנה חכמתו הרי הוא מכונה בשם 'תלמיד' חכם, כי קבלת הדעת וקנינה היא בבחינת תלמיד.

לט. לאחר שפתח רבינו כי כל אחד 'יכול' להאיר הארה זו ע"י שיחת חברים, הוא 'מצוה ומזהיר' על האדם מצווה להשתדל להאיר ההארה גם באופן כזה.

ממין בני אדם דוקא ולא מין בהמות וחיות
בדמות אדם, על-כן, כל זמן שאין מאיר
הדעת בבני אדם ואינם יודעים ומרגישים
בלבם אלקותו ותפודה וממשלתו לעבדו
באמת ובלבב שלם, אינם בכלל בני אדם,
מאחר שאין בהם דעת לדעת את ה' שזה
עקר גדר האדם, ועל כן מאחר שאין בהם
דעת נחשב העולם כהוה ובהו ועל זה
נאמר: לא תהו בראה לשבת יצרה, כי
צריכין לישב את העולם שיהיה מושב
העולם מבני אדם דוקא דהינו מבני דעה
שיודעין את השם ותפודה,

ולכן זהו גם כן כלול במצות: פרו ורבו
ומלאו את הארץ, שצריכין למלאות את
הארץ בבני אדם, הינו שכל אדם מצוה
שידבר עם חברו ביראת שמים כדי
להכניס ולהאיר הדעת שקיבל מן הצדיק
בחברו, שזה עקר ישוב העולם שיהיה
העולם מושב מבני אדם, הינו מבני דעה
שיודעין את השם ותפודה כנ"ל מא.

וממולא מבני אדם כנ"ל, ועבודה זו
שייכת לכל אחד ואחד כי כשם שצריך
כל אחד לעסוק בשובו של עולם בפריה
ורביה, שיהיה העולם ממלא מבני אדם,
כמו שכתוב (בראשית א) ומלאו את הארץ
והוא חיוב גמור מחיובי התורה, כך צריך
כאור"א להאיר דעת הצדיק בחבריו כי
אדרבה זה עקר ישוב העולם, כשהעולם
ממלא מבני אדם הינו מבני דעה כי מי
שאין בו דעת אינו אדם כלל כנ"ל, נמצא
כי עיקר חיוב ומלאו את הארץ, הוא
להאיר הדעת באנשי העולם.

נמוהרנ"ת מרחיב ומסביר: הינו כמו
שהאדם מצוה להעמיד בנים בעולם
בשביל קיום העולם, כן הוא מצוה להכניס
דעת ויראת שמים בבניו שיהיו גם
בבחינת תלמידיו, ובתלמידים נוספים
יותר ויותר כפי יכולתו והשגתו, כי זה
עקר המצוה שמצוה להעמיד תולדות
לקדם העולם, כי העקר - להעמיד תולדות

הערות והוספות

מ. ראה להלן סוף את ד' בהערה 48.

מא. ביארנו כל דבריו באות זה, כי כוונתו שידבר אחד עם חברו מתורתיו ועצותיו של הצדיק, והנה
אף כי אין דבריו יוצאים מידי פשוטם כמושמעם מו"כ שכל אחד ידבר עם חברו ביראת שמים, אך
פשיטות פנימיות כוונתו היא כפי שהתבאר למעלה שידבר עם מרעיו וסביבתו מתורת הצדיק ויאיר
בהם דעתו הקדוש.

ובכך ייסד רבינו את יסודו הגדול אשר השארתו בזה העולם יהיה באופן כזה דייקא שאלו
התלמידים יעשו תלמידים וכדבריו ז"ל (חיי"מ מו) מענין הצדיק שצריך שישאיר בנים ותלמידים והוא
שיך להתורה כי מרחקים נהגם בסימן ז' אז דבר שהיו כמה גדולים שכל אחד עשה ותקן מה שתקן
ואחר כך נפסק.

וכונתו לענין ההארה שהאירו דעתם בתלמידיהם וקראו כמה אנשים להשם ותפודה אצל אחר כך
נפסק הארתם אצל אנו צריכים לעשות דבר שלא יפסק לעולם שאלו אנשים יעשו אנשים אחרים,
והם יעשו עוד אנשים וכן לעולם. וכן שמעתי בבר שהמקרים שלנו בהכרח שיאירו בחבריהם
ותלמידיהם. וכל אחד מקרה שיעשה איזה פעולה ויאיר בחברו.

וכיון שכאור"א מצווה בזה כנ"ל, על-כן צריך כל אחד לעסוק בזה - להכניס דעת ויראת שמים^{מג} שקיבל מרבו בחברו, שעל-ידי-ה נעשה חברו בחינת תלמיד אצלו^{מג}, ואז בשמלאו ימיו^{מג} ויגיע זמן הסתלקותו^{מג}, אזי יתלבש זה שנסתלק בזה הדבור שהכניס בחברו ויהיה נחשב כאלו הוא בעצמו ממש כים בזה העולם, ופמו שכתוב: אשר אין חליפות למו -

חד אמר בן וחד אמר תלמיד כנ"ל, נמצא בשנשאך בן או תלמיד אחריו אז יש חליפות למו הינו כי יש לו חליפין מאחר שנשאך דעתו אחריו על-ידי בן או תלמיד כנ"ל, כי עקר הוא הדעת ובשנשאך הדעת אחריו על-ידי בן או תלמיד נחשב כאלו הוא ממש נשאך כים בעולם ובכך הוא ממשיך השארתו של הצדיק בעולם, כי הרי הוא כפי

הערות והוספות

וכן ביאר מוהרנ"ת בפשיטות דברי רבינו מש"כ כאן כל אחד צריך לדבר עם חברו (בליקו"ה נדרים ד, ו) כי הצדיק על-ידי שמואיר הדעת בתלמידיו בבחינת מלא כל הארץ כבודו^{שה} 'יתברך מלא כבודו בכל הארץ אפלו במדרגות התחתונות מאד מאד. על-ידי-זה נעשה בחינת 'ומלאו את הארץ' שמואיר דעת כזה בתלמידיו עד שהם מעמידים תלמידים אחרים.

וכן אלו התלמידי תלמידיו מעמידים עוד תלמידים וכן מדור לדור לעולם עד שיתמלא כל העולם מבני אדם, דהינו מבני דעה שיוצגין את ה' יתברך שרק הם נקראים אדם. שזה עקר ישוב העולם בחינת ומלאו את הארץ כנ"ל. כי הצדיק מאיר דעת אמתו ונפלא כזה עד שכל מי שזכה לקבל הארה מדעתו יש לו חס להאיר יותר לחבריו ותלמידיו. אפלו אם הוא בעצמו קטן במעלה מאד כי דעתו שגבה מאד עד שכל בני אדם גדולים וקטנים יכולים לקבל את דעתו ולהאיר להן יותר בחבריהם ותלמידיהם, כמבאר בהתורה הנ"ל. שכל אדם יכול לקים זאת להעמיד בנים ותלמידים וכו'.

וכמו שפעם אחת אמר רבינו ז"ל לאיזה איש פשוט מאד, שגם הוא יכול לעורר בני אדם אפלו הגדולים מוננו מאד לעוררם לעבודת ה' יתברך באמת ואמר לו, הלא עץ קטן שקורין שפענדי' יכול להדליק עץ גדול, וכן אמרו רבותינו ז"ל, מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים וכו'. והכל בכת הצדיק החכם האמת שהוא האיר זה הדעת בתלמידיו וכלם מקבלים מוננו להאיר יותר מדור לדור כנ"ל.

מב. ראה להלן סוף אות ד הערה מח.

מג. בבחינת תלמידים יעשו תלמידים כנ"ל בהערה.

מד. שמועתי מרלו"צ מה ששמע מאנ"ש, כי רבינו מביטיח כאן בלשונו הקדוש כי מי שיעסוק בזה ימלאו ימיו ויארך ימיו ושנותיו בנעימים (רמ"ק).

מה. בדבריו מתבאר כי דייקא לאחר הסתלקות הרב, הוא מתלבש בתלמידו וכך מובא בזה הקדוש כי הלבנה בחינת 'יושע מאירה דייקא כאשר החמה בחינת משה מסתלקת, כי דייקא בשמן הלילה היא מאירה ביותר.

וכן אנו רואים בחוש כי לאחר הסתלקות הרב התלמידים מדייקים ומתלהבים ביותר מזיבוריו ומילותיו של הרב, כי יסוד הדברים הוא בשורש הבריאה בסוד המאורות כמבאר בזה"ק שם.

'חליפות' צריך המחליף לעשות כמעשה המוחלף דהיינו כפי מה שהוא היה מדבר חכמה ותבונה עם חברו, והכנים בו דעת אמת ויראת שמים [ראה הערה מ"ח] - בנ"ל כך עושה תלמידו להוסיף ולהתנהג ביראה כראוי, ועל בן פי ידבר חכמות והגות לבני תבונות - ראשי תבות 'חליפות', פי זה עקר החליפות וההשארה בנ"ל.

ובאמת בן ותלמיד הוא בלו חר, פי הבן כבר נתבאר למעלה כי העיקר הוא כאשר הוא גם בן בבחינת תלמיד בנ"ל, וגם התלמיד הוא בחינת בן, כמו שאמרו רבותינו וברונם לברכה (סנהדרין זט: וע"ש גם בראי' יט) כל המלמד בן חברו תזרה, באלו עשאו, פי נחשב באלו עשה את

שהצדיק נשאר בעולם ומעמיד ע"י תלמידיו, תלמידי תלמידים, ודעתו הולכת ונמשכת בעולם.

וזה מה שנאמר בפסוק הנ"ל, אשר אין חליפות למו, בבחינת בן ותלמיד כנ"ל, כי 'חליפות' - ראשי תבות: 'פי ידבר חכמות והגות לבני תבונות' (תהלים מט) פי עקר הוא הארת הדעת כנ"ל, להאיר בכל אחד ואחד גם לאחר הסתלקותו, עצות לעובדא ולמעשה לעוררם ולחזקם בכל עת, שהארת הדעת הוא בחינת: פי ידבר חכמות והגות לבני תבונות, כי הוא כולל ומחבר את החכמה והבינה, להאיר בהם דעת אמת ויראת שמים, שהוא עקר ההשארה והחליפות שגשאר מן האדם אחריו, כי כדי להיחשב

הערות והוספות

מו. וכך ענה רבינו ואמר (ח"י"מ מו) שהאש שלי תוקד לעולם לא תכבה. ואמר בלשון אשכנזי בזה הלשון: מיין פיינערל וועט שוין טלוען ביז משיח וועט קומען.

מו. כי המוחין הם בג' בחינות 'חכמה' בינה 'דעת', והדעת היא המחברת וממזגת ומאירה אל הספירות התחתונות את אורות החכמה והתבונה, עד לספירת המלכות/פה, כדי שתאיר אצל כל אחד ואחד במקומו, נמצא כי הדעת הוא הפה המדבר של החכמה והתבונה.

מה. ביאר ענין דעת אמת ויראת שמים, וכן מה שכתב למעלה שמדבר עם חברו ביראת שמים עד שיודעין ומרגישים וכו'.

שורש היראה הוא הדעת כמבואר בדבריו כמה פעמים ואכמ"ל בזה, אך הדעת שאינה תקועה בלב האדם להתיירא מן הבורא ולעבדו בלבב שלם אין בה כלום, כי הרי היא כנונחת בקופסא מאחר שאין האדם פועל על פי הדעת כלום.

גם היראה שאינה מושרשת בדעת אינה יראה אמיתית כי אינה מביאה ומקרבת את האדם אל התכלית מאחר והיראה אינה מושרשת בשרשה, על כן צריך שיהיה באדם 'דעת של יראה', היינו שיאירו בו יראה כזו ששרשה בדעת.

וזה שכתב רבינו שצריך להאיר בחבירו דעת אמת ויראת שמים, היינו שמדבר עם חברו מדעת הצדיק אמת מתורתיו ומעצותיו לעובדא ולמעשה להוציא מהם עצות מופלאות הנוגעות לכל אחד ואחד בכל עת ועת, וע"י דעת זו הוא מרגיש מחדש בלבו אהבת ויראת ד' ועובדו באמת.

וז"ש לעיל שמדבר עם חברו ביראת שמים וכו', וראה גם לקמן תחילת אות ה' ובהערה שם.

הגוף של התלמיד גם בן י"ט, וטעם הדבר הוא כמבואר למעלה כי מקדם לא היה נקרא בשם אדם כלל, מאחר שלא היה בו דעת ולא היה רק חיה בדמות אדם, נמצא שעל ידי שלמד עמו תורה והבנים

בו דעת, על-ידי-זה נעשה אדם, על-כן נחשב כאלו עשה לגופו ממש, כי כאשר יש בו דעת נעשה הגוף כלי אל הדעת ואזי יש מעלה בגוף עצמו, על-כן גם התלמיד הוא בחינת בן י"א.

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים

הערות והוספות

מט. וכלשון חכמינו: מכאן שתלמידו של אדם נקרא בנו (אסתר רבה, פתיחתא יא).

ג. כי החומר עצמו מתקדש כאשר הגוף נעשה כלי אל הדעת, וזה שאמר: כי 'הוא' נעשה אדם שמאיר בו אור הדעת, כי ע"ז נתעלה הגוף עצמו להיעשות בבחינה עליונה בבחינת אדם.

[והוא מתקשר מינה וביה בדברי המאמר, כי מתבאר לקמן שצריך לכלול העולמות עליון בתחתון ותחתון בעליון, וכלליות העולמות היא בבחינת גופא ונפשא, ואדרבא כאשר מאיר הדעת הרי הוא מעלה בחינת הגוף אל הנפש ומאיר מן הנפש אל הגוף ובוזה כולל ב' העולמות].

וזה שאמר חז"ל בדבריהם הידועים (שבת פח: פט.). כאשר מלאכי השרת לא הסכימו שתימסר התורה לבני ישראל, אמר להם הקב"ה, כלום יצר הרע יש ביניכם, כי דייקא אל ילודי אשה אשר יש בהם יצר הרע המפריד הגוף מן הנפש אליהם נתנה תורה כדי להאיר הדעת הזה אשר על ידה כוללים העולמות כולם. ובסנהדרין (צא). איתא: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין כיצד גוף אומר נשמה חטאת שמיום שפירשה ממני הריני מוטל כאבן דומם בקבר ונשמה אומרת גוף חטא שמיום שפירשתי ממנו הריני פורחת באויר כצפור.

אמר ליה אמשול לך משל למה הדבר דומה למלך בשר ודם שהיה לו פרדס נאה והיה בו בכורות נאות והושיב בו שני שומרים אחד חיגר ואחד סומא אמר לו חיגר לסומא בכורות נאות אני רואה בפרדס בא והרכיבני ונביאם לאכלם רכב חיגר על גבי סומא והביאום ואכלום לימים בא בעל פרדס אמר להן בכורות נאות היכן הן אמר לו חיגר כלום יש לי רגלים להלך בהן אמר לו סומא כלום יש לי עינים לראות מה עשה הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד.

אף הקב"ה מביא נשמה וזורקה בגוף ודן אותם כאחד שנאמר (תהלים ג, ד) יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו יקרא אל השמים מעל זו נשמה ואל הארץ לדין עמו זה הגוף. ע"ב.

מתבאר מדבריהם כי הגוף משמש אל הנשמה ככלי רוחני והגוף עצמו נעשה כחלק מיצירת הנשמה בדינו של האדם, וכך היא במדה טובה, כאשר האדם מקדש נשמתו באור הדעת גם גופו מתקדש ביותר.

נא. כאן מבאר כי בן ותלמיד כולו חד, ולקמן סוף אות ח' יבאר כי אע"פ שכולו חד מ"מ יש הפרש ביניהם, ולקמן אות ט' יבאר כי צריך לכלול בן ותלמיד, וביאור הענין ראה לקמן בהערות סוף אות ח', וכוונתו כאן לבאר 'בחינת' בן ותלמיד, שהבן הוא גם ב'בחינת' תלמיד וכן להפך.

ה

מתקבלים בלב השומעים, וגם אם חבירו הוא איש כשר, וישמע דבריו של המדבר גם כאשר אין בו במדבר יראת שמים, עדיין צריך שיהיה בו במדבר יראת שמים כדי שיתקנו דבריו אצל חברו, כי לפעמים מדבר אחד עם חברו ותקף ומיד עובר והולך הדבור מלב חברו ואינו מתקן אצלו כלל, וסיבת הדבר היא מאחר שאין במדבר יראת שמים לכן אין דבריו מתקיימים בלב המקבל, על-כן צריך לזה יראת שמים כי מי שיראת חטאו

יבאר כי כדי שיוכל האדם להאיר בחבירו הארה זו, צריך שיהיה בו יראת שמים אמנם, מי שרוצה לקיים ציווי ואזהרה זו לדבר עם חברו פיראת שמים כנ"ל, הוא צריך שיהיה לו יראת שמים - שיהיה שלם ביראה [כפי בחינתו], כי הוא מוכרח משתי סיבות, גם כדי שיהיו דבריו נשמעין אצל חברו אף אם חבירו אינו איש כשר כל כך כמו שאמר רבותינו וברונם לברכה (ברכות ו) כל מי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין -

הערות והוספות

גב. כך שגרת לשונו ז"ל, וכגון (טו קמא) מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז, וכגון מש"כ לקמן (עג תנינא) מי שרוצה ליכות לתשובה.

גג. ביאור פנימיות הענין בקצרה כך הוא: הכלי אל הדעת היא היראה, כאשר הדעת באה בתוך כלי היראה יש בהם כדי להאיר ולהחיות את המקבלים.

באורות הרוחניים אף שיש בחינת כלי ובחינת תוכן הכללי, אבל בפנימיות הם ענין אחד ממש כי הם מתאחדים לבחינה אחת ממש, לכן כאשר יש בו יראה אצל המדבר הוא מאיר יראה ודעת זו אצל המקבל.

ובתיקוני זוהר איתא: עה"פ 'והיה אמונת עתיד חוסן ישועות חכמה ודעת', על ידי מה, על ידי יראת ד' היא אוצרו, כי יראת ד' נעשה כלי אל הדעת כנ"ל, [ועיין לעיל (ב' תנינא) מה שפירש בפסוק והנה פרח מטה אהרן 'לבית' לו] וזה מה שאמר כאן שהיראה היא כלי שיתקיים הדעת וישתמע הדעת ויתקבל הדעת.

וזה שאמרו (שבת לא.) אי יראת ה' היא אוצרו אין אי לא לא משל לאדם שאמר לשלוחו העלה לי כור חטים לעלייה הלך והעלה לו א"ל עירבת לי בהן קב חומטון א"ל לאו א"ל מוטב אם לא העלית. ע"כ.

גד. כי לכאורה מאחר וכל אחד ואחד מצווה בזה כפי שכתב לעיל, אם כן מאחר שצריך שיהיה בו יראת שמים הרי נפל פיתא בבירא, כי מי יוכל לומר זיכיתי לבי טהרתי מחטאתי.

אלא כמבואר בדבריו במ"א כי יש כמה בחינות ביראה, והעיקר הוא מה שמדבר מתוך נקודת לבו באמת, כך גם לענינו, כי בוודאי שיראה שלימה היא מדריגה עלינה ונפלאה, אך עכ"פ צריך שידבר האדם עם חבירו מתוך נקודת אמת להאיר לעורר ולחזק, ולא מתוך כוונה אחרת ח"ו.

נה. ביאור שתי הסיבות הם על פי דברי הפל"ח אות ב. ובזה ביאר מה שקשה כי לכאורה אם אין דבריו נשמעים כלל, מה לו לומר כי אינם מתקיימים, אלא הביאור הוא כנ"ל.

נמצא, כי מי שרוצה להכניס דעת בחדרו, הוא צריך שיהיה לו יראת שמים בדי שיהיו דבריו נשמעין וכדי שיתקיימו דבריו, כי היראה נעשה כלי אל הדעת שרוצה להכניס בחבירו וכנ"ל, וזהו שמסיים בפסוק הנ"ל, אשר אין חליפות למו' ולא יראו אלקים' (תהלים נה), הנינו בשאין נשאר דעתו אחריו על-ידי בן או תלמיד, שזה בחינת חליפות בנ"ל, זה סימן שלא יראו אלקים כי על-ידי יראה נשאר דעתו אחריו בנ"ל.

קודמת לחכמתו חכמתו מתקנת אצלו, ומביאתו לידי מעשה לקיים מה שלבו חפץ (אבות פ"ג וברטנורא שם), וכפי שחכמתו מתקיימת אצלו ע"י יראתו, כך היא מתקיימת גם בלב חבירו הנינו שיש קיום לדבריו אצל חברו, כי סיבת קיום החכמה אצל בעל היראה היא מאחר שדעתו ויראתו מושרשין זה בזה, וכאשר מכניס בחבירו אותה דעת המושרשת ביראה, נמצא כי גם אצל חבירו תתקיים החכמה.

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים • כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים

חייו, זוכה כי על-ידי-זה נבנן בכל פעם אל מחו של המדבר, אורות המקיפים - [שכליים המקיפים את מחו], דהנינו שזוכה להבין הבנה חדשה בידיעות שיש לו מכבר ולדע ידיעות והשגות נוספות, מה שלא היה מבין וידע מתחלה^{טז}

יבאר כי ע"י שמדבר עם חבירו ביראת שמים זוכה להשיג בחינת מקיפים ועל-ידי-זה שעוסקים לדבר אחד עם חברו להכניס בו דעת ויראת שמים ולהעמיד תלמידים בנ"ל, כאו"א לפי דרגתו, ובפרט הצדיק הגדול אשר עוסק בזה כל ימי

הערות והוספות

נו. ואכן, בשעה שהיה רבינו מגלה דברי תורתו שרתה יראה נוראה ונפלאה עד שהיה השולחן מזדעזע מתוך יראה, ואנשי שלומינו היו יראים להרים ראשם מאימת רבם, כי הוא ז"ל היתה בו יראה כזו שעל ידה דבריו נשמעים מסוף העולם ועד סופו, ומתקיימים בלב השומעים לנצח נצחים.

נו. וזה שאמרו (ע"ז לה): 'דרש רב נחמן בריה דרב חסדא מאי דכתיב לריח שמנוך טובים למה ת"ח דומה לצלוחית של פלייטין מגולה ריחה נודף מכוסה אין ריחה נודף ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממונו מתגלגין לו שנאמר עלמות אהבוך קרי ביה עלמות' (פ"ח)

נח. ובזה מתבאר בפשיטות דבריהם ז"ל (תענית י, מכות ז) הרבה למדתי מרבותי וכו', ומתלמידי יותר מכולן, כי ע"י לימוד התלמידים זוכה הרב להשיג מקיפים חדשים ונפלאים בכל פעם.

לְהַכְנִיִּים בְּפָנִים בְּתוֹךְ שְׂכָלוֹ בִּי אִי אֶפְשָׁר
לוֹ לְהִבִּין זֹאת כַּעַת, מִחֲמַת שֶׁהוּא עֲדִיין
בְּחִינַת מְקִיף אֲצִלוֹ מֵאַחַר שֶׁמָּחוּ עֶסוֹק
עֲדִיין בִּהְשָׁגָה הַקּוֹדֶמֶת, וְלִכְּנֵן בְּשִׁעוּסָק
לְדַבֵּר עִם בְּנֵי אָדָם בִּירֵאת שָׁמַיִם וּמַכְנִיִּים
- מֵאִיר בָּהֶם דַּעְתוֹ, נִמְצָא שֶׁנִּתְּרוֹקֵן מִחוּ
מִהַשְׂכָּל וְהַדַּעַת שֶׁהָיָה לוֹ מֵאַחַר וְהַכְנִיִּים
כִּבְר דַּעַת זֶה בַּחֲבִירוֹ, אִי עַל-יְדֵי-זֶה נִכְנָס
הַשְׂכָּל הַמְּקִיף לְפָנִים, בִּי עַל יְדֵי
שֶׁנִּתְּרוֹקֵן שְׂכָלוֹ עַל יְדֵי שֶׁהַכְנִיִּים דַּעְתוֹ
בַּחֲבִירוֹ עַל-יְדֵי-זֶה נִכְנָס הַמְּקִיף לְפָנִים,
וְזֹכֵר לְהִבִּין בְּחִינַת הַשְׂכָּל הַמְּקִיף, דִּהְיִינוּ
שֶׁמִּבִּינֵינוּ מֵה שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהִבִּין
מִתְחִילָה בְּנ"ל ט.

קוֹדֶם שְׁדִיבֵר וְגִילָה אֶת דַּעְתוֹ, כִּי כֹאשֶׁר
הוּא מְדַבֵּר וּמוֹצִיא בְּפִיו אֶת יִדְעוּתוֹ
וְהִרְגְּשׁוּתוֹ, הֵם מִתְבַּרְרִים לוֹ בִּיּוֹתֵר
כִּנְרָאָה בְּחוּשׁ, וְזֹא בֹא עַל דַּעְתוֹ דַּעַת
וְהִשְׁגָּה חֲדָשָׁה מֵה שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ מִקּוֹדֶם,
וְהִשְׁגָּה חֲדָשָׁה זֶה הִיא בְּחִינַת 'מְקִיף', בִּי
מֵה שֶׁאֲדָם מִבִּין וּמִשִּׁיג בְּשְׂכָלוֹ זֶה בְּחִינַת
פְּנִימִי, בִּי זֶה הַשְׂכָּל נִכְנָס כִּבְר לְתוֹךְ
שְׂכָלוֹ וְהִבְנֵתוֹ, אֲבָל מֵה שֶׁאִינוּ יָכוֹל לְפָנִים
לְתוֹךְ שְׂכָלוֹ דִּהְיִינוּ מֵה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ
לְהִבִּין עֲדִיין, זֶה בְּחִינַת מְקִיפִים, בִּי זֶה
הַדָּבָר שֶׁאִינוּ מִבִּין עֲדִיין הוּא מְקִיף
סְבִיבוֹת שְׂכָלוֹ, כִּי הִשְׁגָּה זֶה מִיּוֹעֶדֶת אֶל
שְׂכָלוֹ וּמִדְרַגָּתוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ עֲדִיין

הַעֲרוֹת וְהוֹסְפוֹת

נט. בִּיאור עֵינִי 'הִתְרוֹקְנוּת הַמָּחַ וְהַשְׂכָּל': אֵף כִּי לִכְאוּרָה מִסְתַּבֵּר אִיפְכָא, כִּי הָרִי כֵךְ אִמְרוּ חו"ל (בְּרֻכּוֹת
מ). בֹּא וְרֹאֵה שֶׁלֹּא כְּמוֹת הַקַּב"ה מִדַּת בֶּשֶׁר וְדָם מִדַּת בֶּשֶׁר וְדָם כְּלִי רִיקָן מִחֲזִיק מֵלֵא אִינוּ מִחֲזִיק
אֲבָל הַקַּב"ה אִינוּ כֵן מֵלֵא מִחֲזִיק רִיקָן אִינוּ מִחֲזִיק שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טו, כו) וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע אִם
שְׁמוֹעַ תִּשְׁמָע וְאִם לֹא לֹא תִשְׁמָע, וְא"כ מִדּוּעַ צָרִיךְ שִׁיתְרוֹקֵן שְׂכָלוֹ כְּדִי לְהִשִּׁיג הִשְׁגָּה חֲדָשָׁה, וְגַם
מִחוּ הַרִיקוֹן בְּפִשְׁטוּת עֵינָיו.

אֵךְ הַעֲנִין הוּא כִּי הָאָדָם עֲצֻמוֹ אֵף כְּשִׁישׁ בּוֹ יִדְעוּת וְהִרְגְּשׁוֹת מוֹפְלָאוֹת, כֹּל זֶמֶן שֶׁלֹּא הוֹצִיא
הַדְּבָרִים בְּפִיו אִין הַדְּבָרִים מִבּוֹרֵרִים אֲצִלוֹ כְּרֹאוֹי, וְכִנְרָאָה בְּחוּשׁ כִּי בִשְׁעָה שֶׁמִּבְטָא הָאָדָם הַדְּבָרִים בְּפִיו
הֵם מוֹבִינִים וּמוֹחוּרִים לוֹ בִּיּוֹתֵר.

נִמְצָא כִּי כֹל זֶמֶן שֶׁלֹּא גִילָה וְהַכְנִיִּים אֶת דַּעְתוֹ בַּחֲבִירוֹ אִין הַדְּבָרִים מִבּוֹרֵרִים 'אֲצִלוֹ' כְּרֹאוֹי, וּמוֹחוּ
עֶסוֹק וְטִרְדוֹ עֲדִיין בַּהֲבִנַת הַעֲנִין, וְכִיּוֹן שֶׁא"א לִמְחָ לַעֲסוֹק בְּשִׁנֵּי עֵינָיִם עַל כֵּן אִין מִחוּ יָכוֹל לְקַבֵּל
הִשְׁגָּה חֲדָשָׁה, מֵאַחַר וְהוּא עֲצֻמוֹ עֲדִיין טִרְדוֹ וְעֶסוֹק בַּהֲבִנַת הַהִשְׁגָּה הַנוֹכַחִית.
רַק לֵאחֲרַי שְׁגִילָה וְהוֹצִיא בְּפִיו אֶת דַּעְתוֹ וְהִבִּין' כְּרֹאוֹי יוֹכֵל לְקַבֵּל וּלְקַלּוֹט בְּמִחוּ דַּעַת וְהִשְׁגָּה נֹסֶפֶת,
זֶה כּוּוֹנוֹת בְּמ"ש 'נִתְרוֹקֵן' שְׂכָלוֹ, הֵיינו שֶׁאִינוּ מִחוּ טִרְדוֹ וְעֶסוֹק בַּהֲבִנַת הַעֲנִין.

וּבְמִדְרַשׁ שִׁיר הַשִּׁירִים (א, א, ז) אִמְרוּ: "לֵב חֲכָם יִשְׁכִּיל פִּיהוּ, לֵב שֶׁל חֲכָם מֵלֵא חֲכָמָה - מִי יִשְׁכִּיל
עָלָיו וְכִי מִחֲכִים עָלָיו פִּיהוּ, פּוֹמִיָה מִחֲכִים עָלָיו פּוֹמִיָה מוֹרָה עָלָיו." וְעַל שִׁפְתָיו יוֹסִיף לִקְחָ - מִתּוֹךְ
שֶׁהוּא מוֹצִיא דְּבָרֵי תוֹרָה מִלְּבוֹ, מוֹסִיף עַל לִקְחָהּ שֶׁל תוֹרָה, ע"כ. וְהוּא כּוּוֹנֵת דְּבָרֵיהֶם כִּי מֵאַחַר שֶׁמוֹצִיא
בְּשִׁפְתָיו דְּבָרֵי תוֹרָה מִלְּבוֹ מוֹסִיף לִקְחָ וְדַעַת.

וּפְנִימִיּוּת עֵינִי 'הִתְרוֹקְנוּת' הַמָּחַ, מִיּוֹסֵד עַל יִסּוֹד מוֹסֵד בְּסִפְרֵי אֱמֶת בְּסוֹד הַשְׁתַּלְשּׁלוֹת וְגִילּוֹי הַמּוֹחוּן,
שֶׁצָּרִיךְ לְצַאֵת מִן הַמּוֹחוּן דְּקִטְנוּת בְּכָל פֶּעַם כְּדִי לְקַבֵּל מוֹחוּן עֲלִיוֹנִים יוֹתֵר, כֵּךְ גַּם אֲצִל כֹּאו"א בַּהֲנַגַּת
מִחוּ בְּפִשְׁטוּת צָרִיךְ לְסַלֵּק מִן מוֹחוּ הַהִשְׁגָּה הַקּוֹדֶמֶת בְּאוֹפֵן הַנ"ל, וְדִי בּוֹה.

אליהו הדבֿר שֶׁהוא בְּחִינַת מֵאָדָם - רחוק מופלגִים ונעלם, היינו בְּחִינַת מְקִיפִים שֶׁהם נִעְלָמִים ורחוקים מֵאָדָם מִן הָאָדָם, וכדי לְקַרְבָם אֵלֶיךָ היינו לְחֻכֵּי בְּנִינִים, וְהַתְלִי 'בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ', כִּי בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ - זֶה בְּחִינַת: פִּי יִדְבֵּר חֲכָמוֹת וְהַגִּתָּ לְבִי תְבוּנוֹת, הֵינִי שׂוֹנֵה 'בְּפִי' חֲכָמָתוֹ וְתְבוּנָתוֹ אֲשֶׁר 'בִּלְבֹב', לְתַלְמִידוֹ לְהַאִיר בְּהֵם הַדַּעַת בְּנִי, וְזֶהוּ 'לַעֲשׂוֹתוֹ' - בְּחִינַת כָּאֵלֹה עֲשָׂאוֹ הַנִּלְכָּד כִּי כְּשֶׁמֵּאִיר דַּעַתוֹ בְּחִבּוּרֵי נַחֲשָׁב כֵּאלֹה עֲשָׂאוֹ גַּם לְגוֹפּוֹ כִּנִּי, וְעַל־יְדֵי־זֶה יוּכַל לְחַכְמָנִים וּלְקַרְבֵּי הַמְּקִיפִים שֶׁהֵם בְּחִינַת מֵאָדָם לְחֻכֵּי בְּנִינִים לְפָנֶיךָ בְּנִי:

יבאר כי יש מקיפים עליונים שהם השגת חכם הדור

וכך זוכה כל אחד להשיג מקיפים חדשים, בכל פעם שעוסק לדבר עם חבירו ביראת שמים, כאו"א לפי מדרגתו כנ"ל, אך המקיפים שהם לְמַעְלָה מִן הַכֹּל בַּמַּעֲלָה גוֹדֵל הַשְּׁגָתָם, הֵם הַמְּקִיפִים הַעֲלִיּוֹנִים שֶׁל הַצַּדִּיק הַגָּדוֹל בְּחִינַת מִשְׁה/מִשְׁחָה, 'חֶכֶם' תְּדוּרָה אֲשֶׁר מְשִׁיג חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה בִּיּוֹתֵר, שֶׁהוּא

וְהֵנָּה, אִף שֶׁכָּל אֶחָד מְשִׁיג שֶׁכָּל מְקִיף כֹּאשֶׁר מְדַבֵּר וּמַגִּלָּה הַשֶּׁכֶל הַפְּנִימִי, אִךְ יֵשׁ בָּמָה בְּחִינַת - מַעֲלוֹת וּמְדֻרָּגוֹת בְּמְקִיפִים, כִּי מִה שֶׁהוּא עֲדִיין שֶׁכָּל מְקִיף לָזֶה הוּא כֹּבֵד בְּחִינַת פְּנִימִי אֲצֵל חֲבֵירוֹ שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן כֹּבֵד הַשִּׁיג שֶׁכָּל זֶה עַד שֶׁכֹּבֵד נַעֲשֶׂה פְּנִימִי אֲצֵלוֹ, וְכֵן לְמַעְלָה מְעַלָּה כָּל אֶחָד לְפִי מַעֲלָתוֹ זֹכֶה לְשֶׁכֶל פְּנִימִי גְבוּהָ יוֹתֵר, וְיֵשׁ שֶׁכָּל שֶׁהוּא עֲדִיין בְּחִינַת מְקִיף לָזֶה, וְאֲצֵל אַחֵר שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה גְבוּהָ יוֹתֵר וְזֶה הַשֶּׁכֶל הוּא פְּשׁוּט אֲצֵלוֹ כָּל כֵּךְ עַד שֶׁהוּא נִמְוֶה אֲצֵלוֹ אֲפֵלוֹ מִבְּחִינַת פְּנִימִי וְאִין נַחֲשָׁב אֲצֵלוֹ שֶׁכָּל וִידִיעָה כָּלִל, מַחֲמַת שֶׁהוּא בְּמִדְרָגָה גְבוּהָ מִמֶּנּוּ הִרְבָּה, וְעַל־יְדֵי שְׁמִדְבָּר אֶחָד עִם חֲבֵירוֹ בִּירְאָת שָׁמַיִם כִּנִּי וּמְכָנִים בּוֹ דַּעַתוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה נִכְנָס מְקִיף שָׁלוֹ - שֶׁל הַמְּדַבֵּר לְפָנֶיךָ בְּנִי, וְכֵן לְמַעְלָה מְעַלָּה שֶׁכָּל אֶחָד לְפִי בְּחִינַתוֹ וּמְדֻרָּגָתוֹ נִכְנָס מְקִיף שָׁלוֹ לְפָנֶיךָ, עַל־יְדֵי שְׁמִדְבָּר עִם חֲבֵירוֹ וְתַלְמִידוֹ וּמְכָנִים בּוֹ דַּעַתוֹ בְּנִי.

וְהַשְּׁגָת הַמְּקִיפִים ע"י שֶׁמְדַבֵּר עִם חֲבֵירוֹ, וְזֶהוּ בְּחִינַת מִה שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ל) 'כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מֵאֵד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשׂוֹתוֹ', 'כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדְּבָר מֵאֵד' - הֵינִי לְקַרְבֵּי

הערות והוספות

ס. ונרמז בזה גם ענין הארת הדעת דלעיל, כי 'מאד' הוא אותיות 'אדם' - כי ע"י דעת זו נעשה בבחינת אדם כנ"ל [גם השגת מ"ה דלקמן היא בגימט' מא"ד / אד"ם]

סא. וכגון מה שמצינו כאשר יהושע וכלב רצו להפליג במעלת ארץ ישראל, אמרו (במדבר יז, ד) הארץ אשר עברנו בה לתור אתה, טובה הארץ מאד מאד.

כי תיבת מאד בא לומר ולהורות, על הפלגת וגודל הענין.

אָחד וואָפֿלו נגד רַנעס אַחת שֶׁל עוֹלָם
הָבָא, שֶׁהוּא יוֹם שֶׁבְּלוֹ אָרֶךְ וְשָׁם אֵין
שׁוּם זְמַן, כִּי הוּא בְּחִינַת לְמַעַלָּה מִהַזְמַן,
רַק בוודאי אף שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַזְמַן,
אבל עדיין יש שם סדר של זמנים
ועתים בתוך בחינת 'למעלה מן הזמן',
ומהו סדר הַזְמַנִּים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, אלא הם
בְּחִינַת חֲשֹׁנוֹת שֶׁל הַמְּקִיפִים, שֶׁמִּשְׁגִּים
שם הַמַּתְעַנְנִים בזיו שְׂכִינָתוֹ, שֶׁיֵּשׁ
מְקִיפִים שְׁלֵפִי מַעֲלַת הַשְּׁגָתָם הֵם בְּחִינַת
יָמִים וְיֵשׁ מְקִיפִים שְׁלֵפִי מַעֲלַת הַשְּׁגָתָם
הֵם בְּחִינַת שָׁנִים, בְּחִינַת מַה שֶׁמַּצִּינוּ
בְּכַתּוּבִים כִּי פִּרְקֵי הַזְמַנִּים מְכוּנִים בְּשֵׁם
'תְּקוּפוֹת' הַיָּמִים (שְׁמוּאֵל-א-א) 'תְּקוּפוֹת'
הַשָּׁנִים (שְׁמוֹת לֹד וּדְבָרֵי הַיָּמִים ב כד), כִּי
'תְּקוּפוֹת' הוּא מַלְשׁוֹן 'מְקִיפִים', מַחֲמַת
שֶׁהֵם מְקִיפִים וְסוֹכְבִּים אֶת פִּרְקֵי הַזְמַן,
וְלֹכֵן מְכוּנִים סְדְרֵי הַזְמַנִּים שֵׁשׁ בַּעוֹלָם
הָבָא בְּשֵׁם מְקִיפִים מַלְשׁוֹן תְּקוּפוֹת
הַזְמַנִּים, וְאֵלּוּ הַמְּקִיפִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם הֵם
בְּחִינַת סְדֵר הַזְמַנִּים שָׁם סֵד, וְהַשְּׁנוֹת

הָרַבִּי שֶׁבְּדוֹר הַמִּלְמַד אֶת כָּל אַנְשֵׁי
הָעוֹלָם חֲכָמָה וְתַבּוּנָה, שֶׁעַל־יְדֵי שֶׁזֶּה
הָרַבִּי וְהַחֲכָם שֶׁבְּדוֹר עוֹסֵק לְדַבֵּר עִם
תַּלְמִידָיו וּמַכְנִים בָּהֶם רַעְתּוֹ, עַל־יְדֵי־זֶה
נִכְנָסִים הַמְּקִיפִים שָׁלוֹ לַפָּנִים כְּנ"ל,
וְהַשְּׁגָת הַמְּקִיפִים שָׁלוֹ, הֵם בְּחִינַת
אֲרִיכוֹת יָמִים וְשָׁנִים - הַשְּׁגָה אֲרוּכָה
יָמִים וְשָׁנִים שֶׁאֵין בָּהּ גְּבוּל וְזְמַן כָּלֵל,
כִּי הַמְּקִיפִים שָׁלוֹ אֵינֶם בְּתוֹךְ הַזְמַן כָּלֵל,
אַלּא הֵם בְּחִינַת עוֹלָם הָבָא שֶׁהוּא
לְמַעַלָּה מִן הַזְמַן, לְמַעַלָּה מִן מַעֲרַכַּת
הַכּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת - שֶׁהָעוֹלָם הָבָא הוּא
יוֹם שֶׁבְּלוֹ אָרֶךְ (קִדּוּשֵׁין לט: חוֹלִין קי) כִּי
אֵין בּוֹ חִלּוּקוֹת זְמַן וְעֵתִים מִשְׁתַּנִּים כִּי
שָׁם הוּא לְמַעַלָּה מִהַזְמַן, כִּי יָמֵי עוֹלָם
הָבָא הֵם אֲרוּכִים מִצַּד עֵצֶם מִהוּתָם וְלֹא
מִצַּד צִירוּף יָמִים וְעֵתִים, וְהַבְנַת עֲנִין זֶה
א"א לַהֲשִׁיג בּוֹזֵה הָעוֹלָם כָּלֵל, כִּי כָּל
הַזְמַן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם הוּא בְּלוֹ, מַה שֶׁהָיָה
מַתְחִילַת הַבְּרִיאָה וְמַה שֶׁיִּהְיֶה עַד סוֹף
תִּיקוּנָה, הוּא בְּלוֹ אֵין וְאֶפֶס נֶגֶד יוֹם

הערות והוספות

סב. מה שנקט ענין יום ורגע כלפי העולם הבא, הוא בשם המושאל כדי לסבר את האוזן, אך בוודאי אין שם ימים ורגעים כי הוא יום שכולו ארוך כמובא בגוף דבריו.

סג. וכדאשכחנא לשון זה בכ"מ בדברי הזוהר: דאית 'יומין' לעילא וכיו"ב בהרבה מקומות בספרי אמת.

סד. היינו, כי סדר תוכן ההשגות שיש בעולם הבא, הם סדרי הזמנים עצמם, כי ישנם השגות המכונים בשם ימים ושנים וכיו"ב, וכן בסדרי היום והלילה, הם בבחינת השגות המכונים בשמות אלה, וכעין דברי רבינו (ג' קמא) אשר משה רבינו כששהה ארבעים יום וארבעים לילה למעלה כדי לקבל את הלוחות והיה יודע להבחין ביום לילה ע"י לימוד התורה, כי תורה שבכתב הוא 'בחינת' יום ותורה שבע"פ הוא 'בחינת' לילה, היינו כי ההשגות המכונים למעלה יום ולילה הם לימודי השגות של תורה שבכתב ותורה שבע"פ.

כך גם חלוקת שעות היום והלילה וכינויי בין השמשות וחצות וכיו"ב, אינם אלא לפי כינויי ההשגות כנ"ל, [ומן הענין לבאר ענין נוסף בזה, כי הרי לכאורה נקודת חצות אשר זמנה מסוגל ביותר כידוע, הרי בוודאי גם שרשה למעלה והרי בכל נקודה בעולם זמן חצות חל ברגע אחר, וא"כ יפלא לכאורה

מקיפים חללו זה עקר התענוג והשעשוע של עולם הבא, והצדיק הגדול המאיר דעתו וחכמתו באנשי הדור, זוכה להשיג מקיפים אלו עד שנעשים אצלו בבחינת שכל פנימי, אשרי מי שזוכה להשיגם.

יבאר בחינת מקיפים עליונים אלו של חכם הדור וידיעת 'מקיפים' אלו, זה בחינת תכלית הידיעה אשר אליה משתוקק הצדיק בכל פעם, כי תכלית הידיעה אשר לא נדע - תכלית הידיעה בהשגת הבורא, היא

הערות והוספות

מתי הוא הזמן המסוגל והשעה אשר הצדיקים שבגן עדן יושבים וכו' כמובא בזהר, אלא בוודאי אין סדר זמנים למעלה, אלא סדר המקיפים מכונים בשמות הזמנים כדבריו כאן, ונקודת חצות בכל מקום וסגולתה וענינה, מושרשת ומשתלשלת מאותו מקיף עליון הנקרא 'חצות', והבן. (שו"ר בספר 'ותקם בעוד לילה' נספח א', מה שהביא דברים נפלאים בענין זה, עיי"ש)

סה. [והאמת כי כך הוא סדר עבודת הצדיקים, אשר לפי דביקותם בזה העולם בשעשועי עולם הבא וריחוקם מהבלי העולם, כך הספק סדריהם ותוכן זמניהם אינו לפי סדרי הזמן כלל, כי הם קרובים ליום שכולו ארוך, לסדרי זמני העולם הבא אשר אין בו סדר זמנים ועתים.

כך ראינו אצל מוהרנ"ת מה שהספיק בזה העולם, למעלה ממדרגת אנוש, וכמובא בהקדמות העלים לתרופה מרבי נחמן מטולטשין ז"ל מש"כ בזה באריכות.

וכן ידוע כי המוהר"ו אשר השיג קיבל מהאר"י הקדוש מעיינות החכמה אשר פרים ורבים כמים שאין להם סוף, וקנה ממנו כל תורת הקבלה לאלפי ורבבות פרטיה וחלקיה, כל זה קנה בזמן מועט של שנה ויותר כידוע, כי לאחר זמן מה מתקופת התקרבותו כבר נסתלק האר"י הק' לעולמו.

מסופר גם על רבי חיים פלאגי ז"ל, אשר לאחר שכתב 'ותר מחמישים ספרים פרצה דליקה בביתו ונשרפו רוב ספריו וכלשונו (בהקדמות ספרו 'חיים לראש') באותו לילה נשרף רוב רובי תורתו אשר טפחתי וריביתי... בין הכל ד"ן אנכי וכולם כאחד היו למאכלת אש ויי לאזילא ויי לאבידה שאינה חוזרת אותיות פורחות מפני הדליקה הכל לגבוה סלקא" ולאחמ"כ הספיק לחבר שוב ספרים נוספים עד שהאיר אחריו ברכה, שבעים ושתים ספרים נפלאים בכל מקצועות התורה, אשר דברים אלו אינם נתפסים כלל, כי זוהי השגת עולם הבא אשר שם הוא בחינת למעלה מן הזמן כדבריו ז"ל כאן.

כי כך אמרו חז"ל (ברכות לב:) על החסידים הראשונים אשר היו שוהים קודם ולאחר התפילה והיו רוב ימיהם בתפילה, "מאחר ששוהין ט' שעות ביום לתפלה תורתן האין משתמרת ומלאכתן אימתי נעשית, אלא מתוך שחסידים הם תורתן משתמרת" זה לשון הבבלי, אך בירושלמי אמרו, תורתן 'מתברכת', כי נכנסה ברכה בתורתם, שהיא בבחינת למעלה מן הזמן מאחר שהיו דבוקים באור עליון בבחינת שעשועי עוה"ב, והיו מתענגים בזה העולם מזיו שכינתו.

סו. כי גם בזה יש מדרגות רבות עד אין סוף ותכלית, וכדבריו ז"ל בשיחות הר"ן (א), תכלית הידיעה אשר לא נדע, היינו גם כן אצל כל ידיעה וידיעה, היינו שאפילו כשמגיעין להתכלית של הידיעה, דהיינו: לא נדע, אף על פי כן עדיין אין זה התכלית כי זה התכלית הוא רק באותה הידיעה, אבל בהידיעה הגבוהה ממנה עדיין לא התחיל בה כלל וכן למעלה מעלה, נמצא שלעולם אין יודעין כלל לא, ואף על פי כן אין זה התכלית כי עדיין לא התחיל כלל לידע בידיעות שלמעלה מזאת הידיעה שהגיע בה אל התכלית שלא נדע וכו'.

בְּחִינַת: מָה חֲמִיטָה מָה פִּשְׁפֻּשָּׁתָהּ, - מה ראית והסתכלת, מה חקרת ועיינתסט, היינו שמשיג לעולם הבא בחינת 'מה', שהוא כחסרון ידיעה, בְּחִינַת השגת תְּכֵלִית הַיְדִיעָה אֲשֶׁר לֹא נִדְעַ. ומקיפים עליונים אלו, וְהַ בְּחִינַת שְׁפַע המוחין הבאים מספירת הַבְּתָר, שהיא שורש המוחין, בִּי פֶתֶר הוא בְּחִינַת השגת שכל מְקִיף, בְּמִי שֶׁכָּתוּב (שופטים ב) בָּתְרוּ אֶת בְּנֵי־מִי וְכֹי' [הקיפו את שבט בנימין ככתר המקיף את הראש (רש"י)] - כי כתר הוא לשון היקף ומקיף, שהם המקיפים העליונים, שורש החכמה העליונה הנשפעת מספירת הכתר.

שישיג המשיג השגת 'לא נדע'סי, בִּי הַשְׁגָּת אֵלּוּ הַמְּקִיפִים של הצדיק הגדול חכם הדור שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁעֵשׂוּעַ עוֹלָם הַבָּא, וְהַ בְּחִינַת מה שנאמר על השכר המצפה לצדיקים לעולם הבא: (תהלים לא) מָה רַב מוֹבָד אֲשֶׁר צִפְנָתָה לִירֵאִיָּה, בִּי הֵם רַב מוֹבַד הַצֶּפּוֹן וְטִמּוֹן וְסִתּוּם מַעֲיִן כֹּל כִּי הַשְׁגַּת עוֹלָם הַבָּא היא בבחינת 'לא נדע', אשר ההשגה עצמה היא 'צפונה טמונה וסתומה'סי, וכיון שהשגת מקיפים אלו הם בבחינת 'לא נדע' / צפון וטמון, וְהוּא מַה שֶׁמִּכְנָה הַכְּתוּב הַשְׁגָּה זו בלשון: 'מָה' רַב מוֹבָד - 'מָה' דִּיקָא, בִּי מְקִיפִים אֵלּוּ הֵם בְּחִינַת 'מָה'?

הערות והוספות

סז. מקור הביטוי הוא בדבריו של רבי ידעיה בדרשי (המכונה רבי ידעיה הפניני) מתלמידי הרמב"ם, אשר כתב בספרו בחינות עולם (פ"ג אות ל"ה) וז"ל: 'ותכלית מה שנדע בך, שלא נדעך', והביאו השל"ה הק' (פרשת חוקת) בתוספת לשונו עיי"ש.

כי זוהי השגת הצדיקים אשר מתוך גדולת השגתם, משיגים כי אין הם יודעים כלל, והשגה זו היא ידיעה גבוהה מאוד, וכדברי מוהרנ"ת (שבחי ה"ן, לג) כי רבינו ז"ל 'כמה וכמה פעמים היה דרכו שאמר שעתה אינו יודע כלל כלל, וכלל לא. ופעמים נשבע על זה שבאמת אינו יודע כלל אף על פי שביום הקודם ובשעה הקודמת גלה דברים עתיקים, אף על פי כן אחר כך אמר שאינו יודע כלל. ובעניין זה היה חידוש גדול מאד. ואמר בפרוש על עצמו שהתורה שלו הוא חידוש גדול מאד, אבל "האינו יודע" שלו הוא חידוש גדול ביותר. הינו עניין הנ"ל, כי בכל פעם היה דרכו לומר שעכשיו אינו יודע כלל.

סח. וזה שאמר הכתוב אשר צפנת 'ליראיך', כי הוא עוסק להכניס בהם יראת שמים, ויש בו יראה הקודמת לחכמתו אשר על ידה דבריו נשמעים ומתקיימים, כמבואר למעלה בארוכה.

סט. כך מובא בהקדמת הזוהר בהסבר גילויי ההשגות כי יש השגה שהיא בבחינת 'מי' ויש השגה שהיא בבחינת 'מה' שהיא השגה עליונה וגבוהה יותר.

וז"ל הזוהר (א): וְאֵיךְ אֶחָד לְתַתָּא וְאֶחָד מִ"ה. מַה בֵּין הָאֵי לְהָאֵי, אֵלָּא קְדָמָא סְתִימָא דְאֶקְרִי מִ"י קִימָא לְשִׁאלָה, כִּיּוֹן דְּשִׁאל בְּרַשׁ וְכִפְשָׁפֶשׁ לְאַסְתָּפְלָא וְלִמְנַדְע מִדְּרָגָא לְדְרָגָא עַד סוּף כָּל דְּרָגָא, כִּיּוֹן דְּמִטִּי תִּמּוֹן, מִ"ה. מַה יְדַעְתָּ, מַה אֶסְתָּפְלָתָא, מַה פִּשְׁפֻּשְׁתָּא, הָא כָּלָא סְתִימָא כְּדִקְדִּמִּיתָא.

תרגום: ויש אחר למטה שנקרא "מה". מה בין זה לזה אלא הראשון הנסתר שנקרא "מי" עומד לשאלה. כיון ששואל אדם ומפשפש להסתפל ולדעת מדרגה לדרגה עד סוף כל הדרגות, כיון שפוגע לשם - "מה". מה ידעת מה הסתפלת מה פשפשתי הרי הכל נסתר כבראשונה.

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה
היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת
הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה
גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים
• כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר
עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג
מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר

דְּחִינוּ בְּנֵי עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן - המשיגים מעלות
רמות, [וכן מלאכי עליון השואפים
להשיג אותו יתברך יותר ויותר^א], ובני
עוֹלָם הַתַּחְתּוֹן המונחים במקומות
הנמוכים רח"ל, שהם בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ,
דרי מעלה ודרי מטה, וְצָרִיךְ הַצָּדִיק
לקיים ולהחיות ב' העולמות, היינו שיוכל
לְהִרְאוֹת לְדָרֵי מַעְלָה שְׂאִינָם יוֹדְעִים עֲדִיין
כָּלֵל בִּידְעָתוֹ וְתַבְרָךְ לִפִּי עֶרֶךְ גְּדוּלַּת
הבורא, שְׁזֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁמֵּאִיר בָּהֶם
הַשְּׁנֵה שֶׁל 'מַה' בְּחִינַת מַה חֲמִית מַה
פִּשְׁפֻּשֶׁת כִּנ"ל, בְּחִינַת הַשְּׂגָת 'אַיִה' מְקוֹם
כְּבוֹדוֹ שְׁשׂוֹאֵלִין וּמִבְקֶשִׁין לְהַשִּׁיג יוֹתֵר
בִּידְעָתָה כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְלַחֲפָה, צָרִיךְ
לְהִרְאוֹת וּלְהַאֲרִי לְדָרֵי מַטָּה דַּעַת כִּזּו
שִׁדְעוּ וִירְגִישׁוּ בִלְבָבָם, שְׂאֵדְרֵכָא מְלֵא כָּל
הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ (ישעיה ו) שֶׁל ד' יִתְבָּרֵךְ,
השוכן בכל מקום שהוא, והם צריכים

יבאר כי הצדיק שזוכה למקיפים עליונים
אלו, צריך שיהיה לו בחינת 'כל'
וְזֶה הַחֶכֶם שְׁזוֹכֶה לְאֵלוֹ הַמְּקִיפִים הַנִּלְ, לְ
בְּחִינַת שֹׁפֵעַ חֶכְמָה, הוּא צָרִיךְ שִׁיְהִי לּוֹ
בְּחִינַת 'כָּל' שֶׁהִיא בְּחִינַת (ר"ה-א כט) כִּי
'כָּל' בְּשָׂמַיִם וּבָאָרֶץ, וְתַרְנוּמוֹ כִּפִּי שֶׁתִּרְגַּם
הַזֹּהָר דְּאֶחָד בְּשָׂמַיָא וְאֶרְעָא (זוהר
בראשית לא ובתיקון כב), חִינּוּ שִׁיְהִי אוֹחֻז
וּמְקַנֵּם שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת, עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְעוֹלָם
הַתַּחְתּוֹן, שֶׁהֵם בְּחִינַת שָׁמַיִם וָאָרֶץ.

וביאור ענין אחיזת וקיום שני העולמות
הוא, כִּי הַצָּדִיק וְהַחֶכֶם וְהַרְבֵּי שְׁבָדוֹר
הַנִּלְ, הוּא צָרִיךְ שִׁיְהִי אוֹחֻז בְּשִׁנְיָהֶם,
הֵינּוּ לְקִיָּם אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי שְׁנֵי
הָעוֹלָמוֹת בְּבְחִינָתוֹ, כִּי יֵשׁ ב' בְּחִינּוֹת בֵּין
הַנִּצְרָכִים לְקַבֵּל דַּעַת וִירָאָה שָׁמַיִם מִן
הַצָּדִיק, כִּי יֵשׁ דָּרֵי מַעְלָה וְיֵשׁ דָּרֵי מַטָּה,

הערות והוספות

ע. כי 'כל' היא בחינת ספירת היסוד, כי שמים הם בחינת זעיר אנפין, והמלכות היא בבחינת ארץ,
והיסוד אוֹחֻז ומחבר בין שניהם, (כמובא בדברי זוהר המצוינים למעלה) והוא בחינת הצדיק 'יסוד העולם'
(ראה תורה כח קמא, ועוד) היודע לחבר שמים וארץ, וכדלקמן.

עא. כפי שיתבאר בסוף המאמר, [להרחבת ההבנה ראה ליקו"ה נדרים ד, טז].

בי מלא כל הארץ כבודו, ואם יבואו ויטהרו עצמם בתשובה יוכלו להתחדש בכל עת.

וב' ההארות האלו, זה בחינת 'כל' שיש להצדיק הגדול - חכם הדור בלבד, שהיא בחינת: כי כל בשמים ובארץ דאחד בשמיא וארעא כנ"ל, הינו שהוא אוהו ומקום שני העולמות, כי את בני עולם העליון הוא אוהו ומקום בבחינת מה בחינת איה מקום כבודו, ועולם התחתון הוא מקום בבחינת מלא כל הארץ כבודו, כי הרב והמנהיג האמיתי יודע לרחם על כאו"א כפי הצריך לו, [כפי סוג מאכלו וכמדת הצטרפותו כמבואר בריש המאמר], [מוהרנ"ת מוסיף ומבאר: ועין לקמן (סי' ס"ח) שם

הארה זו דייקא, כי יש שוכני עפר, שהם בני-אדם המונחים במדרגה התחתונה מחמת עוונותיהם רח"ל, ונדרמה להם שהם רחוקים מאד ממנו ותפלה, והתייאשו כבר מלהתקרב אליו יתברך, וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם להכניס בלבם הארה זו בבחינת מה שנאמר לעת תחיית המתים, (שם כו) הקיצו ורננו שוכני עפר [שיקומו מקבריהם לרנן ככתחילה^ע] הרי כי אלו השוכנים ב'עפר' צריך להקיצם, והוא על ידי שהצדיק מאיר בהם לעוררם ולגלות להם שח' עמם גם במקומם הנמוך, והם סמוכים-אליו ותפלה אפילו כשהם מונחים למטה כי מלא כל הארץ כבודו, ולחזקם ולעוררם שלא יהיו מראשין עצמן חס ושלום, כי עדין הם אצל השם ותפלה וקרובים-אליו

הערות והוספות

עב. וזה מבאר בפל"ח (אות ח) ביאור המשך הכתוב, וז"ל: צריך החכם אדרבא לעוררם ולהקיצם בבחינת (ישעיה כ"ו) 'הקיצו ורננו שוכני עפר, כי טל אורות טליר', כי יש אצל השם יתברך טל של תחיה שיוכל להחיות בו את המתים ממש שוכני עפר ממש, ולגלות להם כי אדרבא כפי מה שהוא יודע מגדולתו יתברך הוא יודע שעדיין ה' עמם ואצלם וסמוך להם, ואפילו בתוך הארץ ממש אפילו אם נפל לשאול תחתיות חס ושלום, אף על פי כן גם שם נמצא כבודו יתברך כי מלא כל הארץ כבודו וכו' כמבואר בפנים, ועל ידי זה הוא מוחיה אותם ומקים אותם מנפילתם עד שזוכין לשוב אל השם יתברך ולהתקרב אליו יתברך באמת.

עג. כי מבואר בליקו"ה (נדרים שם ועוד), כי יש צדיקים עליונים וגבוהים אשר הנהגתם היא הנהגה עליונה, והם יודעים להאיר בדרי מעלה, להבעיר לבבות עובדי ד' באמות ובתמים ולהביאם למדרגות מופלאות, אבל אינם יודעים להאיר בלב הנמוכים כלום.

מאידך יש צדיקים אחרים היודעים להאיר בלב הנמוכים והשפלים, ולפתותם לעבודת השם בכל מיני אופנים, ולעורר את לבם באמת, אבל אינם יודעים להועיל לדרי מעלה כלום.

אבל נשמת משה רבינו ע"ה, הצדיק הרחמן הגדול הוא יודע להאיר הן בדרי מעלה והן בדרי מטה כי הוא בבחינת כל הנ"ל.

וכן מצינו אצל רשב"י אשר קודם שנשלמה נשמתו לגמרי, כאשר יצא מן המערה לא היה יכול לסבול את עובדי העבירה עד שנשרפו מראיתו, ואמר לו הקב"ה לחזור ולהשלים את נפשו, כדי שיהיה בו בחינת 'כל' בשלימות ממש, ויוכל להאיר הן לדרי מעלה והן לדרי מטה.

במדרגה התחתונה מאוד, עד שהיו מיאשין את עצמן לגמרי, חס ושלום, כי נדמה להם שהם רחוקים מאוד מהשם יתברך וכבר אבד נצחם ותוחלתם מה' [אבד עולמם ותקותם (ע"פ רשי איכה ג, יח)], צריך הצדיק שיהיה לו כח לעוררם ולהקיצם, שלא יהיו מיאשין עצמן בשום אופן בעולם יהיה אף שיהיה, ולהראות להם ולהאיר בהם שידעו וירגישו בלבם, כי עדין ה' עמם ואצלם וקרוב להם, ואפלו בתוך הארץ ממש אפלו אם נפל לשאול תחתיות, חס ושלום, אף-על-פי-כן שם דיקא נמצא כבודו יתברך כי מלא כל הארץ כבודו, וזה בחינת כל, שיש להצדיק וכו' פנ"ל].

מבאר גם כן ענין זה בבאור יותר קצת, והפלל - שהצדיק, עקר שלמותו - כשיש לו שני הבחינות הנ"ל, דהינו שידע אף לדבר וללמוד ולהאיר בכל אחד ואחד, בדרי מעלה ודרי מטה, בעליונים ובתחתונים, בשמים ובארץ, שהם בחינת גדולים וקטנים, הינו שלהגדולים במעלה, בני עליה, בחינת דרי מעלה, צריך שיהיה כח להצדיק להראות להם ולגלות להם, שעדין אינם יודעים כלל מהשם יתברך, בחינת מה חמית מה פשפשתי וכו', וזה הלמוד וההשגה הוא צריך להאיר ולהכניס בהגדולים במעלה שהם בחינת דרי מעלה, ולהפך, יש בגי' אדם שמונחים

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים • כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים אלו צריך שיוכל להאיר הן לדרי מעלה בבחינת מה / איה והן לדרי מטה בבחינת מלא

ח

מקיפים שאין צריך להמשיכם, כי יש מקיפים כאלו שאין צריך להשיגם כמבואר להלן, וכיון שיש מקיפים שאין צריך להשיגם, בשביל זה יש דברים שאין ראויים לגלותם בפני התלמידים, כי אם יגלה אותם הדברים, יפגסו מקיפים אחרים בתוך שכלו של הרב פנ"ל, שהרי בכל פעם שמגלה

יבאר כי חכם הדור צריך לזהר מה לגלות, כדי שלא יבוא למקיפים שאין צריך להשיגם

מלבד מה שצריך שיהיה לזה הצדיק בחינת 'כל' כנ"ל, גם, זה תחבס-הדור הנ"ל צריך שיהיה בו כח נוסף, שיוכל לידע איזה מן המקיפים שסביבות שכלו הוא צריך להמשיכם אל מוחו, ואיזה

היא נשאלת בדעת גדולה ועמוקה יותר, נמצא שעל-ידי שגלה התרוין בפני התלמיד, שעל ידי זה נכנס בו מקיף אחר דחינו שכל חדש, שעל-ידי-זה חזרה הקשיא למקומה ביתר עז, כי עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחלה עד שלפעמים אין יכול לתרצה וליישבה כעת.

כמו-כן יש בהשגות אלוקות ופנימיות עניני התורה, שיש דברים שאסור לגלותם, כי אם יגלה זה התרוין בפני התלמיד יכנס בו מקיף חדש, שעל-ידי יתיה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחלה, עד שיובל הרב לכנס בהשגות מקיפים שהם למעלה מהזמן, היינו שאין הזמן מספיק לבאר הקשיות והתרוצים, - הידיעות המכוסות והמגולות וההשגות והנעלמות עד שיש שם באותם מקיפים עליונים, כי הם למעלה מהזמן ואין בידו להשיג דברים אלו בזה העולם בימי חייו, ולכן אין יכול לגלות הכל לתלמידו כי כל מה שהוא מגלה איזה שכל, קשיא או תרוין, נכנס בו שכל חדש שהוא בחינת מקיף בגל, על-כן אם לא יתיה נזהר בדבריו, לדקדק איזה דבר לגלות ואיזהו דבר שלא לגלות, על-ידי-זה יתיה נכנס בקשיות ותרוצים

לתלמידו נכנסים מקיפים נוספים לתוך שכלו, ולפעמים אין צריך לקבל אלו המקיפים, כי לפי סדר כניסת המקיפים, יתכן כי יתגלו לו קושיות וספיקות על מה שהיה ברור אצלו, וכמו למשל, בשהרב מדבר עם תלמידו איזה פשט בגמפ"ת - [גמרא פירוש-רש"י תוס'] היינו כשמלמדו תורת הנגלה, ובתוך דבריו הוא בא על איזה קשיא, ואותו הקשיא היה בתחלה בבחינת מקיף אצלו, כי לא ידע ממנה בתחלה קודם שלמד הענין, ותכף בשנופל בשכלו זאת הקשיא כשלומד הענין ומבינו ע"י שמלמדו בפיו לתלמידו, הוא אומרה - את הקושיא בפני תלמידו, ובתוך כך בשמסביר לו הקשיא שע"ז נכנס אצל הרב מקיף נוסף, נופל בשכלו תרוין על הקשיא, נמצא שחוזר ומשיג מקיף אחר שהוא תרוין על הקשיא, ואז אומר גם התרוין בפני התלמיד, אך בשמגלה גם התרוין בפני התלמיד, אז נכנס בו עוד מקיף אחר, ואז על-ידי זה השכל שבא עליו עתה, הדרא קשיא לדוכתא - [חזרה קושיא למקומה], ואף שהתירוין הראשון הוא נכון וברור ומתרץ את הקושיא הראשונה באמת, מ"מ לפי ההשגה החדשה שהשיג עכשיו חזרה הקושיא מחדש, ואדברא, עתה הקשיא חזקה ורחבה יותר מבתחלה, כי כעת

הערות והוספות

עד. כי בענין ההשגות אין שייך קושיות ותירוצים, אלא ידיעה וחסרון ידיעה, השגה וגילוי, העלם וכיסוי, וכיו"ב, רק מתוך שגרת רהיטת הלשון נקט לשון קושיות ותירוצים אף לענין זה.

יבאר בזה מאמר חז"ל בזמן נתינת התורה
ע"י משה רבינו

ומקיפים אלו שאין צריך להשיג, זה
בחינת מה שאמרו רבותינו זכרונם
לברכה: (מנחות כט) בַּשְּׁעָלָה מֹשֶׁה לְמָרוֹם
לִקְבֹּל אֶת הַתּוֹרָה, מִצָּאוּ מֹשֶׁה לְחֻקֵּי-שֵׁ
בְּרוּךְ-הוּא שֶׁהָיָה קוֹשֶׁר בְּתָרִים - מתייג
תגין לאותיות התורה ע, אָמַר לוֹ מֹשֶׁה,
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם מִי מַעֲבֵב עַל יָדָךְ לַתֵּת
אֶת הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהֵי, מֵה צוֹרֵךְ בְּתַגִּין
הָרִי הַכֹּל כְּכֹר כְּתוּב בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה ע,
כִּי טַעַנְתָּ מֹשֶׁה הִיתָה, כִּי מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם

שֶׁאֵין חֲזָזִין מִסְפִּיק לְבָאָרֶם בִּימֵי חַיָּו
בְּזֶה הָעוֹלָם ע, בִּי הֵם בְּחִינַת מְקִיפִים
שֶׁהֵם לְמַעַלָּה מִחֲזָזִין בְּנִלִּי וְאֵין יִכּוֹל
לְהַלְבִּישֵׁם בַּהֲשָׁגוֹת שְׁבִתוֹךְ בְּחִינַת
הַזְמָן, עַל-כֵּן מִכְרַח הֶחָכֶם לַעֲשׂוֹת סִיג
[גדר וגבול] לְדַבְּרֵי, לְדַקְדֵּק וּלְזַהֵר מֵה
לְגִלוֹת וּמֵה שֶׁלֹּא לְגִלוֹת, בְּאִפְסָן שֶׁלֹּא
יִשִּׁיג רַק אוֹתָן הַמְקִיפִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַשִּׁיג,
וְלֹא יִבּוֹא לְהַשִּׁיג מְקִיפִים שֶׁאֵין צָרִיךְ
לְהַשִּׁיג.

הערות והוספות

עה. נתבאר על פי פל"ח (אות ד'), וראה שם עוד בביאור ענין השגת עולם הבא, אשר גם שם יש
בחינת זמן בבחינת סדרי הזמנים שיש שם, כי יש השגות כאלו שהם למעלה מבחינה זו ג"כ, וראה
גם בביאור"ל (אות יט) כע"ז.

עו. כי כל אחד יש לו גבול לפי שכלו שאסור לו לעבור גבול זה, וכדבריו בשיחות הר"ן (רכד) "בענין
מה שאמרו רבותינו, זכרונם לברכה (חגיגה יא): שאסור להסתכל מה למעלה מה למטה מה לפנים מה
לאחור, אמר רבנו זכרונם לברכה, שכל אדם ואדם יש לו בחינת מה למעלה מה למטה וכו' לפי
מדרגתו שאסור לו להסתכל בהם (תי). כי אצל קצת, מסתיים שכלו אצל הגלגלים ורקיעים ואסור
לו להסתכל להלן יותר. וגם כל הפילוסופים והמחקרים, כל שכלם וחקירתם הוא רק עד הגלגלים
ולמעלה מזה אין יודעים כלום. וגם במה שתחת הגלגלים טעו הרבה בכמה דברים עד שנפל ביניהם
מחלוקות גדולות בכל דבר. וכבר מבאר שאסור להסתכל בהם כלל. והכלל שכל אדם במקום
שמסתיים שכלו אסור לו להלן יותר. כי זהו אצלו בחינת מה למעלה מה למטה. רק לסמך על אמונה
לבד. ע"כ.

וכפי שמצינו כי לפעמים גם בתוך ההשגה אי אפשר לבאר יותר, וכדרכו של רבינו לפעמים שאינו
מגלה פירושו של פסוקים שפתח בהם את המאמר, או שמגלה רק חציים (וכגון במאמר זה שלא סיים לבאר
פסוק ויהי מקץ) וכיו"ב, וכן מה שהיה רבינו מוחק לפעמים כל מיני חלקים מתורותיו כידוע, כי גם מצד
הרב יש לפעמים שאין יכול לגלות ההשגה בשלימותה.

עז. כגון התגין שעל גבי האותיות בס"ת (ע"פ רש"י שם ד"ה כתרים)

עת. רש"י שם: מי מעבב על ידך - מה שכתבת שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים.
ובבן יהוידע שם מוסיף להסביר: 'מי מעבב' - מי מוונעו מי דוחק, היינו מי מוונעו מומך לעשות תגין
נוספים ככל שתרצה (כי הקב"ה קשר תגין רק לאותיות 'שעטנז' ג"ץ ולאותיות 'בדק ח"ה') ומי דוחק בכ לעשות
תגין אלו.

אמר לו השם יתברך שתק וכו', הלא כבר
אמר הקשיא, ומה זו שתיקה, מאחר
שבכך הקשה מה שתקשה?, אך ביאור
הענין הוא, כי תבא פשטאמר משה הקשיא
בפיו, נפל בשכלו תריון על הקשיא, אך
אם היה אומר ומוציא בפיו את התריון,
היה נכנס בו מקיף אחר, והיה בא על
קשיא יותר חזקה ורחבה מפתחלה, אשר
כדי לתרצה היה צריך להיכנס ולהשיג
מה שלא היה צריך להשיג, על-כן אמר
לו השם יתברך "שתק", על התריון
שנתגלה לו תיכף על זאת הקושיא, הינו
שישתק ולא יגלה את התריון, כדי שלא
יבוא על קשיא יותר חזקה מפתחלה,^פ
וזהו שאמר לו הקב"ה למשה, שתוק, כי
כך עלה במחשבה, לבאר לו סיבת

בשביל עצמך, הרי אינך צריך לתגין כי
הכל גלוי וידוע לפניך, ואם משום
נתינתה לישראל, הרי אותם רמזים אי
אפשר לגלותם, ולמה לגלותם בתוך
התגין^ט, אמר לו הקב"ה, אכן כעת אי
אפשר לגלותם, אבל עתיד אחד לעמוד
ועקיבא בן יוסף שמו, שיהיה דורש על
כל קוין וקוין [תג ותג] תלי תלין [הרי
הררים] של הלכות, ואז יתגלו השגות
המקיפים^פ הרמזים בתוך התגין^{פא}. אמר
לו משה, רבנו של עולם הרי ראוי יותר
שתנתן תורה על ידו, מאחר והוא יודע
לגלות השגות כאלו.

אמר לו הקב"ה למשה, שתק! כך עלה
במחשבה לפני, ולכאורה קשה^{פב}, מה

הערות והוספות

עט. עפ"י פל"ח.

פ. ולכן רמז השגות המקיפים בתוך התגין דייקא, כי התג הוא כתר אל האות, המרמז לבחינת
המקיפים שהוא בחינת שפע הכתר כנ"ל.

פא. וזה בעצמו שבחר הקב"ה לרמז חלק מן ההשגות בתוך התגין ולא באותיות התורה עצמם, הוא
מסיבה זו, כי גם הוא עשה סייג לדבריו, כי יש דברים שאי אפשר לגלותם אלא ברמז בעלמא בתוך
תג"י האותיות. (פל"ח אות ה)

פב. בדרך רמז יש לומר כי כידוע היה רבינו עוסק בכל מאמר מתיקוני המאמר עצמו, כאשר בתוך
דבריו היה מרמז ומתקן ומגלה כל התיקונים המבוארים במאמר עצמו.

גם חרג כאן משגרת לשונו, מה שאין דרכו להקשות קושיות בתוך מאמרו, אבל כאן הרי עוסק
בזה הענין, אשר יש קושיות שאי אפשר לבארם וכו', ולכן היה עוסק לפי דרכו בתיקוני הקושיות,
וגילה דבריו בדרך זו דייקא.

פג. וכן בהמשך דברי הגמרא שם, כשביקש משה לראות שכרו של ר"ע, וראה שיסרקו את בשרו
במסרקות של ברזל, ושאל זו תורה וזו שכרה, ענה לו הקב"ה, שתוק, כך עלה במחשבה לפני, והוא
מטעם הנ"ל המבואר למעלה, מאחר שהשיג כקושיא יוכל להשיג התירון וכו'.

ובזה נבין מה שאמרו בגמ' (ברכות סא:) כי כאשר מלאכי השרת ראו שכרו של ר"ע, אמרו מלאכי
השרת לפני הקב"ה זו תורה וזו שכרה, ממתים ידך י"י ממתים וגו' אמר להם חלקם בחיים, כי הם
קבלו תשובה על שאלתם, כי אינם בבחינת משיגי המקיפים, אלא בבחינת עומדים כידוע, אבל משה
לא היה יכול לדון בשכלו ולקבל תשובה מחמת המקיפים הנ"ל.

השתיקה, הינו שתכף בשמנלין את השכל הפנימי אזי עולה במחשבה שכל אחר חדש, כי נכנס מקיף אחר לפניו, ועל-כן צריכין לשתק, כדי שלא יבוא למקיפים שאין צריכין להשיגם בנ"ל, וזהו: שתק, כך עלה במחשבה בנ"ל*, כי יש מקיפים שאי אפשר לגלותם, ולכן צריך הרב לדקדק בדבריו מה לגלות ומה לכסות.

* [משה היה למעלה מן המחשבה לכך היה יודע את התרוץ כי השיג בחינת סתרי [בתרי"ד] אותיות, מסיים מוהרנ"ת: והדברים סתומים, כי לא באר היטב ענין זה].

יבאר בזה מאמר המשנה באבות, בענין לימוד הרב עם תלמידיו

וזהירות זו שצריך הרב ליהרר כשמלמד ומאיר בתלמידיו, זה פרוש מה שהזהירו אנשי כנסת הגדולה את מוסרי התורה,

היו מתונים בדין [המתנינו והתבוננו עד שתפסקו את הדין], והעמידו תלמידים הרבה [גם אם אין תוכם כבדים], ועשו סג לתורה [עשו גדרים ותקנות כדי שלא ייכשלו] (אבות פ"א), אשר לכאורה הם ג' דברים נפרדים, אבל בפנימיות הענין מתבארים דבריהם כאזהרה אחת, כי היו מתונים בדין, זה בחינת שצריך החכם הנ"ל להיות לו מתינות - להתבונן ולהכיר ולידע איך לדבר עם כל אחד ואחד לפי בחינתו, שפני בחינת דרי מעלה יגלה להם החשנה של מה, בחינת מה חמית וכו', ולפני דרי מטה יגלה החשנה של מלא כל הארץ כבודו, וזה בחינת מתונים בדין, כי דין הוא בחינת משפט והמשפט הוא בחינת (תהלים עה) כי אלהים שפט, זה ישפיל וזה ירים - כי כן דרך המשפט, שיש בכח השופט להשפיל הגבוהים ולהרים הנמוכים, ולכן צריך שיהיה בו בחינת מתינות והתבוננות שיהיה הצדיק שופט בדעתו מה לגלות

הערות והוספות

פד. הגהת הפל"ח.

פה. ז"ל הפל"ח (אות ט) צריך להיות לו מתינות גדול לידע בחינתו ומדריגתו של כל אחד בכדי שיוכל לידע מה לדבר עמו.

שזהו בעצמו כוונת דברי רבינו ז"ל במאמר זה אות א' שצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות כי על רשעים וכו' אסור לרחם וכו', וכן מי שאינו יודע איך להתנהג עם הרחמנות יוכל לרחם על תינוק וכו' ליתן לו מאכל הצריך לגדול וכו', וכן על כל אחד ואחד צריך לרחם במה שצריך לו וכו' היינו כנ"ל כי כבר מבואר שם באות ב', ג', שצריך הרחמנות הוא להאיר להם הדעת.

על כן צריכין לידע כי על רשעים גמורים חס ושלום אסור לרחם, כי הם בבחינת (משלי כ"ט) 'ושחק ורוגז ואין נחת', כי אם יאיר להם גודל ריחוקם מהשם יתברך יתרחקו ביותר כנ"ל, ואם יחזק אותם כנ"ל אפשר שיתחזקו ברשעתם ביותר, על כן גם הצדיק צריך לרחק אותם אם יודע ומכריע בדעתו שהרשעות שלהם והרע שבהם גבר כל כך עד שאי אפשר להכריע אותם אל הטוב, וכמובן דבר זה גם בדברי רבותינו ז"ל במקומות הרבה, ע"כ.

בכל פעם מה שבמחו, על-ידי-זה הוא
זוכה להשיג את השכליים המקיפים את
מחו, דהינו שמשגיג ומבין מה שלא היה
יכול להשיג מתחלה כנ"ל, על-כן הוא
צריך לעשות סיג לדבריו ולשתק
לפעמים, כדי שלא יבנם במקיפים שהם
למעלה מהזמן, שאין הזמן מספיק לבאר
תקשיות ותהויות שיש שם כנ"ל.^{פז}

פח יחזור לבאר ב' בחינות הארת הדעת על
ידי חכם הדור

ואלו השני בחינות של דרי מעלה ודרי
מטה, דהינו השגה של בחינת מה
והשגה של בחינת מלא כל הארץ
בבדוד, הם בחינת השגה של בחינת בן
והשגה של בחינת תלמיד, כי אף-על-פי
שבן ותלמיד כלו חד כנ"ל אות ד', כי
הבן הוא גם-כן תלמיד כנ"ל, ותלמיד
הוא גם-כן בחינת בן, כי נחשב באלו
עשאו כנ"ל.

לכאור"א, שהנבוכים הוא צריך להשפיל
להם ההשגה, להראות להם שאינם
יודעים כלל בידיעתו ויתברר, ואת
הקטנים והנמוכים שהם בחינת שוכני
עפר כנ"ל, צריך להרים, היינו לעזרם
ולתקצם שלא יתיאשו, כי מלא כל
הארץ בבדוד כנ"ל, וזהו שממשיך התנא
ואומר: ותעמידו תלמידים הרבה, כי
בשזוכה להשגה כזו שהיא בבחינת כל
כנ"ל, שעל ידה יכול להאיר בגדולים
וקטנים וכו' כנ"ל, בודאי יעמיד ע"ז
תלמידים הרבה, כי כלם צריכים אליו,
כי יש לו בן ללמד עם כלם כנ"ל, וזהו
שסיים התנא: ועשו סיג לתורה, בחינת
(אבות פ"ג) סיג לחכמה שתיתקח^{פי} [שע"י
השתיקה הוא שומע ומקבל חכמה
(מפרשים)], כי אדרבא לגודל חכמתו כך
גודל שתיקתו, כי מאחר וזכה לבחינה
זו, הוא צריך לעשות סיג לדבריו, דהיינו
שצריך לשתק לפעמים בבחינת: שתק,
כך עלה במחשבה כנ"ל. כי הרי על-ידי
שזוכה להעמיד תלמידים הרבה ומגלה

הערות והוספות

פז. כי השתיקה עצמה היא סייג ושמירה וגדר למה שהשיג כבר בחכמתו, כי אם ישיג מה שאינו
צריך להשיג יוכל לאבד גם מה שכבר השיג, נמצא כי ע"י סייג השתיקה משיגה ושומר על
חכמתו.

פז. ובפל"ח (אות י) מובאר ביתר עומק קשר הדברים בין סיג החכמה לסייגי התורה, כי אותם
סייגים שקבעו חכמים, בחר הקב"ה שיהיו מדברי חכמים ולא מדאורייתא כדי שלא יכנסו החכמים
למקיפים גדולים ממדרגותיהם, כי אם היה מגלה דבר זה בפשיטות בתורתו היו החכמים משיגים
ע"ז מקיפים נוספים, נמצא כי סייגי התורה הם סיג החכמה שבחר הקב"ה בשתיקתו מאלו
הסייגים.

פח. במהדורות מסוימות מתחיל כאן אות ח מחדש (כעין אות ח*) ובמהדורות אחרות מתחיל כאן אות
ט', כיון שמתחיל כאן ענין חדש (ראה מהדורת תקפא ומהדורת תשכט).

אֶת־עַל־פִּי־בֶן יֵשׁ הַפָּרֶשׁ בֵּין מַעֲלַת הַבֶּן
לַמַּעֲלַת הַתַּלְמִיד^ט, כִּי הַבֶּן שֶׁהוּא גַם
בְּבַחֲיוֹת תַּלְמִיד הוּא בְּמַעֲלָה יִתְּרָה
מִתַּלְמִיד לְבַד, כִּי הַבֶּן הוּא כְּלוֹ נִמְשָׁךְ מִן
הָאֵב מֵרֹאשׁוֹ עַד רַגְלוֹ, וְאִין בּוֹ שׁוֹם שֶׁעֲרָה
שְׂאִינָה נִמְשָׁכֶת מִמֶּנּוּ הָאֵב מֵאַחֵר וְהוּא
נוֹלֵד מִמֶּנּוּ^ז, עַל־כֵּן בְּחִינַת הַהִשָּׁנָה שֶׁל
הַבֶּן שֶׁהוּא בְּבַחֲיוֹת תַּלְמִיד גְּדוּלָּה יוֹתֵר
בְּמַעֲלָה מִהִשָּׁנָה שֶׁל בְּחִינַת הַתַּלְמִיד אֶף
שֶׁגַם הוּא בְּבַחֲיוֹת בֶּן כִּנּוּל^ח, מֵאַחֵר וְאִינוּ
נִמְשָׁךְ כּוֹלוֹ מִמֶּנּוּ הָאֵב.

וַחֲלֹק זֶה שֵׁשׁ בֵּין בֶּן לַתְּלָמִיד, וְזֶה בַּחֲנִינָת הַחֲלֹק שְׁבִין נְבוֹאָת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְשָׁאֵר נְבִיאִים, כִּי חז"ל הִקְשׁוּ (יְנֻמוֹת מַט) מְדוּעַ אֲצֵל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ נֹאמַר כִּי 'לֹא' יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי, וְאֵילּוּ אֲצֵל יִשְׁעִיהָ הַנְּבִיא נֹאמַר 'וְאִרְאֶה' אֶת ד', וְתִרְצוּ שֶׁם, כִּי מֹשֶׁה רַבָּה אֶת הַשְׂכִּינָה בְּאַחֲפָקֶיךָ הָאֵל הַמְּאִירָה [-בְּמִרְאֵה בְּרוֹר וְזָךְ, וְיָדַע שֶׁלֹּא רָאִהוּ], וְהֵם [-שָׁאֵר הַנְּבִיאִים] רָאוּ אֶת

השכינה בְּאֶמְפָּקֶלְרָא שְׁאִינָה מְאִירָה
 [–מראה שאינו ברור, כי סברו לראות ולא
 ראו (ע"פ רש"י שם)], וזה סוד ביאור
 דבריהם, שְׁב' בחינות אלו, וְהוּ בְּחִינַת
 הַחֲלוּק שְׁבִין הַשָּׁנֹת דְּרִי מַעְלָה לְהַשָּׁנֹת דְּרִי
 מַטָּה, שֶׁהֵם בְּחִינַת בֶּן וְתַלְמִיד, בִּי מִשָּׁה
 הַשֵּׁנִי כֹל כֹּךְ אֶת הַקִּבָּה עַד שֶׁהִגִּיעַ
 לְבְּחִינַת (שמות לג) בִּי 'לֹא' וְרֵאֲנִי הָאָדָם
 וְחִי, שֶׁהִיא בְּבִחִינַת תְּכֵלֶת הַיְדִיעָה אֲשֶׁר
 לֹא נִדְעָ כִּנ"ל, כִּי זֶה בְּחִינַת הַחֲשֻנָּה שֶׁל
 מֶה, בְּחִינַת מֶה חֲמִית וְכו', שְׁוֵהוּ הַחֲשֻנָּה
 שֶׁל דְּרִי מַעְלָה, בְּחִינַת בֶּן, אֲבָל יִשְׁעִיהוּ
 הַנְּבִיא לֹא זָכָה לְבִחִינָה זוֹ, וְלִכֵּן, יִשְׁעִיָּה
 הַנְּבִיא, מִחֲמַת שְׁהִיָּה בְּמִדְרָגָה קְמָנָה
 מִמֶּנֶּה, אָמַר (ישעיה ו) וְאָרְאָה אֶת ה', כִּי
 הוּא זָכָה לְרֹאוֹת אֶת ד' בְּבִחִינַת 'מְלוֹא',
 כִּי זֶה בְּחִינַת הַשָּׁנָה שֶׁל דְּרִי מַטָּה בְּחִינַת
 תַּלְמִיד, בְּחִינַת מְלֹא כָּל הָאָרֶץ בְּבוּדוֹ, בִּי
 אֶת־עַל־פִּי שְׁבוּדָאֵי יָדַע יִשְׁעִיָּה שֵׁשׁ
 הַשָּׁנָה שֶׁל בְּחִינַת מֶה, אֶת־עַל־פִּי־בֶן אָמַר
 לִפִּי מִדְרָגָתוֹ כִּלְפֵי מִשָּׁה, שֶׁהוּא הִיָּה

הערות והוספות

פט. ביאור הענין מש"כ כי אע"פ שכולו חד מ"מ יש הפרש, שנראה כסותר עצמו, וכן מה שהמשיך באות ט' לקמן, כי מ"מ צריך לכלול אותם וכו', שנראה כחוזר חלילה.

ביאור פשיטות הענין הוא כך: למעלה באות ד' דיבר על 'בחינת' ה' והתלמיד, וביאר כי 'בחינת' ה' כלולה מ'בחינת' תלמיד' וכן להפך, דהיינו שבפנימיות בחינת ה' יש בו גם בחינת תלמיד כמב' שם כי ה' לבד כשאין בו דעת האב אינו כלום וכו'.

כאן הוסיף רבינו ענין אחר, כי אף שבבחינת בן ותלמיד יש בהם ב' הבחינות, אך מ"מ יש 'מעלה' באותו הבן שנולד מן האב ממש, כי הוא נמשך כולו ממוח האב כמבואר, היינו כי במציאות גוף הבן יש 'מעלה' יתירה.

ולקמן באות ט' מדבר מב' ה'הארות' ב' ה'השגות', שהם בחינת בן ותלמיד, ובזה הרחיב וביאר כ' צריך לכלול ב' ההשגות כדי שיהיה להם יראה כמבואר שם בסמוך.

צ. ולכן הוא מקושר בו ממש כמובא לעיל (קמא לג, ה).

תתלמיד, השגת דרי מטה, כי הן שחוא נמשך כלו ממח האב, על-כן זוכה להשגת אכיו ממש שחוא בחינת מה, שחוא תהשגה של הרבי ותחכם שפדור בחינת משה כנ"ל, ודייקא מתוך כך זה, יכול להאיר הן בדרי מעלה והן בדרי מטה כמבואר למעלה, אבל תתלמיד שחוא בבחינת ישעיה, אין מקבל רק בחינת תהשגה של דרי מטה, שחוא בחינת מלא כל הארץ כבודו וכו' כנ"ל.

בבחינת תהשגה של מלא כל הארץ כבודו שהיא בחינת ואראה את ה' צא.

נמצא שכן ותלמיד הם בחינות דרי מעלה ודרי מטה, תינו כי תהשגה של מה, בחינת מה חמית מה פשפשה, בחינת איה מקום כבודו, בחינת כי לא יראני האדם, זה בחינת השגת הן, השגת דרי מעלה, ותהשגה של מלא כל הארץ כבודו, בחינת ואראה את ה', זה בחינת השגת

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים • כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים אלו צריך שיוכל להאיר הן לדרי מעלה בבחינת מה / איה והן לדרי מטה בבחינת מלוא • יש מקיפים שאין הצדיק צריך להשיגם, לכן צריך לזהר מה גלות ומה לכסות.

יש מעלה בהארת בחינת בן יותר מהארת בחינת תלמיד.

ט

זה בזה, עליון בתחתון ותחתון בעליון, היינו שיתנה הארתו בבחינת הן כלול בו מעט מהארת בחינת תלמיד, וכן בשעת הארתו אל תתלמיד יתנה כלול בו מעט מהארת בחינת הן, וסיבת הדבר הוא, כרי

יבאר כי צריך לכלול השגת תלמיד בבחינת בן, וכן להיפך והנה, אף כי יש ב' בחינות הנ"ל בהארת הדעת, שמאיר הצדיק בבחינות בן ותלמיד כנ"ל, אבל צריך לכלל העולמות

הערות והוספות

צא. וזה שאמרו שם בגמרא כי משה לא ראה וישעיה ראה, כי אין הכוונה לראיה או חוסר ראיה, אלא לב' ראיות אחרות, כי משה בוודאי זכה להשגת 'ואראה', רק שזכה גם להשגות כי לא יראני ולכן השיג בחינת כי לא נדע, מאחר שהסתכל דרך אספקלריא המאירה, אמנם ישעיה לא זכה אלא

שִׁיחָהּ לָהֶם [הֵבֵן וְהִתְלַמִּיד] יִרְאֶה מִד' יִתְבָּרַךְ לְעוֹבְדוֹ כְּרֹאֵי צַב.

כִּי הֵבֵן שֶׁהוּא מֵאִיר בּוֹ בְּבַחֲנֵינָה הַחֲשֻׁנָּה שֶׁל מָה, בְּחִינַת מָה חֲמִית וְכוּ, וְאִם יִסְתַּפֵּק בַּהֲאָרָה זוֹ, אִם־כֵּן לֹא יִהְיֶה לוֹ יִרְאֶה כָּלֵל, מֵאַחֵר שֶׁאֵינוֹ רֹאֶה כָּלֵל בְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ, לִכֵּן אֵינוֹ מֵרִיגִישׁ כ"כ בְּמִצִּיאוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, כִּי הוּא תָמִיד בְּבַחֲנֵינָה מ"ה, בְּבַחֲנֵינָה חֲסֵרוֹן יָדִיעָה וְהִכְרָה, וְלִכֵּן צָרִיךְ שִׁיחָהּ הֶאֱרָתוֹ אֶל הֵבֵן כָּלֵל מִבְּחִינַת תִּלְמִיד, דִּהְיִינוּ לְהֶאֱרָאוֹת לְבַחֲנֵינָה בֵּן גִּם־כֵּן קִצֵּת מִהַחֲשֻׁנָּה שֶׁל בְּחִינַת תִּלְמִיד, דִּהְיִינוּ

בְּחִינַת מָלֵא כָּל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ, כִּדִּי וִירְגִישׁ בְּכַבּוֹד ד' הַנִּמְצָא אֲצִלוֹ וְעִמּוֹ, כִּדִּי שִׁירְגִישׁ מֵעַט בְּמִצִּיאוֹתָיו יִתְבָּרַךְ וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאֶה מִלִּפְנֵיו, וְכֵן תִּלְמִיד שֶׁחֲשֻׁנָּתוֹ בְּבַחֲנֵינָה מָלֵא כָּל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ, וְאִם לֹא יֵאֵירוּ בּוֹ מִבְּחִינַת בֵּן, אִם־כֵּן יוֹכֵל לְהִתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹתָיו, כִּי מִתּוֹךְ שְׁמֵרְגִישׁ כ"כ אֵת מִצִּיאוֹתָיו יִתְבָּרַךְ, לֹא יִרְגִישׁ בְּמִצִּיאוֹתָיו עֲצֻמוֹ וְיִוָּכַל לְהִתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹתָיו צַב, וְעַל־כֵּן צָרִיךְ לְהֶאֱרָאוֹת לוֹ קִצֵּת מִהַחֲשֻׁנָּה שֶׁל בְּחִינַת הֵבֵן, דִּהְיִינוּ בְּחִינַת מָה, כִּדִּי שִׁירְגִישׁ בְּמִצִּיאוֹתָיו עֲצֻמוֹ וְלֹא יִתְבַּטֵּל בְּמִצִּיאוֹתָיו, וְיִהְיֶה לוֹ יִרְאֶה צַב

הַעֲרוֹת וְהוֹסְפֹת

לְהַשְׁגָּת וְאֲרָאָה, שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵינָה כְּסִבּוּרִים לְרֵאוֹת וְלֹא רֵאָה כְּפִי שֶׁכָּתַב רש"י, הֵינּוּ לְעֵרֶךְ רֵאִיִּת מֹשֶׁה כְּדִבְרֵיו לְמַעַלָּה.

צב. כִּי זֶה תַּכְלִית כָּל הַהֲשָׁגוֹת כּוֹלֵם, וְכָל הָאָרָה שְׁמֵאִיר בּוֹ הַצִּדִּיק אֵינוֹ רַק כִּדִּי שִׁיעֲבֹד אֵת ד' מִתּוֹךְ יֵרָאוּ, כִּי סוּף דְּבַר הַכֹּל נִשְׁמָע, אֵת הָאֱלֹהִים יֵרָא וְכוּ, כְּמֵאמֶר הַכְּתוּב.

וְכָל עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הָאָדָם וּמִדְּרָגָתוֹ הִיא לִפִּי מִידַת יֵרָאָתוֹ, הֵן בְּשִׁמְרֵינָה דִּינֵי הַתּוֹרָה, וְהֵן בְּהִכְרַת מַעֲלַת הַבוֹרָא וְהַשְׁגוֹתָיו שֶׁל הָאָדָם, וְלִכֵּן לֹא יֵרָאָה אֱמִיתִית לֹא יִגִּיעַ בְּהָאָדָם לְתַכְלִיתוֹ הֵן ע"י הָאֵרֶת בֵּן וְהֵן ע"י הָאֵרֶת תִּלְמִיד כְּמִבּוֹאָר בְּהַמְשָׁךְ דְּבָרָיו.

צג. בִּיאֹר עֲנִין בִּיטוּל הַמִּצִּיאוֹת (ע"פ לִיקוּטֵי הַפְּלִיחַ אוֹת יב): כִּדִּי לְהִתְיַרָא צָרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה בַּחֲנִינָה הָעוֹמֶדֶת מְעַלְיוֹ וּמִטַּלְתָּ עָלָיו מוֹרָא, וְצָרִיךְ גַּם שִׁיחָהּ מִי שִׁתִּיירָא, הֵינּוּ שִׁיחָהּ הַמוֹרָא וְהַמִּתִּיירָא שְׁנֵי דְּבָרִים נִפְרָדִים, וְלִכֵּן אִם אֵין מֵרִיגִישׁ בְּנוֹכַחְתּוֹ שֶׁל הַקַּב"ה בְּאוֹפֵן הָרֹאֵי אוֹ בְּמִצִּיאוֹתָיו עֲצֻמוֹ בְּעוֹלָם, לֹא יִתִּירָא הַמִּתִּיירָא מִן הַמוֹרָא כְּרֹאֵי.

ה'בן', מַחְמַת שֶׁהוּא עוֹסֵק תָּמִיד בְּהַשְׁגַּת 'מָה', נִדְמָה לוֹ שֶׁאֵינוֹ מֵכִיר וּמִשִּׁיג כָּלֵל אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ וְאֵינוֹ מֵרִיגִישׁ אֵת ה'מוֹרָא' כְּרֹאֵי, ע"כ צָרִיךְ לְהֵאִיר בּוֹ שְׁבוּדָאֵי גַם הוּא יוֹדֵעַ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ כִּי מִלּוֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ.

ה'תִּלְמִיד' לְעוֹמָתוֹ, מִתּוֹךְ שְׁמֵאִירִין בּוֹ כִּי מִלּוֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, הוּא מֵרִיגִישׁ כ"כ אֵת מִצִּיאוֹת ד', עַד שֶׁאֵין מֵרִיגִישׁ מִצִּיאוֹתָיו עֲצֻמוֹ כָּלֵל, וְאֵין מִי שִׁתִּיירָא מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ, כִּי הַמִּתִּיירָא בְּטֵל אֲצֵל עֲצֻמוֹ לְגִמְרִי, לִכֵּן צָרִיךְ לְהֵאִיר בּוֹ כִּי עַדִּין אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוֹם, וְעָלָיו לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ וּלְהִתְיַיֵּג אַחֵר יָדִיעַת ד', וּמִתּוֹךְ כֵּךְ יִרְגִישׁ בְּמִצִּיאוֹתָיו עֲצֻמוֹ וְלֹא יִתְבַטֵּל לְגִמְרִי, וְיִהְיֶה ה'מִתִּיירָא' יֵרָא מִן ה'מוֹרָא'.

צד. עֲבוּדָה זֶה שֶׁל הַכְּלָלָה הָעוֹלָמוֹת אֵינָה שִׁיכָת אֵלֵינוּ כָּלֵל, אֲלֵא הִיא עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל הַצִּדִּיק בְּלִבָּד, אֲשֶׁר הוּא מֵאִיר הַשְׁגָּתוֹ בְּאִנְשֵׁי הָעוֹלָם, כִּי דִּיבּוּרֵי הַצִּדִּיק כְּלוּלִים מִב' הַבְּחִינּוֹת, וְגַם דִּיבּוּרֵי הַהִתְחַזְּקוֹת שֶׁל הַצִּדִּיק יֵשׁ בֵּהֶם יֵרָאָה מוֹפְלָאָה, וּמוֹסְרֵיו מְשִׁיבִים אֵת הַנֶּפֶשׁ בְּשַׁבְעָה מְשִׁיבֵי טַעַם.

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה
היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת
הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה
גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים
• כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר
עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג
מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים
אלו צריך שיוכל להאיר הן לדרי מעלה בבחינת מה / איה והן לדרי מטה בבחינת מלוא
• יש מקיפים שאין הצדיק צריך להשיגם • לכן צריך ליזהר מה לגלות ומה לכסות.
יש מעלה בהארת בחינת בן יותר מהארת בחינת תלמיד • כדי שתהיה יראת הבן
והתלמיד כראוי, צריך לכלול השגת תלמיד בהשגת הבן וכן להיפך.

- איש חרוץ בעל השפעה ומלכות, ואינו
תחפץ (שקורין: רעמול, שלימול) - אדם
נחשל ועצל ללא כח מלכות והשפעה,
הוא יכול לקבל בעת האכילה הארת
הרצון, דחינו שאייר לו הרצון האמיתי
בעת האכילה, וישתוקק ויבסס מאד
אליו יתברך ברצון מפלג כל כך,

יבאר כי ע"י כלליות בן ותלמיד, מאיר
הארת הרצון בעת האכילה ע"י איש חיל
ועל-ידי זה הצדיק שיודע להאיר כלליות
בן ותלמיד, היינו שיודע להאיר הן בדרי
מעלה והן בדרי מטה, וגם יודע להכליל
העולמות זה בזה, על-ידי-זה נשפע
הארה כזו, שעל ידה, מי שהוא איש-חיל

הערות והוספות

וכל עבודתנו היא רק להאיר בחיננו, אותם דיבורים זכים וצחים של אותו זקן, אשר הם כבר
מורכבים וכוללים מב' העולמות באופן השווה לכל נפש.

צה. עיין פל"ח (אות לה).

צו. כי מהות ענין האכילה מושרש בגוף ונפש האדם מעת בריאתו, ע"י רצון והשתוקקות, היינו
שהקב"ה הטביע בטבע האדם שכדי לאכול צריך גופו לרעוב ולדרוש אכילה ושתייה שיראו את רעבונו
וצמאונו, ומרגע לידתו של האדם הוא דורש מאכלו ע"י רצון והשתוקקות.

רצון זה המתעורר בעת האכילה, יכול להפיל את האדם לתהומות התאוה הנמוכה ח"ו, ע"י שיהיה
טרוד במאכלו בכל מיני אופנים, ולאידך, יוכל להרים ולרומם נקודת רצון זו, שיהיה לבו משתוקק בזמן
האכילה להיות דבוק בו יתברך, ודייקא בשעת האכילה יוכל לגלות רצונות פנימיים עזים ונפלאים, כי
הרצון מושרש במהות האכילה (ראה קמא, יט, לא, סב).

וטעם הדבר מדוע הארת הרצון מתגלה בשעת האכילה, ע"י הארת כלליות בן ותלמיד דייקא, יתבאר
תיכף בדבריו בהמשך אות זה.

הַשָּׂרֵת - לעתיד לבוא תהיה מעלת הצדיקים גבוהה כל כך, עד שיהיה מחיצתו [מקום השגתו] סמוכה אל ד' יתברך יותר ממלאכי השרת, ולכן השגה זו מכונה בשם 'מַחְצָה', כי מחיצה זו בְּחִינַת 'מְקִיפִים', שֶׁהֵם הַמַּחְצָה שֶׁל הַשָּׂכָל, כי הם מקיפים ומכתיבים סביב שכלו כנ"ל, כעין מחיצה סביבות מחו, וְלַעֲתִיד יִהְיֶה מַחְצוֹת הַמְּקִיפִים שֶׁל הַצַּדִּיקִים לְמַעַל הַמְּקִיפִים שֶׁל מְלָאכֵי הַשָּׂרֵת, כי אז ישיגו אורות המקיפים בשלימות, וְאֵז יִהְיֶה הַשְּׁנֵתָם בְּבְחִינַת מָה כי זוהי השגת דרי מעלה בבחינת מה חמית מה פשפשת כנ"ל, וזה בְּחִינַת מה שסיים הכתוב, כי יאמר ליעקב ולישראל 'מָה' פֶּעַל אֵל, כי זו תהיה השגת הצדיקים בעת שתהיה 'מחיצתם' / מקיפיהם', לפני מלאכי השרת, וְזֹאת הַהֲאָרָה שֶׁל בְּחִינַת מָה פֶּעַל אֵל, שהיא הארת בן הכלולה בבחינת תלמיד כנ"ל, הוא

בְּלִי שׁוּם יְדִיעָה, היינו שְׁלֵא יָדַע כָּלֵל מָה הוּא רוּצָה י"ח - שיהיה לבו עולה על גדותיו ברצון עז והשתוקקות מופלאה, עד שאינו יודע להגדיר בידיעתו מה הוא רוצה י"ט, אלא לבו הולך וכוסף ונמשך להתקרב אליו יתברך.

וְזֶה שַׁעֲרֵי הארת כלליות בן ותלמיד, מאיר רצון זה בעת האכילה, הוא בְּחִינַת מִשְׁכֹּךְ (תהלים קמה) 'וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ', כי 'אכלם בְּעֵתוֹ' זו בְּחִינַת הָאֲהָרֵת הַרְצוֹן הַנִּלְ, המאיר בשעת האכילה, כי 'עת' הוא ענין הארת רצון מופלג כזה, המאיר ע"י אורות המקיפים שהם כלליות בן ותלמיד, בְּבְחִינַת (במדבר כג) 'בְּעֵת' יֹאמֶר לְיַעֲקֹב וּלְיִשְׂרָאֵל מָה פֶּעַל אֵל, וּכְמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָכוּנוֹם לְבִרְכָּה (ירושלמי שבת פ"ב) על פסוק זה, כי עֲתִידִין צַדִּיקִים שִׁיְהִיָּה מַחְצָתָן לַפָּנִים מִמְּלָאכֵי

הערות והוספות

צז. גם כאן דייק במה שכתב בלשונו: 'מ"ה הוא רוצה', כי ההארה הזו המאירה בו היא בבחינת מ"ה חמית מ"ה פשפשת, כמבואר לקמן בסמוך, וראה ביאורו"ל אות יב.

צח. והוא כעין מה שמובא בחיי מוהר"ן (תכה) פעם אחת אָמַר רַבֵּנוּ זְכוּנוֹ לְבִרְכָּה בְּזֶה הַלְשׁוֹן: "דוֹרֵךְ אֲמוּנָה קָעֵן קוֹמֵעֵן צוֹ אֲזוּי אֶרְצוֹן אֵז קָעֵן זָאֵל נִיט וּוִיסֵן וְאֵס קָעֵן וּוִיל, קָעֵן זָאֵל שְׂרִיעֵן גִּינוּאֵלֵד בִּינֵט מִיָּד וְנֹאדֵן אִיָּד וְעֵר צוֹ רִיסֵעֵן אֹף שְׂטִיקֵעֵר אִיָּד וּוִיל נִכְלָל וְעֵרִין אִין דִּיר" [על יְדִי אֲמוּנָה אֶפְשֵׁר לְהַגִּיעַ לְכֹז רְצוֹן שְׁלֵא יִדְעוּ מָה רוּצִים, שִׁיעֲצֵקוּ: גִּינוּאֵלֵד קָשֵׁר אֲזוּי אִין נִקְרַע לְחִתִּיכוֹת אִין רוּצָה לְהַכְלֵל בְּרָ].

צט. ראה שיחת הר"ן (לב) כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּאֲמוּנָה לְבַד בְּלִי חֲקִירוֹת וְחֻקְמוֹת אֵין זֹכֶה לְבֹא לְבְּחִינַת רְצוֹן שֶׁהוּא לְמַעַל אֶפְלוֹ מִחֻקְמָה, דִּהְיֵנוּ שִׁיְזָכָה שִׁיְהִיָּה לוֹ רְצוֹן מְפֻלָּג חֻקֵּי מֵאֵד אֵלָיו יִתְבַּרֵךְ בְּהִשְׁתַּוְּקוּת נִקְרָץ מֵאֵד עַד שְׁלֵא יִדַּע מָה לַעֲשׂוֹת כָּלֵל מִגְדֵּל הַהִשְׁתַּוְּקוּת, וראה פל"ח (אות כה).

ק. וכך מתפרש הפסוק, כי כעת יאמר ליעקב ולישראל, שהמלאכים ישאלו מישראל, מה פעל אל, וכדברי רש"י (שם): עוד עתיד להיות עת כעת הזאת אשר תגלה חבתן לעין כל שהן יושבין לפניו ולומדים תורה מפיו ומחיצתן לפני מלאכי השרת והם ישאלו להם מה פעל אל. ע"כ.

חיל דייקא, כדי להאיר בעת האכילה /
הפרנסה

ומה שמתגלה הארת הרצון הנ"ל המאיר
ע"י כלליות בן ותלמיד, בעת האכילה
דוקא, וע"י איש חיל דייקא, הוא כפי
שיתבאר:

תחילה יבאר ענין המשכת הפרנסה ע"י
איש חיל

דע, כי מי שרוצה לחנך מתניו - להתחייב
ולייטול על עצמו להיות מפרנס, היינו
לתן - להמשיך על ידו פרנסה להתלויים
בו [כגון לבניו ובני ביתו], הוא צריך
שיהיה איש-חיל ולא יהיה תלפזז ששקורין
"רע-מול" "שלימול", כי צריך שיהיה לו
קצת ממשלה, וטעם הדבר הוא: כי כל

בחינת הארת הרצון שהוא למעלה מן
הכל, והוא מתגלה בעת האכילה [כפי
שיתבאר הטעם בסמוך], בבחינת: ואתה
נותן להם את אכלם בעתו, כי אתה נותן
להם בעת אכלם, הארת בעת דיקא, שהיא
בחינת הארת הרצון, שהוא בחינת מה,
בחינת: בעת קא יאמר לייעקב ולישראל קי
מה וכו', בחינת מקיפים הנ"ל שהם בחינת
מה, שהיו בחינת הארת הרצון בנ"ל.

עד כאן ייסד רבינו מדוע הארת כלליות בן
ותלמיד היא בחינת הארת רצון מופלג
בבחינת מ"ה המאיר בעת האכילה והביא
ראיה לכך מן הכתובים

כעת יבאר הטעם מדוע צריך להיות איש

הערות והוספות

קא. נרמז בזה מה שאלו המקיפים המאירים בעת האכילה, הם העת"ם והזמנים שיש שם למעלה
כמובא לעיל שהם תקופות הימים והשנים שיש למעלה.

קב. נרמז בזה מה שאמר למעלה, כי ע"י שמוגלה בפיו לתלמידיו משיג מקיפים חדשים בכל פעם,
וזה שאמר כאן, כי ע"י כעת "אמר" לייעקב ולישראל, היינו ע"י שאומר ומגלה להם ומאיר בהם הדעת,
ע"י משיג בחינת מה פעל אל.

קג. לפי דבריו, נרמז בזה שכל הכתוב 'ליעקב ולישראל', שהם ב' בחינות כידוע, כי הם בחינת דרי
מעלה ודרי מטה, שמים וארץ, עליון ותחתון, אשר ב' הבחינות יחדיו הם בחינת כלליות העולמות,
אשר על ידי זה זוכה לבחינת מה פעל אל.

קד. בנוסף למה שהתבאר בפנים, מובן ע"פ קשרי המאמר כי ענין האכילה הוא ענין היראה, כי בשעת
אכילתו של אדם באה אליו יראה (לקמן עז), והוא ענין המלכות המקבלת השפע, כי המלכות היא
בחינת יראה כידוע (ראה גם פ"ח אות יד).

קה. וכפי שנאמר אצל יוסף (בראשית מב, ו) ויוסף הוא השליט על-הארץ הוא המשביר לכל עם הארץ.
גם נרמז בזה הפסוק כל הבחינות הנ"ל, כי יוסף הוא בחינת יסוד בחינת כל הנ"ל, כלליות בן
ותלמיד, אשר על ידו 'הוא השליט' - איש חיל בעל מלכות ושררה, 'הוא המשביר' - כי הוא
ממשיך פרנסה על ידי המלכות, ומאיר 'לכל עם הארץ' - אף לאלו השוכנים בתוך העפר ממש
כמבואר למעלה.

מִמְשָׁלָה בְּחִינַת מַלְכוּת, לְעַת הָאֶכָּל
דִּיִּקָּא, כִּי הָאֲכִילָה הִיא עֵינִין שַׁפְע וּפְרִנְסָה,
וְלִכֵּן הִיא צָרִיךְ לַעֲוֹרֵר עֵינִין הַמַּלְכוּת בִּי
עַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ הַפְּרִנְסָה בְּנִל, וְכִיוֹן
שֶׁצָּרִיךְ לַעֲוֹרֵר כַּח שׁוֹרֶה וּמַלְכוּת כַּדִּי
לִקְבֹּל שַׁפְע הַפְּרִנְסָה, עַל־כֵּן בְּשֶׁהִבְעֵל
חוּגֵר מִתְּנִיּוֹ [-מִתַּחֲיִיב] נִגְדֵּר [-אֵל] אֲשֶׁתּוֹ
בַּעַת הַנִּישׁוּאִין, וּמַחֲבִיב עֲצָמוֹ לְפָרְנִסָּה,
וּבְמֹו שְׂבָתוֹב בְּכַתְּבָהּ: 'וְאֵנָּה אֶפְלַח
וְאֶזְקִיר וְאֶזְוֹן וְכוּ' וּפְרִנְסָה יִתִּיכִי לִיכִי,
[-אֲנִי מִתַּחֲבִיב לַעֲבֹד וּלְכַבֵּד וּלְזוֹן וּלְפְרִנֵּס
אוֹתָךְ], וּמֵאַחֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְפְרִנֵּס וּלְזוֹן
אוֹתָהּ, לִכֵּן אֵז נִזְתָּנִים לוֹ קֶצֶת מִמְשָׁלָה,
כְּמֹו שְׂבָתוֹב אֲצֵל אָדָם וְחוּה (בְּרֵאשִׁית ג)
וְהוּא יִמְשַׁל בָּהּ, בִּי עַל־יְדֵי הַמְּשָׁלָה הוּא
יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ הַפְּרִנְסָה בְּנִלִּי, וְכֵן כָּל
הַשְּׂרִים, כָּל מִי שֶׁצָּרִיךְ לָתֵן פְּרִנְסָה יוֹתֵר
לְאִנְשִׁים רַבִּים הַתְּלוּיִים בּוֹ, הוּא צָרִיךְ
שִׁיחִיָּה לוֹ יוֹתֵר מִמְשָׁלָה, כְּדִי שִׁיֻּכַּל
לְהַמְשִׁיךְ הַפְּרִנְסָה עַל־יְדֵי הַמַּלְכוּת בְּנִלִּי.

שׁוֹרֵשׁ עֵינִין הַפְּרִנְסָה נִמְשָׁךְ מִהַמְּלָכוּת,
וּבְמֹו שְׂבָתוֹב בְּפִתְרוֹן חֲלוּמוֹ שֶׁל
נִבְכַּדְנָצַר מֶלֶךְ בָּבֶל (דְּנִיָּא ד) 'אִילָנָא דִּי
חַוִּית דִּי רַבָּה וְתַקְפָּה וְכוּ' וּמִזְוֹן לְכֹלָא בָּהּ,
אֲנִתָּה הוּא מִלְכָּא'. [הֵאִילֵן שְׂרָאִית
בְּחֲלוּמָךְ, שֶׁהוּא חֲזַק וְגָדוֹל וַיֵּשׁ בּוֹ מִזְוֹן
לְכֹל, מוֹרָה עַל כַּח מַלְכוּתָךְ] הִרִי כִי הַמִּזְוֹן
וְהַפְּרִנְסָה נִמְשָׁךְ מִהַמְּלָכוּת, וְעַל־כֵּן, מִי
שֶׁרוֹצֵה לְקַבֵּל שַׁפְע פְּרִנְסָה כַּדִּי לְהַמְשִׁיכוֹ
אֶל הַתְּלוּיִים בּוֹ, צָרִיךְ שִׁיחִיָּה לוֹ קֶצֶת
מִמְשָׁלָה לְפִי עֵינִין צוֹרֵךְ פְּרִנְסָתוֹ, כִּי מִי
שֶׁצָּרִיךְ לְפְרִנֵּס אֶת בֵּיתוֹ צָרִיךְ שִׁיחִיָּה
שׁוֹרֵר בְּבֵיתוֹ, וְמִי שֶׁצָּרִיךְ לְפְרִנֵּס הַמְּדִינָה
צָרִיךְ שִׁיחִיָּה מוֹשֵׁל בְּמְדִינָתוֹ כְּדִי שִׁיחִיָּה
לוֹ אִיזָה שְׂבִיבוּת עִם הַמַּלְכוּת שֶׁהִיא שׁוֹרֵשׁ
הַפְּרִנְסָה כְּנִל.

זֶה בְּחִינַת מַה שֶׁאִמַּר בּוֹעֵז לְרוֹת: לְעַת
הָאֶכָּל גְּשִׁי הָלֵם (רוֹת ב), וּדְרָשׁוּ רַז"ל:
(זְבַחִים קב) אֵין הָלוֹם אֱלָא מַלְכוּת, בִּי רִמּוֹ
לֵה דִּיִּקָּא בַּעַת הָאֲכִילָה, עַל עֵינִין הַמַּלְכוּת
שֶׁעֲתִיד לְצֵאת מִמֶּנָּה, כִּי צָרִיךְ שִׁיחִיָּה לוֹ

הַעֲרוֹת וְהוֹסְפוֹת

קו. וְאִף שֶׁמִּצִּינוּ בַּחז"ל (כְּגוֹן ב"מ נט. וְעוֹד) כִּי מִזֵּל וְהַשְׁפַּעַת הַפְּרִנְסָה תְּלוּי בְּאִשָּׁה וּבִכְבוֹדָה, מ"מ הַמְשַׁכֵּת
הַשְׁפַּע נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי הַבַּעַל, וְכֵן מִזְבֵּא בְּשֵׁם הַבַּעַש"ט, כִּי אֲמִנָּם מִי שֶׁמַּחֲלֵק הַמִּזְוֹן וְהַמַּאֲכִלִים בְּבֵית
זוֹ הָאִשָּׁה כְּנִרְאָה בַּחוּשׁ, אֲבָל מִקּוֹר הַמְשַׁכֵּת הַשְׁפַּע בְּבֵיתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא ע"י הַבַּעַל, רַק חֲלוּקָת וְצִמְצוּם
הַשְׁפַּע שִׁיךְ אֶל הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּחִינַת מַלְכוּת.

קז. תּוֹסֵפֶת בִּיאור בְּעֵינִין הָאֵרֶת הַדַּעַת בַּעַת הָאֲכִילָה וְהַפְּרִנְסָה: יֵשׁ לַדַּעַת כִּי שׁוֹרֵשׁ עֵינִין הַפְּרִנְסָה לְמוֹעֵלָה
בְּמִקּוֹם שְׂרֵשָׁה, הוּא עֵינִין מוֹפְלֵג מֵאוֹד, כִּי הָאֲכִילָה וְהַפְּרִנְסָה שְׂרֵשׁ בַּדַּעַת עַלִּין הַמְּכֻוּנָה בְּשֵׁם אֲכִילָה,
וְכַעֲיֵן מַה שִׁיחִיָּה לַעֲתִיד 'סְעוּדָת' לוֹתִין [וְרֵאָה לְקִמֵּן סוּף אוֹת י' בְּעֵינִין לוֹתִין בְּחִינַת מַלְכוּת, וְהוּא פְּלִי],
וְכִי"ב מִהַמְּכֻוּבָּא בַּחז"ל.

לכֵּן שׁוֹרֵשׁ הַחֲכָמָה מְכֻוּנָה לְפַעְמִּים בְּשֵׁם לַחֵם, וְכִגוֹן מַה שֶׁאִמַּר הַכְּתוּב (מוֹשֵׁי ט, ה) לֵכּוּ לַחֲמִי בְּלַחֲמִי
הַנֶּאֱמָר עַל חֲכַמַת הַתּוֹרָה, וְאִדְרָבָּא הַלֶּחֶם הַגִּשְׁמִי שֶׁאֲנִי אוֹכְלִים נִקְרָא לַחֵם, עַל שֵׁם לַחֵם הַחֲכָמָה שֶׁל
מַעֲלָה, כִּי הוּא מוֹשֵׁל לְשֵׁם לִהְיוֹת לְמַאֲכָל וּפְרִנְסָה גִשְׁמִית לְכַאוּ"א.

שְׂרַמְזִים אֱלֹהִים בְּחִינַת יָדִים קט, כְּמוֹ
שְׂכָתוֹב (מְשַׁלֵּי א) נְמִיתִי יָדִי וְאֵין מְקָשִׁיב,
וּפְרָשׁ רַשִּׁי דְּהִינּוּ רְמִזִּים, [לְרַמֵּז לָהֶם
לְסוּר אֵלַי, כְּאִדָּם הִמְרָמֵז לְחַבִּירוֹ בִּידוֹ
וְנוֹטָה יָדוֹ אֵלַי שִׁסּוּר אֵלַי (רַשִּׁי שם)]
הָרִי כִּי כַךְ דֶּרֶךְ הָאָדָם לְרַמֵּז בִּידוֹ אֵת
מִה שֶׁאֵינוֹ אוֹמֵר בְּפִיו, וְהִשְׁגָּה זֹה הִיא
גְּבוּהָה יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁמִּגְלָה הַחֹכֶם בְּפִיו, כִּי
בְּשִׁחְחָם מְגַלָּה חֻכְמָתוֹ, לְפָעֲמִים אוֹמֵר
אֵינִי דְּבוּר שְׁמֵרָמוֹ בּוֹ רְמִזִּים לְתַלְמִידָיו,
דְּהִינּוּ מִה שֶׁאֵין אֶפְשָׁר לְבָאֵר כְּפִיו בְּפִרְוֹשׁ
מַחֲמַת דְּקוֹת הָעֵינִין ק, רַק עַל־יְדֵי הָרְמִזִּים
שֶׁיֵּשׁ בְּהַדְּבָר הֵם מְבִינִים כּוֹנֵנָתוֹ, כִּי כָל

עַד כֹּאן יִסַּד רַבֵּינוּ מִדּוּעַ הָאֵרֶת כְּלִיּוֹת בֵּן
וְתַלְמוּיד הִיא בְּחִינַת הָאֵרֶת רִצּוֹן מוֹפֵלֵג
בְּבַחֲנִית מִזֶּה הַמֵּאִיר בַּעַת הָאֲכִילָה,

וּמִדּוּעַ צָרִיךְ לִהְיוֹת אִישׁ חֵיל דִּיקָא, כְּדֵי
שִׁיחֶיה בּוֹ כַּח מַלְכוּת לְקַבֵּל שִׁפְעַת
הַפְּרִנְסָה וְהָאֲכִילָה

כַּעַת יִבְאֵר 'מֵהֵיכָן' הָאִישׁ חֵיל / הַמַּלְכוּת
מִקַּבֵּל שִׁפְעַת הַפְּרִנְסָה וְהָאֲכִילָה

וְהַמַּלְכוּת מִקַּבֵּל שִׁפְעַת הַפְּרִנְסָה מִן הַשְּׁגָה
אֱלוֹקִית גְּבוּהָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת הַיָּדִים שֶׁיֵּשׁ
בָּהֶם הַחֻכְמָה [-סְפִירַת הַבֵּינָה קח], דְּהִינּוּ
בְּחִינַת הָרְמִזִּים שֶׁהֵרֵב מִרְמֵז לְתַלְמִידוֹ,
בְּשַׁעֲה שֶׁמִּלְמַד אוֹתוֹ חֻכְמָה וְתַבּוּנָה,

הַעֲרוֹת וְהוֹסְפוֹת

זֶהוּ נִבֵּן מִה שֶׁהַמִּשְׁכָּל רַבֵּינוּ בְּתַחֲלִיל הַמֵּאִמֹר, עֵינֵי הַרְחֻמֹּנוֹת שֶׁל הָאֵרֶת הַדַּעַת שֶׁל מֹשֶׁה, בַּעֲנוּי הַמֵּאֲכִלִּים
שֶׁצָּרִיךְ לַדַּעַת אֵיךְ לִזְנוֹן אֵת הַתִּינוּק וְכו' כְּמוֹבָא לְמַעֲלָה, כִּי הַדַּעַת הוּא שׁוֹרֵשׁ הַפְּרִנְסָה וְהָאֲכִילָה הַגִּשְׁמִית.
וְאֵכָן לַעֲתִיד לְבֹא כְּאִשֶּׁר יֵאמֹר לִיעֲקֹב וְלִישְׂרָאֵל מִה פִּעֵל אֵל, יִתְכֵּן שֶׁלֹּא יִצְטָרְכוּ אֲכִילָה גִשְׁמִית
כָּלל, כִּי יִשְׁיֻגּוּ וְיִשְׁבַּעוּ מִשׁוֹרֵשׁ הָאֲכִילָה, [וּבְתַפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל (סְנֵהדְרִין י א) הִבִּיא זֶה מַחֲלֻקַּת הָרִאשׁוֹנִים
וְז"ל: דִּהְיוּ עוֹלָם הָבָא שְׁאֵין בּוֹ אֲכִילָה וְשִׁתְיָה] [כְּבִרְכוֹת ד"ז] הֵייוּ עוֹלָם הַנִּשְׁמוֹת, אֲבָל עוֹלָם תַּחֲיִית הַגּוֹף
כָּל גּוֹף מוֹרְכָב, וְכָל מוֹרְכָב הוּא בֵּר חֲלוּף וְתַמּוּרָה. שִׁתְלַחְמוּ וְיִתְגַּבְּרוּ תַּמּוּיד הַחֲלָקִים הַמּוֹרְכָבִים זֶה עַל
זֶה, שֶׁמִּשְׁחִיקֵין זֶה לְזֶה, וְצָרִיכִים לְהַשְׁלִים וְלִמְלָאוֹת כָּל שַׁעֲה מִה שֶׁאֲבָדוּ ע"י שִׁחִיקָתָן זֶה בְּזֶה. וְזֶה לֹא
יִשְׁיֻגּוּ רַק בְּאִבּוּס הַטֵּבַע ע"י גּוֹפּוֹת אַחֲרוֹת כְּאֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְכְדוּמָה, וְכִי יוֹדַע אִם לֹא הַחֲמוּה וְהַלְבִּנָּה
וְכּוֹכְבִים ג"כ יֵשׁ לָהֶם מוֹדָה זֶה. וְכֵן מִשְׁמַע מִרְמָב"ם (פ"ח מִתְשׁוּבָה ה"ב) וְמֵהָרָאב"ד וְמֵהַלָּחֶם מִשְׁנָה שֶׁם.
דְּבַעוֹלָם תַּחֲיִית הַגּוֹף, יֵשׁ בּוֹ אֲכִילָה וְשִׁתְיָה וְשֶׁאֵר צָרִיךְ הַגּוֹף וְעֵינֵינּוּ, וְכֵן מִשְׁמַע מִש"ס הַכֹּא, דִּילִיף
תַּחַח"מ מוֹנֵתָם תְּרוּמַת ה' לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן. א"כ יֵשׁ שֶׁם אֲכִילָה וְשִׁתְיָה, ע"כ. וְרֹאה בַּסֵּפֶר רוּחוֹת
מִסְפָּרוֹת (לְרַבֵּי יְהוּדָה פְּתַי ז"ל) מִה שֶׁשָּׁאֵל מִן הַרוּחוֹת עַל מֵאֲכִילָהֶם לְמַעֲלָה בַּעֲלֻמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים.
זֶהוּ נִבֵּן וְנִדַּע מַעֲלָה אֲכִילַת שֶׁבַת וְיו"ט, אֲשֶׁר כּוֹלָה אֱלוֹקוֹת, בְּבַחֲנִית מִזְנוֹא דְּנִשְׁמָתָא, כִּי הָאֲכִילוֹת
הַקְּדוּשׁוֹת מוֹשְׁרָשׁוֹת בְּשׁוֹרֵשׁ הָאֲכִילָה שֶׁהִיא הַחֻכְמָה הָעֲלִיּוֹנָה.

קח. פֶּרֶס רִמּוּזִים (עֵדֶךְ ים) וְז"ל: שְׁנֵי מִדּוֹת נִקְרְאוֹת ים. א' הַבֵּינָה וְהִיא נִקְרְאָת ים שֶׁהִיא מֵאִירָה
בְּחֻמְשִׁים שְׁעָרִים וְלִמְטָה וְהַתִּנּוּקִים הַגְּדוֹלִים הוֹלְכִים בָּהּ וְשִׁבִּים וְהֵם תַּפְאֶרֶת וְצָדִיק כִּי שְׁנֵיהֶם חֲשׁוּבִין
כֹּא' וְשְׁמוֹ לִוְיָתָן הַרּוֹבֵץ בֵּים הַזֶּה. ע"כ. [וְקִשְׁרֵי הַדְּבָרִים מוֹפְלָאִים בְּפִלִּיאָתָם, כִּי הַצָּדִיק שֶׁהוּא בְּבַחֲנִית
יֵשׁ מִגְלָה הַיָּדִים שֶׁיֵּשׁ בֵּים הַחֻכְמָה וְהוּא מִשְׁפִּיעַ לְבַחֲנִית לִוְיָתָן כְּמוֹבָא לְהֵלֵךְ]

קט. וְהֵם ב' יָדִים, כִּי יֵשׁ בָּהֶם ב' בַּחֲנוּת, יְמִין וְשְׂמָאל, כְּמוֹבָא בְּדַבְּרֵיו לְהֵלֵךְ סוּף אוֹת י'.

קי. נַעֲתִיק זֶה לְשׁוֹן הַפֶּל"ח (אוֹת ט"ו) הַמְּבֹאֵר עֵינֵין זֶה בְּפִשְׁטוּת, וְז"ל: נִרְאָה לְעֵינֵינוּ דַּעֲתִי דְּרוּשָׁה
לְמוֹר, עַל פִּי הַמְּבֹאֵר לְמַעֲלָה בְּאוֹת ז' שֶׁהַחֹכֶם צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת סִיג לְדַבְּרֵיו כִּי יֵשׁ מְקִיפִים שְׁאֵין צָרִיךְ

שצריך להשיג, וכיון שהאכילה/הפרנסה שרשה בהשפעת החכמה נכי כל ההשפעות הגשמיות שרשם בהשפעת החכמה האלוקית (ראה הערה קו לעיל), לכן המלכות מקבל השפע מצמצומי הידים אשר בים החכמה דייקא, בַּחֲחִינַת (שם קמ"ה) פֻּתַח אֶת יַדְךָ, ועי"ז ומִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן, הֵינּוּ שֶׁהַפְרָנָה נִמְשָׁכֶת מִבַּחֲחִינַת הַיָּדִים הַנ"ל.

אחד ואחד מבין לפי ענינו, מה רומז לו רבו באלו הרמזים ק"י, וְאֵלֹהֵי הַרְמוּזִים הֵם בַּחֲחִינַת יָדִים בַּחֲחִינַת נְטִיית יָדֵי בַּנ"ל, וְזֶהוּ בַּחֲחִינַת הַיָּדִים שֶׁיֵּשׁ בָּיָם הַחֲכָמָה, בַּבַּחֲחִינַת (תהלים קד) זֶה הָיָם גְּדוֹל וְרָחֵב יָדָם, כי ים החכמה הוא גדול מאוד, ויש בה רמזים רבים ורחבים לכאֹו"א ק"י, וּמֵאֵלֹהֵי הַיָּדִים מְקַבֵּל בַּחֲחִינַת הַמְלָכוּת אֶת הַפְּרָנָה, כי הידים מצמצמים את אורות החכמה, שיוכל כ"א להשיג לפי הידים/הרמזים מה

הערות והוספות

להמשיכם על כן יש דברים שאסור לגלותם וכו' רק מחמת שהחכם הנ"ל רוצה להטיב מטובו לאחרים ולהודיע לתלמידיו הארת דעתו הקדושה בשלימות, על כן גם הדברים שאינו רשאי לגלותם לפני התלמידים הוא מרמז להם על כל פנים בדיבורים כאלו, שאם יזכו התלמידים אז יבינו כוונת רבם גם באלו הרמזים, והרמזים האלו הם בחינת הידים שיש בים החכמה.

וממילא מובן שבאלו הידים שהם בחינת הרמזים שם מאירין המקיפים ביותר, כי בהם מרומז השכל העליון של החכם שאינו רשאי לגלותם בפירוש לפני תלמידיו, בכדי שלא ימשיך על ידי זה מקיפים עליונים מאד שאין צריך להמשיכם כנ"ל ומחמת שהמלכות מקבלת הפרנסה מהידיים הנ"ל, על כן מתגלה שם בתוך האכילה והפרנסה הארת המקיפים שהם בחינת הארת הרצון. ע"כ.

קיא. תוספת ביאור בענין 'רמזי הידים' לעובדא ולמעשה: ע"פ המתבאר בליקו"ה (בכו"כ מקומות, ואכמ"ל) רמזים אלו, הם דרכו של הצדיק לגלות לכל אחד ואחד איך יתגבר ויתחזק בכל מצב ומצב, ואדרבא, לפעמים לא יתכן לבאר ולגלות לאדם במילים ברורות ומוצקות מה יש עליו לעשות בכל רגע ורגע, אלא הצדיק מאיר בו בשכלו ובבלבו הרגשים ומחשבות מסוימות, אשר על ידם הוא מוה"ה את עצמו מחדש.

גם בספריו הקדושים ז"ל, מרגיש האדם בכל פעם חיות חדשה, ומתנוצצים במחו מחשבות של התחזקות כל פעם באופן אחר וחדש, כי דעת זו של רמזי הידים טמונה בספרו הקדוש, וכלשונו של מוהרנ"ת כמה פעמים, כאשר הוא מתאר מסירת התורה אצל רבינו ז"ל, הוא כותב 'והבנת' מתנועותיו וכו"ב, כי הצדיק יש לו כמה וכמה דרכים איך לרמוז לכאֹו"א מה שצריך לו בכל פעם בתנועות ורמזים שונים, ולכן ע"י ספרו אשר שם טמונים פניו שכלו ונשמתו יכולין לקבל אלו הרמזים.

גם צריך להבין כי רק באמצעות רמזי הידים, יכול הצדיק לגלות באותה תורה ובאותם התיבות כמה גילויים שונים, היינו שבין דרי מעלה ובין דרי מטה יתעוררו ויתחזקו מאותה תורה שגילה, כי בזמן גילוי תורתו הוא עושה בידיו רמזים שונים לכאֹו"א לפי הצטרפותו, וכמובא בדבריו במ"א כי מי שאינו יודע לומר תורה כזו שכל אחד ישמע מה שצריך לו, אינו יכול לומר תורה.

קיב. פל"ח (אות טז).

שמקיפים אלו שהם בחינת כלליות בן ותלמיד, הם בחינת הידים שיש בים החכמה, אשר מהם המלכות מקבלת השפע הנ"ל, ולכן בעת שהמלכות / איש חיל ממשיך הפרנסה והאכילה הוא בהם אורות אלו.

וְזֶה בְּחִינַת: 'זֶה הֵיךְ גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים וְכוּ' לְוִיתֵן זֶה יִצְרֶתָ לְשַׁחֵק בּוֹ, כִּי לְוִיתֵן זֶה בְּחִינַת מַלְכוּת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (ישעיה כו) 'בְּיוֹם הַהוּא יִפְקֹד יְהוָה בְּחֶרֶב הַקָּשָׁה וְהַגְדוֹלָה וְהַחֲזָקָה עַל לְוִיתֵן נָחַשׁ בְּרִיחַ וְעַל לְוִיתֵן נָחַשׁ עֶקְלָתוֹן, וּפָרַשׁ רֶשֶׁי מַלְכוּת [שהם מלכות מצרים ומלכות אשורק]'. וְזֶהוּ לְוִיתֵן זֶה: הֵינּוּ מַלְכוּת זו, יִצְרֶת כְּדִי לְשַׁחֵק בּוֹ - בְּחִינַת שְׂחָקִים, כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ חז"ל (חגיגה יב) שֶׁשָּׁם שׁוֹחֲקִין מִן [ששם ריחיים עומדות וטוחנות מן לצדיקים (גמ' שם)], דְּחִינּוּ לַהֲשִׁיעַ עַל יְדֵי לְוִיתֵן/הַמַּלְכוּת, שֶׁפֶּע אַכִּילָה וּפְרִנְסָה, וְזֶה שֶׁאָמַר זֶה הֵיךְ גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים - לְוִיתֵן זֶה יִצְרֶת, כִּי בִתּוֹךְ הֵיךְ הַגְדוֹל רַחֵב הַיָּדִים נּוֹצֵר בְּחִינַת לְוִיתֵן, הֵינּוּ שְׂחָמְלָבוֹת בְּחִינַת לְוִיתֵן מִקְבַּל הַפְּרִנְסָה מִן הַיָּדִים שֶׁיֵּשׁ בָּיִם הַחֲכָמָה, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת זֶה הֵיךְ גְּדוֹל וְרַחֵב יָדִים כְּנ"ל, וְזֶה שְׁסִיִּים הַכְּתוּב: לְוִיתֵן זֶה יִצְרֶת 'לְשַׁחֵק בּוֹ, כִּי כְּשֶׁמִּגִּיעַ הַפְּרִנְסָה לְהַמְלָכוֹת, שָׁם הֵיא נִשְׁחָקֶת וְנִכְתָּשֶׁת [נִטְחָנֶת וְנִחְתָּכֶת] לִתֵּן לְכָל אֶחָד וְאֶחָד חֶלֶק פְּרִנְסָה כְּפִי מַה שֶּׁרְאוּ לוֹ לְפִי מַעֲשֵׂיו

עד כאן ייסד רבינו מדוע הארת כלליות בן ותלמיד היא בחינת הארת רצון מופלג בבחינת מה המאיר בזמן האכילה

ומדוע צריך להיות איש חיל דייקא, כדי שיהיה בו כח מלכות לקבל שפע הפרנסה והאכילה,

ומהיכן המלכות מקבל השפע, מן הידים שיש בים החכמה

כעת יתחיל לסיים ביאור הענין, מדוע מאיר הארת הרצון אצל האיש חיל בזמן האכילה דייקא

וכיון שהמלכות מקבל שפע הפרנסה והאכילה מן הידים שיש בים החכמה, לכן מאיר לו לאיש חיל בזמן אכילתו ופרנסתו, הארת רצון מופלג בבחינת מ"ה, ע"י המקיפים שהם בבחינת כלליות בן ותלמיד, וְזֶהוּ 'וּמִשְׁפִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן', בְּחִינַת הָאֲרֶת הָרִצּוֹן שְׂמִתְנַגֵּלָה בְּתוֹךְ הַפְּרִנְסָה כְּנ"ל, בְּבְחִינַת וְאַתָּה נּוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ כְּנ"ל, כִּי לִכֵּן הוּא מִתְגַּלֶּה בְּשַׁעַת הַאֲכִילָה הָאֲרֶת הַמְקִיפִים דִּיִּקָּא, מִחֲמַת שְׂחָמְלָבוֹת מְקַבֵּל שֶׁפֶע הַאֲכִילָה וְהַפְּרִנְסָה מִיָּדִים אֱלוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּיִם הַחֲכָמָה, עַל-כֵּן מִתְנַגֵּלָה שָׁם בְּתוֹךְ הָאֲכִילָה וְהַפְּרִנְסָה הָאֲרֶת הַמְקִיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאֲרֶת הָרִצּוֹן כְּנ"ל, כִּי אֱלוֹ הַמְקִיפִים מְאִירִים בָּיִם הַחֲכָמָה שְׂמִתְנַגֵּלָה הֶחָכֶם כְּנ"ל, כִּי הַחֲכָם מְאִיר חֲכָמָתוֹ בְּכָל פֶּעַם, לְפִי הַשְּׁגַת הַמְקִיפִים הַעֲלִיוֹנִים שֶׁהִשִּׁיג, נִמְצָא

ומדוע מאיר אור זה דייקא בזמן האכילה

כעת ישרים הענין, לבאר 'ע"י איזה כח'
עולה המלכות לקבל השפע מן הידים שיש
בם החכמה

וזהו מה שמסיים שם בהמשך הפסוקים קטו,
שעל ידי כלם אליה ישרון, עי"ז מתקיים
בחינת לתת לכלם פעתו הנ"ל, היינו כי
הכל מסתבלין ומצפין [-בוטחים ומחכים]
אל הקב"ה, שיהיה להם על פרנסה,
והמלכות מלקט ומקבץ כל אלו הבטחונות
של כל באי עולם, מה שכלם מצפין
ומסתבלין אל ד', שיתן להם על פרנסה,
ועם אלו הבטחונות עולה המלכות קטו אל
החכמה ומקבל פרנסה מן ידים הנ"ל, וזהו,
'כלם אליה ישרון', היינו על-ידי הבטחונות
הנ"ל, שכלם ישרון [-מייחלים] אליו

ותפילותיו, וזהו: לשחק בו - בחינת
שחקים ששם שחקין מן כנ"ל, כי
הפרנסה שהיא בחינת מן, נשחקת
ונכתשת אצל בחינת המלכות שהוא
בחינת לויתן, שמקבל הפרנסה מבחינת
זה הים גדול ורחב ידים, הינו מן הידים
ש"ש בים החכמה, שהם בחינת רמזים
בנ"ל קטו.

עד כאן ייסד רבינו מדוע הארת כלליות בן
ותלמיד היא בחינת הארת רצון מופלג
בבחינת מה המאיר בזמן האכילה

ומדוע צריך להיות איש חיל דייקא, כדי
שיהיה בו כח מלכות לקבל שפע
הפרנסה והאכילה

הערות והוספות

קיד. ראה במפרשי המקרא, מה שפירשו עה"פ 'ומשביע לכל חי רצון', וגם הפרנסה תלויה במעשיו
של אדם, ובעיקר לפי התקדשותו של האדם כמובא בדבריו בכ"מ.

קטו. ניתן להסמין אולי מה שמובא בספר המדות (חידושין דאורייתא, ח"ב, ב): על-ידי אסמכתות נשפע
פרנסה גדולה לעולם. וזה, כי יש פקוה דברים, שלא קצינו לו מקרא מן התורה, וקרחנו חקמינו וזרונם
לבקרה, למצא להם אסמכתא בעלמא, ע"כ. כי האסמכתות הם רמזי הידים שיש בתורה, שאין הדברים
מפורשים בכתב, ומהם מקבלת המלכות שפע הפרנסה והאכילה.

קטז. כי כל הפסוקים שם מבוארים עפ"ד, וכמבואר בפל"ח (אות טז) סדר הפסוקים כדלהלן: זה הים
גדול ורחב ידים - היינו מה שים החכמה מתגלה על ידי החכם ע"י רמזי הידים שיש בו, שם רמז
ואין מספר חיות קטנות עם גדולות - היינו, מה שהוא מגלה רמזים גדולים ורחבים, שיש בהם כדי
להחיות את כל הבריאה כולה, גדולים וקטנים, דרי מעלה עם דרי מטה, שם אניות ילחון - היינו
מה ששם מאירין המקיפין שהם בבחינת אניות 'סוחר', לשון סחור / כתר, לויתן זה יצרת לשחק בו
- זו המלכות המקבלת שפע כדי לשחקו ולחלקו, כולם אליה ישרון לתת להם את אכלם בעתו -
אלו הבטחונות שעל ידם עולה המלכות ומקבלת הפרנסה, כמבואר כאן, הרי כל סדר הכתובים סובבים
על ענין זה.

קיו. כי המלכות עולה תמיד בבחינת העלאת מ"ן, כדי להשפיע שפע עליון, ובזה היא מתייחדת
למעלה כמובא, וכגון ביום השבת, אשר תחילה המלכות עולה לבחינת נקודה תחת היסוד, ולאחמ"כ
לבחינת ז"א וכו', וגם כאן המלכות עולה לקבל שפע חכמה/פרנסה מרמזי הידים, ע"י כח הבטחון
כמבואר.

אל ד', והיא עולה אל החכמה ומקבלת ע"ז שפע מן הידים שיש בים החכמה, ידים אלו הם אורות המקיפים העליונים שהם בבחינת מזה - בבחינת רצון מופלג - כלליות בן ותלמיד - כלליות העולמות, אורות מקיפים/ידים אלו מאירים על ידי בעל המלכות דייקא שהוא יכול להשפיע אכילה ופרנסה ע"י כח מלכותו, וע"י שמשפיע שפע זה מבחינת הידים הנ"ל מאיר רצון זה בעת השפעת שפע האכילה והפרנסה על ידו

ומצפין ומסתכלין על פרנסה, על-ידי-ה' נמשך הפרנסה על-ידי המלכות בנ"ל ק"ה, וזהו, לתת אכלם בעתו - בעתו דייקא, בבחינת הארת הרצון שמתגלה בתוך הפרנסה, שהוא בבחינת בעת יאמר לעקב ולישראל מה פעל אל, בבחינת ואתה נותן להם את אכלם בעתו, בבחינת: פותח את ידך ומשפיע לכל חי רצון, בנ"ל.

והידיים שיש בים החכמה, שהם המקיפים העליונים של חכם הדור, זהו בבחינת מה שכתוב (תהלים מד) כי ימינה וזרועה - ימין ושמאל] ואור פניה כי רצייתם, היינו ע"י ימינה וזרועה - זה בבחינת ב' הידים שיש

סיכום: ע"י הארת כללית בן ותלמיד והכללת העולמות, מאיר הארת הרצון בשעת האכילה ע"י איש חיל

כי המלכות מלקטת הבטחונות, מה שאלו הנצרכים לפרנסה ואכילה בוטחים ומצפים

הערות והוספות

ואכן לעתיד כאשר תתמלא הארץ דעת חכמה ותבונה ויתגלו המקיפים העליונים, בבחינת מה פעל אל כנ"ל, תעלה המלכות לבחינת עתיק עד שתהיה בבחינת כתר ממשי בבחינת אשת חיל תהיה עטרת בעלה כמובא בספרי אמת.

ק"ח. תוספת ביאור בענין הבטחונות שיש לכל אחד, אשר המלכות מלקטת ועולה עמהם להשפיע פרנסה: מתבאר מדברי המפרשים (פ"ח אות יז, באוה"ל אות לט), כי כלליות הארת המקיפים שהיא בבחינת כתר כנ"ל, הוא ענין רצון והשתוקקות, כי כמבואר למעלה, תכלית השגת כלליות בן ותלמיד היא הארת רצון כזו עד שאינו יודע מה הוא רוצה, לכן כדי להאיר רצון זה, צריך להמשיכו ע"י רצון של מטה, היינו ע"י שהתלמיד משתוקק לקבל מרבו, הוא ממשיך עליו הארה זו של רצון, שיהיה לבו כוסף ומשתוקק אל ד' יתברך. (רק שיש הבדל בין השגת הרב להשגת התלמיד, בסדר האתערותא דלתתא - ביאוה"ל).

בטחון זה שכל אחד מצפה ורוצה שיהיה לו פרנסה, אינו דבר ריק, אמנם בהשתלשלות המעשית נקראה שהאדם רוצה ממון או מאכלים, אבל בשורש מהות תכלית סיבת רצונו, הוא כוסף אל השפעת החכמה, דהיינו להכיר אותו יתברך, נמצא כי הבטחון וההסתכלות שיהיה לו פרנסה היא בבחינת 'אליך' שברון, היינו אל ד' יתברך בעצמו.

ובזה יתבאר מעט מה שכתב, כי 'הכל' מסתכלין ומצפין, וגם כתב 'כל באי עולם' מה שכולם מסתכלין ומצפין, כי בוודאי כל אחד לפי בחינת רצונו וחיפושו אחר הפרנסה, עד שלפעמים אינו בוטח אלא בהשתדלותו וכיו"ב, אבל שורש חיפושו וציפיתו אינו אלא מכח הרצון המופלג בבחינת כתר, שהוא מעורר בלבו השתוקקות אל הפרנסה, והבן.

- לאחר שנצחו המלחמה בגבורתם (רשב"ם) נקט מעלת החכם בלשון 'בן חורין', כי חרות זה בחינת יובל, שהיובל הוא שורש ה'חרות', שנאמר בה וקראתם 'דרור' בארץ [ראה הערה קנ], כי יובל הוא בחינת ספירת הבינה, ים החכמה, ק"א שְׁהוּא בְּחִינַת כְּלָלִיּוֹת בֶּן וְתַלְמִיד, אשר הוא תכלית השגת חכם הדור כנ"ל, פי יובל הוא אותיות [ראשי תבות], וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי יָי (ישעיה נ"ד) דְּחִנּוּ כְּלָלִיּוֹת בֶּן וְתַלְמִיד, פי בְּנֵיךָ זֶה בֶּן, וְלְמוֹדֵי ה' הם תלמידים, ומכלליות בֶּן וְתַלְמִיד שְׁהוּא בְּחִינַת יובל בחינת חרות, מִשֶּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת הַפְּרָנְסָה, כי האורות אשר בידים שבים החכמה הם המקיפים בבחינת הארת כלליות בן ותלמיד כנ"ל, וְזֶהוּ:

בים החכמה הנ"ל ק"א, שְׁבָהֶם מִתְנַלָּה הָאֶרֶת הַמְּקִיפִים שְׁהוּא בְּחִינַת הָאֶרֶת הָרָצוֹן כְּנ"ל, וְזֶהוּ: וְאִזְרְפוּ בְּיָדֵיכֶם, בְּיָדֵיכֶם הֵם אִזְרְפוּ הַפְּנִים [כי אור הפנים הוא בבחינת כתר, בחינת המקיפים, בבחינת הארת פנים של רצון, ולקמן (אות יא) יתבאר ענין אורות הפנים] וְזֶה: בְּיָדֵיכֶם, בְּיָדֵיכֶם בְּחִינַת הָאֶרֶת הָרָצוֹן, כְּנ"ל.

וכלל הענין שנתבאר, כי ע"י כלליות בן ותלמיד מתגלה הארת הרצון בשעת האכילה, וְזֶהוּ בחינת מה שאמר קהלת: (קהלת י) אֲשֶׁרִיד אֶרֶץ שְׁמֹלֶכָה בֶּן-חֲרִין וְשֶׁרִיד פַּעַת יֹאכְלוּ [אשריד ארץ שמלךך חשוב וחכם, ושריך יבואו לאכול בעתם

הערות והוספות

קט. משמע מדבריו כי בא לבאר גם כי יש בבחינת הידים שבים החכמה, ימין ושמאל, שהם כלולים מב' העולמות, שהם בחינת דרי מעלה ודרי מטה, ואכן, כך אמר הכתוב (ישעיהו מג, יח), אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, הינו בחינת שמים וארץ הנ"ל.

ויש קצת סמך וביאור לכך מדברי מוהר"ן (ליקו"ה תחילת נט"ו) מה שביאר שם ענין נטילת ב' הידים, לאכללא שמאלה בימינא, ראה שם דבריו המופלאים בסוד רמזי הידים.

קכ. כי שער החמשים הוא שורש סוד הגאולה, בבחינת וחמשי"ם עלו בני ישראל מארץ מצרים, כמובא בספרי אמת.

קכא. יובל היא הבינה. ונקראת כן מפני שהיא כלולה נ' שנה בסוד נ' שערים והיא שנת החמישים שהוא שער הנפלא ממרעה"ה כד"א (תהלים ח, ו) ותחסרהו מעט מאלקים אל תקרי מעט אלא מ"ט וכו'. ונקראת המדה הזו בשם זה כשהיא מנהרת ב' שערים ומשפיע רב שפע וטוב. וזהו משמעות יובל כמו ועל יובל ישלח שרשיו (ירמיה יז, ח). וכאשר יגלגל עד הגיע לשער החמשים אזי בו מתדבק בחכמה. ועליו נאמר למשה שתוק כך עלה במחשבה. כך בגי' נ'. כי שתיקה בחכמה שהיא יוד. ועלה למחשבה שהיא חכמה. ומטעם זה לא השיג בענין מיתת רבי עקיבא כי מיתתו היתה על צד הדין בסוד העלייה כמו שנבאר בשער הנשמה פ"ה (פרדס רימונים ערך יובל).

וכלל דבריו מתבארים באופן מופלא בתוך קשרי המאמר, כי כשעלה משה למרום ושאל על מיתת רבי עקיבא זו תורה וזו שכרה, נאמר לו: שתוק, כך עלה מחשבה, שהוא ענין השגת המקיפים בבחינת כלליות בן ותלמיד שהם בחינת יובל כמובא כאן.

מסיחין בסעודה, היינו כי בחינת 'אין מסיחין', מאירה בזמן הסעודה, כי אז בשעת סעודה, מאיר הארת הרצון שהוא בחינת הארת המקיפים שהם בחינת שתיקה היינו, דברים שאסור לגלותם בפיו כמבואר למעלה, שהם בבחינת 'אין' מסיחין, בחינת: שתק כף עלה במחשבה כנ"ל קבה, כי אורות אלו מאירים בידים אשר בים החכמה, והמלכות עולה לשם לקבל ולהאיר הארה זו בעת הסעודה.

אשריך ארץ קב שכלכך הוא 'בן חורין' [תולדה של החרות], היינו שכלכות מקבל הפרנסה מבחינת חרות, בחינת יוכל וכו' כנ"ל, וזהו: שריך [אנשי חיל שיש להם שררה וממשלה] ב'עת' יאכלו, כי בעת זה בחינת התגלות הרצון שמתגלה בשעת אכילה, בחינת בעת יאמר וכו' כנ"ל קב. והמקיפים המאירים בשעת האכילה, זה בחינת מה שהזהירו חז"ל (תענית ה) אין

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת אין להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים • כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר

הערות והוספות

קב. כי גם ארץ היא בחינת מלכות, כפי שצינו המפרשים.

קבג. ובפל"ח ציין כי אכן פסוק זה נדרש על לעתיד לבוא אשר אז ב'עת' ההיא, תתגלה חכמה מופלאה, כמובא באדר"נ (כא, א).

קכד. ועפ"ד יתבאר תוכן סדר הפסוקים שם באופן מופלא: כי רישא דקרא הוא, 'אי לך ארץ שמלכך נער ושריך בבקר יאכלו', 'אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו בגבורה ולא בשתי', ולכאורה בפשיטות הכתוב אינו דבר והיפוכו, כי נער ובן חורין אינם שני הפכים, והיה לו לומר עבד ובן חורין וכיו"ב, ולפי דבריו כאן, כוונת הפסוק היא, **אוי לך ארץ שמלכך נער**, בחינת היפך החכמה, כי נער הוא בחינת מי שמנוער מן המצוות ומן החכמה (וכדברי חז"ל חגיגה יד. ועוד), אבל **אשריך ארץ שמלכך בן חורים**, היינו שמשגי סוד הבינה, ומאיר מן הידים שיש בים החכמה.

וזה שסיים הכתוב: **ושריך בעת יאכלו, בגבורה ולא בשתי**, ופירש"י שם: שעוסקין בגבורת החכמה והבינה, כי זה החכם עוסק בהארת חכמה ותבונה, בבחינת כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה כמובא לעיל.

קכה. ובפל"ח (אות טו) מסביר בזה סיום דבריהם שם, 'שמא יקדים קנה לושט שמא יקדים קנה לושט ויבא לידי סכנה' כי יש דברים שאי אפשר לגלותם שמא ייכנס בהשגות שאין צריך להשיגם, מחמת שאינם יכולים להיכנס בבחינת הזמן של זה העולם כמובא למעלה.

ובוזהר איתא כי 'קנה' הוא בחינת עוה"ב ו'ושט' הוא בחינת עולם הזה שיש בו אכילה ושתייה, וזה שאמרו כי אין מסיחין בסעודה, כי צריך החכם לזהר שלא יקדים קנה, היינו שלא יקדים זמן השגת עוה"ב בזה העולם בחינת וושט, שמא יבוא לידי סכנה, שישגי מה שאין צריך להשיג.

עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים אלו צריך שיוכל להאיר הן לדרי מעלה בבחינת מה / איה והן לדרי מטה בבחינת מלוא • יש מקיפים שאין הצדיק צריך להשיגם • לכן צריך לזהר מה גלגול ומה לכסות

יש מעלה בהארת בחינת בן יותר מהארת בחינת תלמיד • כדי שתהיה יראת ה' והתלמיד כראוי, צריך לכלול השגת תלמיד בהשגת ה' וכן להיפך • ע"י הארת כלליות בן ותלמיד מאיר הארת רצון מופלג בעת האכילה ע"י איש חיל המעלה את הבטחונות ומקבל שפע מן הידים שיש בים החכמה

יא

מחילה פרטית עבור חטא זה בלבד, אלא מחילה כללית על עוונותיהם של ישראל בכל דור ודור, כי הרי על-ידי חטא המרגלים נרמזו חרבן בית-המקדש, ופמז שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תענית כט) שחשם יתברך אמר להם לבני ישראל, לאחר שבכו על כניסתם לא"י, בעקבות המרגלים, 'אתם פכיתם פכיה של חנם, אני אקבע לכם פכיה לדורות', פי אותו הלילה ליל השעה פאב היה, שבו נחרב הבית-המקדש, ומשה רבנו אשר צפה כי בית המקדש ייחרב, פקש גם על זה סלח נא, - היינו על כל עוונות בית ישראל, אשר באים ע"י חורבן ביהמ"ק, פי פזה החטא והפגם של המרגלים תלויים פל העוונות, פי על-ידי זה הפגם נחרב הבית-המקדש כנ"ל קי,

יבאר איך כל הבחינות המבוארים במאמור זה, מורמזים בענין חנוכה ומצוותיה קבו

וזה פחינת אור החנכה, פי ענין חנכה, דע, כי כל אחד ואחד פפי מה שזוכה לפעל סליחה ומחילה בפקשתו פיום-הפפורים, דחינו פקשת סלח נא, פן יש לו חנכה, פי שורש בקשת סליחה ומחילה, הוא מה שביקש משה סלח נא לאחר חטא המרגלים, ועל-ידי סלח נא שביקש משה, נעשה חנכה, כפי שיתבאר להלן, לכן כאו"א לפי מה שזכה לפעול בבקשת סלח נא, זוכה לאור החנוכה.

פי משה רבנו, כשבקש (במדבר יד) סלח נא לעון העם הזה, היתה בקשתו על חטא המרגלים, עד שאמר לו הקב"ה ביום הכיפורים, 'סלחתי כדברך', ומחילה זו שביקש משה, לא היתה

הערות והוספות

קבו. כאמור בתחילת המאמור, תורה זו נאמרה בשבת חנוכה תק"ע (חיי"מ מב).

קבו. כי המרגלים הוציאו את דיבת הארץ רעה, וא"י הוא שורש כל המצוות כמבואר בדבריו (קמא, כב), ועיקר הדעת מקבלים מא"י שהיא דעת התורה הקדושה, שורש החכמה העליונה, אשר אין חכמה כחכמת א"י, וחכמת א"י כלולה מהארת בן ותלמיד וכמבואר בליקו"ה (שותפים בקרע ה, טו).

כללית על עוונותיהם של ישראל כשיחבר הבית, שיזכו לבחינת הכפרה שהיתה בזמן שביהמ"ק היה קיים, ובשזכה לפעל בקשתו, ונסלח להם לישראל עוון המרגלים, מזה נעשה לדורות בחינת בית המקדש בבנינו (ראה לקמן הערה קט), שהוא בחינת 'הנפת הבית', כי משה רבינו פעל שיהיה להם סליחה וכפרה, כעין בזמן שהיה ביהמ"ק קיים כאשר קרבו התמידים בכל יום ויום, והוא בחינת הנפת, אשר אז טיהרו וקדשו מחדש את הבית וחנכוהו בטהרה, הפך חרבן הבית וטומאתו בידי היונים, כי בכל שנה ושנה בימי החנוכה, מאיר מחדש בחינת אור בית המקדש/אור סליחה ומחילה אצל כאו"א, נמצא, כי משה רבינו פעל בבקשת סלח נא, להמשיך על בני את אור החנוכה, שהוא אור סליחה ומחילה בעומק הגלות, בזמן שאין ביהמ"ק קיים, וכן בכל שנה ושנה, כל אחד קיבץ בפי מה שזוכה לפעל מחילה בבקשת סלח נא ביום הפורים, לפי ריבוי תחינתו ותשובתו, זוכה שיעל ידיה נתינתן פנים חרבן הבית, כמו-כן - כפי זה, נעשה אצלו בחינת הנפת הבית, בחינת

ובזמן שבית המקדש היה קיים היינו נקיים מעוונות, כמו שכתוב (ישעיה א) 'צדק ילין בה' ופרש רש"י: כי תמיד של שחר שבכל יום היה מכפר על עברות של הלילה שלפניו, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על עברות של אותו היום, כי בני ישראל צריכין כפרה בכל יום ולילה מחדש, כי ישראל עם קדוש, לפי גדל רוחניותם ודקותם אין יכולין לשא עליהם המשא של עוון אפלו יום אחד, על-כן אנו צריכין את הבית המקדש שיכפר עלינו בכל יום, ומעת אשר חרב בית מקדשנו, אין אנו יכולים לנקות עצמנו מן העוונות, כי אין מי שיכפר בעדנו כי בטלו התמידין והקרבנות, נמצא כי בחטא המרגלים תלויים כל העוונות, ומשה רבנו עליו השלום, שידע כל זאת בשעת חטא המרגלים, על-כן כשראה שיחבר ביהמ"ק, ולא יתכפרו עוונותיהם ע"י הקרבנות, מפר נפשו על ישראל והשליך נפשו מנגד, ולא היה חושש על עצמו כלל, ובקש סלח נא לעון העם הזה וכו', כי דע שבזה החטא תלוי חרבן הבית, שהוא בולל כל החטאים בנ"ל, נמצא כי בקשת 'סלח נא' של משה היתה בקשה

הערות והוספות

לכן כאשר פגמו בקדושתה, גרמו לחורבן בית המקדש אשר על ידה נכשלים בני בעוונות, ע"י רוח טטות שהיא היפך הארת הדעת, בבחינת בן ותלמיד כמוב"פ.

קבח. כי על כל דור ודור נאמר בגמ': כל דור שיש בו דעת כאילו נבנה בית המקדש בימיו, כי אם יש בו דעת זו, לחזק את עצמו ולהתחדש ולשוב אל ד' יתברך אף בזמן שאין ביהמ"ק קיים, הרי כאילו נבנה בית הקדש בימיו, כי הוא פועל בבקשת סלח נא וכו' כמוב"פ (ראה פל"ח כה).

הַנֶּנֶכָה קֵבֵט, נִמְצָא שֶׁהַנֶּנֶכָה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי סֶלַח נָא בְּנִ"ל קל.

וְעַל־כֵּן רָמְזוּ מִשָּׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם, צְרוּף (- ר"ת) הַנֶּנֶכָה בַּפֶּסוּק סֶלַח נָא, כִּי 'סֶלַח נָא לַעֲזוֹן הָעַם חַיָּה בְּגִדְל ח'סֶדֶף וְכֹאֲשֶׁר נִשְׁאַתָּה' וְכו' הוּא רֹאשֵׁי־תִבּוֹת "הַנֶּנֶכָה", כִּי הַנֶּנֶכָה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי סֶלַח נָא וְכו' בְּנִ"ל קלא.

כי בית המקדש הוא אור הדעת, שמאיר ומסלק את רוח השטות הגורמת לעוונות

ח"ו כמבואר למעלה, וכן כל הַבְּחִינֹת הַנִּי"ל של הארת הדעת ע"י המנהיג הרחמן, כָּלָם כָּלּוּלִים בְּבֵית־הַמִּקְדָּשׁ, כִּי בֵּית־הַמִּקְדָּשׁ כָּלּוּל מִבְּחִינֹת הארת בֵּן וְתַלְמִיד, כִּי הוּא בִּבְחִינַת תַּלְמִיד, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוֵנָם לְבִרְכָּה (תענית מז) לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ הָרַם הַמִּזְרִיחַ, שֶׁמִּמֶּנּוּ הוֹרָאָה יוֹצֵאתָ לְיִשְׂרָאֵל נִמְצָא, כִּי מִי שֶׁבֵּא לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ לִקְבֹּל אֶת אורו, זֶה בְּחִינַת תַּלְמִיד, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הוּא גַם בִּבְחִינַת בֵּן, כִּי אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוֵנָם לְבִרְכָּה (מדרש

הערות והוספות

קכט. נרמז בזה ענין ה'דריידל' שמשחקין בו בימי החנוכה, כי הוא מורה על ענין בית המקדש כמובא בשיחות הר"ן (מ) וראה פל"ח (אות כה).

קל. ביאור ענין אור בית המקדש המאיר בזמן הגלות: הנה, אף כי בוודאי אין לנו לא כהן ולא תמיד, לא אישים ולא ניהוחים, וגם נשאל בזה לכאורה, אם זכינו לאור בית המקדש ע"י חנוכה, מה לנו לצפות לבנין הבית השלישי בכליון עיניים ודאבון נפש.

אלא ביאור הענין בפשיטות הוא, כי עצם מהות כפרת העוונות שהיה בבית המקדש, היה רק משום ששם האיר הדעת בבחינת כלליות בן ותלמיד, לכן כאשר נחרב הבית, שוב לא היה זה האור קיים להציל בני ישראל מן המשא הכבד, לכן המשיך משה אור זה אף בזמן הגלות, שאם ירצה האדם להתחזק ולהתחדש ולשוב אל בוראו, יוכל לגלות כי מלוא כל הארץ כבודו, והקב"ה עמו אתו ואצלו בכל מקום ומקום, ולכן אף בעומק הגלות, בתוך ערפילי החושך, יוכל להתרומם ולהתחזק, ובמהרה כאשר יבוא ויגל ליבנו ויבנה הבית השלישי, תתמלא הארץ דעה את ד' ולא יעלה על לב האדם לחטוא, כי מדוע ישא האדם משאות כבדים על כתפיו, ורוח ד' תעיר את ליבוננו בכל עת ועת, לעבדו בלבב שלם.

ימי החנוכה הם הימים המסוגלים להאיר בלבנו אור זה, כמבואר בליקו"ה כמה פעמים, כי ימים אלו מגלין כי אין שום יאוש בעולם כלל, ואפילו אם נפל למקום שנפל, יוכל להאיר שם נר אחר נר, להודיע לנפשו כי יש תקוה לאחריתה, על ידי אור הצדיק המאיר בלב כאו"א התחזקות נפלאה בכל פעם.

קלא. נרמז בזה ענין נוסף, כי מובא (שלטי גבורים קע"ז ועוד) רמז לסעודת חנוכה ממה שנאמר בפרשת מקץ "וטבוח טבח והכן" הח"ת מטבח והתיבה והכן, הם אותיות חנוכה, וסמך לסעודות שעושין בחנוכה. עכ"ד.

והנה בגמרא (חולין צא.) דרשו בפסוק זה, שאמר לו יוסף, טבוח טבח והכן, טול גיד הנשה בפניהם, ויתכן לרמז עפ"ד, כי בזוהר מובא כי השס"ה גידין מכוונים כנגד ימות השנה, וגיד הנשה מכוון כנגד ט' באב, ויתכן כי בזה רמז להם כי לאחר שמשה פעל ע"י בקשתו את אור החנוכה, לכפר על בכיית יום ט' באב, לכן נתתקן ענין ט' באב, היינו גיד הנשה, ולכן מאחר שטבוח טבח והכן - בחינת חנוכה, הרי טול גיד הנשה בפניהם, כי הוא נתתקן ע"י הארת דעת כלליות בן ותלמיד.

א"ל במילוי הוא קפ"ה (280) [גם 'הפנים' בגימט' קפ"ה], וב"פ קפ"ה בגימט' ש"ע (370), שהם ש"ע אורות הפנים] פירוץ, וש"ע הוא בגימט' שתי פעמים "הקף", וב' המקיפים הם כלל בחינות אורות המקיפים במוקדא, ולכן נקרא הלחם שהיה בביהמ"ק לחם הפנים דייקא, כי השפעתו ע"י אורות אלו, ע"י הארת בן ותלמיד כנ"ל.

וזה בחינת (תהלים קד) להצחיל פנים משמן, ולחם לבב אנוש יסער, הינו שפתוך האכילה שהוא בחינת 'לחם לבב אנוש', מתגלה הארת המקיפים שהוא בחינת אור הפנים, ע"י בחינת: להצחיל פנים משמן, כי השמן רומז לבחינת החכמה כידוע קלג, וע"י הידים שיש בים החכמה, זוכה להאיר אורות הפנים לתוך הפרנסה והאכילה שהוא בחינת 'לחם לבב', כנ"ל, ועל-בן מצות הדלקת נר חנוכה בשמן, כי חנוכה הוא בחינת חנוכה-הכית, שעל-ידי זה נמשך פרנסה, ונתגלה אור הפנים, שזה בחינות לחם הפנים, בחינות

שה"ש עה"פ ערשנו רעננה) למה נקרא שמו של בית המקדש תדר הממות, שעל-ידי פרים ורבים ישראל - זה בחינת בן, נמצא כי ביהמ"ק כלול מבחינת בן ותלמיד.

וכיון שהפרנסה נמשכת ע"י הארת בן ותלמיד כמבואר למעלה, על-בן בית-המקדש נבנה במקום הנזן - מגורה של תבואה, אשר קנה דוד המלך מארונה היבוסי כמבואר בכתובים (שמואל-ב כד), כי גורן התבואה זה בחינת פרנסה ואכילה, שנמשך על-ידי כלליות בן ותלמיד כנ"ל, וזה בחינת לחם-ה'פנים' שהיה בבית-המקדש, כי לכן נקרא לחם 'הפנים', כי זה בחינת האכילה והפרנסה, שנמשך על ידי כלליות בן ותלמיד קלג, שבו נתגלה אורות המקיפים ע"י הידים שיש בים החכמה כנ"ל, שכלל האורות המקיפים הם בחינת אור הפנים כנ"ל, כי אור הפנים זה בחינת ש"ע נהורין [כמובא בספרים, כי יש י"ג תיקוני דיקנא בבחינת אריך אנפין, אשר בהם מאיר אור הפנים, כי ב' צדדי הפנים הם ב"פ 'אל', ושם

הערות והוספות

קלב. וכך מובא בחז"ל בכ"מ, כי השפעת הפרנסה היא מבית המקדש, ובפרט מה שמובא בזוהר (תרומה קנו). ארעא קדישא אמצעיתא דעלמא, ובאמצעיתא דארעא קדישא איהו ירושלם, אמצעיתא דירושלם איהו בית קדש הקדשים, וכל טיבו וכל מזונא דכל ישובא תמן נחית מלעילא. ולית לך אתר בכל ישובא דלא אתון מתמן.

וכן רמזו (כתובת י): בשמו של המזבח, כי הוא מזין [מזיח, מכפר וכו'] את העולם, כי על ידי אור בית המקדש מקבלת המלכות פרנסה.

ובאבות דרבי נתן (ד, ד) איתא: על העבודה כיצד, כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדין בזמנו, שנאמר (דברים י"א) לאהבה את ה' אלקיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם ונתתי מטר ארצכם בעתו, ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת אין העולם מתברך על יושביו, ואין הגשמים יורדין בזמנו. ע"כ.

קלג. לעיל קמא קעז ועוד, וראה שיחות הר"ן רס"א.

בְּחִינַת חֲנֻכָּה, בְּחִינַת חֲנֻכַּת-הַבֵּית, שְׁבוּחַ תְּלוּי תַקֵּן כָּל הַבְּחִינֹת הַנִּלְכָּד, כִּנְל.

וּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ זֹה, שֶׁעַל יְדֵה הַמִּשְׁיָךְ מִשֶּׁה עֵינֵי חֲנוּכָה, נִרְמָז בַּעַת 'מִרְאֵה הַסֵּנֶה', כִּי מוֹבָא (בַּמִּכְלָל תַּרְעָה סָק"א) כִּי זֶהוּ חֲנוּכָּה - חֲנוּכַּת הַקֵּל, הֵינּוּ כִּי בְּכִסְלוֹ אֲשֶׁר בּוֹ חֲנוּ וְנָחוּ הַחֲשֻמוֹנָאִים מִמִּלְחָמָתָם, וּבְכִסְלוֹ הוּא אוֹתִיּוֹת [רֹאשֵׁי תִבּוֹת] מִה שֶׁנֶּאֱמַר בַּמִּרְאֵה הַסֵּנֶה, 'וַיֵּרָא יְיָ בִּי סֵד לְרֹאשֵׁי' (שְׁמוֹת ג), הֵינּוּ בִּי מִשֶּׁה רַבְּנוּ נִתֵּן לָבוֹ לְהַסְתַּכֵּל בְּצִרְתָּן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְזֶהוּ, בִּי סֵד לְרֹאשֵׁי - לְשׁוֹן סֵד וְזֶעֶף (מַלְכִּים-א), כִּי מִשֶּׁה הִיא כּוֹאֵב וְזֶעֶף עַל צְרוּתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵלִי, וְעַקֵּר צִרְתָּן הוּא הַמִּשְׁאָ שֶׁל עוֹנוֹת חֶסֶם וְשָׁלוֹם כִּנְל, וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּשִׁרְיָה שֶׁהוּא נּוֹתֵן לָבוֹ עַל זֶה קִרְאָו אֱלֹהִי, וַיֵּאמֶר מִשֶּׁה מִשֶּׁה לְגַלּוֹת לוֹ סוֹד עֵינֵי חֲנוּכָה כִּנְל, וְזֶה מִה שֶׁאֵמַר מִשֶּׁה, וַיֵּאמֶר 'הֵנִי', וְדִרְשׁוּ חֲז"ל, הֵנִי לְבָהֱנָה הֵנִי לְמַלְכוּת כְּמוֹ שֶׁדִּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ וְכַרְוָנָם לְבָרְכָה (מִדֵּר שְׁמוֹת פ"ב) [הֵנִי

לְהַצְחִיל פָּנִים מִשְׁמֵן וְלָחֶם וְכו', כִּנְל, וְזֶה בְּחִינַת (בַּמִּדְבָּר ו) יָאֵר ה' פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּחַנֶּךָ, כִּי וַיִּחַנֶּךָ - זֶה בְּחִינַת חֲנֻכָּה, שֶׁעַל-יָדוֹ נִתְגַּלָּה אוֹר הַפָּנִים, בְּחִינַת 'יָאֵר ה' פָּנָיו וְכו' כִּנְל, וְכֵן יִתְפָּרֵשׁ הַכְּתוּב: יָאֵר ד' פָּנָיו עַל יְדֵי בְּחִינַת וַיִּחַן, בְּחִינַת חֲנֻכָּה כִּנְלִי.

כַּעַת יֵבֵאֵר מִדּוּעַ זָכָה מִשֶּׁה רַבִּינוּ, לְהַמְשִׁיךְ עֵינֵי חֲנֻכָּה / מַחֲלִיל עוֹנוֹת אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִשֶּׁה רַבְּנוּ זָכָה לְהַמְשִׁיךְ סוֹד חֲנֻכָּה שֶׁהוּא אוֹר מַחֲלִיל עוֹנוֹת ע"י בְּחִינַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, עַל-יָדֵי שְׁמֵסֶר נִפְשׁוֹ בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹבָא לְמַעַלָּה בְּתַחֲלִיל הַמֵּאמֶר, וְנִתֵּן לָבוֹ עַלֵּיהֶם לְהַסְתַּכֵּל בְּצִרְתָּם, בִּי הוּא הִנֵּה רַחֲמֵן וּמִנְהִיג אֲמִתִּי כִּנְל, וְעַקֵּר צִרְתָּ יִשְׂרָאֵל הוּא הַמִּשְׁאָ שֶׁל עוֹנוֹת חֶסֶם וְשָׁלוֹם כִּנְל, וְעַל-כֵּן בִּקֵּשׁ עַלֵּיהֶם סֵלַח נָא כִּנְל, וְעַל-יָדֵיהֶם עֲצֻמוֹ שֶׁהִיא מִשֶּׁה מִרְחָם וּמִבְקֵשׁ עַלֵּיהֶם כָּל כֵּךְ, זָכָה שִׁיחִיהָ נִעְשֶׂה

הַעֲרוֹת וְהוֹסְפוֹת

קלד. וְאֵכֶן פֶּסוּק זֶה נִקְרָא בְּקִרְיַת הַתּוֹרָה בִּימֵי הַחֲנוּכָה, (רֹאה טוֹר סִימָן תַּרְע"ב מִשְׁכַּח בּוֹה אֲבֵל לִפְי"ד יִתְפָּרֶשׁוּ הַדְּבָרִים כְּפִשּׁוּטִים) כִּי פֶסוּק זֶה מוֹרָה עַל שׁוֹרֵשׁ עֵינֵי אוֹר הַחֲנוּכָה כְּמוֹב"פ.

קלה. נִרְמָז בּוֹה גַּם מִנְהֵג יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים, לֵאכּוֹל מֵאֲכִיל חֵלֶב בִּימֵי הַחֲנוּכָה, כְּמוֹבָא בְּפִסְקִים, כִּי הָאֵרֶת חֲנוּכָה הִיא בְּבִחִינַת הָאֵרֶת הַדַּעַת, אֲשֶׁר הַמִּנְהִיג הַרְחָמֵן יוֹדֵעַ בְּמָה צָרִיךְ לִזְנוֹן כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְכְּמוֹבָא בְּרִישׁ הַמֵּאמֶר, כִּי תִינוּק צָרִיךְ לִזְנוֹן ע"י 'חֵלֶב' דִּיִּקָּא, כִּי הַחֲלוּשִׁים אֲשֶׁר מוֹחֵם קִטּוֹם וְחֲלוּשׁ, צָרִיךְ לְחַזְקָם בְּכָל מִינֵי מֵאֲכִילִים עֲדִינִים וְרִכִּים, לְהַאֲדִיר בָּהֶם בְּחִינַת מֵלָא כָּל אֶרֶץ כְּבוֹדוֹ, כִּי ד' אֲתָם עִמָּם וְאֲצֻלָּם בְּכָל מְקוֹם שֶׁהֵם.

קלו. יֵשׁ מִי שֶׁכָּתַב שֶׁלְּפִיכָךְ קִרְאוּם חֲנוּכָה כְּלוּמַר חֲנוּ בַכּ"ה (ר"ן עַל הַר"ף שֶׁבַת ט).

קלז. אֵמַר רַבִּי יִצְחָק: מִהוּ כִּי סֵד לְרֹאשֵׁי, אֵמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: כִּי סֵד וְזֶעֶף הוּא זֶה לְרֹאשֵׁי בְּצִעֲרָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרִים, לְפִיכָךְ רָאוּי הוּא לְהִיוֹת רְעוּהָ עַלֵּיהֶן. מִיד 'וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה' (שְׁמוֹת רַבֵּה ב, ו).

למלכות, כי זה בחינת מלכות ושררה של האיש חיל הנ"ל, שעל-ידו נמשך הפרנסה, שבו נתגלה אור הפנים בנ"ל.

וזה בחינת (בראשית יד) ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לאל עליון, כי מלכי צדק מלך שלם זה בחינת מלכות אשר על ידה הוציא לחם ויין, הינו בחינת פרנסה שנמשך על-ידי המלכות הנ"ל, והמשכת השפעת הפרנסה הוא ע"י כהן לאל עליון, זה בחינת כהנה בנ"ל שהוא בחינת כלליות בן ותלמידה, המאיר בבחינת ידים שיש בים החכמה, שמשם נמשך הפרנסה על-ידי המלכות בנ"ל.

לקבל את הכהונה והמלכות], כי בזה ניתן לו סוד חנוכה, כי הנני לבקנה זה בחינת הנפת-הפית, כי משה שמש בכהונה בשבעת ימי המלוואים כמו שכתוב (תהלים צט) 'משה ואהרן בכהניו' (ואמרו בזבחים ק"ב כי משה כיהן בכהונה כל ימיו [ראה רש"י שם]) וימי המלוואים היו ימי 'חנוכת' המשכן, גם כהן הוא בחינת כלליות בן ותלמיד, כי בכהן נאמר (ויקרא י) להורות את בני ישראל, ולהורות הוא לשון הוראה - זה בחינת תלמיד, גם להורות הוא לשון הריון, בחינת בן, כי משה זכה להארת חנוכה אשר היא בחינת הארת כלליות בן ותלמיד כנ"ל, וזה שאמר משה: הנני

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים • כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים אלו צריך שיוכל להאיר הן לדרי מעלה בבחינת מה / איה והן לדרי מטה בבחינת מלוא • יש מקיפים שאין הצדיק צריך להשיגם • לכן צריך ליזהר מה לגלות ומה לכסות.

יש מעלה בהארת בחינת בן יותר מהארת בחינת תלמיד • כדי שתהיה יראת הבן והתלמיד כראוי, צריך לכלול השגת תלמיד בהשגת הבן וכן להיפך • ע"י הארת כלליות בן ותלמיד מאיר הארת רצון מופלג בעת האכילה ע"י איש חיל המעלה את הבטחונות ומקבל שפע מן הידים שיש בים החכמה • בימי החנוכה מתגלה הארת כללית בן ותלמיד.

הערות והוספות

קלח. נרמז בזה גם מה שהיה מלכי צדק מלך 'שלם', כי שלם בגימטריא ש"ע, שהם ש"ע נהורין, גם מה שהיה כהן לא"ל עליון, הוא בחינת ב' פעמים א"ל שהם ענין ש"ע המבוארים למעלה.

יב

בְּחִינַת שְׁנָה, בְּחִינַת (ישעיה סד) עֵינַי לֹא רָאִיתָה אֱלֹקִים זֹלָתָהּ קִמַּב, שהיא בחינת שינה כאדם הישן ועיניו עצומות וסגורות.

וְרוּחַ חַיִּים שֶׁבְּתוֹךְ הָרָאָה, - שהאדם נושם ונושף ע"י הריאה, וְהַ בְּחִינַת הַמְּקִיפִים הַנִּלְל, כי הרוח הוא בְּחִינַת (קהלת א) 'סוֹבֵב סוֹבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ', שהוא בחינת המקיפים הסובבים ומכתרים את שכלו, ורוח החיים היא גם בְּחִינַת מה שכתוב בעת התגלות רוח השגת הנבואה, (איוב ד) 'וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחֲלָף', כי רוח החיים הוא בחינת השגת המקיפים שהם בְּחִינַת אֹרֶז הַפְּנִימִים, וּבִשְׁהִשְׁמָנִים שֶׁל הָרָאָה הֵם בְּמִזְגֵּי הַשְּׁנוּה, אזי גופו בריא וחזק כראוי, כי עיקר לחלוחית הגוף הוא ע"י הריאה קמב, ועל־ידי־וְהַ מְאִיר אֹרֶז הַפְּנִימִים

יבאר איך כל הבחינות המבוארים במאמר זה, מרומזים בענין הריאה קלט

וְהַ בְּחִינַת מִזְגֵּי הָרָאָה [-בריאות הריאה], כי בְּשִׁתְרָאָה הִיא בְּמִזְגֵּי הַשְּׁנוּה [-שכל חלקי הריאה מתנהגים כראוי קמב], הִיא בְּלֹלָה מְכַל הַבְּחִינֹת הַנִּלְל.

כִּי הָרָאָה הִיא בְּחִינַת תַּלְמִיד, כִּי הִיא מְאִירַת עֵינַיִם כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנָם לְבִרְכָּה (חולין מט) כִּי אֵכִילַת הַרִיאה (כשהיא נאכלת עם סממני רפואה נוספים) מוֹעִילָה לְאֹרֶז הַעֵינַיִים, וְאֹרֶז הַעֵינַיִים וְהַ בְּחִינַת תַּלְמִיד שֶׁהַשְּׁנוּתוֹ בְּבְחִינַת וְאִרְאָה אֶת ה'. וְהַרִיאה הִיא גַּם בְּחִינַת בֵּן, כִּי עַל־יְדֵי הָרָאָה בָּא שְׁנוֹה (כמבואר כמ"א לעיל בס' הקמב) וְהַ בְּחִינַת הַשְּׁנוּת הַבֵּן, שֶׁהַשְּׁנוּתוֹ בְּחִינַת מֶה בְּחִינַת מֶה חֲמִית וְכוּ', שֶׁהִוא

הערות והוספות

קלט. שְׁמַעְתִּי בְּשִׁמּוֹ, שֶׁאִמְרָ שֶׁכֶּבֶד אִמְרָ כְּמָה תוֹרֹת עַל חוֹלָאֵת שְׁלוֹ. כִּי אַחֲרָ שְׁבָא מוֹלְמִבְּרָג הַזִּכִּיר כְּמַעֲט בְּכָל תוֹרָה מַעֲנֵן הָרָאָה, שֶׁזֶה הִוא הַחוֹלָאֵת שְׁלוֹ, כִּי הִוא לֹא חָלִי הַהוֹסֵט (שְׁעוֹל, שְׁחַפֵּת), רַחֲמָנָא לְעֻלָּן, שֶׁהִוא חָלִי הָרָאָה (שיחות הר"ן קנ"ז).

קמב. וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב לַעִיל (קמב, יד) כִּי כָּל הַחוֹלָאֵת הֵם בְּחִינַת מַחֲלָקַת, שֶׁאִין שְׁלוֹם בְּעַצְמֵי, וְהִסּוּדוֹת מִתְגַּבְּרִין וְהַ עַל זֶה וְאִין מִתְנַהֲגִים בְּשְׁלוֹם, בְּמִזְגֵּי הַשְּׁנוּה, וְעַל־יְדֵי־וְהַ בָּא חוֹלָאֵת, כִּידוּעַ.

קמב. כִּי הַשְּׁנוֹה עַל־יְדֵי הָרָאָה. כִּי הָרָאָה הִיא קָר וְלַח, וְעַל־יְדֵי קָר וְלַח, עַל־יְדֵי־וְהַ עֵקֶר הַשְּׁנוּה. וְעַל כֵּן בְּשַׁעַת גְּשָׁמִים אִזְ הִוא זְמַן שְׁנוֹה, כִּי אִזְ עֵרֶב לְאֶדָם הַשְּׁנוֹה מְאֹד, וְהַ מִּחְמַת שֶׁהַגְּשָׁמִים הֵם קָר וְלַח, קָרִירוֹת וְלַחוּת; וְכֵן בְּבִקְרָה הַשְּׁנוֹה עֵרֶבָה גַּם כֵּן, כִּי אִזְ יוֹדֵד הַסֵּל, וְאִזְ גַּם כֵּן הִוא קָר וְלַח, וְעַל כֵּן הַשְּׁנוֹה עֵרֶבָה אִזְ גַּם כֵּן.

נְקִמָּצָא שְׁעַל יְדֵי הָרָאָה שֶׁהִיא קָר וְלַח, הִוא בְּחִינַת תִּקּוּן הַשְּׁנוֹה. (תורה ה' שם).

קמב. כִּי הַשְּׁנוֹה הַשִּׁינָה הִיא הַשְּׁנוֹה גְּבוּהָה, כְּמוֹבָא בַּסְפְּרִים עַל מָה שֶׁאִמְרוּ בַּגְמֵרָא כְּמָה פַּעֲמִים, כִּד נִיִּים וְשָׁכִיב רַב אִמְרָ לְהָא שְׁמַעְתָּא וְכוּ"ב אֲצַל אִמְרוֹרָאִים נֹסְפִים, כִּי הִיא בְּבִחִינַת הַשְּׁנוֹה שֶׁל שִׁינָה, וְכֵן עַל מ"ש (סוכה ג) תִּנְיָא אִמְרָ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה כְּשֶׁהִינּוּ שְׁמַחִים שְׁמַחַת בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה לֹא רָאִינוּ שִׁינָה בְּעֵינֵינוּ, מוֹבָא בַּסְפְּרִים כִּי הִוא עֵנִין הַשְּׁנוֹה זֹ, וְאֲכַמ"ל.

קמב. כְּמָה"ש בְּכ"מ, וְלִקְמֹן (ה, יב) כִּי עֵקֶר הַדַּעַת וְהַמִּחִין הִוא עַל־יְדֵי שְׁמֻנְנוּתִי הַגּוֹף. כִּי הַשְּׁכָל דּוֹלֶק כְּמוֹ גַּר עַל־יְדֵי שְׁמֻנְנוּתִי הַגּוֹף, וְהָרָאָה הִיא מַעֲלָה שְׁמֻנְנוּתִי הַגּוֹף אֶל הַמֶּלֶךְ עַל־יְדֵי הַנְּשִׁיקָה שֶׁל הָרָאָה.

בְּחִינַת וְרוּחַ עַל פְּנֵי יַחֲלָף בְּנִ"ל, וְיָדִים אֵלּוּ זֶה בְּחִינַת מַה שֶּׁנֶּאֱמַר בַּחֲזוֹנוֹ שֶׁל יִחְזָקָאֵל, (יִחְזָקָאֵל י) וְיָדֵי אָדָם מִתַּחַת בְּנִפְיָהֶם [שֶׁהֵיוּ יוֹצְאִים כִּמִּין יָדֵי אָדָם מִתַּחַת לִכְנָפֵי אַרְבַּעַת הַחַיּוֹת], כִּי הַכִּנְפִּיִּים זֶה בְּחִינַת בְּנִפְי הָרָאָה [-אֲנוֹת הַרִּיאָה] שְׁשָׁם סוּבֵב הָרוּחַ [-אֲשֶׁר דִּרְכָּם מִנִּשְׁבַּת הַרִּיאָה אֶת הָרוּחַ קִמּוּ], בְּחִינַת מְקִיפִים, שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הָאֶרֶץ הַיָּדִים בְּנִ"ל, וְזֶה שֶׁאָמַר, וְיָדֵי אָדָם מִתַּחַת כִּנְפֵיהֶם, כִּי מִן כִּנְפֵי הַרִּיאָה יוֹצְאִים בַּחֲנִינַת הַיָּדִים כִּנְ"ל קִמּוּ. [קִמּוּ]

וְזֶה בְּחִינַת, רוּחַ אִישׁ יִכְלָל מַחֲלָהוּ (מִשְׁלֵי יח) [רוּחַ אִישׁ גִּיבּוֹר הַמִּקְבֵּל כָּל דָּבָר בְּשִׁמְחָה, תִּכְלָלָהוּ וְתִחַזְקֵהוּ (ע"פ רש"י)], כִּי רוּחַ אִישׁ זֶה בְּחִינַת רוּחַ-תְּחִיָּים הַנִּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת סוּבֵב סוּבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ בְּחִינַת מְקִיפִים שְׁמִשָּׁם נִמְשָׁךְ פְּרָנְסָה

שֶׁל הָאָדָם, כִּי אִזִּי חַיּוֹת גּוֹפּוֹ כִּרְאוּי בְּבְחִינַת לְחַצְהִיל פְּנִים מְשָׁמֶן, הֵנָּה עַל עֵינֵי חַיּוֹת וְקִיּוֹם הַגּוֹף, הֵנָּה כִּי עַל-יָדֵי הַשְּׂמָנִים שֶׁל הָרָאָה מְאִיר אֹרֶךְ הַפְּנִים בְּחִינַת מְקִיפִים כִּנְ"ל.

וְכֵן הַיָּדִים הַנִּ"ל שֵׁשׁ בֵּינִים הַחֲבֻכָּה בְּנִ"ל, גַּם הֵם בְּבְחִינַת רוּחַ הַחַיִּים שֶׁבִּתּוּךְ הַרִּיאָה, כִּי בֵּהֶם נִתְגַּלָּה אֹרֶךְ הַפְּנִים בְּחִינַת מְקִיפִים שֶׁהֵם בְּחִינַת הָאֶרֶץ הַרְצוֹן, בְּבְחִינַת פּוֹתֵחַ אֶת יָדָהּ וְכו' בְּנִ"ל, וְפּוֹתֵחַ אֶת יָדֶיךָ וְהוּא בְּחִינַת שֵׁם חֶתֶ"ךְ שֶׁהוּא סוֹפֵר-תְּבוֹת שֶׁל פּוֹתֵחַ אֶת יָדָהּ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם שֶׁל הַפְּרָנְסָה בְּמוֹבָא, וְחֶתֶ"ךְ בְּגִימַט' שְׁתֵּי פְעָמִים "רוּחַ", (כְּמוֹבָא בַשְּׁעָרִים תְּפִילַת הַשַּׁחַר רִדוּשׁ א', וְעוֹד), הֵנָּה שְׁהִידִים הֵם בְּבְחִינַת 'רוּחַ', כִּי בְּאֵלּוּ הַיָּדִים הַנִּ"ל נִתְגַּלָּה בְּחִינַת הַמְקִיפִים, שֶׁהֵם בְּחִינַת סוּבֵב סוּבֵב הוֹלֵךְ הָרוּחַ

הערות והוספות

קמז. כִּמוֹ שֶׁהֵבִיא בְּדִבְרָיו כִּמּוֹ פְעָמִים, דְּבָרֵי ה'תִּקּוּנֵי זֶהר' (זו ע"א) "אֵלְמֹלָא כִנְפֵי רִיאָה דְנִשְׁבִּי עַל לְבָא - הוּא לְבָא אוֹקִיד כָּל גּוֹפָא" [= אֵילּוּלָא כִנְפֵי הַרִּיאָה הַמְנֻשְׁבוֹת עַל הַלֵּב - הִיא הַלֵּב שׁוֹרֵף אֶת כָּל הַגּוֹף].

קמז. נִרְמַז בְּזֶה גַם, מַה שֶּׁנִּקְרָאִים יָדֵי 'אָדָם', כִּי זֹהִי הָאֶרֶץ הַדַּעַת שֶׁמֵּאִיר הַצַּדִּיק בְּבִנְיָ אָדָם שִׁיְהִי בְּבְחִינַת אָדָם וְלֹא כַּחַיָּה בְּדַמּוּת אָדָם כְּמוֹבָא בְּרִישׁ הַמֵּאֱמָר.

קמז. יֵשׁ לְצִיּוֹן דְּבָרֵי הַגִּמְרָא (חֲגִיגָה יג), כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר שֶׁשׁ כִּנְפִים שֶׁשׁ כִּנְפִים לְאֶחָד, וְכְתוּב אֶחָד אוֹמֵר וְאַרְבַּעַת פָּנִים לְאֶחָד וְאַרְבַּעַת כִּנְפִים לְאֶחָד, לֹא קִשְׁיָא, כֵּאֵן בּוֹמֵן שֶׁבַחמ"ק קִיִּים כֵּאֵן בּוֹמֵן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיִּים, כִּבְיָכוֹל שֶׁנִּתְמַעֲטוּ כִנְפֵי הַחַיּוֹת, ע"כ.

וְאוּלַּי בֹּא לְרַמּוֹ עַפ"ד, כִּי הַכִּנְפִּיִּים הֵם כִּנְפֵי הַרִּיאָה, שֶׁהֵם הָאֶרֶץ הַדַּעַת, אֲשֶׁר עֵיקַר הָאֶרֶץ הַדַּעַת הִיא לְהַרְחִיקֵם מִן הָעוֹנוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁנִּחְרַב בִּיהַמ"ק שֶׁהוּא עֵינֵי רִיבּוֹי הָעוֹנוֹת כְּמוֹבָאֵר לְמַעֲלָה, כִּי בִטּוֹל תְּמִידִין הַמִּכְפָּרִין, לֵכֵן כִּבְיָכוֹל נִתְמַעֲטוּ הַכִּנְפִּיִּים, וְהַמְנַהֵג הַרְחָמֵן הוּא עוֹסֵק לְהַמְשִׁיךְ כָּל פַּעַם הָאֶרֶץ חֲדָשָׁה מֵאֵלּוּ הַכִּנְפִּיִּים, לְגַלּוֹת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם דַּעַת דְּקְדוּשָׁה, לְהַחֲזִיקֵם וּלְהַחֲיוֹתֵם.

קמז. [נִרְאֶה לְצִיּוֹן בְּדֶרֶךְ רִמּוֹ, כִּי גַם הַיָּדִים בְּעֶצְמָם מְכֻוָּנִים בְּשֵׁם כִּנְפִים, כְּמוֹבָא בְּדִבְרֵיהֶם (בְּכוֹרוֹת ל), תֵּנוּ רַבָּנִן מְקַבְּלִים לִכְנָפִיִּים וְאֵין מְקַבְּלִין לְטִהָרוֹת, הֵינּוּ לְעֵינֵי נְטִילַת יָדִים כְּמוֹבָאֵר שֵׁם].

וְכַלְפָּלָה, היינו שע"י בחינת רוח
איש קמט, נעשה פְּחִינָה יְכַלְכֵּל וְכַלְכֵּל קמט
פְּנִ"ל, הרי בחינות אלו מרומזים בענין
הריאה: בחינת בן / בחינת תלמיד /

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה
היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת
הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה
גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים
• כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר
עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג
מקיפים עלינים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים
אלו צריך שיוכל להאיר הן לדדי מעלה בבחינת מה / איה והן לדדי מטה בבחינת מלוא
• יש מקיפים שאין הצדיק צריך להשיגם • לכן צריך ליזהר מה לגלות ומה לכסות.

יש מעלה בהארת בחינת בן יותר מהארת בחינת תלמיד • כדי שתהיה יראתם הבן
והתלמיד כראוי, צריך לכלול השגת תלמיד בהשגת הבן וכן להיפך • ע"י הארת כלליות
בן ותלמיד מאיר הארת רצון מופלא בעת האכילה ע"י איש חיל המעלה את הבטחונות
ומקבל שפע מן הידים שיש בים החכמה • בימי החנוכה מתגלה הארת כללית בן
ותלמיד • ביאור ענין הריאה ע"פ כל הבחינות הנ"ל.

וְכִיּוֹן שְׂדִיבּוּרֵי הַחֹכֶם הֵם בְּבַחֲיוֹנוֹת הַנ"ל, עַל-בֶּן פְּשָׁמַעֲיָנִים [-לומדים ומבינים] וּמְדַבְּרִים [-עם אחרים] מֵאִיּוֹה חֲדוּשׁ שְׁחָדֵשׁ הַחֹכֶם שְׁבִדּוֹר, אֲשֶׁר דִּיבּוּרֵי כָּלּוּלִים מִבַּחֲיוֹנָת בֶּן וְתַלְמִיד כְּנ"ל, אֲזִי	יבאר איך כל הבחינות המבוארים במאמר זה, מרומזים במעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע תחלה יבאר כי ע"י שמדבר מדיבורי החכם נופלת עליו יראה
---	--

הערות והוספות

קמט. נרמז בזה גם כי פרנסה נמשכת ע"י 'איש' חיל שיש לו שררה ומלכות כנ"ל.
קמט. נרמז בזה גם מה שהזכיר ענין הריאה לרפואת מחלתו, כמובא לעיל משיחות הר"ן, וזה שאמר
הכתוב רוח איש יכלכל 'מחלה'.
קנ. כמובא בדבריו למעלה, כי צריך כל אחד לדבר עם חבירו ביראת שמים וכו', וכאן הוסיף כי גם
בכל פעם שלומד בעצמו ומבין יותר בדעת הצדיק, מתעוררת בו יראה נפלאה, אמנם גם כשלומד
עם עצמו, יש מעלה יתירה לומר הדברים בפיו, וכמבואר למעלה.

לְקַבֵּל מַשָּׁם פְּרִינְסָה, וּמַלְכוּת הוּא בְּחִינַת
הַמַּשְׁכָּה וְהַשְׁפָּעָה שֶׁל יִרְאָה בִּנְל, וְעַל-
יְדֵי־זֶה שֶׁהַמַּלְכוּת עוֹלָה לְמָקוֹם זֶה,
נִתְעוֹרֵר יִרְאָה שֶׁל הַחֶכֶם תִּנְל, וְעַל-כֵּן
נוֹפֵל יִרְאָה עַל זֶה שְׁמַעֲנִי בְּהַחֲדוּשׁ.

וְזֶה פְּרוּשׁ: מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהָיוּ בָּאִין בְּסַפִּינָה, וְהָיָה רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר יָשָׁן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֶעוֹר, נִדְדָּעוּעַ
[חֲדָר חֲרָדָה (רַשְׁב"ם)] רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְנִנְעָר
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר לוֹ, מַה זֶה יְהוֹשֻׁעַ מַפְנִי
מִה נִדְדָּעוּעַתָּה, אָמַר לוֹ, מְאֹד גָּדוֹל רְאִיתִי
בֵּינִי, אָמַר לוֹ, שָׂמָא עֵינָיו שֶׁל לִוְיָתָן רְאִיתִי,
שְׁנָאמַר עֵינָיו בַּעֲפַעֲפֵי שָׁחַר (ב"ב עד:).

תחילה יבאר שורש סוד ענין רבי אליעזר
ורבי יהושע

כִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ יַחֲדוּ, זֶה
בְּחִינַת כִּלְיוֹת בֵּן וְתַלְמִיד, כִּי רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר זֶה בְּחִינַת בֵּן, שֶׁהַשְׁגָּתוֹ בְּחִינַת

נוֹפֵל יִרְאָה עַל זֶה שְׁמַדְבָּר וּמַעֲנִי
בְּהַחֲדוּשׁ, כִּי בְּשַׁחֲזוּרִים אֵת [על]
הַחֲדוּשׁ, אֵזִי נִתְעוֹרֵר וְנִתְגַּלָּה יָם הַחֶכְמָה,
אֲשֶׁר שֵׁם מֵאִירִים הִידִים, שֶׁהֵם דַּעַת חֹכֶם
הַדּוֹר כִּנְל, שְׁמַשָּׁם מְקַבֵּל הַמַּלְכוּת אֵת
הַפְּרִינְסָה, וְאֵזִי בָּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת
לְהַמְשִׁיךְ פְּרִינְסָה מֵאֵלּוּ הִידִים כִּנְל, וְעַקֵּר
הַשְׁפָּעָה וְהַמַּשְׁכָּה הִירְאָה הִיא בְּמַלְכוּת,
כִּי מַלְכוּת הִיא מְקוֹר הִירְאָה, אֲשֶׁר עַל
יְדֵה מַמְשִׁיכִים וּמַשְׁפִּיעִים אֵת הִירְאָה,
וּכְמוֹ שְׁאָמְרוּ (אֲבוֹת פ"ג) אֶלְמָלָא מוֹרְאָה
שֶׁל מַלְכוּת [אִישׁ אֵת רַעְהוּ חִיִּים
בִּלְעוֹזְנִין], הִרִי כִי ע"י הַמַּלְכוּת שׁוֹרָה
הִירְאָה, וְכֹאשֶׁר הַמַּלְכוּת עוֹלָה לְבַחֲחִינַת
הִידִים, אֲשֶׁר שֵׁם מֵאִיר דַּעַת הַחֹכֶם, אֵזִי
נִתְעוֹרֵר הִירְאָה שֶׁל הַחֶכֶם שְׁחַדְשׁ זֶה
הַחֲדוּשׁ, מַחֲמַת שֶׁהַמַּלְכוּת מַעוֹרֶרֶת הִירְאָה
שִׁישׁ בְּכֹל מָקוֹם, לְהַמְשִׁיכָה וּלְהַשְׁפִּיעָה
כִּנְל, וּדְבָרָיו שֶׁל הַחֹכֶם הִרִי נֹאמְרִים
מִתּוֹךְ יִרְאָה גְּדוּלָה, כִּי תָפֵל [כֹּל הַהֲאָרָה
שֶׁל הַחֹכֶם] תִּלְוִי בִּירְאָה, כִּי צָרִיד שִׁיחִיָּה
לוֹ יִרְאָה, כִּדִּי שִׁיחִיו דְּבָרָיו נִשְׁמָעִין, וְכִדִּי
שִׁיחִיָּתוֹ דְּבָרָיו בִּנְל, וְעַל-כֵּן בְּשַׁחֲזוּרִים
אֵת הַחֲדוּשׁ, שְׁאֵזִי בָּא בְּחִינַת הַמַּלְכוּת

הערות והוספות

קנא. וכך אמר רבינו ז"ל: מי שישב ויעסק בספריו רק בלי קנטור ונצחון ויסתכל בו באמת אז בודאי
יהיו נבקעין אצלו כל גידי קשיות לקבו, ואמר בזו הלשון: "סע וועט אים אלע אדערן טרענען" (חיי"מ
שט"ט).

ושם (רד"ק) אָנְכִי שִׁמְעִיתִי מִפִּיו הַקָּדוֹשׁ שְׁאָמַר אֲנִי אוֹצֵר שֶׁל יִרְאָה שְׁמִים שְׁכָל מִי שְׁרוּצָה יְכוֹל
לְקַבֵּל מוֹנִי. וּבִאֲמָתָה הָיָה נִרְאָה בְּחוּשׁ שְׁכָל שְׁנִתְקַרֵּב אֵלָיו נִתְמַלֵּא תִכְף יִרְאָה גְּדוּלָה וְעִצּוּקָה וְנִתְלַהֵב
מְאֹד לְעִבּוּדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ אֲשֶׁר לֹא נִרְאָה כְּזֹאת. וְגַם עֲכָשׁוּ עֲדוֹן יִרְאָתוֹ הַגְּדוּלָה גְּנוּזָה בְּסִפְרָיו
הַקְּדוּשִׁים, וְכָל מִי שְׁעוֹסֵק בָּהֶם בְּאֲמָתָה וּבְתַמִּימוּת בָּא עָלָיו יִרְאָה גְּדוּלָה וּמִתְעוֹרֵר מְאֹד לְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ
כִּי כָל דְּבָרָיו כְּגִחְלִי אֵשׁ.

קנב. וכן אמרו חז"ל (סנהדרין כב.) שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך.

יִחְיוּ מִתִּיד נִבְלָתִי יִקְוִמוּן ה'קִיצוּ וְרַנְנוּ
שְׂכָנֵי עֶפְרָיִם.

יבאר כי משה רבינו האיר את אורו,
בבחינת רבי אליעזר ורבי יהושע

וּמִשָּׁה רַבֵּנוּ שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶכֶם הַדּוֹר, שֶׁהוּא
מֵאִיר בְּכֹן וְתִלְמִיד בְּנִ"ל, עַל-כֵּן הָיָה לוֹ גַּם בֵּן
שֶׁהָיָה שְׁמוֹ אֱלִיעֶזֶר, וְגַם תִּלְמִיד שְׁשֻׁמוֹ
יְהוֹשֻׁעַ, כִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן מֹשֶׁה הוּא בְּחִינַת רַבִּי
אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל בְּנִ"ל, כְּמוֹכָא בְּמִדְרָשׁ (במדבר
פ' י"ט) עַל פְּסוּק: 'וְשֵׁם הָאֶחָד אֱלִיעֶזֶר',
וּדְרָשׁוּ הָאֶחָד הַמֵּיחָד, דֵּהֵינּוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר
הַגָּדוֹל, שֶׁהִיָּה הַקַּב"ה אומֵר הַלְכוֹת
בְּשִׁמּוֹ קַיִי, כִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ פָקַשׁ עַל זֶה, שִׁיְהִיָּה
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִיּוֹצְאֵי חִלְצִיו, וְנִתְקַנְּנוּ בֵּן, הָרִי כִי
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל שֶׁהִיָּה 'בְּבַחֲנִית' בֵּן, הִיָּה
גַּם מִזְרַע מֹשֶׁה מִמֶּשׁ, כִּי הִיָּה מִיּוֹצְאֵי חִלְצִיו
שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּן כְּעֶצְמוֹ [וראה הערה קנ"ה].

מָה, בְּחִינַת מֶה חֲמִית וְכוּ', בְּחִינַת כִּי לֹא
יִרְאֵנִי הָאָדָם, בְּחִינַת 'עֵינִי לֹא רִאֲתָה
אֱלֹקִים וְזִלְתָּה וְכוּ' בְּנִ"ל, וְזֶה בְּחִינַת
הַשְּׁגָת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, כִּי אֱלִיעֶזֶר רִאשִׁי-
תִּבּוֹת - 'עֵינִי לֹא רִאֲתָה אֱלֹקִים וְזִלְתָּה
יְעֲשֶׂה וְכוּ' לְמַחֲכָה לוֹ, הֵינּוּ שְׁמָה
שֶׁהַקַּב"ה יַעֲשֶׂה לַעֲוֹה"ב, לֹא רִאֲתָה עֵינִי
הַנְּבִיאִים קַיִי, הָרִי כִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא
בְּבַחֲנִית עֵינִי שְׁאִינָה רֹאֶה, שֶׁזֶה בְּחִינַת בֵּן
שֶׁהוּא בְּחִינַת מֶה בְּנִ"ל, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ זֶה
בְּחִינַת תִּלְמִיד, שֶׁהַשְּׁגָתוֹ הוּא בְּחִינַת מֶלֶאךָ
כָּל הָאָרֶץ בְּבֹדוֹ, בְּחִינַת וָאֶרְאָה אֶת ה',
שֶׁזֶה בְּחִינַת הַחֲשֻׁנָּה שֶׁל דְּרֵי מִשָּׁה,
שֶׁצִּירִיד לְעוֹרְרָם וְלִתְקִיצָם, שֶׁלֹּא יִתְיַאֲשׁוּ
עֲצָמוֹן בְּנִ"ל, בְּבַחֲנִית הַקִּיצוּ וְרַנְנוּ שׁוֹכְנֵי
עֶפְרָיִם, וְלִתְרַאֲוֹת לָהֶם כִּי מֶלֶאךָ כָּל הָאָרֶץ
בְּבֹדוֹ, וְאֵף בְּתוֹךְ הַעֲפָר יִכּוֹל לְהַקִּיץ
וּלְחַזֵּק עֲצָמוֹ, וְלִרְנֵן אֶל ד' יִתְבַּרַךְ
מִמְקוֹמוֹ הַשְּׁפֵל, וְהִרְאָה זֶה זֶה בְּחִינַת רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ, כִּי יְהוֹשֻׁעַ הוּא רִאשִׁי-תִּבּוֹת -

הערות והוספות

קנ"ג. זה לשון רש"י שם: עין לא ראתה אלהים אחר זולתך אשר יעשה האלהים למחכה לו מה שעשית אתה למחכה לך, כך שמועתי מר' יוסי והנאני, אבל רבותינו שאמרו כל הנביאים כולם לא נתנבאו אלא לימות המשיח אבל לעולם הבא עין לא ראתה וגו', משמעו עין שום נביא לא ראתה את אשר יעשה הקב"ה למחכה לו זולתי עיניך אתה אלהים.

קנ"ד. ואילו דברי המדרש שם (במדבר רבה יט, ז) ר' אחא בשם ר' חנינא אמר בשעה שעלה משה למרום שמע קולו של הקדוש ברוך הוא שיושב ועוסק בפרשת פרה אדומה, ואומר הלכה בשם אומרה, ר' אליעזר אומר עגלה בת שנתה ופרה בת שתיים, אמר לפניו, רבון העולמים, יהי רצון שיהא מחלצי אמר לו חייך שהוא מחלציך.

הדא הוא דכתיב, ושם האחד אליעזר שם אותו המיוחד.

[ויש לזכור, כי ההלכה בעצמה שהיא אומר משמו היא הלכה בהלכות פרה אדומה, אשר עליה נאמר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני, שהיא בחינת עין לא ראתה, בחינת בן הנ"ל, וכבר התבאר בליקו"ה הל' נט"י כי פרשת פרה היא בבחינה זו].

קנ"ה. לכאורה יש להבין, מה בא רבינו להוסיף בכך שרבי אליעזר היה מיוצאי חלציו של משה, וגם מדוע ביקש שיהיה מיוצאי חלציו, הרי היה לו כבר בן ששמו אליעזר כפי שפתח רבינו.

בְּחִינֹת בֵּן וְתַלְמִיד, הָיוּ מְהֻלָּכִין יחד בכלליות ב' הבחינות שלהם בְּתוֹךְ יָם הַחֲכָמָה, שֶׁשָּׁם מִתְנַלֵּין אֲזוֹת הַמְקִיפִים, וְזֶה בְּחִינַת באין בספינה, כי ספינה הוא לְשׁוֹן סָפּוֹן וְסָמוֹן, שהיא בְּחִינַת הַמְקִיפִים שֶׁהֵם סָפּוֹנִים וְסָמוֹנִין מַעֲיִן כָּל, בִּי הֵם בְּחִינַת מֶה רַב מוֹבָד אֲשֶׁר צָפְנָתָ לִירֵאָיָה בֶּן־לָקִי, וְזֶה בְּחִינַת מֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּפֶּרֶק 'אֶשֶׁת חִיל' (משלי ל"א) על התורה והשגותיה ק"י, 'הִיתָה בְּאֵינֹת סוֹחֵר', לְשׁוֹן סָחוֹר סָחוֹר [-לשון סיבוב], כי הם בְּחִינַת מְקִיפִים הַסּוֹבְבִים וּמַכְתִּירִים אֶת שְׁכֵלֵי שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהֵם בְּחִינַת סָפִינָה בֶּן־לָ, שהיו רבי אליעזר ורבי יהושע באים יחד

ומאידך, היה לו למשה תלמיד ששמו יהושע, כי חכם הדור צריך שיהיה בו כלליות בן ותלמיד.

כעת יבאר כי רבי אליעזר ורבי יהושע, היתה הארתם כלולה זה בזה וְזֶה פִּירוּשׁ: מַעֲשֵׂה בְּרָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ וכו', כי מַעֲשֵׂה הוּא 'מֶה ש"ע', בְּמוֹכָא בְּבִתְרִים ק"י, הֵינּוּ בְּחִינַת מְקִיפִים חֶגְלִי, שֶׁהֵם בְּחִינַת ש"ע נְהוֹרֵין שֶׁל אֹרֶךְ הַפְּנִים בְּחִינַת מֶה בֶּן־לָ, וְזֶה, מַעֲשֵׂה בְּרָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ שֶׁהָיוּ בָּאִין בְּסָפִינָה, הֵינּוּ שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר וְרָבִי יְהוֹשֻעַ, שֶׁהֵם

הערות והוספות

אלא ביאור פשיטות הענין הוא, לפי המתבאר מכלל דבריו, שצריך לכלול עליון בתחתון ותחתון בעליון, שיהיה הבן כלול מבחינת תלמיד והתלמיד מבחינת בן, ולכן אף שהיה למשה בן ששמו אליעזר אשר יש בזה מעלה יתירה כאשר יש לו בן ממש מוכח האב כמבואר למעלה, מ"מ ביקש שיהיה כלול בו גם 'אליעזר' בבחינת תלמיד, וזהו רבי אליעזר הגדול שקנה חכמה כזו, עד שהיה הקב"ה אומר הלכות משמו כדברי המדרש שהביא למעלה, נמצא כי בחינת הבן אליעזר היתה כלולה בעצמה בבחינת רבי אליעזר התלמיד, וכן יהושע שהיה תלמידו היה כלול מבחינת בן, כי כבר אמר למעלה כי המלמד בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו לגופו ממש וכו' כנ"ל.

וראה דברים נפלאים מש"כ הרמ"ע מפאנו בספרו עשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"ב סימן טו) כשראה משה את הקב"ה שהוא עוסק בתורה בישיבה של מעלה כי הא דיתבי ותני אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה פרה בת שתים ולפי שהיה רבי אליעזר סיני ומכריע בזה כל חכמי ישראל עם היותו מוכרע עמיהם מחברו שהיה עוקר הרים אליו נתאוו משה שיצא מחלציו וקרא לבנו בשמו, ע"כ. והוא מתבאר עפ"י ד' כאן באופן נפלא.

היינו שקרא משה לבנו ע"ש העתיד, על שמו של רבי אליעזר הגדול, כי היו כלולים זה בזה. (עוד ראה בזה דברים מופלאים בשורש נשמות רבי אליעזר הגדול במדרש תלפיות, לגלוג ענף ד', ובשו"ת חס"ת אורח סט"ו, טז, ושו"ת דברי חיים אורח ח"ב סי' ח' בענין נוסחאות התפילה, מש"כ שם דברים נחמדים בזה).

קנו. בביאור המעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע בהגדה של פסח (ומקורו בע"ח ש' חג המצות פ"א).

קנו. וצד"י וסמ"ך הם ממוצא אחד כידוע, וצפון וספון הם ענין אחד.

קנח. אלו דברי רש"י שם: לפי המשל, על התורה ולומדיה הפרשה מתבארת, "אשת חיל" היא התורה, "מי ימצא" אשרי הזוכה למצוא אותה.

בתוכה קט, כי כדי שיהיה להם יראה צריך שיהיו כלולים זה בזה כמבואר לעיל, להשיג עי"ז בחינת מעש"ה / ש"ע מה, בתוך ים החכמה כנ"ל, קס.

כעת יבאר 'איך' נכללו רבי אליעזר ורבי יהושע זה בזה

וזה ביאור המעשה הנ"ל, כי ביאתם בים החכמה כלולים זה בזה כדי שיהיה להם יראה כנ"ל, זה היה על ידי שהאירו זה בזה, כי בתחילה באו כל אחד בבחינתו, עד שנשלמו ונכללו בבחינת מעש"ה ברבי אליעזר ורבי יהושע הנ"ל, וזה פירוש: וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יִשָּׁן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֶעוֹר, בִּי הַשְּׁנִית רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת בֶּן, הוּא בְּחִינַת שְׁנָה, בְּחִינַת עֵין לֹא רָאָתָהּ וְכוּ' בְּחִינַת מָה, בְּחִינַת מָה חֻמֵּית וְכוּ' כנ"ל, אֲבָל הַשְּׁנִית רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֶׁהוּא בְּחִינַת תַּלְמִיד, בְּחִינַת דָּרִי מִמָּה, הוּא בְּחִינַת נֶעוֹר, בְּחִינַת וְאֵרָאָה אֶת ה', בְּחִינַת מְלֹא כָל הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת חֲקִיצוֹ [-עורר] וְרָגְנוּ שׁוֹכְנֵי עֵפֶר, וְזֶה:

וְהָיָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר יִשָּׁן, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ נֶעוֹר כנ"ל, כי בתחילה באו כל אחד בבחינתו. ואז האיר כל אחד בחבירו את בחינתו, כדי שיהיו כלולים זה בזה, וזה פירוש: נֶעוֹרָעוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְנִנְעָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר [-רבי יהושע נחרד ונרעד, עד שנתעורר עי"ז רבי אליעזר משינתו], כי חרדת גופו של רבי יהושע היתה מתוך שזכה ליראה עליונה, והאיר מיראתו אל רבי אליעזר, עד שִׁנְעָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, מתוך יראתו של רבי יהושע, שֶׁזֶה בְּחִינַת בְּלִיּוֹת בֶּן בְּתַלְמִיד, בִּי צָרִיד לְכַלל בֶּן בְּתַלְמִיד, לְהִרְאוֹת לְבְּחִינַת בֶּן בְּחִינַת הַשְּׁנָה שֶׁל תַּלְמִיד, בְּדִי שִׁיחָה לֹא יִרְאֶה כנ"ל, וְזֶהוּ מֵה שַׁעֲשֵׂה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהָאִיר בּו מִבְּחִינָתוֹ, אֵל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא בְּבְחִינַת שִׁינָה, וְנִנְעָר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֵינּוּ שְׂרָבִי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא בְּחִינַת בֶּן, בְּחִינַת שְׁנָה כנ"ל, נִכְלָל בְּבְחִינַת תַּלְמִיד, שֶׁהַשְּׁנָתוֹ בְּחִינַת נֶעוֹר כנ"ל, ובכך היה רבי אליעזר כלול מב' הבחינות.

וכמו כן האיר רבי אליעזר את בחינתו, בתוך בחינת רבי יהושע, וזה פירוש:

הערות והוספות

קנט. ובביאורו"ל (אות סא) ביאר סיום הכתוב, ממרחק תביא לחמה, כי עי"ז עולה המלכות לקבל הפרנסה והאכילה וכו' כנ"ל.

קס. לבאר יותר מש"כ כאן שהספינה היא בחינת מקיפים, והספינה הרי היתה באה בתוך הים, שהים עצמו הוא בחינת המקיפים לכאורה.

נראה כי המים עצמם הם בחינת ים החכמה אשר שם מתגלגל אורות המקיפים בבחינת ידים וכו' כנ"ל, אך הרי צריך לדעת מה לגלות ומה לכסות, וכדבריו לעיל, שצריך לזוהר איזה מקיפים לגלות, וכן צריך לדעת איך לרמוז רמזי ידיו לכאורה כפי ענינו.

ובחינה זו היא בחינת הספינה אשר רק באמצעותה הולכים בתוך הים, כי לולי הספינה אי אפשר להלך בתוך הים כלל, ולכן עי"י הספינה הלכו בתוך הים לגלות המקיפים, נמצא כי הספינה בעצמה היא בחינת הגילויים כי בה מגלגל אורות אלו, ולכן היא בבחינת ספון וטמון.

בבחינת מה, ברי שיהיה לו יראה בנ"ל, וזה שאמר לו רבי אליעזר מה זה, יהושע, - תינו שרבי אליעזר הכי אה את רבי יהושע לבחינת השנה של מה, ברי שיהיה רבי יהושע שהוא בחינת תלמיד, נכלל בנ"ל קסא, וכך היו שניהם כלולים מבחינת בן ותלמיד קסב.

כעת יבאר סוד המקיפים ושאר הבחינות המבוארים במאמר זה, בפירוש מעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע

וזה שהמשיך רבי אליעזר בדבריו, ושאל את רבי יהושע, מפני מה קסי נודעו, ונודעו, ונודעו.

אמר לו רבי אליעזר לרבי יהושע, מה זה יהושע, היינו, שאמר לו והאיר בו, בחינת מה דיקא, זה בחינת השנה של בחינת בן, שהוא בחינת מה בנ"ל. זה בחינת כלליות תלמיד בנ"ל, כי התלמיד צריך שיהיה נכלל בבחינת בן, שהוא בחינת מה, ברי שיהיה לו יראה בנ"ל, וזה שהיה רבי אליעזר מאיר בחינת מ"ה בתוך התלמיד, הוא ביאור הכתוב שאמר משה לבני ישראל 'תלמידיו': (דברים י) 'מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה', היינו שאמר משה לתלמידיו, כי אף שאתם בבחינת תלמידים, אבל ד' שואל מעמך, שיהיה בכס גם בחינת 'מה' דיקא, כי צריך שיהיה נכלל

הערות והוספות

קסא. ובפל"ח (אות יט) מבאר, כי כאן למדנו, שהתלמידים יכולים להאיר זה בזה בחינות בן ותלמיד, כי רבי אליעזר ורבי יהושע היא בבחינת תלמידים, והיו מאירין זה בזה בחינת בן ותלמיד.

ובוודאי כוונת הדברים, שאלו התלמידים מדברים מתורתו של משה, היינו מתורתו של הצדיק כמבואר למעלה באריכות (וראה באוה"ל אות כח), ותורתו של הצדיק עצמה כלולה מב' הבחינות, רק עדיין יוכל כל אחד לפי דרגתו לקבל מחבירו, לפי גדולת ומעלת חבירו, שיאירו אחד בחבירו בבחינת בן ותלמיד, (ויש הרבה להאריך בזה, וראה בספחים מש"כ בזה)

קסב. יש לבאר מה שנראה מסדר המעשה, שהיה רבי אליעזר מאיר ברבי יהושע, רק לאחר שרבי יהושע האיר בו ברבי אליעזר, אף כי לכאורה רבי אליעזר שהוא בבחינת הבן העליונה, היה הוא צריך להאיר תחילה ברבי יהושע.

נראה כי נרמז בזה סוד גדול, כי כדי שיוכל הרב להשלים נפשו כראוי, כדי שיוכל לגלות לתלמידיו מה שהוא צריך לגלות, הוא צריך שיהיו לו תלמידים הגונים, וכמובא בדבריו כמה וכמה פעמים, כי הצדיק אינו יכול להאיר ללא תלמידיו, וכפי שענה ואמר אני בלעדיכם איני יכול, והוא בסוד ומתלמידיו יותר מכולם כמובא.

לכן יתכן, כי לא היה רבי אליעזר יכול להאיר בשלימות את בחינתו בבחינת רבי יהושע, עד שהאיר בו תחילה רבי יהושע, ובכך הגיע לבחינת יראתו, שיוכל להאיר בתלמידיו כראוי. (ועיי' בספח הנ"ל מש"כ גם בזה).

קסג. נרמז בזה על פי ביאור דבריו לעיל, שרמז לו רבי אליעזר כי יראתו תהיה שלמה מעתה, מאחר שזכה להיכלל גם בבחינת מה, וזה שאמר לו, מפני - אלו המקיפים / אור הפנים, שהם בבחינת - מ"ה, נודעות, כי עתה זכית ליראה שלימה.

בחינת לוי'תן, מקבץ כל אלו הבחינות ונכנס עמם לים החכמה לקבל משם פרנסה כנ"ל, וזה שאמר לו רבי אליעזר, כי על-ידי-זה נודעו רבי יהושע, כי נפל עליו יראה, מחמת שנכנס בים החכמה, ששם נתגלה בחינת מלכות, שפא לקבל פרנסה, שזה בחינת עיניו של לוי'תן כנ"ל, ועל-ידי זה נופל יראה, כי מלכות הוא מקור היראה, וכאשר הוא עולה אל ים החכמה לקבל השפע הוא מעורר יראת החכם כנ"ל, וכיון שדיבר ועיין רבי יהושע בחכמה עליונה זו, לכן נפלה עליו יראה כזו, [כמבואר בתחילת אות זה].

היינו, ששאל אותו מה מקור השגתו קסד, אמר לו רבי יהושע מאור גדול ראיתי בים, היינו שראוה אור גדול בים החכמה, אמר לו רבי אליעזר: אגלה לך סוד האור שראית בים, שמאסה עיניו של לוי'תן ראית וכו', כי לוי'תן זה בחינת מלכות, בחינת לוי'תן זה יצרת לשחק בו כלם אליה ישברו וכו' כנ"ל, הינו שהשיב לו רבי אליעזר לרבי יהושע, שהמאור הגדול שראה בים, הוא מה שראה עיניו של לוי'תן, דהיינו שראה מה שבחינת מלכות מלקט ומקבץ כל הבחינות של כל באי עולם, שכלם עיניהם תלויות ומצפין על פרנסה, ומלכות

עיקר ההנהגה היא הרחמנות • המנהיג צריך לדעת איך להתנהג עם הרחמנות • מרע"ה היה ויהיה המנהיג הרחמן אשר פתח וגילה את הדעת • עיקר הרחמנות היא הארת הדעת אשר היא מצילה מן העוונות הגורמים כל הייסורים כולם • הצדיק עוסק בזה גם לאחר הסתלקותו • כאו"א מצווה לעסוק בזה ע"י שידבר עם חבירו ביראת שמים • כדי שישמעו ויתקיימו דבריו אצל חבירו צריך שיהיה בו יראת שמים • כאשר מדבר עם חבירו זוכה בכל פעם להכניס אל מוחו שכל מקיף נוסף • הצדיק הגדול משיג

הערות והוספות

קסד. נראה לבאר בכוונת דבריו, כי אף שכבר היה רבי אליעזר מאיר בו את בחינתו, עד שהיה כלול מב' הבחינות, וגם רבי יהושע הרי האיר בו ברבי אליעזר בחינת תלמיד כנ"ל, מ"מ רצה רבי אליעזר שהוא בבחינת בן, בבחינת עליון המאיר בתחתון כנ"ל, לגלות לו לרבי יהושע סוד וסדר השפעת המקיפים, לכן שאל אותו על מקור השגת יראתו. (וביתר פנימיות יתכן, כי היה צריך לבוא בלשון שאלה ותשובה דייקא, כי כדי להשיג המקיפים צריך לרוקן מוחו כמובא למעלה, ע"י שמדבר בפיו את השגתו, ובכך נכנסו המקיפים ברבי יהושע ע"י שהיה צריך לענות על שאלתו של רבי אליעזר).

כמו"כ יש לדעת, כי כדרכו בכ"מ, שכלל הבחינות הם תמיד כלולים זה מזה, גם כאן היו רבי אליעזר ורבי יהושע משלימים עצמם זה מזה בכל פעם מחדש, כי כלל המדרגות הם ללא סוף ותכלית, ובכל פעם צריכים העולמות להתכלל שוב ושוב זה בזה, לכן היה רבי אליעזר מקבל מרבי יהושע בכל פעם להשלים השגתו ביותר.

עוד יתכן כי לדברי רבינו, לא יתפרשו תיבות 'מפני מה נודעזעת' כשאלת רבי אליעזר, אלא כהמשך דבריו בהסבר מקור יראתו של רבי יהושע.

ומ"מ פירשנו למעלה לפי פשיטות ההלבשה במעשה זה.

קסה. ומה שאמר לו 'שמא' אינו לשון אפשר, אלא לשון הצעת דברים, כדרך לשון דברי חז"ל.

מקיפים עליונים בבחינת תכלית הידיעה / 'מה' / שפע הכתר • הצדיק המשיג מקיפים אלו צריך שיוכל להאיר הן לדרי מעלה בבחינת מה / איה והן לדרי מטה בבחינת מלוא • יש מקיפים שאין הצדיק צריך להשיגם • לכן צריך ליזהר מה לגלות ומה לכסות.

יש מעלה בהארת בחינת בן יותר מהארת בחינת תלמיד • כדי שתהיה יראת הבן והתלמיד כראוי, צריך לכלול השגת תלמיד בהשגת הבן וכן להיפך • ע"י הארת כלליות בן ותלמיד מאיר הארת רצון מופלג בעת האכילה ע"י איש חיל המעלה את הבטחונו ומקבל שפע מן הידים שיש בים החכמה • בימי החנוכה מתגלה הארת כללית בן ותלמיד * כשמעיין ומדבר בחידושים שחידש חכם הדור אשר דבריו כלולים מבחינת בן ותלמיד, נופלת עליו יראה • ביאור מעשה דרבי אליעזר ורבי יהושע ע"פ סדר הבחינות המבוארים במאמר זה.

וּפְרָעָה זֶה בְּחִינַת יוֹבֵל, כִּי יֵשׁ בְּחִינַת פְּרָעָה דְּקָדוּשָׁה, וְהוּא בְּסִפְרֵית הַבֵּינָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹבֵל, כְּמוֹכָא בְּזֹהָר, כִּי בֵּית פְּרָעָה הוּא מְקוֹם גְּבוּהָ וְעֲלִיּוֹן (וַיֵּשֶׁב דָּף ר"י) דְּכָל נְחוּרִין אֲתַפְּרְעִין וְאֲתַגְלִין מִנָּה – שְׂכַל הָאוּרוֹת הַסְּתוּמִּים וְהַמְּכֻסִּים, נִפְרָעִים וְנִתְּגָלִים מִשָּׁם, כִּי פְּרָעָה הוּא לִשּׁוֹן גִּילּוּי, כִּי שֵׁם מִתְּגַלֵּין כָּל הַחֲכָמוֹת שֶׁשָּׂרָשָׁם בְּסִפְרֵית הַבֵּינָה שֶׁהִיא בְּחִינַת יוֹבֵל, וְיוֹבֵל, הוּא בְּחִינַת רֹכֵל בְּעֵין לִ'מֹּדֵי ד', שֶׁהִיא כְּלָלִיּוֹת הַדַּעַת כְּמוֹכָא לְמַעְלָה. קְסִי (וְהַשָּׂאָר לֹא בָּאָר קְסִי).

כַּעַת יֵבֵא פְּסוּק וַיְהִי מִקֵּץ, הַמּוֹבָא בְּתַחִילַת הַמֵּאמָר
זֶה פִּירוּשׁ: 'וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתִים יָמִים וּפְרָעָה חָלַם וְכוּ', כִּי שֵׁם בְּבִחִינַת 'וַיְהִי מִקֵּץ', בְּחִינַת הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהִיא קֶץ וְתַכְלִית הַהִשְׁגָּה, הִיא בְּבִחִינַת הַשְּׁנָתִים יָמִים, כִּי 'יָמִים' – זֶה בְּחִינַת תְּקוּפּוֹת הַיָּמִים, 'שְׁנָתִים' – זֶה בְּחִינַת תְּקוּפּוֹת הַשָּׁנִים הַנִּזְכָּר, שֶׁהֵם בְּחִינַת עוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא יוֹם שְׂכָלוֹ אַרְךְ שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִחֻזְמוֹ, שֶׁשֵּׁם סֹדֵר הַזְּמָנִים הוּא בְּחִינַת מְקִיפִים בְּנִזְכָּר, שֶׁהֵם כָּל הַתַּעֲנוּגִים וְהַשְּׂעִשׁוּעִים שֶׁל עוֹלָם הַבָּא בְּנִזְכָּר.

הערות והוספות

קסו. ובפל"ח (אות כ), הוסיף לבאר, כי דוקא פרעה שהיה מלך, הוא ראה והשיג אורות אלו, כי המלכות היא העולה למעלה אל החכמה, לקבל הפרנסה כנ"ל, וראה שם עוד מש"כ בזה.

קסז. ומוהרנ"ת בליקו"ה מסיים פירוש הפסוק, וז"ל (נדרים ג, כו) הנה על זה הפקרא נאמרה התורה של בן ותלמיד שאנו עוסקין בה, אך כששם התורה לא זכינו שיבאר לנו כל הפסוק על-פי התורה כי אם התחלת הפסוק עד ופרעה חלם, כי כל דבריו היו במקשקל, כמבאר במקום אחר. והנה רשות יש לנו לבאר בתורה כפי אשר יורנו ה'.

יש לבאר הפסוקים האלה על-פי התורה הנ"ל. ופרעה חלם. 'חלם' בחינת שנה. שנה הנ"ל בחינת ויהי רבי אליעזר ישן, כי פרעה בחינת יובל שהוא למעלה מהזמן, בחינת מקיפים הנ"ל, בחינת 'מה' שהוא בחינת שנה, בחינת עין לא ראתה וכו'. 'והנה עמד על ה'אד' זה בחינת מימי הדעת, בחינת ים החקמה הנ"ל ששם קאירין המקיפין הנ"ל, כמבאר שם ושם מקבלת המלכות הפרנסה, כמו שמובאר שם.

לאחר סיום התורה, הוסיף רבינו לגלות כמה ענינים שונים, הקשורים לשלבי המאמר (וחלקנום לפסקאות לתועלת ההבנה)

ומקיפים גבוהים אלו המבוארים לעיל, זה בְּחִינַת מקום קְבוּרַת מֹשֶׁה, אשר עליו נאמר ולא ידע איש את קבורתו, שְׁמִקוּם קברו הוא בְּחִינַת הַמְּקִיפִים שֶׁהֵם מְמוֹנִים צפונים וספונים מֵעֵין כַּל כִּנ"ל, בבחינת ולא ידע איש הנ"ל, וכיון שקברו של משה הוא בבחינת המקיפים הנ"ל, זה בחינת מה שאמרו כי הַעֲלִיּוֹנִים היה נִדְמָה לָהֶם כי קברו לְמֹשֶׁה, וְתַחְתּוֹנִים היה נִדְמָה לָהֶם כי קברו לְמַעַלָּה, הַנֶּאֱמָר בְּקְבוּרַת מֹשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנוּם לְבִרְכָּה (פוטח יד), כאשר שלחה מלכות הרשעה

לחפש אחר קברו של משה, ובאו שלוחי המלוכה ועמדו במעלה ההר, והיה נדמה להם שקברו למטה, והלכו ועמדו למטה והיה נדמה להם שקברו למעלה, עד שנחלקו לשתי כיתות אחת למעלה ואחת למטה אבל עדיין לא מצאו את קברו, כי כל אחד היה נדמה לו כנ"ל, כי קברו של משה שהוא בבחינת המקיפים הנ"ל, זה בְּחִינַת כַּל הַנ"ל, בְּחִינַת כִּי כָל בְּשָׂמִים וּבְאָרְץ, שֶׁצִּדִּיק הַצַּדִּיק שְׂוֹכֵחַ לְאֵלוּ הַמְּקִיפִים הַנ"ל שִׁיחֶיהָ לוֹ בְּחִינַת כַּל הַנ"ל, לְהִרְאוֹת לְעֲלִיּוֹנִים שֶׁהֵם לְמַטָּה, שְׂאִינִם יוֹדְעִים כָּלָל בִּירְעוּתוֹ וְתַבְרָה, בְּחִינַת מֶה חֲמִית וְכוּ', וּלְהַפְּדָה, תַּחְתּוֹנִים נִדְמָה לָהֶם לְמַעַלָּה, כִּי הֵם מְשִׁינִים, שְׂמֵלָא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, בְּחִינַת וְאַרְאָה אֶת ה' קס"ח.

הערות והוספות

וזהו בְּחִינַת וְהָיָה מִן הַיָּאֵר עֵלִית שְׁבַע פְּרוֹת וְשִׁבַּע שְׁבָלִים טוֹבוֹת וְרַעוֹת שֶׁהֵם מְרֻמִּים עַל הַפְּרָנְסָה וְהַשְׁבַּע בְּחִינַת שְׁבַע שְׁנֵי הַשְּׁבָע וְכוּ'. אִךְ בְּדֹא"י כְּשֶׁהַפְּרָנְסָה נִמְשָׁכֶת לְמִטָּה בְּעוֹלָמוֹת אֵלּוּ שֵׁשׁ בָּהֶם אֲחִיצִית טוֹב וְרַע מִתְקַלְקֵל הַשְּׁפַע לְפַעֲמִים וְנִתְמַעֲטֶת שָׂהוּ בְּחִינַת שְׁבַע שְׁנֵי הָרָעֵב וְכוּ', וְהִתְקַן עַל-יְדֵי יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁפָּתַר הַחֲלוּם וְנָתַן עֲצָה אִיךְ שִׁיתְקִים הַשְּׁבַע וְלֹא תִכָּרֵת הָאָרֶץ בְּרָעֵב.

כִּי כָל עֵקֶר הַתְּקוּן הַנֶּאֱמָר בַּתּוֹרָה הַנ"ל נִעֲשֶׂה עַל-יְדֵי בְּחִינַת יוֹסֵף שֶׁהוּא נִקְרָא צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם פִּידוּעַ שֶׁהוּא דִּיקָא מְקַשֵּׁר עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּבְחִינַת כִּי כָל בְּשָׂמִים וְאָרֶץ דֹּאחִיד וְכוּ'. כִּי כָל דָּא צַדִּיק שֶׁהוּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק וְהוּא יוֹדֵעַ לְכָלֵל וּלְקַשֵּׁר עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בֵּן וְתַלְמִיד שְׁעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁךְ פְּרָנְסָה וְשִׁפְעַ גְּדוּלָּה. וְעַל-כֵּן עַל יְדוֹ נִתְפָּרְסוּ כָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב, כִּי לְמַחִיָּה שֶׁלַּחֲנִי אֱלֹקִים לְפָנֶיכֶם וְכוּ' לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאִרִית בְּאָרֶץ וְלַחֲחִיּוֹת לָכֶם לְפָלִיטָה גְּדוּלָּה לְמַעַן עֲשֶׂה כִּיֹּם הַזֶּה לְהַחֲיִית עִם רַב.

כִּי זֶה עֵקֶר הַצַּדִּיק שְׂמֹאִיר בֵּן וְתַלְמִיד כְּדִי לְשׁוֹם שְׂאִרִית בְּאָרֶץ שְׂאִפְלוֹ אַחֵר הַסְתַּלְקוּתוֹ לֹא יִסְתַּלַּק אִוְרוֹ הַגְּדוֹל לְגַמְרֵי חֵס וְשָׁלוֹם, רַק יִהְיֶה נִשְׁאָר הַשְׂאָרָה מִדַּעְתּוֹ עַל-יְדֵי בְּנָיו וְתַלְמִידָיו כִּנ"ל, שָׂהוּ עֵקֶר הַהִשְׂאָרָה בְּחִינַת לְשׁוֹם לָכֶם שְׂאִרִית בְּאָרֶץ וְכוּ'. וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּעֲצָמוֹ עֵקֶר הַמִּשְׁכַּת הַפְּרָנְסָה שְׁנִמְשָׁכֶת עַל-יְדֵי הָאֶרֶץ בֵּן וְתַלְמִיד כִּנ"ל וְהֵבֵן הֵיטֵב:

קסח. כִּי זֶה כָּל עֲנִינוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, כְּמִבּוֹאָר לְמַעַלָּה בַּפְּרָטִי הַעֲנִין, וְכֵן גַּם הַסְתַּלְקוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בַּעַת רַעוּא דְּרַעוּיָן, הוּא עֲנִין הָאֶרֶת הָרָצוֹן הַמוֹפְלָא, עַד שֶׁאִינוּ יוֹדְעִים מֶה הוּא רוּצָה, שֶׁהוּא תַּכְלִית הָאֶרֶת הָרָצוֹן, וְאִכְמ"ל (וראה בְּנִסְפָּחִים בִּיאוּר רַחֵם בַּעֲנִין מֹשֶׁה רַבִּינוּ רַעִיָא מִהִימָנָא ע"פ קְשָׁרֵי הַמֶּאֱמָר).

קסט. וּבִפְל"ח (אות כ"ו) כָּתַב בִּאֲרִיכוּת, כִּי כָּאֵן רַמְזוֹ רַבִּינוּ, עֲנִין קְבִירוֹ הַקְדוּשׁ, וְז"ל בְּקִיצוֹר: רִמְזוֹ כָּאֵן שְׁעִיקָר הָאֶרֶת דַּעְתּוֹ הַקְדוּשָׁה לְאַחַר פְּטִירָתוֹ הוּא עַל יְדֵי קְדוּשַׁת קְבִירוֹ הַקְדוּשׁ שְׁצִיּוֹה בְּחַיִּים חַיּוֹתוֹ

ב

רבי יהושע בן לוי, כי הענוה גדולה מכולם, וכיון שזכה משרע"ה לבחינת הענוה בשלימות, לכן זכה להשיג מדריגת המקיפים העליונים, [ראה בהערות ביאור הענין קעא, קעב].

ג

למעלה למדנו, כי ענין חנוכה הוא ענין הארת הדעת, ורמזו רבינו בסוד הפסוק, סלח נא לעון העם הזה כגודל חסדך וכו', מוסיף רבינו, ויש עוד צרופה של

עוד יש בזה המאמר דברים נעלמים הרבה, ולא באר רק קצת קצת, קצת ראשי-פרקים, וכך גילה רבינו: פי משה רבנו, היה ענו מכל האדם כמ"ש (במדבר יב, יג) והאיש משה עניו מאד, ומחמת זה השיג בשלימות אלו המקיפים, כי ענוה גדולה מכל המידות והבחינות כלם, ופמ' שאמר רבותינו ופרנסם לברכה (ע"ז כ:), לאחר שפירט רבי פנחס בן יאיר, את סולם המידות, תורה מביאה לידי זהירות, וזהירות מביאה לידי וכו', מסיים

הערות והוספות

לבוא לשם ולהתפלל שם הרבה להשם יתברך ולומר תהלים וכו', ומי שיקיים דבריו הבטיח לו שבוודאי ישתדל לטובתו בכל טצדקי דאפשר וכמבואר כבר כמה פעמים.

ורמזו לנו כאן שממש כמו בחיים חיותו היה מאיר דעתו הקדושה לכל אחד ממקורביו כפי בחינתו, למי שהוא מבחינת הדרי מעלה היה מאיר בו ההשגה של מה בחינת איה מקום כבודו ולמי שהוא מבחינת הדרי מטה היה מאיר בו בחינת ההשגה של מלא כל הארץ כבודו וכו'.

כמו כן ממש גם עכשיו יש כח זה בבחינת קבורתו של משה שמקבל משם כל אחד תועלת לנפשו כפי בחינתו בחינת עליונים נדמה להם למטה ותחתונים נדמה להם למעלה כמבואר בפנים, והעיקר על ידי שיקימו כאשר פקד עליהם שיחזיקו את עצמם כולם באהבה ואחדות גדול, ע"כ.

קע. כי כידוע היה רבינו עוסק בכל מאמר, מתיקוני המאמר עצמו, ומאמר זה מדבר מעבודת הצדיק מה לגלות ומה לכסות, כי יש דברים שאין יכול לגלותם כמבואר למעלה.

קעא. כי הענוה היא בבחינת נחנו מ"ה, אשר הוא שורש כל המידות, בבחינת שורש החכמה, בחינת והחכמה מאין תמצא, ומ"ה הוא בחינת שפע הכתר, שהם אורות המקיפים כך ביאר הפל"ח בביאורו השני.

ועוד כתב בביאורו הראשון, וז"ל: ענוה גדולה מיראה כמובא (בירושלמי שבת א-ג) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה היינו יראה עשתה ענוה עקב לסוליתה וכו' וכבר מבואר לעיל שיראה הוא בחינת מלכות, וענוה מבואר בכתבים שהיא נמשכת מבינה ועל כן משה רבינו ע"ה שזכה למ"ט שערי בינה נאמר בו (במדבר י"ב) עניו מאד וכו', ובינה הוא בחינת יובל הנ"ל שהוא בחינת כלליות בן ותלמיד שנמשך מהמקיפין הנ"ל (אות כב).

קעב. עוד כתב מוהר"ן לברא בדברי רבינו אלו, וז"ל (נטילת ידים ו, סה): וצריך כל אדם לבטל כבודו כנגד כבוד המקום ולמעט כבוד עצמו ולהרבות בכבוד המקום.

כי מובן שם בסוף התורה כי מרחמם הנ"ל. שהעיקר תלוי בענוה שהיא גדולה מן הכל. ועל כן עיקר הרבי הראשון שהמשיך זה הדעת הקדוש היה משה רבנו. כי הוא היה ענו מאד מכל האדם.

שהאיר משה ביהושע, בבחינות בן ותלמיד כמבאר למעלה שלבי השתלשלות הענין קע.

גם בענין היראה, שהתבאר למעלה בכמה בחינות, [הן בבחינת הארת היראה, הן בחינת המלכות שהיא מקור היראה, הן בחינת היראה שמתעוררת כשחוזרים על דבריו של החכם], הוסיף רבינו בסוד ענין היראה, כי יש חמש גבורות שהם קע חמש אימות שאמרו רבותינו וזרונם לברכה (שבת עז) [חמש מיני יראות המפורטים שם בגמ'], ויש אלה ארבע מאות וחמש גבורות [גבורות], המובא בזהר הקדוש

הנבחר, שהוא מרמז בפסוק (דברים לד) 'ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו', כי בפסוק תבואת מפורות בזה הפסוק, יש צדוק חנוכה [בין רוח חכמה סמך משה ידי], כי הן הפסוק מרמז כל הבחינות של המאמר הנ"ל, כי יהושע מאיר בבחינת השגת תלמיד, להחיות שוכני העפר, לעוררם ולהקיצם, שידעו כי ד' אתם עמם ואצלם, עד שיהיה העולם ממולא מבני אדם, כי מה שהיה יהושע בן נון, 'מלא' רוח חכמה, זה בחינת ומלאו את הארץ המבאר לעיל, וכן מרומז במה שאמר הכתוב, 'רוח חכמה' כי סמך משה ידי וכו', כל זה מבאר לעיל במאמר הנ"ל שהוא בחינת החכמה והתבונה,

הערות והוספות

וכן התלמידים החפצים לקבל ממנו צריכים על כל פנים שלא יהיה להם גסות רוח ויברחו מן הכבוד, כי אם לא יבטלו כבודם בודאי לא יוכלו להתקרב אל האמת, כי על ידי שחפץ בכבוד עצמו חס ושלום הוא פוגם בבחינת מלא כל הארץ כבודו, כי אין אני והוא יכולין לדור וכו' כמו שאמרו רבותינו וזכרונם לברכה. ע"כ.

קעג. נראה לעניות דעתי כי בזה רימז בחינת הסמיכה להר"ר נתן ז"ל, אשר על ידו יהיה עיקר קיום ההשגחה הקדושה של רבינו ז"ל.

כי כבר מבאר גם במקום אחר (עין חיי מוהר"ן סימן ב) בביאורינו על מאמר קרא את יהושע סימן ו' בליקוטי הראשון שאמר רבינו ז"ל להר"ר נתן ז"ל אז שבכל מקום שנתוועדים יחד רבי אמיתי עם תלמידים הוא בחינת משה ויהושע וכו' ועיין גם בביאורינו למאמר חדי ר' שמעון סימן ס"א ולסימן רט"ו, ובביאורינו למאמר תקעו אמונה סימן ה"א, ומבאר משם שרבינו ז"ל רימז על עצמו שיש בו מבחינת משה, ועל תלמידו הר"ר נתן ז"ל שיש בו מבחינת יהושע.

וגם במאמר כי מרחמם הנ"ל אות ז' שמתחיל לבאר המשנה (אבות א) הם אמרו שלשה דברים הוו מתונים בדין וכו', נראה לעניות דעתי גם כן שרבינו קיצר בדבריו, כי כן דרכו בקודש כיודע, וכוונתו גם כן על מה שנאמר שם בתחלה (שם) משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע וכו', כי במשנה זו הורה לנו סדר שלשלת קבלת תורה שבעל פה איש מפי איש עד משה רבינו ע"ה כי כן העיקר שצריך החכם האמת שהוא בחינת משה שיהיה הארת דעתו הקדושה מאיר מדור לדור עד עולם גם אחר הסתלקותו (פלי"ה אות ט).

קעד. ראה תורה קנד קמא.

התורה הזאת מדברת מכל העשר ספירות, - מספירת הכתר עד ספירת המלכות, כי בזה המאמר גילה הארת ב' הבחינות בן ותלמיד, שהם כלליות הספירות מבחינת 'איה' עד בחינת 'מלוא' קט. שפע הפתר, [-אורות המקיפים], חכמה ובינה, [-חכמה ותבונה, יובל, ים החכמה, יהושע היה מלא רוח חכמה], הדיים שיש בים החכמה, הם בחינת חסד וגבורה, כי

(נשא דף קלז) ומספרם הוא ע"י ששנכללים ונכפלים שרשי הגבורות זה בזה, עד אלף ות"ה [כזה: הגבורות מושרשים בחמשת אותיות מנצפ"ך כידוע, שהם בגימטריא פר (280), הרי חמש גבורות הם חמש פעמים פר (280), שהם בגימט' אלף ת' (1400), ועם חמשת הגבורות בעצמם, הם אלף ת"ה (1405)]. קט. קט, וכל אלו הדברים לא באר כלל קט, כי אלו הדברים נאמרו וכו' קט.

הערות והוספות

קעה. והם בסוד את"ה גבו"ר לעולם וכו' כמובא בספרים.
קעז. ובפל"ח (אות כב) רמז כאן דבר פלא, כי לעיל כשהביא צירוף חנוכה, בסופי תיבות של הפסוק ויהושע בן נון וכו', הרי לא ביאר סופי כל התיבות.
והתיבות שנשארו יש בהם צירוף עני"ו את"ה, כי עניו הוא בחינת יובל הנ"ל או בחינת שפע הכתר הנ"ל, (לפי ב' הביאורים בענין העונה כנ"ל) אתה הוא בחינת יראה שהוא בחינת גבורה כידוע, והם אלף ות"ה גבוראן שהם בחינת אתה.
קעז. הן ענין החמש אימות, איך הם מתקשרים ליראת השמים, והן קישור ענין שורש הגבורות בבחינת את"ה לענייננו.

קעה. הדברים הנקתבים אחר התורה ויהי מקץ פי כרחקם ונהגם בליקוטי תנינא בסיקון ז' המתחילין וזה בחינת קבורת משה וכו' אלו הדברים הם מהדברים שאמר רבנו זכרוננו לברכה לפני אנשי שלש סעודות אחרים, הינו לפני עליזים פי יש אנשי שלש סעודות אחרים שאומר לפנייהם גם כן תורה. ומוכן מדבריו שבשעה שאומר לפנינו תורה עומדים שם מי שעומדים ואומר לפנייהם גם כן מענין התורה שאמר לפנינו. אבל בודאי אותה התורה שאומר לפנייהם הוא גבוה יותר הרבה וקטע דקטע מאותן הדברים אשר לפנינו ברכו בעלמא ולא באר אותם כלל והן הדברים הנקתבים שם אחר התורה הנ"ל.

וכמקובל אצל אנ"ש, כי רבינו אמר בזה"ל: כי תורה זו נאמרה, לשלש סעודותניקע'ס וואס זיי עסן נישט קיין קויליטש' - [משתתפי סעודה שלישית שאינם אוכלים חלה].
וראה בביאור הליקוטים (אות ל), מש"כ ענינים מופלאים בביאור שיחה זו על פי חלקי המאמר, בענין האכילה והפרנסה, ועוד.

גם זמן מסירת התורה, שנמסרה בזמן רעוא דרעוין, מרמז על הארת הרצון המופלג, ובחינת הארת משה, שעוסק בזה גם בזמן הסתלקותו כמבואר למעלה.

קעט. זה ידוע שמבחינת א"ה עד בחינת מלא הם בחינת עשר תקונים שהם עשר ספירין שהם מכתר עד מלכות, על כן באר לנו אדוננו מורינו ורבינו זכרוננו לברכה, שבחבורה הזאת כלולים כל העשר ספירות כמבואר בהשיחה שבסוף התורה הנ"ל. ודיקא על ידי אלו העשר תקונים יכולין לקשר ולכלל העולמות יחד (נט"י לסעודה, ו, עז).

ה'ידים' הם בחינת חסד וגבורה כמובא קפ, גם יראת הנ"ל, היא בחינת גבורה, ובחינת מלכות כמובא לעיל.

גם אמרו רבותינו וברונם לברכה (כתובות צו), המונע הלכה מפי תלמיד, [שאינו מלמדו תורה], באלו מונע ממנו חסד, ורב נחמן בר יצחק אמר, אף פורק ממנו יראת שמים, נמצא כי מה הארת דעת הרב בתלמידו, היא בבחינת החסד והיראה כנ"ל.

גם בענין בן ותלמיד מרומזים כמה ספירות, כי בחינת בן, איתא בזהר הקדוש (יתרו דף עט) עה"פ (משלי ל, ד) מה שמו ומה שם בנו פי תדע, מה שמו דא חכמה, שהיא בחינת הרב המלמד חכמה, ומה שם בנו, דא תפארת (ז"א), בחינת התלמיד המקבל את החכמה קפא, וכן התלמידים הם גם בבחינת למודי ה' כנ"ל, ולימודי ד', דא נצח והוד, כי הם בבחינות הכרוכים (אנפי זוטרי / תלמידים) שהם נצח והוד, ובחינת כל שלמדנו

למעלה, שצריך שיהיה לצדיק בחינת כל, שיכלול העולמות עליון בתחתון וכו' כנ"ל, דא יסוד כנ"ל, המחברת בין הספירות העליונות (ז"א) לספירת המלכות, ומספירת המלכות עצמה, גם כן מדבר בזה המאמר, שהיא המלכות העולה לקבל הפרנסה, כמבואר כל זה בענין הנ"ל שהמלכות מקבלת את הפרנסה והאכילה כנ"ל.

ומלבד כל אלו הספירות, המרכיבים את הקומה באיבריה החיצוניים, יש גם בחינת עשר ספירות באיברים הפנימיים, והוא ענין הריאה המובא למעלה, כי היראה היא מורה על קומת האיברים הפנימיים, נמצא כי במאמר זה, כלל כל עשרת הספירות, בכל בחינותיה, ויש ספירות שמדבר מהם כמה פעמים כמבואר לעיל.

(מסיים מוהרנ"ת: אשרי אונים שפך שומעות קפב אשרי העם שפכה קפב לו וכו'). קפד

הערות והוספות

קפ. קסד דרועא ימינא, גבורה דרועא שמאלא (פתח אליהו).

קפא. כי התפארת (ז"א) מקבל מספירות החכמה העליונות.

קפב. נרמז בזה, כי עיקר עבודת האדם, כדי לקיים דבריו הקדושים בזה המאמר, היא לחזק עצמו באמת, לבל יתייאש מלהתחדש תמיד בכל עת, ויגלה בכל פעם כי הקב"ה עמו אתו ואצלו כנ"ל. אך כדי למצוא ולגלות את ד' בכל מקום וזמן, צריך להקשיב היטב היטב, לרמזי הידים אשר בים החכמה, שהצדיק מגלה לו בכל פעם באופנים ודרכים שונים, כפי עוצם רחמנותו, וכדברי מוהרנ"ת באריכות בליקו"ה (נט"י ועוד) שצריך להטות אזניו היטב היטב, כי הרמזים הם ענינים ודרכים דקים, שצריך לשום אל לבו ואזניו לקבלם כראוי, לבל יחמיץ שום הגה ודיבור ותנועה קלה מדיבורי הצדיק.

קפג. נרמז בזה כי שכל"ה גימטריא משה כמובא בדברי רבינו (קמא, יג) מדברי הזהור.

הערות והוספות

כי המנהיג הרחמן, בחינת משה - מה שהיה הוא שיהיה כנ"ל, בעוצם רחמנותו מאיר ופותח את הדעת להראות לכל באי עולם, כל אחד לפי בחינתו והצטרפותו, להאכילו מאכלים דקים כפי שורש נשמתו, מתוך אהבה וחמלה, אשרי העם שכב"ה לו.

קפד. גם נרמז בפסוק שפתח בו מאמר זה, שהיא נבואת ישעיהו הנביא, 'כי מרחמם ינהגם', כי ישעיהו הוא בבחינת ואראה את ד' כמובא לעיל, שהוא עיקר הרחמנות, להראות לדרי מטה שוכני עפר, כי מלוא כל הארץ כבודו.

וזה שרמז בסיום הפסוק הנ"ל, 'כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם', כי הקב"ה מנהל ומנהיג את בני ישראל, על מבועי מי הנחל נובע מקור חכמה, כי מימיו מי הדעת כלליות בן ותלמיד, ומקורו חכמה ותבונה שהיא בחינת המקיפים הנ"ל, אשר על ידי מבועי מים אלו מתגלה הרחמנות האמיתית לכל באי עולם, והוא מנהלם ומנהיגם כאשר ישא האומן את היונק, להאיר את חייהם באור הפנים, שידעו כי יש אלוקים שליט בארץ, לעבדו באמת ובלבב שלם.

לעילוי נשמת

הילדה הצנוה"ח

חסיה פרומא פערל בת יבדלחט"א הרה"ח ר' נחמן שמעון זליט"א
נלב"ע ביום כ"ב חשון תשס"ד

ת.נ.צ.ב.ה.

חלק מההוצאות נתנדב

ע"י הרה"ח ר' נתן מיימון שליט"א

לע"נ הרה"ח ר' צבי ארי' בנציון ב"ר ישראל אבא רוזנפלד ז"ל
י"א כסלו תשל"ח

והרה"ח יחיאל מיכל ב"ר יהושע דוד הלוי דורפמאן ז"ל
ח"י אב תשס"ה

חלק מההוצאות נתנדב

ע"י הרה"ח ר' אפרים פורטנוי שליט"א

לרגל נישואי בנו החתן הרב ישראל הי"ו
יהא רעוא כי יעלה חזיונו יפה יפה לתפארת בית ישראל

הוצאת ההדפסה בארצות הברית נתנדב

ע"י הרבני החסיד הרב דוד נח בן אלטע רחל לאה
להצלחה בר"ג

הוצאת ההדפסה באירופה

נתנדב

לע"נ הרה"ח רבי אברהם יצחק בן ישראל יוסף כרמל ז"ל

